

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAÇKA ASKERİ SİLAHHANESİ'NİN TEŞKİLAT VE İŞLEYİŞİ
(1873-1922)

Hazırlayan

Vildan ŞAHİN

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL

TOKAT – 2021

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAÇKA ASKERİ SİLAHHANESİ'NİN TEŞKİLAT VE İŞLEYİŞİ
(1873-1922)

Hazırlayan

Vildan ŞAHİN

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL

TOKAT – 2021

MAÇKA ASKERİ SİLAHHANESİ'NİN TEŞKİLAT VE İŞLEYİŞİ (1873-1922)

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. H. Baha ÖZTUNÇ (Başkan)

Üye: Doç. Dr. Zafer KARADEMİR (Üye)

Üye: Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL (Danışman)

Vildan ŞAHİN tarafından hazırlanan bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun belirttiği jüri tarafından kabul edilmiştir.

Tarih: 18/01/2021

Enstitü Müdürü:

Mühür

İmza

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL danışmanlığında hazırlamış olduğum “Maçka Askeri Silahhanesi’nin Teşkilat ve İşleyişi (1873-1922)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

08 /01/ 2021

Vildan ŞAHİN

İmza

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

İnsanoğlunun olduğu her yerde yeme, içme ve barınma ihtiyacı da vardır. Bu doğal gereksinimler insanı her zaman bir başkasına karşı var olma mücadelesi vermeye itmiştir. Mücadele araçları da dönemin şartlarına göre şekillenmiştir. Tarihin ilk devirlerinde baltası, bıçak, ok, mızrak ve kılıç gibi etkisi insan gücü ve becerisiyle artan silahlar yerini barutun icadıyla özel mekanizma ile çalışan silahlara bırakmıştır. Teknolojinin ve savunma sistemlerinin değişmesi ateşli silahlar denilen top ve tüfeğin geliştirilme zaruriyetini doğurmuştur. Öyle ki 18. yüzyıldan sonra devletler birbirlerine karşı silah sistemlerini geliştirme, depolama ve nihayetinde bu silahları ihraç edecek ülkeler bulma yarışına girmiştir. Bu anlayış günümüzde de devam etmektedir.

Kullanılan silahlar ister bir baltası olsun ister son sistem bir tüfek ya da tabanca hiç fark etmez. Devletlerin gücünün timsali olan bu araçlar her daim muhafaza edilmeye muhtaçtır. Çünkü silahın varlığı tek başına yeterli değildir. Önemli olan silahın ve askeri teçhizatın işler durumda ve her an harp sahasında kullanıma hazır bulundurulmasıdır. Orduya ve askeri teşkilatına önem veren Osmanlı Devleti'nde daha kuruluş devrinde sultanın silahları ve silahhanesinden sorumlu bir görevli tayin edilmişti. Batılılaşma yolunda atılan adımlar neticesinde Yeniçeri Ocağı kaldırılıp yerine Avrupa model alınarak tesis edilmiş olan yeni ordunun kullanacağı silahları muhafaza etmesi amacıyla İstanbul'da Batı tarzı askeri mimari yapılar yükselmiştir.

Altı yüzyıl boyunca mevcudiyetini korumuş olan Osmanlı Devleti'nin askeri teşkilatlanmasının merkezi olan askeri mimari yapılarındaki işleyiş merak uyandırmaktadır. Osmanlı askeri müesseselerinin teşkilat ve işleyişi ile ilgili birkaç müstakil eser bulunsa da bunlar yeterli değildir. Çünkü bu çalışmalar Osmanlı Devleti'nin parlak dönemlerinde inşa edilmiş yapılardır. 19. yüzyılda askeri modernizasyonla ortaya çıkmış olan Batı tarzı askeri mimari yapıların işleyişi hakkında çalışmalar yok denecek kadar azdır. Askeri mimari yapılarla ilgili çalışmalar daha çok mimarlık, restorasyon ve sanat tarihi bölümleri tarafından binaların iç ve dış cephe özellikleri ele alınarak yapılmıştır.

Osmanlı tarihi, araştırma sahası oldukça geniş bir alandır. Bu nedenle Osmanlı tarihinde hala gün yüzüne çıkarılmamış, araştırmacıların ilgi ve merakıyla şekillenmeyi bekleyen konular bulunmaktadır. Bahusus Osmanlı Askeri tarihi alanında önemli boşluklar vardır. Her ne kadar son zamanlarda askeri tarih alanında yapılan çalışmalar artmaya başlamış olsa da bu sav askeri tarihçilik alanında eksik yönler olduğu gerçeğini değiştirmez. Çünkü Osmanlı Askeri tarihi denildiğinde akla sadece diplomatik ilişkilerle çözüme kavuşturulamamış sorunların savaşa halledilmesi gelir. Bir diğer ifade ile askeri tarih, taktik, strateji ve silahlar bütününden oluşan savaşların tarihi olarak ele alınmaktadır. Yapılan literatür taramasında ateşli silah ve bunların üretim merkezleri, savaş sanatı, askeri lojistik faaliyetleri gibi konular askeri tarih alanı kapsamında ele alınan ağırlıklı konulardır.

Tez çalışmasında Silahhane-i Amire olarak da bilinen Maçka Silahhanesi teşkilat ve işleyiş yönleriyle ele alınmıştır. Böylesine özgün bir konunun belirlenmesinde ve yazım aşamasında yol gösterici olarak sunduğu fikirleriyle tez danışmanlığı görevini fazlasıyla

yerine getirmiş olan saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Samettin BAŞOL'a teşekkür borçluyum. Çalışmam süresince ve her zaman yanımda olan aileme ve manevi ablam Seçmen Akar'a sabır ve sevgileri için müteşekkirim.

ÖZET

Tezin konusu Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki dört askeri silahhanesinden biri olan Maçka Silahhanesi'nin teşkilatı ve işleyişidir. Osmanlı Devleti'nin merkez silahhanesi olan bu askeri yapı bugün İstanbul Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi olarak kullanılmaktadır. Maçka Silahhanesi ile ilgili akademik çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmalar daha çok mimarlık ve restorasyon bölümleri tarafından yapılmış olup Silahhane-i Amire'nin teşkilat ve işleyişinden söz edilmemiştir. Bu nedenle mezkûr silahhanenin kurumsal yönü ele alınması gerekmektedir. Ayrıca konunun tetkiki Batılaşmanın Osmanlı askeri müesseselerinin teşkilat ve işleyişindeki etkisini göstermesini açısından da önem taşımaktadır.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin askeri teşkilatına verdiği önem bir askeri müessese örneği ile açıklanmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu merkez Silahhanesi'nde Tophane-i Amire fabrikalarından gelen ve Avrupa'dan ithal edilen son sistem silahlar ve mühimmatlar depolanmaktaydı. Maçka Silahhanesi önemli silahlar ve mühimmatların toplandığı bir merkez olmasının yanı sıra bunların Osmanlı ülkesi içerisinde silah ve mühimmat dağıtımının da yapıldığı bir merkezdi. Bu konular tezimizde ayrıntılı bir şekilde izah edilmiştir.

Tezin hazırlanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Buna göre öncelikle ayrıntılı bir literatür taraması yapıp daha sonra konu ile ilgili arşiv belgelerine ulaşılmıştır. Elde ettiğimiz materyaller tez çalışmasında kronolojik sıra ile işlenmiş olup bunlarla ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunlara ek olarak tezin konusu ile ilgili tablo, grafik ve belgelerin asıl nüshalarına yer verilmiştir. Tablo ve grafik BOA'dan tespit edilebilen belgelerden edinilen bilgilere göre hazırlandı.

Anahtar Kelime: Osmanlı Devleti, İstanbul, Maçka Silahhanesi, Askeri Mühimmat, Askeri Mimari.

ABSTRACT

The subject of thesis is organizational structure and functioning of Maçka military Armory, one of the four military armory of the Ottoman Empire in Istanbul. This military structure, which was the central armory of the Ottoman Empire, is today used as the Faculty of Foreign Languages of Istanbul Technical University. There are many academic studies on the Maçka Armory. However, these works were mostly carried out by the architecture and restoration department, and the organizational structure and functioning of Silahhane-i Amire was not mentioned. Therefore, the mentioned arsenal should be handled at an institutional aspect. In addition, the study of the subject is important in terms of showing the effect of Westernization on the organization and operation of the Ottoman military establishments.

In study, the importance attached to the military organization of the Ottoman Empire was explained with an example of a military establishment. In this central Armory of the Ottoman Empire, the latest system weapons and ammunition from Tophane-i Amire factories and imported from Europe were stored. Besides being a center where important weapons and ammunition were collected, Maçka Armory was also a center where weapons and ammunition were distributed within the Ottoman country. These issues are explained in detail in thesis.

Document analysis method was used in the preparation of thesis. Accordingly, first a detailed literature review was made and then archive documents related to the subject were obtained. The materials we obtained were processed in chronological order in the thesis study and evaluations were made about them. In addition to these, the original copies of the tables, graphics and documents related to the subject of thesis are included. The table and graphic were prepared according to the information obtained from the documents that can be detected from the BOA.

Keyword: Ottoman Empire, Istanbul, Maçka Armory, Ammunition, Military Architecture

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. KONUNUN AMACI, ÖNEMİ, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	1
2. KAYNAKLARIN TANITIMI	3
2.1. Literatür Değerlendirmesi	3
2.2. Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri	7
3. OSMANLI KLASİK DÖNEMİ'NDE CEBEHANE-İ HÜMAYUN	11
BÖLÜM 1: OSMANLI DEVLETİ'NİN KLASİK ASKERİ KURUMLARINDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ (18. YÜZYIL SONLARI - 19. YÜZYIL)	13
1.1. III. SELİM DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1789 – 1807)	13
1.2. II. MAHMUT DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1808 – 1839)	16
1.3. ABDÜLMECİD DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1839 – 1861)	18
1.4. ABDÜLAZİZ DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1861- 1876)	20
1.5. II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1876-1909)	21
BÖLÜM 2: MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ BÖLÜMLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, GEÇİRDİĞİ TAMİRLER VE PERSONELİ	23
2.1. MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE KURULUŞU	23
2.2. MAÇKA SİLAHHANESİ'NİN BÖLÜMLERİ	24
2.3. MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ GEÇİRDİĞİ TAMİRLER	26
2.3.1. Çatı ve Sair Yerlerin Tamiri	26
2.3.2. Cemekân/ Pencere ve Taş Saçakların Tamiri	27
2.3.3. Sütun/ Direk ve Döşeme Tamiri	29

2.4. MAÇKA SİLAHHANESİ'NİN PERSONELİ VE ÖZLÜK İŞLEMLERİ.....	32
2.4.1. Terfi İşlemleri.....	32
2.4.2. Maaşları.....	34
2.4.3. Emeklilik Hakları ve İşlemleri	35
2.4.4. Azil ve Ceza İşlemleri	37
2.4.5. Memurların Aldığı Nişan ve İmtiyazlar	38
BÖLÜM 3: MAÇKA SİLAHHANESİ'NE GÖNDERİLEN SİLAH VE MÜHİMMAT	40
3.1. OSMANLI ORDUSUNDA ALMAN ETKİSİ	40
3.2. ALMAN MAVZER FABRİKASI'NDAN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR	41
3.2.1. 1888 Yılında Gönderilen Silahlar	42
3.2.2. 1889 Yılında Gönderilen Silahlar	42
3.2.3. 1890 Yılında Gönderilen Silahlar	43
3.2.4. 1891 Yılında Gönderilen Silahlar	45
3.2.5. 1892 Yılında Gönderilen Silah ve Mühimmat	45
3.2.6. 1893 Yılında Gönderilen Silah ve Mühimmat	47
3.2.7. 1894 ve 1904 Yılları Arasında Gönderilen Silah ve Mühimmat	48
3.3. LLOYD (NEMÇE) KUMPANYASI'NA AİT VAPURLARLA SİLAHHANE'YE NAKLEDİLEN SİLAHLAR.....	51
3.4. RÜSUMAT EMANETİ'NDEN SİLAHHANE'YE SEVK EDİLEN SİLAHLAR.....	55
3.4. TOPKAPI SARAYI'NDAN SİLAHHANE'YE İRSAL EDİLEN SİLAHLAR.....	57
3.5. YILDIZ SARAYI VE İÇERİSİNDEKİ BİRİMLERDEN SİLAHHANE'YE NAKLEDİLEN SİLAHLAR.....	57
3.6. AHALİDEN MÜSADERE EDİLİP SİLAHHANE'YE ULAŞTIRILAN SİLAHLAR...	59
3.7. GÖREVLİLERDEN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR	62
3.9. TOPHANE-İ AMİRE FABRİKALARINDAN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR	72
3.9.1. Tophane-i Amire'den Silahhane'ye Gönderilen Silahlar	72
3.9.2. Tüfekhane-i Amire'den Silahhane'ye Gönderilen Silahlar	74
3.9.3. Marangozhane-i Hümayun'dan Silahhane'ye Gönderilen Silahlar	79
BÖLÜM 4: MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEKİ SİLAHLARIN MUAYENESİ, BAKIMI, ONARIMI VE SAİR MAHALLERE GÖNDERİLMESİ.....	80
4.1. MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEKİ SİLAHLARIN MUAYENESİ, BAKIMI VE ONARIMI	80

4.2. MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEN VE SAİR YERLERE GÖNDERİLEN SİLAHLAR .	83
4.2.1. Tophane-i Amire ve Ona Bağlı Birimlere Gönderilen Silah ve Mühimmat	84
4.2.2. Tabur ve Alaylara Gönderilen Silah ve Mühimmat	85
4.2.3. Jandarmaya Gönderilen Silah.....	86
4.2.4. Kalelere Gönderilen Silahlar	86
BÖLÜM 5: MAÇKA SİLAHHANESİ'NE İRSAL EDİLEN EŞYALAR.....	89
5.1. MAÇKA SİLAHHANESİ'NE KİŞİLERDEN İRSAL EDİLEN EŞYALAR	89
5.1.1. Ham Maddesine Göre Eşyalar.....	89
5.1.1.1. Ahşap/Ağaç Mamulü Eşyalar.....	89
5.1.1.2. Yün ve İplik Mamulü Eşyalar	91
5.1.2. Kullanım Amaçlarına Göre Eşyalar	91
5.1.2.1. Ev Eşyaları	92
5.1.2.2. Giyim Kuşam ve Aksesuar Eşyaları.....	93
5.1.2.3. İnşaat ve Tamir İşlerinde Kullanılan Eşyalar	93
5.1.2.4. Mutfak Eşyaları	94
5.2. MAÇKA SİLAHHANESİNE MARANGOZHANE-İ HÜMAYUN'DAN İRSAL EDİLEN EŞYALAR	95
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	99
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ	145

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: BOA'dan Maçka Silahhanesi İle İlgili Tespit Edilebilen Toplam Belge Sayısı.....	8
Tablo 2: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi Binasının Tamir Edilen Kısımları ve Masrafı.....	31
Tablo 3: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Alman Mavzer Fabrikası'ndan Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	50
Tablo 4: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Lloyd (Nemçe) Kumpanyası'na Ait Vapurlarla Nakledilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	54
Tablo 5: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Rüsumat Emaneti'nden Maçka Silahhanesi'ne Sevk Edilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	57
Tablo 6: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Yıldız Sarayı ve İçerisindeki Birimlerden Nakledilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	58
Tablo 7: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Görevlilerden Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	62
Tablo 8: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Tophane ve Ona Bağlı Birimlerden Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	73
Tablo 9: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Tüfekhane-i Amire'den Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	77
Tablo 10: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Marangozhane-i Hümayun'dan Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	79
Tablo 11: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Muayenesi, Bakımı ve Onarımı Yapılan Silahların Cinsi ve Miktarı.....	80
Tablo 12: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nden Askeri Birimlere Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı.....	87
Tablo 13: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Ham Maddesi Ahşap/Ağaç Olan Eşyalar.....	90
Tablo 14: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Ham Maddesi Yün ve İplik Olan Eşyalar.....	91
Tablo 15: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Ev Eşyaları.....	92
Tablo 16: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Giyim Kuşam ve Aksesuar Eşyaları.....	93

Tablo 17: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan İnşaat ve Tamir İşlerinde Kullanılan Eşyalar.....93

Tablo 18: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Mutfak Eşyaları.....94

Tablo 19: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Marangozhane-i Hümayun'dan Gönderilen Ahşap Mamullerin Cinsi ve Miktarı.....96

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: BOA'dan Maçka Silahhanesi ile İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Fonlara Dağılımı.....	9
Grafik 2: BOA'dan Maçka Silahhanesi İle İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Konulara Dağılımı.....	10
Grafik 3: BOA'dan Maçka Silahhanesi ile İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Yıllara Dağılımı.....	11
Grafik 4: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi Binasının Tamiri İçin Harcanan Meblağın Kısımlara Dağılımı.....	31
Grafik 5: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Alman Mavzer Fabrikası'ndan Gönderilen Silahların Yıllara Dağılımı	49
Grafik 6: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Lloyd (Nemçe) Kumpanyası'na Ait Vapurlarla Nakledilen Silahların Yıllara Göre Dağılımı.....	54
Grafik 7: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Ulaştırılmak Üzere Ahaliden Silah Müsadere Edilen Yerler.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.mad.	: Adı Geçen Madde
Bkz.	: Bakınız
BOA.	: Başkanlık Osmanlı Arşivi
BEO.	: Bâb-ı Âlî Evrak Odası (Arşivi) Belgeleri
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DH. EUM.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Belgeleri
DH. EUM. KLU.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Kalem-i Umumî Müdüriyeti
DH. EUM.2.Şb.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube
DH. EUM.6.Şb.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube
DH. İUM.	: Dahiliye Nezareti İdâre-i Umumiye
DH.MKT.	: Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi
DH. ŞFR.	: Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
HR.SFR.4.	: Hariciye Nezareti Paris Sefareti
İ..AS.	: İrade Askeri
İ..DH.	: İrade Dahiliye
İ..HB.	: İrade Harbiye
İ..HUS.	: İrade Hususi
İ..MF.	: İrade Maarif
İ..MMS.	: İrade Meclis-i Mahsus
İ..TAL.	: İrade Taltifat

İ.TPH.	: İrade Tophane-i Amire
ML.EEM	: Maliye Nezareti
ML.MKT.d.	: Maliye Nezareti Mektubî Kalemi Defterleri
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
S.	: Sayı
ŞD.	: Şurayı Devlet
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vd.	: ve diğerleri
Y.A.HUS .	: Yıldız Sarayı Sadâret Hususî Maruzât Evrakı
Y..MTV.	: Yıldız Sarayı Mütenevvî Maruzat Evrakı
Y..PRK.ASK.	: Yıldız Perakende Evrakı Askerî Maruzât
Y..PRK.BŞK.	: Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Başkitâbeti
Y..PRK.SGE.	: Yıldız Perakende Evrakı Mâbeyn Erkânı ve Saray Görevlileri
Y..PRK.MYD. Harbiye Dairesi	: Yıldız Perakende Evrakı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı
Y..PRK.ZB.	: Yıldız Perakende Evrakı Zabitan Başkitabeti
ZB.	: Zabitan Başkitabı

GİRİŞ

1. KONUNUN AMACI, ÖNEMİ, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Her devlet kendi milletinin ve topraklarının güvenliğini sağlamakla mükelleftir. Taraflar güvenlik sorununu öncelikle diplomatik münasebetlerle çözmeye çalışır. Buradan bir netice alınamayınca diplomatik ilişkiler yerini silahlı mücadeleye bırakır. Silah kelimesi bütün savaş teçhizatını ifade etmek için kullanılan bir tabirdir. Savaşlarda savunmak ve saldırmak için kullanılan silahlar yerinde, uygun ve teşkilatlı kullanıldığında mücadelenin sonucunu etkileyen ve devletlerin sınırlarını belirleyen oldukça önemli bir askeri malzemeler bütünüdür.

Ok, yay, süngü, kama vb. savaş aletleri barutun keşfinden sonra yerini daha tehlikeli ve etkili ateşli silahlara bırakmıştır. Öyle ki ateşli silahların etkin kullanımı meselesi de devletler arasında mücadele sebebi olmuştur. Birçok ülke ateşli silah teknolojisine sahip olmak istemiştir. Bunlardan birisi de Osmanlı Devleti'dir. Zira cephaneliği en iyi olan devlet savaşın kazanan tarafıdır. Cephane için silah imali yapabilmek ve bu silahı kullanacak neferleri teşkilatlandırmak da güçlü devletlerin işidir.

Osmanlı Devleti beylikten imparatorluk sürecine geçene kadar her dönemde askeri teşkilatlanmaya önem vermiştir. Silah teknolojisini bulunduğu devrin koşullarına göre geliştirmiştir. Buna göre Osmanlı ordusunun 15. yüzyılda düşmanlarına karşı muvaffakiyetle neticelenen savaşlarda kullandığı silahlarla 19. yüzyılda kullandığı silahların, zaman mefhumunun da etkisiyle, farklı olması kaçınılmazdır. Kuruluşundan itibaren Osmanlılar ok, yay, kılıç ve benzeri ananevi Türk silahlarını kullanmaya devam etmiş olsalar da dönemin şartlarına uygun olan harp teçhizatlarını da tanımışlardır. Bir diğer ifade ile Osmanlılar savaşa önem veren bir millet olmaları hasebiyle yeni silah teknolojisini kendilerine uyarlayarak kullanmışlardır.

Osmanlı Devleti'nde silahı üretmek ve kullanmak kadar depolama faaliyetleri de önemli olmuştur. Savaş teçhizatının en kısa sürede askere ulaşmasının ehemmiyetinin farkında olduklarından dönemin koşullarına göre stratejik mevkilere silah ambarları inşa etmişlerdir. Mesela bu yapılar 15 – 17. yüzyılda kaleler iken 19. yüzyılda Batılılaşma hareketlerinin askeri nizam ve askeri yapılara etkisiyle silahhaneler olmuştur. İstanbul'un Osmanlı Devleti'nin merkezi olma özelliğini yitirmemiş olması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin dört önemli silahhanesi de İstanbul'da bulunmaktaydı. Bu silahhaneler kışlalara yakın bir konumda ve ayrı bir yapı olarak inşa edilmiştir. Maçka Silahhanesi Taşkışla, Gümüşsuyu Kışlası ve Gümüşsuyu Hastanesine yakın ve Dolmabahçe Sarayı'nın güvenliği için yapılmıştır. Orhaniye Silahhanesi Yıldız Sarayı'nın güvenliği için Ertuğrul Kışlası'na yakın inşa edilmiştir. Günümüze ulaşmış bu iki askeri silahhane dışında birde günümüzde mevcut olmayan Yıldız Silahhanesi ve Tuğla Harmanı Silahhanesi vardır. Bunlar da sarayın güvenliğini sağlamak için yapılmıştır. Zira 19. yüzyılda devletin yönetim merkezleri Dolmabahçe Sarayı ve Yıldız Sarayı idi.

Bu çalışmanın amacı Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki dört silahhanesinden biri olan Silahhane-i Amire de denilen Maçka Silahhanesinin işleyiş şeklini, teşkilat yapısını, görevlilerini ve bu binada ne tür silahların bulunduğunu araştırmak ve ortaya koymaktır. Bu konu Osmanlı askeri teşkilatına ait bir kurumun teferruatlı bir şekilde incelenerek Osmanlı Teşkilat Tarihi alanına katkıda bulunması gayesiyle seçilmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde görüldüğü kadarıyla İstanbul'daki silahhanelerle ilgili çalışmalar daha çok bina özellikleri ele alınarak mimarlık, restorasyon ve sanat tarihi alanlarında yapılmıştır. Haliyle silahhanelerin tarihi ve kurumsal yönü vurgulanmamıştır. Tezde İstanbul'daki silahhanelerden biri ele alınarak bu kurumun Osmanlı Devleti'nin askeri teşkilatındaki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca İstanbul'da bulunan silahhanelerin inşa edildiği mevki, mimari özellikleri, silahhanelerin çalışma yöntemleri ve burada imal edilen silahlarla ilgili erişilebilen literatür ve arşiv belgelerinden yararlanarak bilgi verilmiştir. Bu araştırma ile Osmanlı ordu teşkilatının bhusus son devirlerinde inşa edilen silahhanelerin özellikleri izah edilecektir.

Akademik metinler, çalışılan konuya göre değişiklik gösteren, aylarca bazen de yıllarca yürütülen bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bilimsel olarak nitelenen bu çalışmaların ilk evresinde hiç kuşkusuz ki araştırma konusuna ait dokümanların toplanması daha sonra da incelenmesi yer almaktadır. *Doküman analizi yöntemi* denilen bu bilimsel araştırma tekniği araştırmacıya araştırma konusuna uygun olarak elde ettiği verileri nasıl değerlendirmesi gerektiğine dair yol gösterir. Bilgilerin doğru tasnif edilmesi ve zamanın iyi kullanmasında *doküman analizi tekniğinden* faydalanılması oldukça yerinde ve uygun bir harekettir.

Hazırlanan tez çalışmasının istinatgâhı Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarından temin edilen belgelerdir. Belgelerin taranması ve ilgili olanların seçilmesinde genelden özele doğru bir sıralama takip edilmiştir. Buna göre fonlarda öncelikle *silahhane* ile ilgili belgelere ulaşılmıştır. Daha sonra tarama özele indirgenerek *Maçka Silahhanesi* ile ilgili fonlar incelenmiş ve ilgili nüshalar elde edilmiştir. Yapılan tetkikler sonucunda bu fonlarda bulunan belgelerden faydalanılarak yapılmış çalışmalar olduğu görülmüştür. Lakin bu çalışmalar daha önce de ifade edildiği gibi mimarlık alanında ve daha çok yapı ve restorasyonla ilgilidir. İkincil kaynak olarak tezde de kullandığımız mimarlık alanına ait çalışmalar Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarında tarama yapılırken hangi anahtar kelimeleri kullanmamız gerektiği hususunda yol gösterici olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarında *Silahhane* ve *Maçka Silahhanesi* olarak iki ayrı anahtar kelime ile yapılan tarama işleminde özet kısımları excel dosyasına aktarılmıştır. Özet kısmından elde edilen veriler ışığında belgeler tasnif edilmiştir. Daha sonra da *rika yazı türü ve türevlerinden* oluşan belgelerin transkripti yapılmıştır. 1873 – 1922 yıllarını muhteva eden belgelerin taranması, okunması ve tasnif edilmesi tamamlanmıştır. Belgeler okundukça çalışmanın kapsam ve sınırlılığı da ortaya çıkmıştır. Bütün bu zikredilen işlemler *doküman inceleme yöntemi* kullanılarak yapılmıştır. Bunlara ek olarak ana kaynağımız olan arşiv vesikaları dışında konu ile ilgili doğrudan veya dolaylı kaleme alınmış yayınlanmış eserler, makaleler ve ansiklopedik bilgilerden de faydalanılmıştır.

Arşiv malzemelerinin tetkiki ve analizi yapılarak, elde edilen bilgiler araştırma ve inceleme eserlerle desteklenerek akademik bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. KAYNAKLARIN TANITIMI

2.1. Literatür Değerlendirmesi

Kuruluş yıllarından itibaren Osmanlı Devleti geniş bir coğrafyaya yayılmayı amaçlamaktaydı. Bu nedenle askeri gücünü iyi kullanmayı devlet politikası olarak görmüştür. Askeri teşkilat Osmanlı Devlet idaresinde imtiyazlı bir konumda idi. Geliştirilmesi ve etki alanının arttırılması için Osmanlı askeri teşkilatı askeri mimari faaliyetlerle desteklenmiştir¹.

Literatür incelemelerinde görüldüğü kadarıyla Osmanlı Devleti'nin askeri silah ve teçhizatını depoladığı silahhanelerle ilgili çalışmalar Mimarlık Fakülteleri tarafından binaların yapısal özellikleri ele alınarak yapılmıştır. Çalışmamıza konu olan Maçka Silahhanesinin kurumsal yönünü ön plana çıkarırken iş bu askeri yapının konu alındığı yüksek eğitim kurumları tarafından hazırlanmış olan tez ve makalelerden yardımcı kaynaklar olarak yararlanılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin askeri mimari yapıları hakkında oldukça geniş malumatlar barındıran Aynur Çiftçi'nin "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askeri Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar" başlıklı doktora tezi giriş ve sonuç kısımları dâhil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Teze Osmanlı Devleti'nin askeri teşkilatının anlatımıyla başlanmıştır. 1299 Kuruluş devrinden 1909 yılına gelinceye kadar Osmanlı askeri teşkilatının geçirdiği evreler ana konudan uzaklaşmadan aktarılmaya çalışılmıştır. 17. yüzyıldan sonra dışarıda Batı'nın modern orduları karşında savaşlarda alınmaya başlanan yenilgiler, içeride dizginlenemeyen Yeniçeri Ocağı efradı Osmanlı ordu teşkilatında reformların gerekliliğini ortaya koymuştu. Müellifin aktardığına göre Osmanlı askeri müesseselerinin değişmesinde askeri eğitim-öğretim kurumlarının etkisi büyüktü. Çünkü bu kurumlarda verilen eğitim bir domino taşı etkisi yaratarak 19. Yüzyıldaki askeri binaları şekillendirmiştir. Mesele "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askeri Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar" isimli tezde 1826 yılı temel alınarak bu yılın öncesi ve sonrası şeklinde iki kısımda işlenmiştir. Çalışmayı düşündüğümüz İstanbul'daki askeri silahhanelerden birisi olan Maçka Silahhanesi ile ilgili bölüm "1826 Yılından Sonra İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar" başlığıyla tezin beşinci bölümünün alt başlığında yer almaktadır. Buna göre Maçka silahhanesi İstanbul'un Şişli ilçesinin Maçka semtinde bulunmaktadır. Bu kısımda daha çok silahhanenin mimari özellikleri, yapımında kullanılan malzemeler ve binanın bulunduğu mevkiin koordinatları hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarından elde edilmiş belgelerden faydalanılarak hazırlanmış olan bu tez çalışmasında silahhanelerin işleyişi ve teşkilat yapısından söz edilmemiştir. İstanbul'da Maçka Silahhanesi, Orhaniye Silahhanesi, Yıldız Silahhanesi ve Tuğla Harmanı Silahhanesi olmak üzere toplam dört tane askeri silahhane bulunmaktadır. Bunlardan Yıldız Sarayı

¹ Aynur Çiftçi, *19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Askeri Mimari ve İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapılar*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2004.

içerisinde bulunan Yıldız Silahhanesi ile Tuğla Harmanı Silahhanesinin günümüzde mevcut olmadığından bahsedilmektedir².

Deniz İkiz'in Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarından elde edilmiş belgelerden faydalanarak kaleme aldığı tez çalışması metnimizin gelişmesinde yol gösterici olmuştur. "Maçka Silahhanesinin Tarihsel Gelişimi, İ. T. Ü. Maçka Binası Olarak Kullanımı ve Koruma Sorunları" isimli mimarlık alanında yazılmış tezde Maçka Silahhanesinin fiziki yapısından bahsedilirken bizim çalışmamızda bu silahhanenin görevlileri ve maaşları, bölümleri, orada bulunan silahlar yani teşkilat yapısından söz edilmiştir. İkiz, çalışmasına Osmanlı Batılılaşmasını ve bu durumun askeri mimari eserlere etkisini anlatarak başlamıştır. Aynur Çiftçi'nin çalışmasında olduğu gibi Maçka Silahhanesinin konumu ve fiziksel özellikleri izah edilmiştir. Lakin İkiz'in metni bu konunun anlatımında daha teferruatlıdır. Örneğin Maçka Silahhanesinin bulunduğu Taksim-Dolmabahçe arası mevkiinin 16. yüzyıla kadar şehrin dışında yeşil bir alan olduğunu, 19. yüzyılda saray ve askeri binaların yapılmasıyla bölgenin değişime uğradığı İkiz'in çalışmasında anlatılmıştır. Maçka Silahhanesinin genel plan özellikleri ve mekân analizleri metinde gayet güzel ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir. Ayrıca zikredilen malumatların görsel öğelerle desteklenmiş olması çalışmamızda belgelerin çeviri yazımı yapılırken mekânı daha yakından tanıma imkânı sunmuştur³.

Gülten Dursun'un "Sultan Abdülaziz Dönemi İstanbul Mimarlığı" adlı tez çalışması Osmanlı mimari anlayışının 19. yüzyıl öncesi ve sonrasının anlatımıyla başlatılmıştır. Bu durum dönemleri karşılaştırma, değişim ve dönüşümün nedenlerini anlama konusunda açıklayıcı olmuştur. Siyasi hamlelere göre inşa edilmiş yapılara örnekler verilip kısa tavzihler yapılmıştır. Müellif bu yenilik hareketlerini Sultan Abdülaziz dönemiyle sınırlandırmıştır. Dönemin mimari yapılarını anlatmaya başlamadan önce Sultan Abdülaziz'in şahsiyeti ve dönemi hakkında ön bilgi verilmiştir. Maçka Silahhanesine asıl meselenin anlatıldığı metnin dördüncü bölümünde "Sultan Abdülaziz Dönemi İstanbul'daki Yapıların Kataloğu" başlığı altında yer verilmiştir. Bu katalogta Silahhane-i Amire haricinde Abdülaziz devrine ait olduğu söylenen yirmi bir bina ve bu binaların mimarı özelliklerinden bahsedilmektedir. Deniz İkiz'in çalışmasında olduğu gibi müellif metnin muhtevasında zikrettiği yapıları görsel öğelerle desteklemiştir⁴.

19. yüzyıldaki sanayileşme ile birlikte idare ve yaşam şekline tesir eden yeni bir sistemin olduğundan bahsedilmektedir. Bu sistem dini mimariyi ve saray mimarisini etkileyerek köklü değişimlere neden olmuş ve ortaya yeni yapı tipleri çıkarmıştır. Bu yapı tiplerinden biri de askeri yapılardır. Görüldüğü üzere Osmanlı askeri silahhanelerinden bahseden çalışmalar 19. yüzyıl tarihlidir. Bunlardan birisi de Alidost Ertuğrul'un "XIX.

² Çiftçi, a.g.t., s. 288 - 297.

³ Deniz İkiz, *Maçka Silahhanesinin Tarihsel Gelişimi, İ. T. Ü. Maçka Binası Olarak Kullanımı ve Koruma Sorunları*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

⁴ Gülten Dursun, *Sultan Abdülaziz Dönemi Mimarlığı: İstanbul Örnekleri*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 123-125.

yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri” adlı makalesidir. Ertuğrul’un makalesinin ikinci bölümünün alt başlığında silahhanelerin sayısı ile ilgili bilgi sahibi olunmaktadır. Buna göre 1826 yılından sonra İstanbul’da dört tane silahhane binası inşa edilmiştir⁵.

Gevher Acar’ın “Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması” başlıklı doktora tezinde ise Maçka Silahhanesi askeri kimliği ve mimari özellikleriyle Mecidiye Kışlası, Gümüşsuyu Kışlası ve Orhaniye Kışlası ile benzerlik göstermesinden dolayı bu silahhane kışla binalarıyla birlikte aynı başlık altında ele alınmıştır. Ayrıca Maçka’da Maçka Caddesi üzerinde bulunan mezkûr silahhanenin İstanbul’un tek silahhanesi olduğundan ve bu önemine istinaden farklı bir tasarımla inşa edildiğinden söz edilmektedir. Acar, metninde Osmanlı Devleti’nin Batılılaşma hareketlerinin nedenlerini ve sonuçlarını mimari yapılar üzerinden değerlendirmiştir. Bu yapılardan biri olan Maçka Silahhanesi Tanzimat öncesi Batılılaşma hareketiyle ortaya çıkan yeni bina türlerinden birisi olarak ele alınıp Tanzimat dönemindeki gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir⁶.

Nurcan Yazıcı’nın 2007 yılına ait “Osmanlılar ’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı” başlığıyla anılan doktora tezi çalışmasının üçüncü bölümünün “Tanzimat Dönemi Mimarlığında Yapı Türleri ve Mimaride Etkili Akımlar” isimli alt başlığında Maçka Silahhanesinin bulunduğu mevki ve mimari hakkında kısa bir malumata yer verilmiştir. Gevher Acar’ın tez çalışmasında aktardığı gibi Yazıcı’da Maçka Silahhanesinin kışlalarla benzer yapıda bina edildiğini ifade etmektedir⁷.

Buraya kadar olan kısımda Batılılaşmanın Osmanlı askeri yapılarını ne şekilde etkilediği ve bu durumun mimari alana yansımalarından söz edilmiştir. İncelenen çalışmaların hepsinde de modernleşme adı altında Batı tarzı yapıların inşa edilmesi Tanzimat’ın etkisiyle yaşanan değişimlerle birlikte ele alınmıştır. Halil İncalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu’nun editörlüğünde hazırlanmış olan “Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu” başlıklı kitap, Osmanlı Devleti’nin değişim ve dönüşüm devrini anlamak isteyen okurlar için oldukça kapsamlı bir eserdir. Tez çalışmasında bu eserde yer alan Halil İncalcık’ın ve Mehmet Kaplan’ın makalelerinden Tanzimat düşünce ortamının Osmanlı askeri mimari yapılarına Batı etkisini açıklamakta yararlanılmıştır.

İncalcık’a göre Tanzimat’ın net bir karşılığı yoktur. Tanzimat bazen Osmanlı Devleti’ndeki Müslüman ve Hristiyan milletler arasındaki ilişkilerin bir evresi olarak bazen de Osmanlı Devleti’nin Avrupa medeniyetini örnek alma ve uyum sağlama süreci olarak görülmüştür. Bu iki husus da doğru olmakla beraber Tanzimat doğduğu ortamın düşünce ortamıyla birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü Tanzimat, sadece Batılılaşma hareketleri olarak

⁵ Alidost Ertuğrul, “XIX. YY. ‘da Osmanlı’da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 7, S. 13, (2009), s. 293 - 296.

⁶ Gevher Acar, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2000, s. 216 -218.

⁷ Nurcan Yazıcı, *Osmanlılar ’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 115-165.

ifade edilip geçilecek kadar kısa bir konu değildir. Aksine Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılı gibi devlet kurumlarında büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı dönemi ifade etmektedir. Müellif çalışmasında tımar sistemindeki bozulmanın devlet kurumlarında hissedilmesiyle Tanzimat'ı hazırlayan süreci eleştirel bir bakış açısıyla aktarmıştır⁸.

19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde artık Tanzimat'la başlayan değişim ve dönüşümün hayata geçirilmiş halini yaşamaya başlayan bir Osmanlı Devleti vardır. Batı model alınarak gerçekleştirilen ıslahatlar öncelikli olarak askeri teşkilat alanında yapılmıştır. Garp cephesindeki askeri eğitim ve silah teknolojisindeki gelişmeleri yakından takip etmek için Avrupa menşeli subaylar Osmanlı ülkesine davet edilmiştir.

Mezkûr yüzyılda Batı Avrupa'da kendine sömürge arayan sanayi toplumları ön plana çıkmaya başlamıştı. Hepsi birbirine rakip olan bu devletlerden birisi de Almanya idi. 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra kendine yeni müttefik arayan Osmanlı Devleti Almanya'ya yaklaşmıştı. Ordunun ıslahı için Almanya'dan subaylar geliyor aynı şekilde Türk subaylar da eğitim görmeleri için Almanya'ya gönderiliyordu. Ancak Türk subayları Alman ordusunun ihtişamına kapılıp askeri eğitimleri ikinci plana atmışlardı. Sultan Abdülhamit olan bitenin farkında olmakla beraber dış dünyaya karşı Almanya gibi teşkilatlı bir orduya sahip devletle halisane ilişkileri olduğunu gösterme amacıyla olduğu aşikârdı. İlber Ortaylı'nın "Osmanlı Devleti'nde Alman Nüfuzu" isimli kitabında Osmanlı Devleti ile Almanya arasında siyasi olarak başlayan yakınlaşmanın iktisadi çıkarlara dönüşmesinin evreleri açıklanmaktadır. Alman ordusundaki modelin Osmanlı ordusuna uygulanıp askeri teşkilatı ne derece ıslah ettiği sorusu tartışmaya açık bir konudur. Bir başka önemli husus Alman subayların Osmanlı ülkesine gelişiyle Alman fabrikalarından ithal edilen silahların sayısının artmasıdır. Burada akla şu gelir 19. yüzyılda Almanya kendine sömürge devleti mi bulmuştu? Yoksa ticari ilişkiler gerçekten Osmanlı Devleti ile dostane münasebetler neticesinde mi doğmuştu? Ortaylı'nın eserinde bu ilişkinin arka planını ve Almanya'nın Osmanlı ordusunun modernizasyonundaki etkilerini de görmek mümkündür⁹.

Dönemin en güçlü ve en etkili silahlarına sahip olmak her devletin arzusuydu. Bunun iki yolu vardı ya devletler kendi silahını kendi üretecek veya ithal edecekti. Her iki durumu da ekonomi belirlemekteydi. Osmanlı Devleti 19. yüzyılda son sistem yerli malı tüfekler üretmek için atölyeler tesis etmişti. Ancak fiziki ve beşeri sermayenin yetersizliği sebebiyle bu atölyeler, Osmanlı ülkesine ithalat yoluyla giren silahların bakım ve onarımının yapıldığı merkezler olarak kullanılmıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere ve Amerika'dan tüfek ithal etme yolunu seçmiştir. O dönemde adı geçen ülkeler arasından hem ekonomik hem de kullanım açısından daha uygun olması hasebiyle Almanya imali mavzer tüfekleri tercih edilmiştir. Fatih Tetik'in "Sultan'ın Silahları II. Abdülhamit Dönemi Savunma Sanayi ve Silah Teknolojisi" isimli kitabı Osmanlı Devleti'nin sadece Almanya'dan ithal ettiği silahların durumu hakkında değil dönemin atmosferi içerisinde II.

⁸Halil İnalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.), *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, 29-56.

⁹İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, 19. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

Abdülhamit'in izlediği stratejiler açıkça ortaya konulmuştur. Çünkü yerli silah üretmek için inşa edilmiş olan Tophane-i Amire ve Tüfekhane-i Amire amacı dışında kullanılmaya başlanmıştı. Bunlara ilaveten Osmanlı Devleti'nin Fişekhane ve Baruthane fabrikalarında beklenen Avrupa modernizasyonu kısmen de olsa yakalanmıştı. Barut ve fişek Osmanlı fabrikalarında üretilmeye devam ederken aynı zamanda ithalatına devam edilmesi ve yerli tüfek imali için atılan adımlarda hammadde ve üretim ekipmanlarının dışarıdan satın alınması Avrupa'ya olan bağımlılığın tamamen bitirilememesinin önündeki en büyük etkendi. Tetik'in üç bölümde tafsillatlı bir şekilde anlattığı bu olaylar dizisinde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Avrupalı devletlere karşı izlediği denge politikası ve her daim silah ve savunma teçhizatlarına önem verdiği görülmektedir¹⁰.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın iki ciltten oluşan "Kapıkulu Ocakları" adlı eserinde Osmanlı Devleti'nin silah üretim merkezleri ve askeri teşkilatı ile ilgili ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Mezkûr kitabın birinci cildinde Yeniçeri Ocağı'nın geçirdiği değişim ve dönüşümler ile ocağın ortadan kaldırılma sürecine giden olaylar dizisi kronolojik sıralama ile teferruatlı bir şekilde anlatılmıştır¹¹. İkinci ciltte ise orduya silah üreten Cebeci, Topçu ve Humbaracı Ocakları ile bu silahları harp sahalarına ulaştıran Top Arabacıları Ocaklarının teşkilat ve işleyişinden söz edilmektedir¹². Uzunçarşılı'nın eserinde anlatılan kendi kendine yeten ve düzenli bir işleyişi olan silah üretim merkezlerinden Tetik'in bahsettiği dışa bağımlı olarak silah üretmeye başlayan Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma, sanayileşme ve orduyu modernize etme girişimlerinin savunma sanayii ve silah teknolojiye etkisi açıkça görülebilir.

Yukarıda isimlerini zikrettiğimiz çalışmalardan bir kısmı mimarlık ve sanat tarihi alanlarıyla bir kısmı da Osmanlı'da batılılaşma hareketlerinin yoğun olarak hissedildiği Tanzimat dönemiyle ilgilidir. Tez konumuz her ne kadar askeri bir yapı olan Maçka Silahhanesi olmuş olsa da bu silahhanenin Batı modernizasyonu çerçevesinde inşa edilmiş olduğu göz önünde bulundurularak Tanzimat döneminden de bahsedilmiştir. Zira mimarlık ve sanat tarihi alanlarında kaleme alınan çalışmalarda Maçka Silahhanesinin teşkilat yapısı ve işleyişine yer verilmemiştir. Silahhanelerden sadece Osmanlı batılılaşmasının hissedildiği askeri mimari bir yapı olarak söz edilmiştir. Görüldüğü kadarıyla silahhanelerden 19. yüzyıl mimari yapısı içinde ya da Sultan Abdülhamit ve Sultan Abdülaziz dönemi mimari yapısı olarak kısa açıklamalar yapılmıştır. Buradan yola çıkılarak bu tez çalışmasında Maçka Silahhanesi kurumsal yönüyle ele alınmıştır.

2.2. Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

Tez çalışmasında Osmanlı Devleti'nin merkez silahhanesi olan Maçka Silahhanesi'nin teşkilat ve işleyişi ile ilgili Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi fonlarından taranarak elde edilmiş toplam 278 adet belge kullanılmıştır. Bu belgeler Bâb-ı Âlî Evrak Odası (Arşivi) ve Bâb-ı Âlî bünyesindeki diğer dairelere ait defterler, Dâhiliye Nezâreti ve

¹⁰ Fatih Tetik, *Sultanın Silahları II. Abdülhamit Dönemi Savunma Sanayii ve Silah Teknolojisi*, Dergah Yayınları, 1. Baskı, 2018.

¹¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 3. Baskı, 1988.

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 3. Baskı, 1988.

Hariciye Nezareti Defterleri, İradeler, Mâbeyn Evrakı, Maliye Nezâreti Defterleri, Yıldız Sarayı Arşivi Defteri ve Zabitan Başkatipliği fonlarından elde edilmiştir.

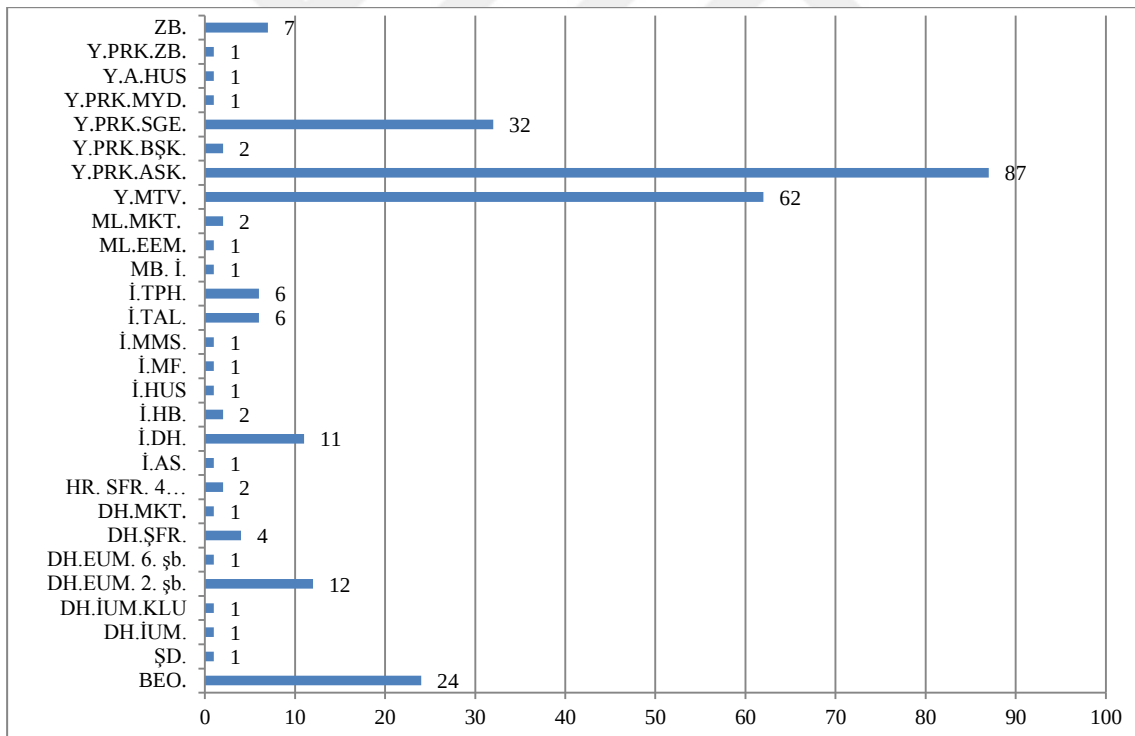
Tablo 1: BOA'dan Maçka Silahhanesi İle İlgili Tespit Edilebilen Toplam Belge Sayısı

Defter ve Belge Adı ¹³	Fon Kodu	Fon Adı	Belge Sayısı
Bab-1 Ali Evrak Odası Defterleri	BEO.	Bab-1 Ali Evrak Odası	24
Bab-1 Ali Bünyesindeki Dairelere Ait Defterler	ŞD.	Şurayı Devlet	1
Dahiliye Nezareti Belgeleri	DH.İUM	İdâre-i Umumiye Belgeleri	1
	DH.EUM.KLU	Emniyet-i Umumiye Kalem-i Umumî Müdüriyeti	1
	DH.EUM.2.Şb	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube	12
	DH.EUM.6.Şb	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube	1
	DH.ŞFR.	Şifre Kalemî Belgeleri	4
	DH.MKT	Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemî	1
Hariciye Nezareti Belgeleri	HR.SFR.4.	Paris Sefareti Belgeleri	2
İradeler	İ.AS.	İrade Askeri	1
	İ.DH.	İrade Dahiliye	11
	İ.HB.	İrade Harbiye	2
	İ.HUS.	İrade Hususi	1
	İ.MF.	İrade Maarif	1
	İ.MMS.	İrade Meclis-i Mahsus	1
	İ.TAL.	İrade Taltifat	6
	İ.TPH.	İrade Tophane-i Amire	11
Mâbeyn Evrakı	MB.İ.	Mabeyn-İrade	1
Maliye Nezâreti Defterleri	ML.EEM	Maliye Nezareti	1
	ML.MKT.d.	Mektubî Kalemî Defterleri	2
Yıldız Sarayı Arşivi Belgeleri	Y.MTV.	Mütenevvî Maruzat Evrakı	62
	Y.PRK.ASK.	Askerî Maruzât	87
	Y.PRK.BŞK.	Mabeyn Başkitâbeti	2
	Y.PRK.SGE.	Mâbeyn Erkânı ve Saray Görevlileri	32
	Y.PRK.MYD.	Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi	1
	Y.A.HUS.	Sadâret Hususî Maruzât Evrakı	1
	Y.PRK.ZB.	Zabitan Başkatipliği	1
Zabitan Başkatipliği	ZB.	Zabitan Başkatipliği	7
Toplam	28 Fon		278 Belge

¹³ Kollektif, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1. Baskı, Ankara 2010.

BOA'dan Silahhane-i Amire ile ilgili incelenen 28 fondan elde edilen toplam 278 adet belge bu tez çalışmasında işlenmiştir. Tez çalışmasında kullanılan 278 adet arşiv dokümanı 1878-1922 yıllarını kapsamaktadır. Ancak BOA'dan Silahhane-i Amire ile ilgili tespit edilebilen ilk belge 3 Kasım 1878 tarihli olsa da literatür taramasında incelenen yardımcı kaynaklardan öğrenildiğine göre Maçka Silahhanesi binası 1873 yılında inşa edilmiştir. Bu nedenle tezin sınırlılığı 1873-1922 yılları olarak belirtilmiştir. Buna göre İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS) fonuna ait 3 Kasım 1878 tarihli ilk belgede Maçka Silahhanesi'nin tamirinden söz edilmektedir. Maliye Nezareti'ne (ML.EEM.) ait 16 Şubat 1922 tarihli son belgede ise Maçka Silahhanesi'ndeki eşyalar hakkında bilgi verilmektedir.

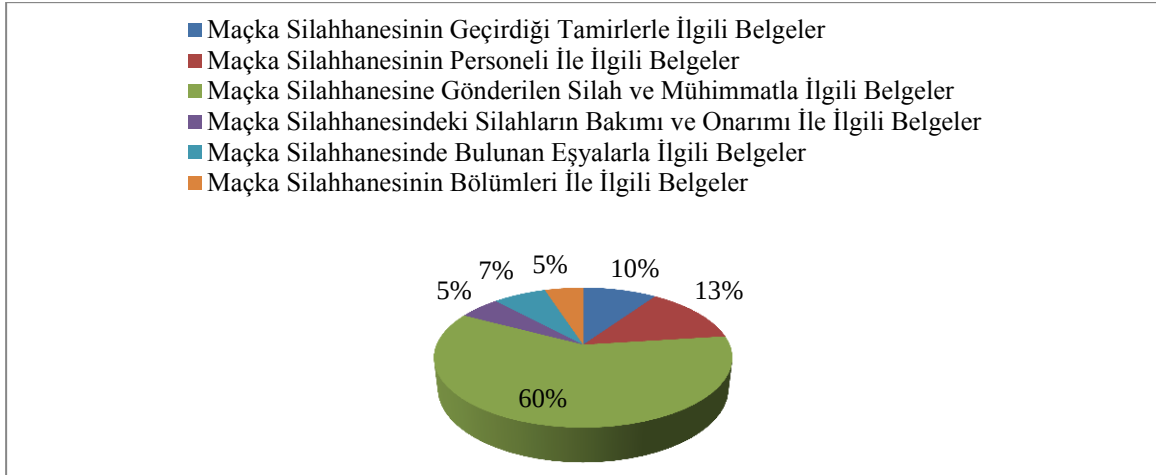
Belgelerin konulara dağılımı aşağıdaki Grafik 1'de sunulmuştur. Buna göre çalışmada en fazla 1876 - 1909 yıllarında Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olan Yıldız Sarayı'ndaki arşive ait dokümanlar kullanılmıştır. İkinci olarak nezaretler kurulana işlevini sürdüren Bâb-ı Âli Evrak Odası'ndan çıkan dokümanlara yer verilmiştir. Grafik 1'de aktarıldığı üzere merkez Silahhanesi ile ilgili en fazla vesika görülmüş olan üçüncü fon Dâhiliye Nezâreti belgeleridir.

Grafik 1: BOA'dan Maçka Silahhanesi ile İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Fonlara Dağılımı

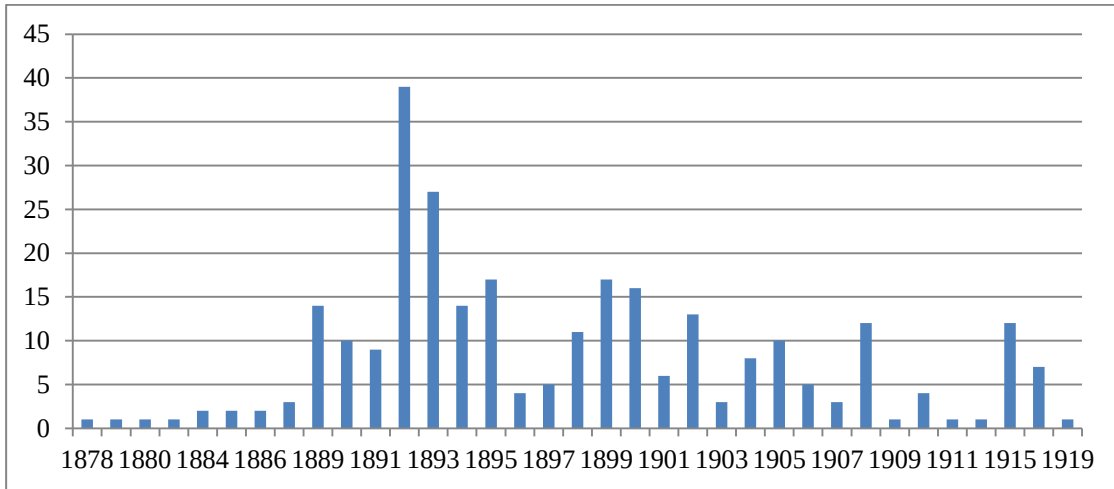
Belgelerin konulara dağılımına bakılacak olursa Maçka Silahhanesi'ne gönderilen silah ve mühimmatla ilgili belgeler yoğunluktadır. Çünkü mezkûr silahhane Osmanlı Devleti'nin merkez silah ambarı idi. Avrupa'dan ithalat yoluyla getirilen son sistem silahlar ve mühimmatlar öncelikle İstanbul'daki bu depoya getirilir. Padişahın bilgisi ve ilgili birimin personelinin onayı ile tüfekliklere yerleştirilen tüfekler ihtiyaç halinde ülke içinde çeşitli

yerlere bu merkezden sevk edilirdi. Bu nedenle ikinci önemli konu olan Silahhane-i Amire'nin personeli ile ilgili belgelere çokça rastlanmıştır. Personelin silahhanenin bina yapısı ve silahların durumu ile ilgili yetkili birimlerle yazışmaları bu kurumun işleyişi hakkında bilgi edinilebilecek önemli bir husustur. Diğer konularla ait belgeler bunun gibi metnin muhtevasında işlenmiş olup Grafik 2'de belgelerin konulara dağılımı gösterilmiştir.

Grafik 2: BOA'dan Maçka Silahhanesi İle İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Konulara Dağılımı

1800'lü yıllarda Osmanlı Devleti bir yandan kurumlarının düzenlenmesi ile bir yandan da iç isyanlar ve bağımsızlık hareketleriyle uğraşmaktaydı. Böyle karışık bir ortamda Osmanlı Devleti'nin ordusuna, askerine ve askeri müesseselerine verdiği önem daha da artmıştır. Tez çalışmasının kapsamı dâhilinde olan 1878-1922 yılları içerisinde Maçka Silahhane binası, silah ve mühimmatı, personeli ve sair ile ilgili belgelerin büyük çoğunluğu 1893 senesine aittir. 1893 yılında Osmanlı Devleti, Ermeni Olayları ve iç karışıklıklarla uğraşmaktaydı. Aynı zamanda Avrupa'daki askeri ve siyasi gelişmeler ile silah teknolojisini takip etmekteydi. Bu nedenle 1892-1895 yıllarına ait belgelerin fazla olmasının sebebi Maçka Silahhanesi'ne silah ve mühimmat gönderilmesi ya da bu merkezden muhtelif yerlere silah verildiğine dair birçok resmi yazışma kayıtlarının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Zikredilen arşiv vesikalarının yıllara dağılımı Grafik 3'te aktarılmıştır.

Grafik 3: BOA'dan Maçka Silahhanesi ile İlgili Tespit Edilebilen Belgelerin Yıllara Dağılımı

Maçka Silahhanesi ile ilgili resmi işlemler ilk başlarda Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesi tarafından yapılırken daha sonra bu işlemler Harbiye Nezareti ve onun Topçu Dairesi tarafından yürütülmeye başlanmıştır. İthal tüfeklerin ücreti Maliye Nezareti Celile'sinden ödenmekteydi. Padişah ile resmi daireler arasındaki iletişim Yıldız Sarayı'ndaki Başkitabet Dairesi tarafından sağlanırdı. 1878-1909 yılları süresince devletin yönetim merkezi olması hasebiyle bu tez çalışmasında Yıldız Sarayı Arşivi fonlarına ait belgeler yoğunluktadır.

Tez çalışmasında incelenen Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi kaynaklarının tanıtıldığı bu bölümle ilgili son olarak belgelerin yazı türünün rık'a olduğunu belirtmeliyiz.

3. OSMANLI KLASİK DÖNEMİ'NDE CEBEHANE-İ HÜMAYUN

Cebe sözcüğü Moğolca silah demektir. Bu sözcüğe Türkçe'deki "ci" ekinin eklenmesiyle cebeci kelimesi türetilmiştir¹⁴. Cebeci Ocağı, Yeniçeri Ocağı efradının silah ve askeri teçhizatını sağlamak için kurulmuştur. Osmanlı ordusunun silahlarının ham maddesinin temini, silahların yapımı, bakımı, onarımı ve saklanması Cebeci Ocağı'nın sorumluluğundaydı¹⁵. Bu ocağın 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren varlığı bilinse de kuruluş tarihi hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır¹⁶.

Başlarına şebkühah adı verilen serpuş giyen Cebeci Ocağı neferleri acemi oğlanlarından oluşmaktaydı. Acemi Ocağı teşkilatının bozulmasıyla bu ocaktan oğlan alma usulü ortadan kalkmıştır. Bu nedenle ocağa kuloğullarından ve silah yapımını bilen yeni Müslüman olmuş kişiler cebeci olarak alınmaya başlanmıştır¹⁷.

¹⁴ Yasemin Kılıçarslan, "Cebeci", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1993, s. 182.

¹⁵ Salim Aydı, "Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri Ve Literatürü Tarihi", *Tarih Okulu*, (Mayıs - Ağustos 2011), Sayı X, s. 16.

¹⁶ Kılıçarslan, "a.g.mad.", s. 182.

¹⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 8.

Diğer kapıkulu ocakları gibi Cebeci Ocağı da orta ve bölüklere ayrılırdı. Cebeci ortaları silah yapımı, tamiri, kumbara dökücüleri, barutçular, lağımıcılar ve savaş malzemelerini hazırlayan sınıflarından oluşmaktaydı. Yaklaşık 600-700 neferi bulunan Cebeci Ocağı'nın en büyük zabıtine cebeci başı denirdi¹⁸. Bu görevliden başka Cebeci Ocağı'nda dört kethüda da bulunmaktaydı. Bunların en büyüğüne baş kethüda denilirdi ve cebeci başı tayininde baş kethüda cebeci başı olurdu. Ancak bazı durumlarda cebehane başçavuşu da cebecibaşı olarak tayin edilmekteydi. Cebecibaşılığa getirilen kişi ilk önce sultanın huzuruna çıkar teşekkür makamında etek öperdi. Fatih Kanunnamesinde belirtildiğine göre cebeci başının protokoldeki yeri kapucular kethüdası ile topçu başı arasında bulunmaktaydı. 16. yüzyılın sonlarında cebeci başının yevmiyesi yetmiş akçe olmuştu¹⁹.

Cebeci Ocağı'nda cebeci başı ve dört kethüdanın başka cebeciler başçavuşu, büyük ve küçük zabıtlar, cebeciler katibi, başhalife ve kisedar gibi görevliler de vardı. Kalem erkânı olarak anılan Cebeciler katibi, başhalife ve kisedar, cebecilerin depolarında bulunan mühimmat ile cebecilerin ulufelerinin kaydını tutardı²⁰. Bu kayıtlar her cebeci başı değişikliğinde incelenerek cebehane deposundaki mühimmatın sayımı yapılmaktaydı. Eksik mühimmat varsa bunlar cebecibaşı ve cebehane halifesinden istenirdi²¹.

Cebecilerin kışlası Ayasofya Camii'nin karşında bulunmaktaydı. Bu kışlada zabitan ve neferlerin odaları, silah ve savaş malzemesi tamirhanesi ile depo vardı. Cebehane için lazım olan her türlü eşya, silah ve mühimmat gerekli durumlarda bu depolardan orduya, donanmaya ve kalelere gönderilmiştir. Sevkiyat işleminden cebecibaşı sorumluydu²². Taşra'daki kale cebehanelerine mühimmat irsali ise mübaşirler tarafından yapılırdı. Mübaşir kaledeki cebecibaşı vekillerinin isteğiyle merkezden görevlendirilmekteydi²³.

Yeniçeri isyanlarında Cebeci Ocağı neferleri de önemli rol oynamışlardır. Edirne Vakası ilk başta cebecilerin ayaklanmasıyla başlamıştı. Yeniçeri Ocağı teşkilatına mensup olan cebeciler isyanlarda yeniçerileri destekliyordu. Yeniçerilik nizamnamesinin bozulması üzerine Cebeci Ocağı'nın da düzeni bozulmuştur. Bu nedenle Yeniçeri Ocağı ile birlikte bu ocakta kaldırılmıştır. Daha sonra yeni bir kanun ile Cebahaneci Ocağı kurulmuştur. Bu yeni ocak 1054 kişiden oluşmakta ve sağ kol ve sol kol olarak iki kısma ayrılmıştı. Her iki kolun kumandanları bölük başı olarak adlandırılmaktaydı.²⁴

¹⁸Ali Rıza Şimşek, *Osmanlı Ordusunda 18. ve 19. Yüzyıllarda Yapılan Islahat Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Yabancı Uzmanların Rolü*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2006, s. 19.

¹⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 9.

²⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 10.

²¹ Kılıçarslan, "a.g.mad.", s. 183.

²² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 11-15

²³ Kılıçarslan, "a.g.mad.", s. 183.

²⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 16-17.

BÖLÜM 1: OSMANLI DEVLETİ'NİN KLASİK ASKERİ KURUMLARINDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ (18. YÜZYIL SONLARI - 19. YÜZYIL)

Kuruluş döneminden itibaren Osmanlı Devleti ile Avrupa Devletleri arasında yaşanan mücadeleler 18. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı ordularının mağlubiyetiyle neticelenmeye başlamıştır. Birbiri ardına gelen yenilgiler aydınlar ve idarecileri harekete geçirmiştir. Evvela hezimetlerin nedenlerini araştırmaya başlamışlardır. Garp cephesindeki gelişmeler nazar-ı dikkatlerini celb etmiştir. Bu nedenle başta askerî alanlar olmak kaydıyla Batı'nın bütün eğitim ve öğretim kurumları model alınmaya başlanmıştır. Batılılaşma yönünde atılan ilk adımlar Lâle Devri'ne tarihlendirilmektedir²⁵. Zira 1718-1730 yıllarına denk gelen bu dönem Osmanlı Devleti'nde ciddi anlamda değişimlerin yaşandığı bir zaman dilimiydi. Lakin Lale Devri'nde Batılılaşma adına hayata geçirilen düzenlemeler ileride yapılacak yenilikler için temel olmaktan öteye geçememiştir. Yine 18. yüzyılda faaliyet göstermiş olan I. Mahmut, III. Osman, II. Mustafa ve I. Abdülhamit devirlerinde askeri alanda yenilikler yapılmış olsa da devletin içinde bulunduğu kötü gidişatı durduramamıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin diğer alanlarda olduğu gibi askeri müesseselerindeki yenilik hareketlerinin başlangıcı olarak da III. Selim devri reformlarını esas almak daha yerinde olacaktır²⁶.

1.1. III. SELİM DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1789 – 1807)

III. Selim (1789 – 1807) çocukluk dönemlerinden itibaren babası III. Mustafa'nın iktisadi ve askeri alanlardaki çalışmalarını yakından izlemiştir. Bu nedenle Sultan III. Selim babasının da tesiriyle, reformların gerekliliğinin bilincinde bir padişah²⁷. 18. yüzyılda alınan yenilgiler Osmanlı Devleti'ni askerî kurumlarının Batı tarzı ıslah edilmesi gerektiği hakikatiyle yüzleştirmiştir²⁸. Bu nedenle III. Selim sivil, asker ve ulemeden devletin hali hazırdaki durumu hakkında fikir bildirmelerini talep etmiştir²⁹. Çünkü giriştiği ıslahat hareketlerinin kendisine olumsuz olarak geri dönebileceğinin farkında idi³⁰. Bu nedenle zikredilen meslek erbapları padişaha yirmi adet layiha sunmuştur³¹. Bu layihalarda iki temel görüş bulunmaktadır; birinci görüş kapıkulu ocaklarının Kanuni devrindeki kurallara göre düzenlenmesini öngörürken ikinci görüş kapıkulu ocaklarını gözden çıkarmış ve ıslahının

²⁵ Halis Ayhan, "Batılılaşma", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.5, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1992, s. 158-159.

²⁶ Temuçin Faik Ertan (Ed.), *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2014, s. 24-25.

²⁷ Sema Yeli, *III. Selim Dönemi Askeri ve Eğitim Alanındaki Islahat Hareketleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 11.

²⁸ Midhat Sertoğlu, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, C. 5, s. 2754.

²⁹ Yeli, *a.g.t.*, s. 17-18.

³⁰ Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2754

³¹ Yeli, *a.g.t.*, s. 17-18.

mümkün olmadığını savunarak Yeniçeri Ocağı yerine yeni bir askeri nizam kurulmasını öngörmektedir³².

Sultan III. Selim devrinde yapılan yenilik hareketlerine genel olarak Nizam-ı Cedid adı verilmekteydi. Bu terim daha sonraları askeri ıslahatları ifade etmek için kullanılmıştır³³. III. Selim dönemine gelinceye kadar da Avrupa kurumlarının üstünlüğü ve örnek alınmasının gerekliliği vurgulanmaktaydı. Lakin bu düşünce gerçek manada III. Selim döneminde tatbik edilme fırsatı bulmuştur. Bu devirde evvela ıslahat hareketlerine hasmane yaklaşan devlet erbabı ve savaşmaktan kaçan ordu mensupları saf dışı bırakılmıştır. Daha sonra padişah III. Selim Yeniçeri Ocağı dışından atamalar yaparak kendi kadrosunu tesis etmiştir. Ayrıca askeri ıslahatların önemli bir basamağı olan tımarları teftiş etmiş ve etkin olmayanları ayıklamıştır. Zaten reform hareketlerine muhalefet eden cephe de bu şekilde ortaya çıkmıştır³⁴.

Kapıkulu ocakları içerisinde mühim bir konuma haiz olan Yeniçeri Ocağı'nda düzenlemeler yapılarak bu ocaktan yararlanılamayacağını farkında olan Sultan Selim, Nizam-ı Cedid ordusunu 1793 yılında Bostancılar Ocağı'na bağlı olarak kurdu. Bu yeni ordunun geliştirilmesi için ilk olarak Fransa, İsveç, Prusya ve İngiltere'den askeri uzmanlar getirilmiştir. Daha sonra askerlere süngülü tüfekler verilerek Levend Çiftliği denilen mevkide eğitimlere başlanmıştır. 17 Eylül 1794 tarihinde Levend Çiftliği Kanunnamesi hazırlanarak Bostancı Tüfekçisi Ocağı tesis edildi. Bu ocakta devlet erbabından bir nazır, bir ağa, bir kâtip, iki de kâtip yamağı bulunmaktaydı. Levend Çiftliği'nde yetişen ve Asakir-i Şahane de denilen Nizam-ı Cedid askerlerine 1799 senesinde ikinci bir orta ilave edilerek Selimiye Kışlası inşa edilmiştir. Piyade birliklerinin gelişmesinden sonra 1800 yılında süvari birliği kurulmuştur. 1801 yılında ise Üsküdar'da orta Anadolu'da görev yapacak üçüncü orta tesis edilip Levent Çiftliği Bostancı Ocağı'na bağlanmıştır. Levend Çiftliği Ocağı ve Üsküdar Ocağı'ndan beklenen muvaffakiyetler gelince yeni kışlalar bina edilmiştir. Sultan III. Selim bu kışlalarda eğitim gören Nizam-ı Cedid ordusu neferleri ile yakından ilgilenmiştir. Bir süre kadar Yeniçeri Ocağı ile aynı dönemlerde varlığını sürdürmüş olan Nizam-ı Cedid Ocağı kısa sürede Avrupa ordularından geri kalmayacak seviyeye ulaşmıştır³⁵.

Sultan Selim sunulan layihalar ışığında ıslahat hareketlerine askeri alanlardan başlamıştır. Buna göre var olan askeri kurumlar düzenlenecek, ordu Avrupa askeri sistemi model alınarak teşkil edilecek ve savaş sanayi kuruluşları muntazaman tekrar kurulacaktı. Lakin Yeniçeri Ocağı'nın bir anda kaldırılıp yeni düzenin kurulması pek de mümkün değildi³⁶. Çünkü yeniçeriler dâhil edilerek yapılan yenilik hareketleri Yeniçeri Ocağı tarafından kabul görmemişti. Bu nedenle askeri teşkilatta Avrupa tarzı eğitimin benimsenmesi ve bu şekilde müesseseleşmesi için ıslahat hareketlerinin diğer askeri birimlere bilhassa da

³² Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2754-2755.

³³ Ertan, *a.g.e.*, s. 26

³⁴ Kemal Beydilli, "III. Selim", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.36, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2009, s. 421.

³⁵ Uğur Ünal, *III. Selim Dönemi Islahat Çabaları (Nizam-ı Cedid)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001, s. 44 – 48.

³⁶ Yeli, *a.g.t.*, s. 21- 22.

teknik hizmet veren birimlere yayılması gerekmekteydi. Çağdaş eğitim modellerini benimsemeyen Yeniçeri Ocağı mensupları Rusya ve Avusturya karşısında alınan son yenilgiden sonra miadını doldurmuştur. Bundan sonra Osmanlı ordu teşkilatının askeri sınıfını oluşturan Humbaracı, Lağımcı, Topçu ve Top Arabacıları ocakları için Avrupa model alınarak düzenlemelere gidilmiştir³⁷. Ocaklar için kanunnameler hazırlanarak askeri ocaklara tertip ve terbiye kazandırılmıştır³⁸.

Hülasa daha önce Baron de Tott ve diğer yetkili kişilerin çalışmaları askeri ocakları etkilediğinden bu bölüklerde köklü ıslahatlar yapılmamıştır. Sadece bozulan disiplini yeniden tesis etmek için kanunnameler hazırlanmıştır. Askeri eğitime ağırlık verilmesi hususu ön plana çıkarılmıştır. Zaten III. Selim'in reform hareketlerinin esas hedef noktası Humbaracı Ocağı, Lağımcı Ocağı, Topçu ve Top Arabacıları Ocağı değildi. Asıl amaç bu ocaklar düzenlenerek Nizam-ı Cedid ordusunu sağlam temeller üzerine oturtmaktır³⁹.

Sultan III. Selim döneminde özelde Humbaracılar için hazırlanmış olan bu kanunname maddeleri diğer askeri ocaklarda da aynıdır. Özcesi nizamnamelerden ocakların eğitim ve disipline ihtimam gösterildiği anlaşılmaktadır. Buna göre ocakların azil ve terfi işleri liyakat usulüne göre yapılacak, askerler devamlı eğitime tabi tutulacağından dolayı İstanbul'da ikamet edecekleri kışlalar inşa edilecek, ocak neferleri askerlik haricince başka bir işle meşgul olmayacak ve subaylar haricinde askerler bekâr olacaktı. Bunlara ek olarak askerler arasında bir de ast üst ilişkisi olacaktı⁴⁰.

III. Selim'in nizamname yayınladığı bir diğer konu barut yapımı ile ilgilidir. O döneme kadar Baruthane Nazırlığı yıllık bir görev olarak görülmekte ve görev teslimi ehline verilmemekteydi. Bu aksaklıklar baruthanede düzen ve üretimi etkilemiştir. Zira İstanbul, Gelibolu ve Selanik baruthanelerinde üretilen barutun kalitesinin iyi olmaması hasebiyle yabancı ülkelerden iki katı maliyetle barut satın alınmaktaydı. Islahatlara bilhassa da askeri alandaki ıslahatlara önem veren Sultan III. Selim baruthanelerdeki yolsuzlukları düzeltmek için harekete geçti. Buna göre baruthanedeki görevlerin devlet ricalinden uygunsuz kişilere verilmesinin önüne geçilerek bu görev ehline, devamlı ve kalıcı olarak tevcih edildi⁴¹.

Mühendishane-i Berr-i Hümayun, III. Selim devrinde mühendis yetiştirmek üzere Hasköy'de açılan Nizam-ı Cedid'in en önemli kurumlarından⁴². Mühendishane-i Berr-i Hümayun yozlaşmış Topçu Okulu'nun yerine 1795 yılında Nizam-ı Cedid ordusunun teknik

³⁷ Murat Gündüz, *XVIII. Asrın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 187.

³⁸ Ünal, *a.g.t.*, s. 55

³⁹ Ünal, *a.g.t.*, s. 62-63.

⁴⁰ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, “ III. Selim Dönemi'nde Humbaracı Ocağı'nda Yapılan Düzenlemeler”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 35, S. 60, (2016), s. 145 – 155.

⁴¹ Yeli, *a.g.t.*, s. 25-26.

⁴² Kemal Beydili, “Mühendishane-i Berr-i Hümayun”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.31, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2006, s. 516.

kadrosunu yetiştirmek amacıyla tesis edilmiştir⁴³. Avrupa model alınarak tesis edilmiş Kara Harp Okulu'dur. Bu okulda topçuluk, haritacılık ve istihkâm eğitimi veriliyordu⁴⁴.

Nizam-ı Cedid ordusunda yapılan yenilikler için belli bir bütçenin de gerekli olduğunun farkında olan III. Selim yeni tekvin edilen müesseselere gelir kaynağı bulmak zorundaydı. Zira eski gelir kaynakları devletin sadece hâlihazırdaki giderlerini karşılayacak durumdaydı. Bu nedenle Nizam-ı Cedid ordusu oluşturulduktan hemen sonra 1 Mart 1793 tarihinde hazırlanan bir nizamname ile ocak neferlerinin iâşe ve diğer masraflarını karşılamak için İrad-ı Cedid Hazinesi oluşturulmuştur. Kanunnamenin muhtevasında hazinenin kuruluş gerekçesi, birime atfedilen görevler ve görevlileri ile diğer mali kurumlarla münasebetleri tavsiz edilmiştir⁴⁵.

1.2. II. MAHMUT DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1808 – 1839)

Sultan II. Mahmut (1808 – 1839) döneminde yapılan reformlar Tanzimat çalışmalarına temel teşkil etmiştir. Ehline verilmeyen görev ve yetkiler, rüşvet ve iltimas Osmanlı Devleti'nin müesseselerinin yozlaşmasına neden olmuştu. Bu gidişatı durdurmak isteyen padişahlar ise engellenmişti. Böyle bir ortamda yönetime gelen II. Mahmut olup bitenin farkında bir padişah⁴⁶. Tahta geçtiğinde kendinden önce reform hareketinde bulunan III. Selim ve ondan önceki padişahların tahttan indirilmiş olduğunun ve Nizam-ı Cedid ordusunun dağıtılarak ıslahat yanlısı vezirlerin öldürüldüğünü biliyordu⁴⁷. Kendisini bekleyen tehlikelerin neler olduğunu bilen II. Mahmut reform hareketlerine merkezi otoritenin güçlendirilmesinden başlanması gerektiğinin bilincindeydi⁴⁸.

II. Mahmut göreve geldiğinde ilk işi onun tahta çıkmasında etkili olan bunu yaparken de güç gösterisinde bulunan ayanlarla anlaşma yapmak olmuştur. Sultanın bu girişimi merkezi otoriteyi sağlama amacına uygun bir hamle olarak da görülebilir. Zira reform hareketleri ayanlarla imzalanan Sened-i İttifak'tan sonra yapılabilirdi⁴⁹. Askeri alanda önemli gelişmelerin yaşandığı bu dönemde evvela Alemdar Mustafa Paşa tarafından Sekban-ı Cedid Ocağı kurulmuştur. Ancak bu ocak yeniçeriler tarafından kaldırılmıştır⁵⁰.

Devlet bilgisi ve ıslahatların gerekliliği konusundaki düşüncelerinde II. Mahmut'un amcası III. Selim'den etkilendiği düşünülmektedir⁵¹. Saltanat dönemi Yunan bağımsızlık

⁴³ Ertan, *a.g.e.*, s. 26.

⁴⁴ Ünal, *a.g.t.*, s. 70.

⁴⁵ Ünal, *a.g.t.*, s. 77-78.

⁴⁶ Rüveyda Nida Yıldırım, *II. Mahmut Dönemi Islahat Hareketleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006, s. 3.

⁴⁷ Fuat Andıç, *Bir Padişah Portresi II. Mahmut*, 1. Baskı, Hitabet Yayınları, Ankara 2014, s. 81.

⁴⁸ Yıldırım, *a.g.t.*, s. 3-5.

⁴⁹ Mehmet Karagöz, "Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.6, (1995), s. 192.

⁵⁰ Ertan, *a.g.e.*, s. 29.

⁵¹ Kemal Beydilli, "Mahmud II", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.27, İslam Araştırmaları Merkezi, Ankara 2003, s. 356.

savaşının yaşandığı döneme denk gelen Sultan II. Mahmut isyanlarla uğraşmıştır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin iç karışıklığını fırsat bilen Yunanlılar bağımsızlık mücadelesine girişmişti. Bu olayda yeniçeriler muvaffakiyet gösteremeyince II. Mahmut, Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi ve Yunan isyanı Mehmet Ali Paşa ordularının muavenetiyle bastırılabilirdi⁵².

II. Mahmut 1826 yılının sonlarına doğru devlet erbabının ileri gelenlerini Yeniçeri Ocağı'ndaki nizamsızlıkları görüşmek üzere şeyhülislam konağında topladı. Bu toplantıda ulemanın da desteğini alarak "eşkinici" adıyla eğitilmiş bir askeri sınıfın kurulması kararlaştırıldı ve bununla ilgili bir layiha hazırlandı. Buna göre yeni tesis edilecek Eşkinici Ocağı'nda yeniçerilerden de neferler bulunacaktı. Layihanın diğer maddeleri III. Selim devrinde kapıkulu ocaklarının ıslahı için hazırlanmış kanunname maddelerine benzemektedir. Yani Eşkinici Ocağı'nda da neferlerin eğitim, öğretim ve disiplini önemli görülmekteydi. Yeniçeri Ocağı'na bağlı olarak 12 Haziran 1826 tarihinde öğretime başlayan Eşkinici Ocağı mensupları her daim yeniçerilerin hedefi olmuştur. Zira Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılacağına dair söylentiler dolaşmaktaydı. Bu nedenle isyana teşebbüs ettilerse de bu durum yeniçerilerin sonları oldu⁵³. Çünkü Yeniçeri Ocağı askerlerinin isyanları bastırmadaki başarısızlıkları esnaf ve ulemanın yeniçerilere olan güvenini sarsmıştı. Hal böyle iken ocağın kaldırılmasına ve yerine Avrupa tarzı bir askeri sistemin getirilmesine muhalefet edecek bir cephe de kalmamıştı. Destekçisi kalmayan yeniçerilerin öldürülerek ortadan kaldırılması olayına Vaka-i Hayriye denilmiştir⁵⁴.

Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu teşkil edildi. Yeni ordunun ismi Hazret-i Muhammed'in Muzaffer Askerleri idi. Bu ismin seçilme sebebi halkın ve ulemanın sempati ve desteğini kazanmaktı. Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu için 7 Temmuz 1826 tarihinde nizamname hazırlanmıştır. Gönüllülük esasının temel alınacağı bu kanunnameye göre Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu 12 bin neferden oluşacak ve askerlik süresi 12 yıl olacaktı⁵⁵. Birde yeni tesis edilmiş olan bu orduya yaşları on beş ile otuz arasında olan bireylerin kaydı yapılacaktı. Lakin kırk yaşına kadar olan dinç kimseler ile önce Acemi Ocağı'nda eğitim görme şartı ile on beş yaşından küçük gönüllülerin de kaydolabilmesinin önü açıldı⁵⁶.

Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu hakkında halkı bilgilendirmek için imamlar cami kürsülerinden Yeniçeri Ocağı'nın kaldırıldığını duyurmuşlardır. Yeni ordunun meşru olduğunu halka benimsetmek amacıyla ordu teşkilatına imamlarda dâhil edilmiştir. Ordunun

⁵² Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Sedat Cem Karadeli (çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 29.

⁵³ Abdulkadir Özcan, "Eşkinici Ocağı", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1995, s. 471.

⁵⁴ Ahmad, *a.g.e.*, s. 29-30. ; Ayrıntılı bilgi için bkz. Esad Efendi, *Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)*, Mehmet Arslan (der.), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005.

⁵⁵ Erhan Afyoncu, Ahmet Önal, Uğur Demir, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, 3. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013, s. 313.

⁵⁶ Abdulkadir Özcan, "Asakir-i Mansure-i Muhammediye", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.3, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1991, s. 457-458.

başarılı olması için Avrupa'dan uzmanlar getirilmiştir⁵⁷. Askeri literatüre tabur ve bölük terimleri bu dönemde girmiştir⁵⁸.

1827 yılında Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu'na Avrupa tarzı tıp eğitimi verilmesi ve hekim yetiştirilmesi için II. Mahmut'un gözetiminde Hekimbaşı Behçet Mustafa Efendi tarafından Mekteb-i Tıbbiyye kurulmuştur. Yeni ordunun yönetmeliğinde her bölüğe cerrah verilmesi maddesi bulunduğundan dolayı ayrı bir cerrah sınıfı da açılmıştır⁵⁹. 1834'te ise Avrupa model alınarak Mızıka-i Hümayun adında askeri bando kuruldu. Yine aynı yıl Asakir-i Mansure'ye yedek olarak Redif Teşkilatı ile süvari ve piyade askerleri yetiştirmek için Mekteb-i Harbiye tekvin edilmiştir. Ordu neferlerine üniforma imal etmek için 1836 yılında Feshane üretime geçmiştir⁶⁰.

Yeniçeri Ocağı kaldırılırken bu bölükle ilgili bütün nişan, unvan ve işaretler de kaldırılmıştır. Sadece Seraskerlik Kurumu bırakılıp Ağa Kapısı olan adı Seraskerlik Kapısı olarak değiştirilmiştir⁶¹. Askeri teşkilatta yapılan yenilikler bu kurumun önemiyetini arttırdı. Protokoldeki yeri şeyhülislam ve sadrazamla eş değer oldu. Böylece askeri sınıfın iktidar üzerindeki tesiri arttı⁶².

1.3. ABDÜLMECİD DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1839 – 1861)

II. Mahmut'un vefatından sonra 1 Temmuz 1839 tarihinde tahta Sultan Abdülmecid (1839 – 1861) geçmiştir⁶³. Bu dönemin en önemli ıslahat hareketi Osmanlı Devleti'ne Batı tarzında bir nizam verme gayesi güden Tanzimat ya da Tanzimat-ı Hayriyye olarak bilinen reform hareketidir⁶⁴. Bu reform hareketinde Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa'nın rolü büyüktür. Ancak o dönemde Tanzimat'ı ilan etmek pek de kolay değildi. II. Mahmut dönemindeki reform hareketlerinin devamı olan Tanzimat'ın ilanı için Sultan Abdülmecid'in fermanı gerekmektedir⁶⁵. Nitekim bugün Gülhane Parkı olarak bilinen yerde padişahın bilgisi ve onayıyla Gülhane Hattı Hümayun ilan edilmiştir⁶⁶.

⁵⁷ Afyoncu vd., *a.g.e.*, s. 314.

⁵⁸ Özcan, "a.g.mad.", s. 457- 458.

⁵⁹ Nil Sarı, "Mekteb-i Tıbbiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 29, İslam Araştırmaları Merkezi, Ankara 2004, s. 2 - 3.

⁶⁰ Afyoncu vd., *a.g.e.*, s. 314.

⁶¹ Tufan Gündüz, (Ed.), *Osmanlı Teşkilat Tarihi*, Grafiker Yayınları, Ankara 2013, s. 187.

⁶² Afyoncu vd., *a.g.e.*, s. 315.

⁶³ Midhat Sertoğlu, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, C. 6, s. 2964.

⁶⁴ Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2975.

⁶⁵ Ramazan Ata, "Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat", *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Y. 1, S. 1, (2014), s. 159-192.; Mustafa Reşid Paşa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İnalcık ve Seyitdanlioğlu, *a.g.e.*, s. 463 - 475.

⁶⁶ Ertan, *a.g.e.*, s. 31.; 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşid Paşa hatt-ı hümayunu halka ilan etmek üzere evinden çıktığı sabah hane halkı ile helalleşme gereği duymuştu. Çünkü öyle bir işe kalkışmıştı ki akşam evine sağ döneceği meçhuldü. Paşa halkın tepkisini göze alarak hatt-ı hümayunu Gülhane bahçesinde devlet ricali, esnaf ve lonca temsilcileri, yabancı devlet elçileri ve büyük bir halk topluluğu huzurunda okudu. Lakin Reşid Paşa'nın endişeleri boşuna çıkmıştı. Hatt-ı hümayunun ilanından sonra ortam şenlik alanına dönmüştü. Bir

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde diğer alanların yanında askerlik ve ordu işlerinde de yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ocak usulüne son verilip askere alımlar vatandaşlık görevi haline getirilmiştir. 1843 yılında yayınlanan nizamname ile Osmanlı ordusu Fransa ve Prusya orduları model alınarak düzenlenmiştir. Buna göre yeni ordu Muvazzaf Kuvvetler, Yedek Kuvvetler, Yardımcı Kuvvetler ve Başıbozuk Kuvvetler olmak üzere dört bölümden oluşmaktaydı⁶⁷.

Sultan Abdülmecid döneminde askeri alanda yapılacak reformlar için Rıza Paşa görevlendirilmiştir. Mabeyn-i Hümayun ve Hassa Müşiri Rıza Paşa ile beraberindekiler bir kurul oluşturdu ve bu kurulda alınan kararlar rapor şeklinde padişaha sunulmuştur. Sultan Abdülmecid tarafından tasdik edilen bu rapor 1843 yılında askeri bir törenle herkese ilan edildi. İş bu fermana göre Osmanlı toprakları Hassa Ordusu, Dersaadet Ordusu, Anadolu Ordu-yı Hümayun Dairesi, Rumeli Ordu-yı Hümayun Dairesi, Arabistan Ordu-yı Hümayun Dairesi olarak beş ordu bölgesine ayrıldı. Bu orduların merkezleri sırasıyla İstanbul, Sivas, Manastır ve Şam'dı. Adı geçen ordulara 1848 senesinde merkezi Bağdat olan Irak ve Hicaz Ordu-yı Hümayun'u da eklenerek ordu sayısı altıya çıkarılmıştır. Yine 1843 nizamnamesine göre askerlik süresi belli bir zaman dilimi ile sınırlandırıldı ve asker alımlarına kura sistemi getirildi. Asakir-i Nizamiye olarak adlandırılan yeni Osmanlı ordusunda beş yıl vazifede bulunan askerler redif sınıfına geçebilecekti. Zira 1843 yılında askeri alanda yapılan düzenlemelerden biri de redif kuvvetlerinin⁶⁸ muvazzaf kuvvetlere dâhil edilmesi olmuştur. Her ordu merkezinde ordu ile ilgili kararların alındığı bir meclis kurulacak ve buradan çıkan kararlar padişaha iletilmeden önce incelemek üzere Dar-ı Şura-yı Askeri 'ye irsal edilecekti⁶⁹.

Osmanlı Devleti'nde muvazzaf kuvvetler ve redif kuvvetlerinde olduğu gibi beş ordu bölgesine ayrılmayan bazı eyaletler vardı. Lakin bu eyaletler devletin savaşa girmesi halinde orduya asker göndermek zorundaydılar. Sırbistan, Arnavutluk, Mısır, Bosna ve Hersek, Trablusgarp ve Tunus'tan gönderilecek olan bu yardımcı kuvvetlerde toplam 130 bin asker bulunmaktaydı⁷⁰.

Muvazzaf, Redif ve Yardımcı Kuvvetlere ek olarak birde savaş durumunda orduya gönüllü katılacağı düşünülen Dobruca ve Tuna kazaklarından kişiler vardı. Bunlara başıbozuk

sonraki gün de mezkûr fermanın hükümlerine uyacaklarına dair devlet ricali ve padişahın katılımıyla yemin töreni yapıldı. Böylece Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemi başlamış oldu. Ayrıntılı bilgi için bkz. İncalcık ve Seyitdanlıoğlu, *a.g.e.*, s. 113 - 132.

⁶⁷ Şimşek, *a.g.t.*, s. 179.

⁶⁸ Redif kuvvetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Musa Çadırcı, "Anadolu'da Redif Teşkilatının Kuruluşu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 8-12, S. 14-23, (1974), s. 63-75.

⁶⁹ Sezgin Kaya, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ordusu (1839-1876)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2015, s. 31-33. ; Osmanlı Devleti'nde askere alma uygulamalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rıdvan Ayaydın, *Osmanlı Devleti'nde Askeri Yükümlülükler ve Muafiyetler (1826- 1914)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 1 - 132.

⁷⁰ Kaya, *a.g.t.*, s. 33-34.

denilirdi. Bu kişiler asker nizamında yetişmedikleri için düzenli orduya dâhil edilmemişlerdir⁷¹.

1.4. ABDÜLAZİZ DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1861-1876)

19. yüzyıl ortalarında Osmanlı Devleti iç ve dış tehditler nedeniyle zor bir süreçten geçiyordu. Böyle bir ortamda ülke savunmasının önemi daha da artmıştı. Bu nedenle Sultan Abdülaziz ordunun ıslah edilip mücadele gücünün artmasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Evvela “hassa alayı” kurulmuştur. Devamında son sistem modern silahlar ithal edilmiş ve askeri okullar düzenlenmiştir⁷². Sultan Abdülaziz devri askeri reformlarını özellikleri bakımından 1869 yılı öncesi ve sonrası olarak iki dönemde ele almak mümkündür. Buna göre yukarıda ifade edilen ıslah çalışmaları 1869 yılı öncesine atfedilirken bu yılın sonrası devir ise askeri kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi ile ilgili daha köklü ve kalıcı yeniliklerin yapıldığı bir dönem olmuştur⁷³.

Prusya askerî kuvvetleri Avrupa orduları tarafından hafife alınmaktaydı. Ancak Danimarka ve Avusturya ordularının Prusya ordusu karşısında mağlup olması bu yaklaşımı değiştirmiş ve Prusya ordu teşkilatı örnek alınmaya başlanmıştır. Avrupalı devletlerin yeni bir teşkilatlanmaya girişmesi Osmanlı Devleti’ni de hareketlendirmiştir. Bu yönede ilk adım Sultan Abdülaziz’in Seraskerlik makamına Hüseyin Avni Paşa’yı getirmesi olmuştur. Hüseyin Avni Paşa askeri düzenlemelerin bulunduğu 1843 Kanunnamesi’ne Prusya’nın 1860 yılında yaptığı düzenlemeye göre nizam verdi. 1869 yılında yapılan düzenleme ile Osmanlı ordusu üç bölüme ayrılmıştı. Bunlar nizamiye, redif ve müstahfız idi⁷⁴.

Nizamiye kuvvetleri asli kuvvet ve ihtiyat sınıfından oluşmaktadır. Asli kuvvet sınıfı 150 bin, ihtiyat sınıfı da 210 bin nefer olarak planlanmıştı. Nizamiye süresi tamamlandıktan sonra 6 sene ve 192 bin neferden tesis edilen Redif Hizmeti, daha sonra da 8 sene sürecek olan ve 300 bin neferden oluşan müstahfız bölümü gelmektedir. Buna göre 1869 düzenlemesi ile daha önce 12 yıl olan askerlik süresine 6 yıl daha eklenerek 20 yıla çıkarılmıştır. Nizamiye askerlerinin memleketlerine gidebilmeleri nöbetleşe, evlilikleri ise belli şartlar dâhilinde gerçekleşmekteydi. Böyle özel koşulları olan Nizamiye askerlerinin askeri bilgi ve donanımlarını arttırmak için 1865 yılında alay içinde mektep kurulmuştur⁷⁵.

Nizamiye kuvvetlerinde olduğu gibi redif kuvvetlerinde de birinci ve ikinci tertip olarak iki kuvvet bulunmaktaydı⁷⁶. 1869’da yayınlanan kanunnameye göre redif birlikleri bölgelerinde değişiklik yapılmamış sadece tabur sayısı 240’a çıkarılmış ve rediflik süresi 6 yıl

⁷¹ Şimsek, *a.g.t.*, s. 181.

⁷² Cahide Bolat, *Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2000, s. 100.

⁷³ Uğur Ünal, *Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 2016, s. 25-26.

⁷⁴ Kaya, *a.g.t.*, s. 63-64.

⁷⁵ Ünal, *a.g.t.*, s.27-31.

⁷⁶ Bolat, *a.g.t.*, s. 101.

olarak belirlenmiştir. Bu 6 yılın ilk üç senesi birinci sınıf, kalan üç sene de ikinci sınıftı. Redif neferlerinin sabit bir görev mahallinin olmaması hasebiyle yılda bir ay redif taburlarına gelip eğitim görürlerdi. Mezkûr düzenleme kapsamında ordulara birer redif livası tayin edilmesi gerekliliği de doğmuştur⁷⁷.

Sultan Abdülaziz döneminde yapılan askeri düzenlemelere göre 6 yıl redif hizmeti gören askerleri sırada 8 yıllık müstahfız sınıfı bekliyordu. İş bu sınıfa mensup kişiler sadece savaş dönemlerinde çağırılır ve maaşlarını da ona göre alırlardı⁷⁸.

1.5. II. ABDÜLHAMİT DÖNEMİNDE ASKERİ ALANDA YAPILAN YENİLİKLER (1876-1909)

Sultan Abdülhamit (1876-1909) amcası Abdülaziz döneminde oldukça rahat bir ortamda yetişmiştir. Şehzadeliği sırasında yurtdışı gezilerine de katılmış olan II. Abdülhamit, 1876 yılında tahta çıkmıştır⁷⁹. Onun döneminde de orduyu modernize etme ve Batı'daki yeniliklere ayak uydurma faaliyetlerine devam edilmiştir. Onun döneminin en dikkat çeken askeri yeniliği ordu neferatının sayısının artırılmış olmasıdır⁸⁰.

Sultan'a göre 1877-78 Osmanlı - Rus Savaşı Osmanlı ordularının asker ve mühimmat sevkiyatında yaşanan aksaklıklar ve harp sahasının iyi yönetilememesi nedeniyle kaybedilmişti. Bilhassa da subay ve erlerin yeterli askeri eğitim ve donanımına haiz olmayışydı. Bunların farkında olmasına rağmen bir yandan da güçlü ordunun kendisine muhalefet edeceği kanısındaydı. Bu nedenle II. Abdülhamid dönemi askeri ıslahatlarının görünüşte kaldığı söylenebilir⁸¹.

1879 ve 1886 yıllarında olmak üzere Abdülhamit döneminde iki defa askeri düzenleme yapılmıştır. 1879 düzenlemesinde daha önce Erzurum'da bulunan Dördüncü Ordu merkezi Erzincan'a taşındı. Ordu sayılarında artma ya da azalma olmamıştır. Lakin bazı ordu bölgelerinde değişiklik yapılmıştır. Ordularda olduğu gibi alay, tugay ve tümenlere de numara verilmeye başlanmıştır.

Birliklerin tesisi önemli ölçüde değişmiştir. Buna göre sekiz bölükten oluşan piyade taburları yarıya indirilerek dört bölük haline getirilmiştir. Bir diğer ifade ile alaylar dört taburdan oluşmaya başladı. İki alay bir liva, iki liva bir fırka olarak kabul edildi. Buna göre bir liva tugay, iki liva tümen olarak adlandırılmıştır. Bütün tümenlerin kendine has nişancı taburları da bulunmaktaydı. İki nizamiye tümeni bir ordu bölgesini oluştururdu. Ayrıca iki tümen kolordu kademesi kabul edilerek bir kolorduyu teşkil etmekteydi.

⁷⁷ Ünal, *a.g.t.*, s. 51-54.

⁷⁸ Ünal, *a.g.t.*, s.58.

⁷⁹ Cevdet Küçük, "II. Abdülhamid", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.1, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1988, s. 216.

⁸⁰ Zekeriya Türkmen, "II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Ordusunda Ordu-Siyaset İlişkileri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 6, s. 568.

⁸¹ Şimşek, *a.g.t.*, s. 196.

Redif bölgelerinin tasnifi yeniden yapıldı. Daha önce 240 olan redif taburlarının sayısı 384 olarak belirlendi. 20 yıl olan askerlik hizmetinin süresi aynı kaldı. Ancak askerlerin muvazzaf ve redif kuvvet olarak kaldıkları sürelerde düzenleme yapılmıştır. Daha önce 6 yıl olan muvazzaflık süresi piyade için 3, diğer sınıflar için 4 yıl olarak belirlenmiştir. Rediflik süresi 8 yıla çıkarılırken, müstahfızlık vazifesi 6 yıla indirilmiştir. Bunlara ilaveten 1879 düzenlemesinde Dar-ı Şura-yı Askeri, ordu meclisleri ve ordu muhasebecilikleri ilga edilmiş olup her ordu bölgesine Erkan-ı Harbiye ve Levazım Dairesi kurulmuştur. 1886 düzenlemesine göre de redif teşkilatı ve redif bölgelerinde değişiklikler yapılmıştır⁸².

II. Abdülhamit döneminde askeri alanda yapılan yeniliklerden birisi de Doğu Anadolu'da aşiretlerden müteşekkil Hamidiye Alaylarının kurulmasıdır. Bu hafif süvari birlikleri 4 bölükten az, 6 bölükten fazla olmayacaktı⁸³.

⁸² Kadir Acar, *Seraskerlik'ten Harbiye Nezareti'ne: Türkiye'de Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın Temeli*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2002, s. 77-78.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bayram Kodaman, "Hamidiye Hafif Süvari Alayları (II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. S. 32, (1979).

BÖLÜM 2: MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ BÖLÜMLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, GEÇİRDİĞİ TAMİRLER VE PERSONELİ

2.1. MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE KURULUŞU

Taksim-Maçka bölgesinde 16. yüzyıla kadar şehre dâhil edilmemiş yeşil bir alan bulunmaktaydı. Bu alan 16. yüzyıldan sonra halk ve saray çevresi tarafından kullanılmıştır. Bölge uzun süre bağ, bahçe ve sahil yerleşimleri arasında kaldığı için değişmemiştir. Lakin 17. yüzyıla gelindiğinde Dolmabahçe alanının doldurularak sahildeki diğer bahçelerle beraber sarayın kullanımına bırakılması Taksim-Maçka bölgesinin yapısal değişimini başlatmıştır. Bölgeye evvela küçük çaplı kasır ve köşkler bina edilirken 18. yüzyılda saraya ait yapılar inşa edilmiştir. Dolmabahçe-Taksim- Maçka bölgesinin ehemmiyeti buraya 19. yüzyılda kışla ve saray yapılmasıyla artmıştır⁸⁴.

Askeri yapıların Taksim-Dolmabahçe arasındaki sahada yoğunlaşmasının sebebi bölgenin Batı'ya yakın olması hasebiyledir. Zira bu yapılar Osmanlı Devleti'nin gücünün timsali niteliğinde olacaktı. Buna göre 19. yüzyılda Taksim bölgesinde Topçu Kışlası, Maçka Kışlası, Taşkışla Kışlası, Gümüşsuyu Kışlası, Mekteb-i Harbiye-i Şahane ve Maçka Silahhanesi inşa edilmiştir⁸⁵.

Maçka Silahhanesi 1873 yılında Abdülaziz devrinde bina edilmiştir⁸⁶. Osmanlı Devleti'nin askeri silah ve malzemeleri Harbiye deposu olarak adlandırılan Aya İrini Kilisesi'nde muhafaza edilmekteydi. Maçka Silahhanesi inşa edilip faaliyete başladıktan sonra Harbiye deposundaki askeri silah ve mühimmat Maçka Silahhanesi'ne nakledildi. Bundan sonra bu kurum devletin merkez silahhanesi olarak -Silahhane-i Amire- Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar işlevini sürdürdü⁸⁷. Ancak bu silahhane binası tasarruf şekli farklı olarak Abdülaziz devrinden önce de bulunmakta idi. Günümüze gelinceye kadar birtakım değişimler geçiren bu askeri yapı daha önce Maçka Kışlası idi⁸⁸. Kesin olarak bilinmemekle beraber yapımı II. Mahmut dönemine tarihlendirilen bu kışla iki defa tamirden geçirilmiştir. Birincisi 1831 senesinde kışlanın Mekteb-i Harbiye olarak kullanılması için ikincisi ise 1834/35 yıllarında kışlaya cami, mektep, kütüphane, hamam, hastane vb. yapılar eklemek için yapılmıştır. 1845 senesinde Mekteb-i Harbiye'nin Pangaltı'ya taşınmasıyla Maçka Kışlası geniş çaplı bir onarıma daha tabi tutularak 1847/48 yılında Mekteb-i İdadi olarak değerlendirilmiştir. Mekteb-i İdadi olarak kullanılan kışlanın ise 1853 yılında hamam ve mutfak bölümlerinde tadilat yapılmıştır. Bu askeri yapı daha sonra bir süreliğine boşaltılarak

⁸⁴ Arzu Özsvaşı, "Kentsel Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Taksim-Maçka Yeşil Alanı", *Mimar. İst.*, 2005, Y. 5, S. 16, www.mimarist.org (Erişim Tarihi 19 Ağustos 2020/ 15:30), s.y.

⁸⁵ İkiz, *a.g.t.*, s. 13 -14.

⁸⁶ Arzu Özsvaşı, *Taksim Maçka Yeşil Alanının Değişim Sürecine Eleştirel Bakış*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s. 27.

⁸⁷ Zeynep Okyay, *Sermed Muhtar'ın Topkapı Sarayı Hümâyûnu Meydanında Kâ'in Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 8.

⁸⁸ Özsvaşı, *a.g.t.*, s.27.

1855/56 senelerinde Kırım savaşına katılan Fransız askerlerinin tasarrufuna bırakılmıştır. Maçka Kışlası bunun gibi 1869 yılına kadar hizmet edeceği faaliyetlere uygun olarak bir dizi onarımdan geçirilmiştir. 1873/74 senesinde Maçka Kışlası'nın yerine yine aynı isimle anılan bir silahhane inşa edilmiştir⁸⁹. Sarkis Balyan'a yaptırıldığı⁹⁰ bilinen bu silahhane deposuna üzere ithal yeni savaş gemileri, top ve tüfek yerleştirilmiştir⁹¹. İncelenen arşiv belgelerine göre Maçka Silahhanesi'nin inşası için 955 bin 923 kuruş harcanmıştır⁹². İstanbul'un bir ilçesi olan Şişli'nin Maçka Caddesi üzerinde yer alan bu askeri yapı bugün İstanbul Teknik Üniversitesi yabancı diller fakültesi olarak kullanılmaktadır⁹³. Maçka Silahhanesi'nin Teknik Üniversitesi'ne devredilmesi ise 1955 yılında olmuştur⁹⁴.

2.2. MAÇKA SİLAHHANESİ'NİN BÖLÜMLERİ

Arşiv belgelerindeki bilgilere göre Silahhane-i Amire'de altı bölüm artı bir de mahzen bulunmaktadır. Bölümler şunlardır; tecrübehane, marangozhane, muayenehane, asakir koğuşu ve zabitan odası ile silah müzesidir. Bu birimler Maçka Silahhanesi'nin konumlandırıldığı arazi içerisinde ayrı birer yapı olarak inşa edilmiştir.

Tecrübehane ve muayenehane silahların incelenmesinin yapıldığı yerdir. Silahhane-i Amire'nin önemine istinaden bu askeri binada silahların son hali bulunmaktaydı. Avrupa'dan siparişe gelen ve az sayıda da olsa Osmanlı Devleti'nin kendi fabrikalarında ürettiği silahların Maçka Silahhanesine sevkiyatıyla bu yapı merkez silah deposu haline getirilmiştir. Yalnız bu silahlar Maçka silah deposundaki tüfekliklere yerleştirilmeden önce silahhanenin tecrübehane ve muayenehane bölümlerinde denemeleri ve incelemeleri yapılırdı. Örneğin Maçka Silahhanesinde bulunup tecrübe edilmekte olan mavzer tüfekleri için Ahmet Paşa tarafından istenilen on beş sandık fişek verilmiş ve on beş sandık daha fişek verilmesi için Tophane Müşiriyeti'nden izin istenmiştir⁹⁵.

Yukarıdaki bölümlerde tetkiki bitmiş olan silahlar, tamire gönderilerek bakım ve onarımı yapılacak olanlar ile kusursuz bir şekilde kullanıma hazır olup tüfekliklere geri yerleştirilecekler olarak iki kısma ayrılırdı. Marangozhane kısmında ise Maçka Silahhanesi'nin ahşap aksamalarının imali ve tamiri yapılırdı. Dönemin koşulları itibarıyla bakıldığında silahhanenin pencere çerçeveleri, zemin döşemeleri, tüfeklerin nizamı için tasarlanan silahların konulacağı raflar ve dolaplar ahşaptan yapılmıştır. Teknik sınıfların yanı sıra Silahhane-i Hümayunda görevli asker ve subaylar için de iki ayrı bölüm inşa edilmiştir. Silahların muhafaza merkezinde bu silahları kullanacak efrada da yer verilmiştir.

⁸⁹ İkiz, *a.g.t.*, s. 14-19.

⁹⁰ İkiz, *a.g.t.*, s. 14-19.

⁹¹ Mehmet Münir Aktepe, *Vak'a-Nüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1993, s. 79.

⁹² BOA. Y.MTV. 62 / 7. (H. 04.10.1309/M. 2 Mayıs 1892). ; BOA. İ.DH.1270 / 99888. (H.04.09.1309/ 2 Nisan 1892).; BOA. İ.DH.1274 / 100163. (H. 07.10.1309/M. 5 Mayıs 1892). BOA. İ.DH.1274 / 100188. (H. 11.10.1309/ 9 Mayıs 1892).; BOA. BEO. 1 / 51. (H. 12.10.1309/M. 10 Mayıs 1892).; BOA. BEO. 7 / 520. (H. 25.10.1309/ M. 23 Mayıs 1892).; BOA. BEO. 149 / 11175. (H. 17.07.1310/M. 4 Şubat 1893).

⁹³ Dursun, *a.g.t.*, s. 121.

⁹⁴ Okyay, *a.g.t.*, s. 10.

⁹⁵ BOA. Y. MTV. 61 / 77. (H. 23.09.1309/M. 21 Nisan 1892).

Maçka Silahhanesi'nin arkasındaki bostan dâhilinde yer alacak tecrübehane, marangozhane ve muayenehane ile asakir koğuşı ve zabitan odasının yapımı ile ilgili ilk belge 10 Nisan 1892 tarihlidir. Buna göre padişahın istizanı üzerine Maçka silah deposunun ardında yapılacak olan bu dört binanın planı çizilerek ortaya çıkan taslak proje padişaha sunulmuştur. Binaların çizim, proje ve inşaat masrafı keşif defterine not edilmiştir. Bu defterden edinilen bilgiye göre zikredilen dört yapının inşaatının Osmanlı Devleti'ne maliyeti 223 bin 323 kuruştur⁹⁶.

Aradan çok bir zaman geçmeden Maçka Silahhane-i Hümayunu arkasındaki bostana inşa kılınan marangozhane ve sairenin muhafız duvarı tamire muhtaç hale gelmiştir. Tamirat işleri için harcanacağı düşünülen meblağ Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesi'ne bildirilmiştir. Buna göre eskimiş veya yer yer yıkılmış duvarın tamiri için 360 bin 43 kuruş harcanmıştır⁹⁷.

Silahların kullanım süresini uzatması hasebiyle tüfek ve tabancaların temizlenmesi oldukça önemli bir bakım aşamasıdır. Tüfeklerin temizliğinde ve bakımında üstüğü bezleri kullanılmaktaydı. Üstüğü saf pamuktan üretilmektedir. Bu nedenle üstüğü bezlerinin su, yağ vb. sıvı maddeleri emme özelliği vardır. Silahların bakımı yapılırken kullanılan iç haznelerinin temizlenmesinde kullanılan özel yağların fazlasını almakta işe yarar. Yani Silahhane-i Amire'de üstüğü bezlerinin kullanım alanı oldukça geniştir. Bu nedenle Maçka'daki eslihan ambarda bu bezlerin konulabileceği bir mahzen inşa edilmiştir⁹⁸. Mahzenler genelde binaların bodrum katlarında bulunduğu göre silahhanenin bodrum katı silahların temizliğinde kullanılan eşyalar için ayrılmış olmalıdır. Tetkik edilen arşiv belgelerinde bodrum katının üstüğü bezlerinin mahzeni olarak kullanılması haricinde ne şekilde değerlendirildiği konusunda başka bir malumat bulunmamaktadır.

Özel ve önemli parçaların halka gösterilmek için muhafaza edilip aynı zamanda da sergilendiği yapılara müze denilmektedir. Maçka Silahhanesi binasının karşında konumlandırılmış bir silah müzesi bulunmaktadır. Bu müzenin inşası için 4 Mart 1900 tarihli belgede 39 bin 559 lira civarında bir masraf yapılacağı zikredilirken⁹⁹ 21 Kasım 1902 tarihli başka bir belgede ise Maçka Silahhanesi bahçesine 21 bin 500 lira harcanarak bir silah müzesi inşa olunmasından söz edilmektedir¹⁰⁰.

Maçka Silahhanesi'nin bölümleri ile ilgili BOA'dan elde edilen veriler oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle sadece inşa edildikleri konum ve inşaat için sarf edilen meblağ hakkında malumat sahibi olunabilmektedir. Ancak şunu söyleyebiliriz ki silahhanenin zikredilen bölümleri

⁹⁶ BOA. Y. PRK.ASK. 80 / 117. (H. 12.09.1309/M. 10 Nisan 1892).

⁹⁷ BOA. BEO. 279 / 20907. (H. 10.03.1311/M. 21 Eylül 1893).; BOA. İ. TPH. 2 / 10. (H. 04.03.1311/ M. 15 Eylül 1893).; BOA. BEO. 348 / 26033. (H. 16.07.1311/ M. 23 Ocak 1894).

⁹⁸ BOA. İ. TPH. 1 / 29. (H. 09.08.1310/M. 26 Mart 1893).

⁹⁹ BOA. Y. MTV. 200 / 8. (H. 02.11.1317/M. 4 Mart 1900).

¹⁰⁰ BOA. Y. MTV.236 / 110. (H. 19.08.1320/M. 21 Kasım 1902).

birbirinden farklı ve önemli görevler üstlenmek üzere silahhaneyi tamamlamak amacıyla bina edilmişlerdir¹⁰¹.

2.3.MAÇKA SİLAHHANESİ BİNASININ GEÇİRDİĞİ TAMİRLER

Kışın kar sularına bahar aylarında ise yağmur sularına maruz kalması Maçka Silahhanesi binasının çatı, pencere ve pencere parmaklıkları gibi dış aksamalarını olumsuz etkilemektedir. Çünkü dönemin şartlarına göre bu kısımlar ahşap mamulden yapılmaktaydı. Olumsuz hava şartlarının ahşap gibi çok uzun süre dayanıklı olmayan bir mamulü yıpratması kolaydır. Bakım ve onarımı zamanında yapılmazsa çürümüş çatı ve pencere aralarından bina içine su sızabilir. Buna birde binanın yeterince ve gereği gibi havalandırılmaması eklenince böyle bir ortamda rutubet olması kaçınılmazdır. Rutubet, binalarda çabuk yıpranma ve çürümeyi tetikleyecek önemli bir etkidir. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin merkez Silahhanesi olan Silahhane-i Amire binasının bakım ve onarımına özen gösterilmekteydi. Osmanlı ordusunun harp sahasında kullanacağı silahların muhafaza edilmesi ile silahhane binasının tam teşekküllü korunması birbiri ile doğru orantılıdır. Çatı ve pencerelerden akan sular silahhanedeki askeri silah ve mühimmatı da etkilemektedir. Genelden özele doğru bir sıralama yapılacak olursa silahhane binasının uygun bir şekilde korunması Osmanlı ordusunun savaşlarda kullanacağı silahların korunması demektir.

2.3.1. Çatı ve Sair Yerlerin Tamiri

Bir binanın damını kuran parçaların bütününe çatı denilmektedir¹⁰². Çatılar eğimlerine, yüzeylerine, kullanılan malzemelere ve çatı katmanları arasında hava katmanı bulunup bulunmamasına göre sınıflandırılmaktadır¹⁰³. Buna göre Maçka Silahhanesi eğimli kırma çatı ile örtülüdür denilebilir¹⁰⁴.

Maçka Silahhanesi'nin çatı mahallinde yağmur birikintilerinin sorunsuzca aşağı iletilmesi için yağmur dereleri ve borular bulunmaktadır. Bu yağmur dereleri ve borular kar ve yağmur sularından etkilenerek zaman içerisinde yıpranmıştır. Çatıdan silahhane içerisine su sızmaya başlamıştır. Buna paralel olarak Tophane-i Amire dairesinin alt katında bulunan abdesthane büyük ölçüde zarar görmüştür. Silahhane içerisinde daha büyük kayıplara neden olmadan bozulmuş yağmur dereleri borularının tamiri konusu gündeme gelmiştir. Buna göre

¹⁰¹Tecrübehane, marangozhane, muayenehane, asakir koğuşu ve zabitan odası ile silah müzesine ek olarak Silahhane-i Hümayun bahçesinde 170 lira masrafla bir rasathane inşasına karar verilmiştir. Maçka Silahhanesi'nin asli bölümü olmayan bu rasathane binasının senelik masrafı 19 bin 700 kuruştur. Rasathanenin inşaat masrafının tahsisi Tophane Müşiriyet-i Celilesi'nden yapılacaktır. Bkz. BOA. BEO. 627 / 46980. (H. 27.11.1312/M.22 Mayıs 1895).; BOA. İ. MF. 2 / 80. (H. 24.11.1312/19 Mayıs 1895).; BOA. MF.MKT. 266 / 33. (H. 08.12.1312/M. 2 Haziran 1895).; BOA. BEO. 664 / 49760. (H. 13.02.1313/M. 5 Ağustos 1895). ; Maçka Silahhanesi karşısındaki bahçeye maarif bütçesiyle inşa edilen ve Tepebaşı Rasathanesi olarak kullanılan bu bina Tophane-i Amire Nezaret'i'ne verilemeyecekti. Bkz. BOA. MF.MKT. 1098 / 29. (H.11.01.1327/M. 2 Şubat 1909).

¹⁰²*Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük*, "Çatı", <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 16: 05).

¹⁰³ Sinan Meral, *Binalarda Enerji Verimliliği Ve Sürdürülebilirlik Açısından Çatı Elemanının Malzeme Ve Yapım Olarak İncelenmesi*, Trakya üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2017, s. 31-34.

¹⁰⁴*Maçka Silahhanesi (İTÜ Maçka Kampüsü)*, www.envanter.gov.tr, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 18:00).

Maçka silah deposundaki derelerin etrafındaki boruların bakım ve onarımı için 11 bin 984 kuruş harcanmıştır¹⁰⁵.

Yeni bir tamir işlemini gerektirecek sorun 10 yıl sonra yeniden baş göstermiştir. Çünkü daha önce de tamir edilmiş olan Silahhane-i Amire çatısından gelen yağmur suyunun ambara sızması durdurulamamıştı. Yağışın çok fazla olduğu bahar ayları ile kış aylarında karın eridiği zamanlar çatıdan içeriye su sızması sorununun yoğun olarak yaşandığı dönemlerdir. Bu sorun kendiliğinden her çatıda olabilecek bir şey değil aksine önceden tahmin edilip önlem alınabilecek tehdit unsurlarından kaynaklanmaktadır. Sorunu tetikleyecek unsur olarak niteleyebileceğimiz ilk şey bina çatısının inşasında kullanılan malzemenin kalitesinin düşük olmasıdır. Buna bir de ustaların hatalı ve eksik uygulamaları eklenince yağmur ve kar sularının bina içine girmesi kaçınılmazdır. Bu tehdit unsurlarının çatı mahallinde bir araya gelmesiyle Maçka Silahhanesi binasının içine yağmur suları akmıştır. Çatı, binanın uzun yıllar sağlam kalmasını ve buna bağlı olarak içindeki eşya, silah ve askeri mühimmatların uzun süre muhafaza edilmesini sağlayan en önemli etkidir. Bu ehemmiyetine istinaden ince kum ve İngiliz çimentoları kullanılarak gerçekleşen Silahhane-i Amire çatısının tamirat işlemlerine 104 bin 500 kuruş sarf edilmiştir¹⁰⁶.

Çatı ya da başka bir yerin bakım ve onarımı sadece hasarlı bölgeye yapıldı. Maliyet olarak düşüldüğünde ufak bir dokunuş ile işlevine devam edebilecek yapının sadece hasarlı bölgesinin tamirat görmesi daha yerinde ve uygun bir girişimdir. 8 yıl aradan sonra bir sonbahar ayında Maçka Silahhane-i Hümayun çatısının bir kez daha bakım ve onarım işleminden geçirilmesi zaruriyeti doğmuştur. Yağmur sularının zararını en aza indirmek ve silahhane binasının uzun ömürlü olmasını sağlamak için 17 bin 262 kuruş harcanmıştır. Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesi'nden temin edilmiş olan bu meblağ sadece çatı mahallinin onarımı için değil korkuluk ve saire mahallerin tamiri için de kullanılmıştır¹⁰⁷. Aynı şekilde 13 bin 525 kuruş 16 para da Maçka Silahhanesi çatısı dâhil ve sair yerlere harcanmıştır¹⁰⁸.

2.3.2. Cemekân/ Pencere ve Taş Saçakların Tamiri

Pencereler, binaların birkaç cepheden havalandırılması, aydınlatılması ve yapıların harici kısımlarına görsellik katması açısından önemlidir. Pencere için ayrılmış boşluklarda pencerenin çerçevesi bulunmaktadır. Dönemin koşullarına göre çerçevenin ham maddesi değişmektedir. Bu çerçevenin içi amacına uygun olarak şeffaf görünümlü camlarla kaplıdır. Böylece binalar için hayati önem taşıyan ortamın nem dengesini sağlayan havalandırma ve aydınlatma fonksiyonları sadece bir açıklık ile sağlanmış olur.

¹⁰⁵ Çatıdan akan su sebebiyle zarar gören abdesthane için 8 bin 11 kuruş harcanmıştır. Yağmur derelerine ait borular ve abdesthanenin tamiri için sarf edilen meblağ toplam 19 bin 995 kuruştur. Bkz. BOA. İ. DH. 793 / 64388. (H. 07.11.1296/M. 23 Ekim 1879).

¹⁰⁶ BOA. İ. DH. 1137 / 88746. (H. 18.09.1306/ M. 18 Mayıs 1889).

¹⁰⁷ BOA. İ. TPH. 5 / 17. (H. 15.04.1314/M. 23 Eylül 1896).; BOA. BEO. 844 / 63285. (H. 20.04.1314/ M. 28 Eylül 1896).

¹⁰⁸ BOA. İ. TPH.15 / 41. (H. 25.09.1324/12 Kasım 1906).; BOA. BEO. 2945 / 220874. (H. 29.09.1324/ 16 Kasım 1906).

Tetkik edilen arşiv vesikalarına göre Maçka Silahhanesi binasının çatısında görülen soğuk ve yağışlı havalardan etkilenme durumu pencerelerde de söz konusudur. Gördüğü hasar nedeniyle pencereler yağın yağmurun ve karın içeriye sızmasına meydan vererek silahhanenin dâhili kısımları ve bu kısımlarda yer alan ahşap mamul olan tüfekliklere zarar vermektedir. Dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda pencerelerin pervazlarının da ahşaptan yapılmış olduğu söylenebilir. Ahşap pervazlarda tahtaların çürük olup olmamasına dikkat edilmesi gerekir. Zira bu da pencerelerin kullanım sürelerini belirleyen önemli bir husustur. Çürük tahtanın yağmur ve kar suyundan etkilenmesi daha kolaydır.

Maçka Silahhanesi Osmanlı Devleti'nin silahlarını depoladığı önemli bir merkezdir. Bu nedenle adı geçen silah ambarında bulunan silahların muhafazasına ihtimam gösterilmekteydi. Genelden özele doğru bakılacak olursa silahları korumanın yolu silahhane binasının tam teşekküllü olmasından geçmektedir. Bir diğer ifade ile Silahhane-i Amire binasında yapılan tamir işleri sadece binanın uzun ömürlü olması için değil, içindeki silah ve askeri teçhizatın korunması için de gerekliydi.

Çatı gibi pencereler de yağmur ve kar suyunun etkisiyle zamanla yıpranmaktaydı. Yıpranan camekânlar kiler tarafından içeri su sızdırarak Maçka Silahhanesi'ndeki silah ve askeri mühimmatların saklandığı depoya doğru su akıtiyordu. Bu nedenle yağmur sularını durdurmak ve silahları muhafaza etmek için camekânların tamiri yapılmıştır. Bu bakım ve onarım işleri Osmanlı Devleti'ne 73 bin 834 kuruşa mal olmuştur¹⁰⁹.

Pencerelerden kar girip tüfekliklere zarar verdiği için Maçka Silahhanesi pencerelerinin tamir edilmesi gerekmektedir. Zira bu pencereler silahhanenin dâhili bölümlerine bilhassa da silah deposuna yağmur suyu akmasına ket vurma görevini tam manasıyla yerine getiremediğinden dolayı camekânlar 1886 yılının Ocak ve Temmuz ayları ile 1893 yılının 24 Şubat'ında onarımdan geçirilmiştir. Zikredilen yıllarda gerçekleştirilen üç tamirat için harcanan meblağın yekûnu 107 bin 365 kuruştur¹¹⁰.

10-13 Temmuz 1895 tarihlerinde 117 bin 650 kuruş sarf edilerek Maçka Silahhanesi'nin camekânlarıyla binayı yağmur suyundan koruyan cadde tarafındaki daire-i hümayun kapısı üzerinde bulunan taş saçağı onarılmıştır¹¹¹. Fırtınalı havalarda sık sık kırılıp içeri yağmur girmesi hasebiyle 1899 yılında Maçka Eslihane-i Hümayun'un aydınlık camekânları tamir edilmiştir. Bu iş için 17 bin 490 kuruş harcanmıştır¹¹².

¹⁰⁹ BOA. İ. DH. 861 / 68970. (H. 14.10.1299/ M. 29 Ağustos 1882).

¹¹⁰ Pencere tamiri için 49 bin 500 kuruş harcanmıştır. Bkz. BOA. İ. DH. 976 / 77106. (H. 25.04.1303/ M. 31 Ocak 1886).; Fırtınalı havalarda içeri su girdiği gerekçesiyle 23 bin 50 kuruş harcanarak camekânlar onarılmıştır. Bkz. BOA. İ. DH. 997 / 78722. (H. 12.10.1303 / M. 14 Temmuz 1886).; Pencerelerden kar girip tüfekliklere zarar verdiği için Maçka Silahhanesi pencereleri tamir edilmiştir. Bu iş için 35 bin 310 kuruş masraf yapılmıştır. Bkz. BOA. İ. TPH. 1 / 28. (H. 07.08.1310 / M. 24 Şubat 1893).; Maçka'da eslihane için yapılacak çerçevelerin inşası hakkında Bkz. BOA. BEO. 162 / 12076. (H. 09.08.1310 / M. 26 Şubat 1893).

¹¹¹ BOA. İ. TPH. 4 / 2. (H. 17. 01. 1313 / M. 10 Temmuz 1895).; BOA. BEO. 654-49034. (H. 20.01.1313 / M. 13 Temmuz 1895).

¹¹² BOA. İ. TPH. 8 / 38. (H.17.07.1317/ M. 21 Kasım 1899).

26 Ocak 1906 tarihli bir arşiv vesikasına göre de Silahhane-i Amire pencerelerinin parmaklıkları değiştirilmiştir. Parmaklıklar, binaların güvenliği için kullanılan bir malzemedir. Pencerelerin dış kısımlarına konumlandırılan korkuluklar aynı zamanda yapının harici kısımlarında hoş bir görüntü oluşturarak binaya görsellikte katmaktadır. Yapılma sebebi net olarak bilinmemekle beraber Maçka Silahhanesi'nin pencerelerinde bulunan parmaklıkların güvenlik amacıyla yapılmış olduğu söylenebilir. Çünkü Silahhane-i Amire'nin Osmanlı Devleti'nin silahlarının depolandığı ve muhafaza edildiği önemli bir silah ambarı olma vazifesi vardı. Bu önemine istinaden silahhanenin güvenliği büyük bir önem arz etmekteydi. Devrin şartlarına göre daha önce iş bu askeri yapının pencere parmaklıkları ahşaptı. Daha sonra silahhanenin harici cephelerinde yıllarca hava şartlarının olumsuz etkilerine maruz kalmış olan bu ahşap mamulü korkuluklar tamir işlemiyle demir parmaklıklar olarak değiştirilmiştir. İlgili belgede belirtildiğine göre değişim işlemi Maçka Silahhane-i Hümayun önündeki bahçe ile cadde tarafına bakan cephelerde yapılmıştır¹¹³. Malzeme olarak demirin tercih edilmesiyle yeni yapılmış olan parmaklıkların dayanıklılığı ve kullanım süresi arttırılmıştır.

2.3.3. Sütun/ Direk ve Döşeme Tamiri

Binaların zeminini kaplayacak malzemeler iyi tanınmalı ve ihtiyaca en uygun olanı tercih edilmelidir. Burada göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus ortamın nem ve sıcaklık dengesidir. Yoğun nemli bir havanın hâkim olduğu ya da sık sık yağmur ve kar suyuna maruz kalan yerlerin zemininde kullanılacak ahşap döşemenin pek tabi uzun yıllar kalıcı olması beklenemez. Böyle mekânların zemininde daha betonarme ve sudan etkilenip yıpranma payı düşük olacak malzemeler kullanılmalıdır. Öyle ki incelediğimiz arşiv vesikasından Maçka Silahhanesi içerisinde zeminde kullanılan mermer malzeme ile mekân arasında uyumsuzluk olduğu anlaşılmaktadır. Bu konu 3 Kasım 1878 tarihli belgede tavih edilmiştir. Buna göre Silahhane-i Amire ambarının alt katı mermer döşeme ile kaplıydı. Lakin buraya top konulduğu zaman kırılacağından mermerlerin sökölüp satılarak yerlerinin icabına göre tesviye edilmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Aynı belgede tüfek konulacak yerlerin sütunlarının uygun olmayan yerlere dikilmiş olduğundan ve bu sütunların tamiri için 298 bin 596 kuruş harcandığı bilgisine yer verilmiştir¹¹⁴.

Bir binanın sağlam temellere oturtulması kolon olarak da adlandırılan sütunlar aracılığıyla olur. Çünkü zeminle bağlantıyı kuran bu direkler binanın sağlam temellere oturtulması gibi ehemmiyetli bir işleve sahiptir. Yani sütunlar binaların taşıyıcısıdır. Lakin tetkik edilmiş olan 1895 senesine mahsus dokümanda sütunlara bu saydığımız özelliklerinin yanında silahları taşıma vazifesi de yüklenmiştir. Buna göre Maçka Silahhane-i Hümayun 'da bulunan ahşap tüfekliklerin hepsinin büyük ve küçük çaplı mavzer tüfekleriyle dolu olması hasebiyle yeni gelen tüfekler için yer kalmamıştı. Bu nedenle Silahhane-i Amire'nin ana duvarlarını birbirine bağlayan 22 direk daha inşa edilmiştir. Var olan direklere ek olarak

¹¹³ BOA. İ. TPH.14 / 68. (H. 30.11.1323/ M. 26 Ocak 1906).; BOA. BEO.2754 / 206518. (H. 05.12.1323 / M. 31 Ocak 1906).

¹¹⁴ BOA. İ. MMS. 60 / 2811. (H. 08.11.1295 / M.3 Kasım 1878).

yapılan bu 22 adet sütun sayesinde silahhaneye getirilecek yeni silahlara yer açılmış oluyordu. Tüfekliklerin baş taraflarına yapılmış olan bu sütunlar için 33 bin kuruş sarf edilmiştir. Hülâsa bu onarım işlemiyle hem yeni tüfeklikler elde edilmiş hem de silahhane duvarları tahkim edilmişti¹¹⁵.

3 Kasım 1878 tarihli dokümanda mermer döşemenin yerine hangi malzemenin kullanıldığı ya da tamir işlerinin külfetinden açıkça bahsedilmemiştir. Sadece top mühimmatının mermer döşemeye zarar vereceği bilinip sorun önceden tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile öngörü ile hareket edilerek ne mekânda kalıcı ve masraflı bir hasar bırakılmasına sebebiyet verilmiş ne de askeri mühimmat zarar görmüştür. Bu mermer döşemelerin tamiri 6 - 10 Ağustos 1905 tarihine ait vesikadan öğrenildiğine göre 17 bin 952 kuruş masrafla yapılmıştır¹¹⁶.

Görüldüğü üzere Maçka Silahhanesi'nin döşeme ve direklerinin bakım ve onarım işlemleri için harcanan paralar her seferinde azalmıştır. Bunda sadece sorun olan bölgelere odaklanılmasının payı büyüktür. Bir de bakım ve onarım işleri arasında 10 - 17 senelik zaman dilimi vardır. Çok sık tamir ihtiyacı olan mahaller değildir. Bunlara ek olarak silahhane deposunun tamiri için ayrılan paranın açıkça ifade edildiği lakin onarılacak mahallin söylenmediği belgelere de rastlanılmıştır. 1884, 1890 ve 1893 yıllarına ait bu belgelerden öğrenildiğine göre tamir edilecek yerler için toplam 1 Milyon 113 bin 486 kuruş sarf edilmiştir¹¹⁷.

Özcesi, Osmanlı Devleti sadece askeri nefer ve onun kullanacağı silahları temin etmekle ilgilenmiyordu. Aynı zamanda silahları depolayıp muhafaza ettiği askeri yapının bakımı ile de en ince ayrıntısına kadar muhatap olmuştur. 19. yüzyıl ekseninde bakıldığında Avrupa'dan ithal edilen silahların mali olarak devlete külfeti bulunmaktaydı. Bir yandan da devlet bağımsızlık mücadelesi verilen savaşlarla uğraşıyordu. Askeri silah ve mühimmatın harp alanında kusursuz bir şekilde kullanılabilmesinin yolu silahların iyi muhafaza edilmesinden geçmekteydi. Bu nedenle Osmanlı Devleti içinde son sistem Avrupa yapımı silahların bulunduğu Maçka Silahhanesi binasının bakım ve onarımına özen göstermiştir.

¹¹⁵ BOA. İ. TPH. 3 / 32.; (H. 29.07.1312/M. 26 Ocak 1895). ; BOA. BEO. 561 / 42074. (H. 02.08.1312 / M. 29 Ocak 1895).

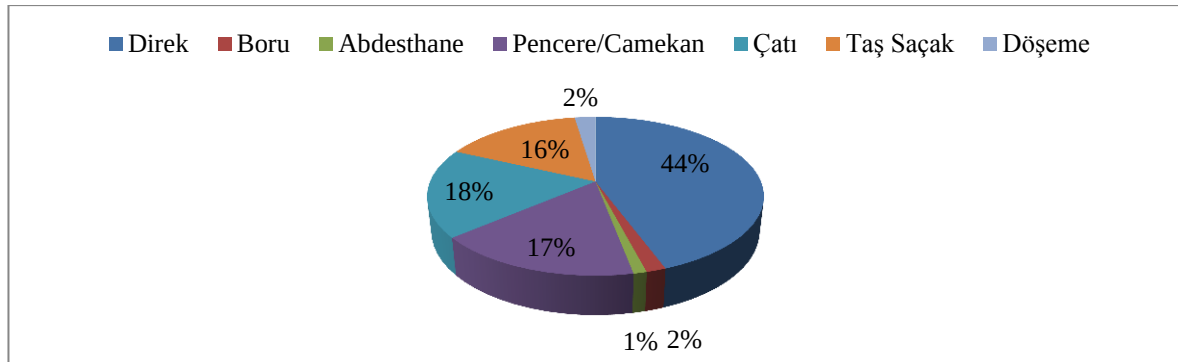
¹¹⁶ BOA. İ. TPH. 14 / 41. (H. 04.06.1323/ M. 6 Ağustos 1905). ; BOA. BEO. 2640 / 197977. (H. 08.06.1323 / M. 10 Ağustos 1905).

¹¹⁷ Maçka silahhane deposunun harap olan yerlerinin tamiri için 93 bin 786 kuruş harcanmıştır Bkz. BOA. İ. DH. 909 / 72254. (H. 08.05.1301/M. 6 Mart 1884).; Silahhane-i Amire'nin tamiri için 19 bin 700 kuruş sarf edilmiştir. Bkz. BOA. İ. DH. 1196 / 93615 (H. 08.02.1308/ M. 23 Eylül 1890).; Maçka'daki Silahhane-i Hümayun 'un tamiri için 1 milyon küsur bin kuruş hazır edilmiştir. Bkz. BOA. BEO. 278 / 20810. (H. 08.03.1311/M. 19 Eylül 1893).; Maçka Silahhane-i Hümayunu'nca iktiza eden termimat ve telvinata sarf olunan meblağın sene-i haliye ebniye tertibinden icra-yı mahsubu. (Tophane). Bkz. BOA. BEO. 1267 / 95010. (H. 07.10.1316/M. 18 Şubat 1899).

Tablo 2: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi Binasının Tamir Edilen Kısımları ve Masrafı

Yıl	Ay ve Gün	Tamir Edilen Yer	Masraf
1878	3 Kasım	Direk	298 Bin 596 Kuruş
1879	23 Ekim	Boru	11 Bin 984 Kuruş
		Abdesthane	8 Bin 11 Kuruş
1882	29 Ağustos	Pencere /Camekân	73 Bin 834 Kuruş
1884	6 Mart	-	93 bin 786 Kuruş
1886	31 Ocak	Pencere/ Camekân	49 Bin 500 Kuruş
	14 Temmuz	Pencere/Camekân	23 Bin 50 Kuruş
1889	18 Mayıs	Çatı	104 Bin 500 Kuruş
1890	23 Eylül	-	19 bin 700 Kuruş
1893	24 Şubat	Pencere/Camekân	35 Bin 310 Kuruş
1893	19 Eylül	-	1 Milyon Küsur Bin Kuruş
1895	26 Ocak	Direk	33 Bin Kuruş
1895	10-13 Temmuz	Taş Saçağı	117 bin 650 Kuruş
1896	23-28 Eylül	Çatı vs.	17 Bin 262 Kuruş
1899	21 Kasım	Pencere/Camekân	17 bin 490 Kuruş
1905	6-10 Ağustos	Döşeme	17 Bin 952 Kuruş
1906	26 Ocak	Parmaklık	-
1906	12-16 Kasım	Çatı vs.	13 Bin 525 Kuruş
Toplam			1 Milyon 935 Bin 15 Kuruş

Tablo 2’de zikredilen bilgilerin yüzdelik oranları aşağıdaki gösterilmiştir. Buna göre Osmanlı hazinesinden Silahhane-i Amire’nin bakımı ve onarımı için en fazla direklere harcama yapılmıştır. Bunun yanı sıra Tablo 2’de belirtildiğine göre silahhanede tamiri için 1 milyon küsur bin kuruş sarf edilen bir bölümde bulunmaktadır. Ancak arşiv belgesinde bu kısım net bir şekilde ifade edilmediğinde sadece tabloya işlenmiştir. Bu nedenle Grafik 4’te belirtilen yüzdelerin hesaplanmasına 1 milyon küsur bin kuruş dâhil edilmemiştir.

Grafik 4: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi Binasının Tamiri İçin Harcanan Meblağın Kısımlara Dağılımı

2.4. MAÇKA SİLAHHANESİ'NİN PERSONELİ VE ÖZLÜK İŞLEMLERİ

Silahhane-i Hümayun memurları idari personel ve geri hizmette çalışan personel olarak iki grupta ele alınabilir. Rütbeleri binbaşılık, mirlivalık, miralaylık ve kaymakamlık olan silahhane memurları Silahhane-i Amire'nin teşkilat ve işleyişinden sorumlu idari personel idi. Bu kişilerin yanında silahhanede ambar memuru, müstahdem, bekçi ve tüfekçi de vardı. Silahhane tüfekliklerinde bulunan silahların durumu ve silahhane binasının tahrip olan mahallerinin ilgili birim aracılığıyla padişaha bildirilmesi, personelin azil ve terfi işleri merkez Silahhanenin idari görevlilerinin sorumluluğundaydı. Daha çok askerî sahada görmeye alışkın olduğumuz binbaşı, çavuş, miralay gibi askeri unvana sahip personel burada Maçka Silahhanesi'nin en yetkin isimleri ve bu silahhanenin gelir, gider, personel, silahlar vs. her türlü işi için devlet kademeleriyle irtibatı sağlayan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda ambar memuru, bekçi tüfekçi gibi geri hizmette çalışan personel de idari işlerle ilgilenen memurların maiyetindeydi. Bir diğer ifade ile silahhane personeli teşkilatlı bir şekilde Maçka Silahhanesi'nin nizamını sağlamaktaydı.

Silahhane-i Amire personelinin bilgisi ve onayı dâhilinde 691 bin 650 adet silahın muayenesi, bakım ve onarımı yapılmıştır. Bununla beraber Osmanlı Devleti'nin ithal ettiği ve kendi ürettiği silahları depoladığı bir olan merkez Maçka Silahhanesi'nden ilgili memurların izni ile ihtiyaç olan yerlere silah gönderilmektedir.

2.4.1. Terfi İşlemleri

Dünyada askeriyeden maliyeye, eğitimden kültüre birçok alanda değişim yaşanmış olması nedeniyle 19. yüzyıla değişim çağı da denilebilir. Bu yüzyıldaki değişim ve dönüşüm Osmanlı Devleti'nin idari ve askeri kurumlarında net bir şekilde hissedilmiştir. Ordunun harp sahasındaki vaziyeti devlet ricalini harekete geçirmiştir. 1826 tarihli Vaka-i Hayriye Olayı sonrasında hızlanan bu hareket radikal kararların alındığı değişim sürecini başlatmıştır. Evvela atılacak adımlardan rahatsızlık duyan Yeniçeri Ocağı ortadan kaldırılmıştır. Bu durum devletin ordu ve asker ihtiyacını karşılayacak yeni bir teşekkül ihtiyacını doğurmuştur. Batı orduları ile boy ölçüşebilecek ve devletin güvenliğini temin edebilecek Asakir-i Mansure-i Muhammediye adında askeri donanımına haiz bir ordunun temelleri atılmıştır¹¹⁸.

Yeni orduya Batı model alınarak kendine özgü kanunname hazırlanmıştır. Bu kanunnameye göre Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunda terfi işlemlerinde kıdemli olma şartı vardı. Neferlerin kılık kıyafetleri ve iâşe miktarları da nizamnamede yer alan bir diğer husustu. Bunlara ek olarak 1828 yılında ordunun hiyerarşik düzeninde de düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı askeri lüğatinde daha önce sırasıyla tertip, kol ve saf terimleri ile ifade edilen rütbelere yerine alay, tabur ve bölük terimleri kullanılmaya başlanmıştır. Üç taburun birleşmesinden oluşan alayların başına miralay, her taburun başına ise binbaşı tayin edilmiştir. Her alayda komutan yardımcısı olarak bulunan kaymakamlık payesi, binbaşı ve miralay arasında bulunurdu. Ayrıca Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun tabur kadrosunda

¹¹⁸ Sadık Çetin, Ayhan Doğan, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kurulması ve Amasya'ya Yansımaları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 17, S. 3, (2018), s. 1174.

sağ ve sol kolağaları ile birer sancaktar ve birer kâtip de bulunurdu. Her geçen gün biraz daha büyüyen orduda alayların sayısının artması hasebiyle iki alay bir liva kabul edilip komutasına mirliva adında paşa atanmıştı. 1831 yılına gelindiğinde ise birisi İstanbul'da birisi Üsküdar'da olmak üzere alaylar ikiye ayrılmıştı. İstanbul'daki alaylar Hassa, Üsküdar'dakiler de Mansure olarak anılmaya başlanmıştır. İkisinin de en yüksek rütbesinde Ferik unvanıyla bir subay vazifeliydi. Hülâsa Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu neferlerinin tertibi aşağıdan yukarı doğru şu şekilde idi; Er, Onbaşı, Bölükemini Çavuş, Başçavuş, Mülazım, Yüzbaşı, Sol Kol Ağası, Sağ Kol Ağası, Binbaşı, Kaymakam, Miralay, Mirliva, Ferik ve Müşir¹¹⁹.

Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun anlatımına önceki bölümlerde teferruatlı bir şekilde yer verildiğinden dolayı bu konuya burada sadece Maçka Silahhanesi memurlarının rütbelerinin sarıh ve safi olarak aktarılabilmesi için değinilmiştir. İncelenen arşiv dokümanlarına göre silahhane memurlarının terfi işlemleri Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu için hazırlanan nizamnamede yer alan kurallarla sabit kılınmıştı. Buna göre bir silahhane memurunun binbaşı rütbesine terfi olabilmesi için sağ kolağalığından gelmesi gerekmektedir¹²⁰. Mezkûr nizamnamede sağ kolağası ve sol kolağası olarak iki kolağalığı rütbesinden söz edilmektedir. Lakin 23 Kasım 1901 tarihine ait bir arşiv vesikasında Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Kolağası Yusuf Efendi'nin binbaşılığa terfi ettiği bilgisi verilmiştir¹²¹. Kolağalığı hakkında net bir ifade kullanılmadan aktarılan bu malumattan rütbe sıralaması göz önünde bulundurularak sağ kolağasının kastedildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden itibaren bilinen binbaşılık payesi İslam öncesi Türk devletlerinde de kullanılmaktaydı. Öyle ki müsellemler ve akıncılardaki bin kişilik birliklere binbaşı rütbesinde bir zabıt kumanda etmekteydi. Klasik dönem Osmanlı merkezi kuvvetlerinden olan kapıkulu ocaklarında ve eyalet kuvvetlerinde binbaşılık rütbesiyle çok az karşılaşılmuştur. Bu paye askeri hiyerarşideki yerini tam manasıyla III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde bulmuştur. Adı geçen padişahlar zamanında tekevvün edilmiş olan Nizam-ı Cedid ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordularında bin kişinin kumandanı olan subaylar vazifelendirilmiştir¹²².

Binbaşı payesine haiz olan bir silahhane memurunun alacağı terfi kaymakamlık rütbesi ile sabit olduğundan binbaşının bir anda miralaylığa ya da mirlivalığa yükselmesi söz konusu değildi. Çünkü silahhane memurlarının rütbelerinin terfi bir derece üst seviyeden yapılırdı. Örneğin 30 Ağustos 1897 tarihli bir vesikada Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Binbaşı İsmail'in rütbesinin bir derece terfi aldığından söz edilmektedir¹²³. Asakir-i Mansure-i

¹¹⁹ Sezgin Kaya, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ordusu (1839-1876)*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2005, s. 23-24.

¹²⁰ Maçka'da bulunan silahhanede müstahdem sağ kolağası olan Mehmet Hidayet Efendi binbaşılık rütbesine yükselmiştir. Bkz. BOA. MB.İ. 88 / 164. (H. 07.02.1299/M. 29 Aralık 1881).

¹²¹ BOA. İ. TAL. 265 / 46. (H. 11.08.1319/M. 23 Kasım 1901).

¹²² Abdülkadir Özcan, "Binbaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1992, s.179-180.

¹²³ BOA. İ. TAL. 118 / 53. (H.01.04.1315/ M. 30 Ağustos 1897).

Muhammediye ordusunun nizamnamesine göre binbaşı rütbesinin alacağı terfi bir üst seviyede olacağından sırada 19. yüzyılda unvan olarak kullanılmaya başlanmış olan kaymakamlık gelmekteydi¹²⁴. Yani binbaşılık payesine sahip bir silahhane memurunu sırada kaymakamlık rütbesi beklemekteydi¹²⁵.

Maçka Silahhanesi'nde kaymakamlık payesinde bulunan bir personelin alacağı terfi miralaylık idi. 10 Mayıs 1908 tarihli arşiv dokümanına göre Maçka Silahhane-i Hümayun memuru Kaymakam Ali Sırrı Bey'e kıdem ve ehliyetleriyle beraber görev tevdi edilmiştir. Padişah tarafından Ali Sırrı Bey'in rütbesinin miralaylığa terfi etmesi münasip görülmüştür¹²⁶. Kanunnamede de belirtildiği üzere miralaylıktan sonra terfi edilecek rütbe mirlivalıktı. Miralay Ahmet, Halit, Nureddin, Hayri ve Neşet Paşalar Silahhane-i Amire 'de mirlivalık makamına atanmışlardır. Terfilerinden dolayı zikredilen bu paşalara kılıç verilmiştir¹²⁷. Terfi işlerinin resmiyet kazanıp uygulamaya konulması padişahın emri ve Tophane-i Amire Meclisi Harbiye Dairesi'nin izni ile mümkün olabilmekteydi.

2.4.2. Maaşları

Tophane-i Amire binaları 1742 yılında bakım ve onarımdan geçirilmiştir. Bir yıl sonra ise tamamen ortadan kaldırılmış ve dönemin topçubasisi, mimarı ve ressamı Mustafa Ağa ve beraberindekilerle Tophane-i Amire günümüzdeki haliyle tekrar bina edilmiştir. III. Selim devrine gelindiğinde ise Topçubasılık binası tesis edilmiştir. 1832 senesinde Topçubasılık ilga edilip yerine Tophane-i Amire Müşirliği kurulmuştur. Böylece Topçubasılık binasının adı da Tophane-i Amire Müşirliği olmuştur¹²⁸.

Tophane-i Amire Müşirliği'nin teferruatlı olarak anlatılması burada konumuzun sınırlarını aşmaktadır. Girizgâh olarak yer verilmesinin sebebi ise incelediğimiz arşiv belgelerinde Silahhane-i Amire çalışanlarının maaşlarının tevdiinin Tophane-i Amire Müşirliği tarafından yapılmasıdır. Lakin burada belirtmeliyiz ki Maçka Silahhanesi amelesine ödenecek maaşın bütçesi padişah tarafından belirleniyordu. Tophane-i Amire ve onun memurları burada aracı konumundadır. Hatta bu nedenle maaş ödemelerinde gecikmeler de yaşıyor bu da ister istemez silahhane memurlarının tepkisine neden oluyordu. Örneğin Maçka Silahhanesi miralay Mehmet Bey ve kulları silahhane amelesinin maaşlarının ödenmesine ve bahşişlerine mani olmaktaydı¹²⁹. Bu nedenle Maçka Silahhane-i Hümayun amelelerinin birkaç aylık ödenmeyi bekleyen birikmiş yevmiyeleri vardı. Bu durumun personel arasında kötü olaylara meydan vermesini önlemek için Tophane-i Amire 'ye bir

¹²⁴ Yücel Özkaya, "Kaymakam", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 25, İslam Araştırmaları Merkezi Ankara 2002, s. 84.

¹²⁵ Tüfekhane-i Amire 'de memur olan lakin Maçka silahhanesi'nde vekâleten çalışan Binbaşı İsmail Ağa'nın, Silahhane Kaymakamı Osman Bey'in yerine görevlendirilmiştir. Bkz. BOA. İ. AS. 25 / 45. (H. 02.03.1316/ M. 21 Temmuz 1898).; Maçka silahhanesi personelinden Binbaşı Ali Efendi'nin rütbesi terfi almıştır. Bkz. BOA. İ. TPH.10 / 41. (H. 11.12.1319/ M. 21 Mart 1902).

¹²⁶ BOA. Y. MTV. 309 / 49. (H.08. 04.1326/M. 10 Mayıs 1908).

¹²⁷ BOA. Y. PRK.SGE. 5 / 19. (H. 06.05. 1310/ M. 26 Kasım 1892).

¹²⁸ Aydüz, "a.g.m.", s. 16-17.

¹²⁹ BOA. Y. PRK.ASK. 217 / 103. (H. 21.02.1322/M. 7 Mayıs 1904).

miktar para gönderilmiştir. İşçilerin yevmilerinin tesviyesi durumu Tophane-i Amire Müşiriyeti tarafından padişaha bildirilmiştir. Bunun üzerine gerekli meblağ silahhaneye ulaştırılmak üzere bir Tophane-i Amire memuruna teslim edilmiştir¹³⁰. Ancak aradan on gün geçmesine rağmen silahhane amelesinin maaşları ödenmemiştir. Maçka Silahhane-i Hümayun personelinden birkaç kişi ambara gelip içeri girmeyerek müterakim yevmiyelerinin ödenmesini istemişlerdir. Bir haftalık ödeme yapılmasını da kabul etmemişlerdir. Personel arasında olası bir infiale sebep olmamak için Silahhane-i Amire memurlarına derhal bir maaş verilmesi kararlaştırılmıştır¹³¹.

Osmanlı Devleti'nde memurluk görevini bırakmak zorunda kalan bir personelin kendi isteği doğrultusunda başka bir göreve tayin edilme hakkı vardı. Örneğin Hacı Recep'in oğlu Halim Efendi komiserhane kavası idi. Annesinin hastalığı nedeniyle komiserlikteki kavaslık görevinden istifa ederek memleketine giden Halim Efendi kendisine Trabzon vilayetinde polislik gibi bir memuriyet verilmesini talep etmiştir. Çünkü kavas Osmanlı Devleti'nde önemli bir makamı koruyan veya o makamdaki idarecinin güvenliğinden sorumlu olan kişi idi. Silah taşıma yetkisi de olan bu güvenlik memurunun görev ve yetkileri polislik ile benzerlik arz ediyordu. Halim Efendi de bu hususu göz önünde bulundurmuş olacak ki yeni memurluk talebi gayet makuldü. Ancak beklenenin aksine Halim Efendi Maçka Silahhanesi'nde odacılık görevine getirilmiştir. Yani bu memur silahhanenin getir götür işleri ve temizliğinden sorumlu olacak ve vazifesinin karşılığı olarak ona bin 495 kuruş ödenecekti. İşin resmi kısmı Maçka Silahhanesi'nde ustabaşı olan Çerkez Faik Efendi'ye bildirilmiştir. Bunun yanı sıra Halim Efendi'ye istifa ettiği kavaslık mesleğinden birikmiş bin 382 kuruş parasından bin 11 kuruş 16 para verilmesi buyrulmuştur. Burada Halim Efendi'nin kavaslık görevinde iken bin 382 kuruş olan maaşı onun Osmanlı Devleti'nin merkez silah ambarının müstahdemi olduktan sonra maaşının yüz on üç kuruş artarak bin 495 kuruşa yükseldiğinin özellikle altını çizmek istiyoruz. Kavaslık ve odacılık görevleri saygınlık olarak ele alındığında kavaslık daha nüfuzludur. Buna rağmen Halim Efendi odacılık vazifesine memur edildikten sonra maaşı daha yüksek olmuştur. O zaman Silahhane-i Amire'nin en alt kademesinde bulunan görevliler Osmanlı Devleti'nin diğer birçok memurundan daha itibarlıydı¹³². Öyle ki Tophane-i Amire 'ye mensup İstihkâm Alayı efradından Maçka Silahhane-i Hümayununda müstahdem olan Kastamonulu Ali'nin ikiz doğan çocuklarına belediyece maaş tahsis edilmiştir¹³³.

2.4.3. Emeklilik Hakları ve İşlemleri

1826 yılında Yeniçeri Ocağı ile birlikte ağalık unvanı da kaldırılmıştır. Bu ocağın yerine yeni ordu tesis edilirken Umur-ı Berriye-i Askerîye Nezareti'ne başkanlık eden görevliye serasker adı verilmiştir. Seraskerlik Müessesesi ordunun en yüksek yönetim makamıdır. Bu teşkilat 1879-1880 yılında kaldırılarak yerine Harbiye Nezareti tesis edilmiş

¹³⁰ BOA. BEO. 2326 / 174450. (H. 21.02.1322/M. 7 Mayıs 1904).; BOA. BEO. 2324 / 174456. (H. 21-02-1322/M. 7 Mayıs 1904).

¹³¹ BOA. BEO. 2334 / 17539. (H. 02.03.1322/M. 17 Mayıs 1904)

¹³² BOA. HR.SFR.04. 797 / 91. (M. 6 Mayıs 1905).; BOA. HR.SFR.04. 806 / 76. (M. 25 Mayıs 1905).

¹³³ BOA. DH. MKT. 824 / 7. (H. 05.12.1321/M. 22 Şubat 1904).

olsa da bir iki sene sonra yeniden seraskerlik unvanı kullanılmaya devam edilmiştir. Bab-ı Seraskeri teşkilatında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye, piyade, süvari, topçu, istihkâm ve inşaat, sıhhiye, muhasebat- ı umumiye, levazımat-ı umumiye ve muhakemat daireleri bulunmaktaydı. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar mevcudiyetini sürdüren seraskerlik daha sonra Harbiye Nezareti olmuştur¹³⁴.

27 Temmuz 1910 tarihinde Devlet-i Aliye-i Osmaniye Ordusu'nun Teşkilat-i Esasiye Kanunnamesi açıklandı. Bu nizamnamenin muhtevasında Harbiye Nezareti'nin görev ve yetkileri yer almaktaydı. Buna göre Harbiye Nezareti umumi olarak bütün askeri birimlerin ve memur heyetlerinin nizamından sorumluydu. Bu teşkilatın en önemli vazifesi orduya silah ve teçhizat temin etmektir. Bunun yanı sıra ordunun yıllık bütçesini düzenleyerek Maliye Nezareti ve Meclis-i Mebusan'a onaylatmak da Harbiye Nezareti'nin görevidir¹³⁵.

Maçka Silahhanesi personelinin emeklilikleriyle ilgili belgeler incelenirken Harbiye Nezareti ve onun Topçu Dairesi'nin bilgisi ve tasdikinden sıkça söz edildiği görülmüştür. Diğer bir ifade ile askeri bir yapı olan Silahhane-i Amire memurlarının emeklilik işlemleri Topçu Dairesi ve Harbiye Nezareti tarafından yapıldı. Mesela 22 Temmuz 1910 tarihli belgeye göre Maçka Silahhanesi memuru Kaymakam Ali Sırrı Bey 38 sene 4 ay 14 gün hizmette bulunmuştur. Bu hizmetine karşılık 2 bin 244 kuruş emeklilik maaşı ödenmesi için Topçu Dairesi'ne ferman buyrulmuştur¹³⁶.

23 Mayıs 1911 tarihli arşiv vesikasına göre Ahmet Şevki Efendi Maçka Silahhanesi Başkitabet dairesinden bin 350 kuruş maaşla istihdam edilmekte iken emeklilik kanunlarının neşrinden önce 997 kuruş maaşla emekli edilmiştir. Zikredilen kanunların yayınlanmasından sonra emekli olan memurlar hem fazla maaşla hem de 65 seneden fazla çalışmış olanlar gibi ikramiye almaya hak kazanmışlardır. Ahmet Şevki Efendi de devlete 48 sene sadıkane ve fedakârane hizmet ettiğini dile getirerek bu haklardan yararlanmak istemiştir¹³⁷.

Görüldüğü üzere Maçka Silahhanesi personelinin görev süresi bitmiş olsa da maaş konusundaki istekleri her zaman dikkate alınırdı. Emekli olmaları onların tatmin olacakları bir maaş istemelerine mani değildi. Kaymakamlık rütbesine haiz memurlar 38 senede, Başkitabet dairesi memurluğundan emekli olanlar ise 48 sene gibi uzun yıllar verilen hizmetlerin sonunda emekli olabilmekteydi.

¹³⁴ İsmail Efe, *Orduda Islahat ve Ordu Müfettişlikleri (1908-1920)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri 2015, s. 36.

¹³⁵ Kadir Acar, *Seraskerlik 'ten Harbiye Nezareti'ne: Türkiye'de Genel Kurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın Temeli*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2002, s. 107-108.

¹³⁶ BOA. İ. HB. 47/27. (H. 14-07-1328/ M. 22 Temmuz 1910).; Topçu dairesine bağlı Maçka Silahhanesi ketebesinden Ahmet Latif Efendi'nin Tophane-i Amire Sicil-i Ahval şubesinde hazırlanan varaka göre devlet hizmetine başladığında 20 yaşında olduğundan söz edilmektedir. Ahmet Latif Efendi toplam 35 sene 9 ay 7 gün devlet hizmetinde bulunmuştur. Emekli olduğunda 55-56 yaşlarında olan mezkûr memurun bin 514 kuruş maaşla emekli olması Harbiye nezaretinde onaylanmıştır. Bkz. BOA. İ.HB. 56/5. (H. 23.08.1328/M. 30 Ağustos 1910).; BOA. BEO. 3800/284945. (H. 27.08.1328/M. 3 Eylül 1910).

¹³⁷ BOA. ŞD. 3082/34. (H. 24.05.1329/M. 23 Mayıs 1911).

2.4.4. Azil ve Ceza İşlemleri

Rüşvet, zimmete mal geçirme, görevi ihmal ve görevi nedeniyle elinde bulunan yetkiyi kötüye kullanma, örf ve adette yeri olmayan ahlaki ananelerden mahrum davranışlarda bulunma ve sair hususlar Osmanlı Devleti'nde memur olan kişilerin vazifelerinden azledilmelerine sebep olmaktaydı¹³⁸. İncelenen arşiv vesikalarına göre Silahhane-i Amire personelinin görevinden azledilmelerindeki ortak nokta mesleklerine uygun olmayan hallerde bulunmaları olarak belirtilmiştir. İhraç edilme sebepleri açıkça söylenmemiştir. Örneğin 3 Temmuz 1902 tarihine ait dört tane arşiv vesikasında silahhane amelelerinden bazılarının uygunsuz hallerinden dolayı memleketlerine gönderildiğinden söz edilmektedir¹³⁹. Bu kişiler Ali Osman ve Salih¹⁴⁰, Diyarbakırlı Mahmut b. Mehmet¹⁴¹ ve Kırşehirli Halil b. Hasan'dır¹⁴². Adı geçen Maçka silahhanesi personelleri görevlerinden ihraç olunduktan sonra memleketlerine sürgüne gönderilmiştir. İstanbul'a geri dönmelerine de engel olunmuştur. Bu demek oluyor ki Osmanlı Devleti'nin merkezi ve burada yer alan Silahhane-i Hümayun ile zorunlu olarak bağlantıları kesilen personelin affedilerek göreve geri dönmesi söz konusu değildi.

Askeri kurum içerisinde uygunsuz hallerde bulunan memurların yaptıkları hataya karşı devletle aralarına net bir sınır çizilmiş olsa da ihraç edilen personellerin özlük haklarında herhangi bir değişikliğe gidilmezdi. Bu husus 2 Şubat 1907 tarihli dokümanda ele alınmıştır. Maçka Silahhanesinde müstahdem iken ihraç olunan Mustafa adlı şahsın görevini ifa ettiği dönemlerden kalma içeride 2 bin 311 kuruş birikmiş parası vardı. Memurun görevinden uzaklaştırılıp memleketine sürgün edilmesinden sonra devlette olan hakkı saklı idi. Alacaklarının ödenmesi için padişah tarafından silahhanenin yetkili birimine ferman yazılmıştır¹⁴³.

İncelenen edilen arşiv belgelerinden elde edilen bilgilere göre Maçka Silahhanesi personellerinin görevlerinden uzaklaştırılmaları sadece uygunsuz hareketlerinden dolayı olmuyordu. Devletin bir kurumunda çalışıp geçici olarak Silahhane-i Amire'de istihdam edilmeleri hasebiyle de vazifeleri nihayetlendirilen silahhane memurları da vardı. Buna göre 15 -18 Ağustos 1908 tarihli arşiv belgelerinde haddizatında Tophane-i Amire Sanayi Alayı'na mensup olan, Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Mülazım-ı Salis Deraliyyeli Galib Hayri, Bosnalı Aşir Mustafa, Lofçalı Mehmet İsmail, (Der-Aliyye'li) Hüsnü Hüseyin, Hüseyin Ahmed, Ankaralı Osman Mehmet, Çankırıli Mustafa İsmail, Selanikli Mustafa, Prizrenli

¹³⁸ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Mustafa Kaya, *II. Abdülhamit Döneminde Ispartalı Memurlar (Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre 1879-1909)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2014.; Harun Yılmaz, *Osmanlı Devleti'nin son döneminde Giresun uleması (1879-1909)*, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2019.

¹³⁹ BOA. ZB. 411 / 31. (H.26.03.1320/ M. 3 Temmuz 1902).

¹⁴⁰ BOA. ZB. 437 / 31. (H.26.03.1320/ M. 3 Temmuz 1902).

¹⁴¹ BOA. ZB. 420 / 155. (H.26.03.1320/ M. 3 Temmuz 1902).

¹⁴² BOA. ZB. 396 / 35. (H.26.03.1320/ M. 3 Temmuz 1902).

¹⁴³ BOA. ZB. 365/131. (R.20.11.1322/ M. 2 Şubat 1907).; Maçka Silahhane-i Hümayunu amelesi iken hizmeti bırakmış olan Mahmut Şerif'in birikmiş olan 2 bin 773 kuruş parasının ödenmesi için Tophane-i Amire muhasebesiyle Harbiye Dairesi'nden ifade kılınmıştır. Bkz. BOA. BEO. 3376/253170. (H. 16.07.1326/M.14.Ağustos 1908).

Yahya Nureddin ve Erenköylü Süleyman Recep ağaların hizmetlerine son verilmiştir. Bundan böyle görevlerine kendi birimleri olan Tophane-i Amire sanayi alayında devam edeceklerdir¹⁴⁴.

Maçka Silahhanesi personelinin hatasından dolayı görevinden azledilmeyip cezalandırıldığı da olurdu. Konu ile ilgili sadece bir tane arşiv belgesine rastlanmıştır. Buna göre 22 Ekim 1919'da Maçka Silahhanesi muhafaza memurlarından Mehmet oğlu Adil on beş sene kürek cezasına¹⁴⁵ çarptırılmıştır¹⁴⁶.

Silahhane-i Amire personelinden Müşir Fuat Paşa vefat edince tüfeklerinin iadesi talep edilmiştir. Zabıta tarafından alınan bu silahlar bakım ve onarım için Tophane-i Amire atölyelerine irsal edilmiştir. Daha sonrada yaver Binbaşı Şakib Silahhane-i Hümayun'a kaydettirmiştir¹⁴⁷.

2.4.5. Memurların Aldığı Nişan ve İmtiyazlar

Devlet katında kişi ya da kurumlar bir alanda başarı gösterdiğinde ödüllendirilmektedir. Teşvik niteliğinde bir uygulama olan ödüllendirmenin mahiyeti dönemine göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin inceleyip analizini yaptığımız arşiv dokümanlarından aktarıldığına göre Osmanlı Devleti'nde askeri ve mülki idarede üstün başarı gösteren personele rütbe nişanı ve imtiyaz armağan edilmiştir. Maçka Silahhanesi memurlarının taltifi için çok üstün bir hizmet göstermelerine gerek yoktu. 22-23 Eylül 1892 tarihli arşiv dokümanlarında aktarıldığı gibi silahhane memurları bazen sadece görevlerini mükemmel yaptıkları için dahi ödüle layık görülüyorlardı. Maçka silahhanesinin döşeme ızgaraları ve ahşap tüfeklikler gibi eksiklerinin tamamlanması ve sandıklarda bulunan mavzer tüfeklerinin bakım ve onarımı yapılarak mükemmel hale getirilmesinde emek sarf etmiş olan Maçka Silahhanesi Ambar Memuru Kaymakam Hidayet ve Kaymakam Osman Bey'e dördüncü rütbeden Nişan-ı Osmani itası verilmiştir¹⁴⁸. Silahhane-i Amire personelinin bu ve buna benzer hizmetlerine karşılık başka memurlara da rütbe nişanı verilmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁴ BOA. BEO. 3376 / 253197. (H.17.07.1326/M. 15 Ağustos 1908).; İ. HUS. 168 /105. (H.20.07.1326/M. 18 Ağustos 1908).

¹⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet İpşirli, "Kürek Cezası", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, İslam Araştırmaları Merkezi, C. Ek -2, İstanbul 2016, s. 112-114.; Mehmet İpşirli, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 12, (1982), s. 203-248.

¹⁴⁶ BOA. BEO. 4597 /344718. (H. 27.01.1338/M. 22 Ekim 1919).

¹⁴⁷ BOA. Y. A. HUS. 525/112. (H. 07.09.1326/M. 3 Ekim 1908).

¹⁴⁸ 8.65 ve 9.65 çapındaki mavzer tüfeklikleri ile silah türlerinin noksanları tamamlanmış ve yağlanmıştır. Temiz kalmaları için üzerleri örtü ile kapatılmıştır. Bkz. BOA. Y..MTV. 67/115 (H. 29.02.1310/M.22 Eylül 1892).; BOA İ..TAL. 5 /4. (H. 01.03.1310/M. 23 Eylül 1892).

¹⁴⁹ Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Halil Bey'e üçüncü rütbeden nişan verilmiştir. Bkz. BOA. İ..DH.1094/85812. (H.09.12.1305/M. 17 Ağustos 1888).; Maçka Eslihane-i Hümayunu'nda müstahdem Kaymakam Osman Bey'e dördüncü rütbeden Nişan-ı Osmani itasıyla taltif edilmiştir. BOA. İ..TAL. 57/79. (H. 22.01.1312/ M. 26 Temmuz 1894).

Tetkik edilen dokümanlarda silahhane personeline imtiyaz madalyası verildiğine dair sadece bir belgeye rast gelinmiştir. Bu vesika 1 Aralık 1898 tarihli ve Silahhane-i Amire memuru Kaymakam İsmail Bey'e gümüş imtiyaz madalyası verildiğinden söz edilmektedir¹⁵⁰.

10 Ağustos 1905 tarihli Maçka Silahhane-i Hümayun memuru Kaymakam Ali Sırrı Bey iyi hizmetinden dolayı taltif edilmiştir¹⁵¹. Lakin memurun ödüllendirilip elde ettiği şeyin nişan, madalya, aylık artırma ve sair gibi ne olduğu tafsilatlı bir şekilde açıklanmamıştır. Yine aynı memurun 10 Şubat 1906 tarihine mahsus arşiv vesikasında üçüncü rütbeden bir kıt'a nişanla taltif edildiğinden bahsedilmektedir¹⁵².

¹⁵⁰ BOA. İ..TAL.157/47. (H. 17.07.1316/M. 1 Aralık 1898).

¹⁵¹ BOA. İ..TAL.370/28. (H. 08.06.1323/M. 10 Ağustos 1905).

¹⁵² BOA. Y..MTV.294/89. (H. 26.12.1324/M. 10 Şubat 1906).

BÖLÜM 3: MAÇKA SİLAHHANESİ'NE GÖNDERİLEN SİLAH VE MÜHİMMAT

3.1. OSMANLI ORDUSUNDA ALMAN ETKİSİ

Osmanlı-Prusya askeri ilişkilerini 1760 yılında Prusya Kralı Friedrich'in Avusturya'ya karşı Osmanlı devleti ile müttefik olma teklifi başlatmıştır. Lakin o dönemin şartlarında bu işbirliği hamlesi sağlam temeller üzerine oturtulmamıştı. Daha sonra 18. yüzyılın sonlarına doğru Alman subaylar Osmanlı ordusunu incelemek için ülkeye gelmiştir. Aradan çok bir zaman geçmeden 19. yüzyılın ilk yıllarında Avrupa model alınarak Nizam-ı Cedid denilen ordu tesis edilmişti. Osmanlı ülkesinin iç dinamikleri tarafından kabul görmeyen bu yeni ordu kısa sürede ilga edilmiştir. İçeride muhalefetle yaşanan sorunlardan dolayı Avrupa tarzında bir ordu kurulması mümkün değildi. Bu gidişat 1826 senesinde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile değişmiştir. Hâlihazırda mevcut olan ordunun muvaffakiyetsizlikleri bilindiğinden dolayı yeni kurulacak ordunun altyapısını tekvin etmek için Avrupa'dan yardım istenmiştir¹⁵³.

Osmanlı Devleti'nde siyasi, iktisadi ve içtimai sorunların had safhada yaşandığı bir dönemde yönetime gelen II. Abdülhamit, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti'ne karşı İngiltere ve Fransa'nın tutumundan çok etkilenmişti. Yaşananları iyi analiz eden Sultan II. Abdülhamit, büyük devletlere güvenilmemesi gerektiğinin farkında idi. Öte yandan yine bir Avrupa devleti olan Prusya, II. Abdülhamit'in daha şehzadelik zamanlarında çıktığı bir Avrupa gezisinde dikkatini çekmişti¹⁵⁴. Sultanın düşüncesine göre diğer Avrupa devletlerine nazaran Almanya ile kurulacak ilişkiler olası bir tehlike durumunda daha az zararla nihayetlenebilirdi¹⁵⁵.

Osmanlı ordusunun modernleştirilmesi yolunda atılan adımlar kapsamında II. Abdülhamit devrine gelinceye kadar III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde de Almanya ile ilişkiler kurulmuştu¹⁵⁶. Çünkü Prusya, Osmanlı Devleti için müspet olarak nitelenebilecek özelliklere haiz bir devlet konumundaydı. Prusya'nın askeri yönden güçlü olması, Müslüman sömürge devletleri ve Osmanlı Devleti ile hududunun bulunmaması ve en önemlisi de Alman İmparatorluğu'nun Avrupa'nın en güçlü askeri birimlerine sahip sanayileşmiş bir devlet olmasıydı¹⁵⁷. Ancak 1870'li yıllarda Alman ordusunun neferat bakımından sayıca Avrupalı devletlere göre üstün olmadığı da aşikârdır. Almanya'nın gücü ordusunu etkin olarak kullanabilmesinden kaynaklanmaktadır¹⁵⁸. Bu özellikler Sultan II. Abdülhamit'in Almanya'ya

¹⁵³ Mehmet Beşirli, "II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 16, (2004/1), s.122.

¹⁵⁴ Yücel Kaştan, Necmi Uyanık, "Türk Araştırma Komisyonu'nun Almanya Çalışma Ziyaretinin I. Dünya Savaşı Öncesi Osmanlı- Almanya Müttefikliğine Etkisi", *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 22, (2019), s. 457.

¹⁵⁵ Kemal Beydilli, "II. Abdülhamit Devrinde Gelen İlk Alman Askeri Heyeti", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, (1979), s. 481.

¹⁵⁶ Ortaylı, a.g.e., s. 92.

¹⁵⁷ Kaştan ve Uyanık, "a.g.m.", s. 457-458.

¹⁵⁸ Ortaylı, a.g.e., s. 92.

yaklaşmasına vesile olmuştur. Bir diğer ifade ile devrin koşulları Almanya İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti arasında siyasi, iktisadi ve askeri münasebetleri doğurmuştur. Öyle ki II. Abdülhamit döneminde askeri bilgi ve deneyimlerinden faydalanılmak üzere Alman subayların Osmanlı Devleti'ne davet edilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu gayeye uygun olarak gelmiş olan ve her geçen gün sayıları artmakta olan Alman subayların Osmanlı ordusunda faaliyet göstermeye başlamaları farklı olayları da tetiklemiştir. Mesela Alman askeri uzmanlar tesis edecekleri ordunun kullanacağı tüfek, tabanca gibi araçları Alman silah fabrikalarından sipariş ederek Osmanlı ülkesini bir pazar haline getirip Alman silah sanayisinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır¹⁵⁹.

Osmanlı ordusunda 1840 yılından sonra kullanılan Amerikan mamulü silahlar, 1870 senesinden sonra yerini Alman fabrikalarında üretilen silahlara bırakmıştı. Hatta Osmanlı pazarına silah gönderilmesi bu iki ülke arasında Almanya'nın galip geldiği rekabete de sahne olmuştu. Lakin Alman üretimi silahların Osmanlı ülkesine satılması daha erken tarihlere denk gelmektedir. 1860 senesi ve ardılı yıllarda bir Alman firması olan Krupp'a ilk siparişler verilmiştir¹⁶⁰. 1888 -1899 yılları arası Alman Loewe ve Mauser fabrikalarından piyade ve süvari tüfeklerinin yoğun olarak ithal edildiği bir dönem olmuştur¹⁶¹.

3.2.ALMAN MAVZER FABRİKASI'NDAN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR

Osmanlı Devleti ile Almanya arasında mavzer silahlarının ithali resmi yazı ile gerçekleşirdi. Bu resmi yazı Muayene Komisyonu tarafından yürütülmekteydi. Mavzer fabrikasından Maçka Silahhanesine siparişle gelen muhtelif cins silah ve mühimmatlar tüfekliklere padişahın hükmüne uygun olarak yerleştirilmekteydi. Silahların cinsi ve miktarı Mabeyn-i Hümayun'da bulunan defterlere kaydedilirdi. Alman imali silah ve mühimmatların merkez Silahhanesi ve diğer silah ambarlarına dağıtılması padişahın özel kalem müdürlüğünde bulunan ambar memurunun onayından sonra yapılmıyordu.

Sandıklar içerisinde gelen silahlar Osmanlı Devleti'nin silah ambarlarına yerleştirilmek üzere kafileler halinde yola çıkarılırdı. Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki silah ithalat işleminin vapurlar aracılığıyla yapılması hasebiyle mavzer silahlarının Osmanlı ülkesinde geldiği ilk yer limanlardı. Osmanlı limanına gelen silahlar vapurdan sevkıyat memurları tarafından indirilmekteydi. Daha sonra arabalarla Saray-ı Hümayun dâhilindeki silah ambarlarına irsal edilirdi. Sandıklarda yerlerine gönderilmeyi bekleyen silahlar ise Topkapı Saray-ı Hümayun'da muhafaza edilirdi. İthal tüfekler Maçka Silahhanesine

¹⁵⁹ Kaştan ve Uyanık, "a.g.m.", s. 457-458.; Osmanlı ordusunu ıslah etmek amacıyla Almanya'dan gelen askeri heyet orduyu modernleştirmekten çok Alman imali silahların satışını arttırmıştır. 1885 yılında Von Der Goltz Osmanlı ordusuna Krupp fabrikalarından 500 adet civarında ağır top sipariş ettirmiştir. 1886 senesinde yine heyetin isteği doğrultusunda 426 tane sahra topu, 60 tane havan topu ve dretnot Almanya'dan ithal edilmiştir. Bir sonraki yıl Mauser ve Loewe firmalarından 500 milyon kabina ve tüfek alınmıştır. 1889 yılında 5,9 milyon, 1893 yılında 13,1 milyon, 1894 yılında 6 milyon, 1895 yılında 12,2 milyon mark tutarında silah Alman fabrikalarından alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ortaylı, *a.g.e.*, s. 105-106.

¹⁶⁰ Beşirli, "a.g.m.", s. 123.

¹⁶¹ Cenk Reyhan, "Türk-Alman İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı (1878-1914)", *Türk Tarih Kurumu Belleten*, C. LXIX, S.254, (2005), s. 19.

konulmadan önce kontrol edilmekteydi. Bu işlem mirliya, kaymakam, usta, ustabaşı ve mühendis tarafından yürütülürdü. Bakım ve onarımı gereken silahlar Tüfekhane-i Amire'deki işlemlerden sonra Silahhane-i Amire'ye gönderilirdi.

3.2.1. 1888 Yılında Gönderilen Silahlar

Askeri sebeplerle başlayan Osmanlı - Almanya ilişkileri nihayetinde ekonomik münasebetlere evrilmişti. Buna göre 17 Haziran 1888 tarihinde Alman Mavzer fabrikasından tüfek sipariş edilmişti. Mavzer tüfeklerin ücretinin yüzde yirmisinin peşin olarak ödenmesi için anlaşma yapılmıştı. Osmanlı Devleti tarafından Alman imali mavzer silahları için ödenmesi gereken 15 bin lira kalmıştı. Bu tutar ödenmediği için bin 300 adet kasaturalı mavzer tüfeği yerine bin 300 adet kasaturasız silah gelmişti. Kasaturalı olarak istenilen mezkûr sayıdaki tüfeklerin ücreti 3 bin 775 lira idi. Kasaturasız gelen tüfeklerin peşin verilmiş olan ücretinin yüzde 20'si çıkarıldıktan sonra 3 bin 775 lira tutar ile geri kalan 15 bin lira ödenmedikçe istenilen tüfeklerin verilmeyeceği bildirilmiştir. Bu nedenle Maliye Nezaret-i Celilesi'nden bin 300 adet kasaturalı mavzer tüfeği¹⁶² için 3 bin 775 lira ve 15 bin lira peşin verilmesi gereken meblağ istenmiştir. Ödemeler yapıldıktan sonra hemen tüfeklerin ihracına başlanmıştır¹⁶³.

Yine aynı yılın 4 Kasım'ında mezkûr fabrikadan on altıncı katile ile Maçka Silahhanesine yerleştirilmek üzere yola çıkan tüfeklerin olduğu söylenen belgede silahların cins ve miktarı tafsilatlı bir şekilde belirtilmemiştir. Bu vesikadan sadece tüfeklerin padişahın hükmüne uygun olarak Maçka ambarına teslim edildiği ve adı geçen tüfeklerin padişahın özel kalem müdürlüğünde bulunan deftere kaydedildiği bilgisine ulaşılmaktadır¹⁶⁴.

3.2.2. 1889 Yılında Gönderilen Silahlar

Alman Mavzer fabrikalarından sipariş üzerine Maçka Silahhanesine gönderilen silahların bilgileri Osmanlı sarayında devlet işlerinin istişare edildiği bir kurum olan Mabeyn-i Hümayun'da bulunan defterlere kaydedilirdi. Bu defterlerde ithal silahların kasaturalı - kasaturasız ya da piyade - süvari gibi özellikleri ile kaç sandığa sığdırılarak silahhaneye nakledildiği bilgileri not edilmekteydi. Bununla beraber silahları taşıyan katilelerin numaralarına da yer verilmektedir. Örneğin mavzer fabrikasından otuzuncu katile ile bin 300 adet¹⁶⁵, otuz yedinci ve otuz sekizinci katileler ile 2 bin 600 adet¹⁶⁶ mavzer silahı Maçka Silahhanesi'ne nakledilmiştir. Bu silahların taşındığı sandıkların sayısı ve silahların özelliği hakkında ayrıntı belirtilmezken¹⁶⁷ bir hafta sonraki sevkியatta elli iki sandıkla bin 300 adet

¹⁶² Bkz. Ek 15. s. 142.

¹⁶³ BOA. Y. PRK.ASK 46/107. (H.07.10.1305/M. 17 Haziran 1888).; Alman mavzer fabrikalarından ilk tüfek siparişi Şubat 1887 senesinde yapılmıştır. Bu ithalata ait sözleşme Mauser, Kaulla ve Serasker Ali Saib Paşa arasında imzalanmıştır. Buna göre 500 bin adet piyade tüfeği ile 50 bin adet süvari filintası mavzer fabrikasından satın alınacaktı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tetik, *a.g.e.*, s. 147.

¹⁶⁴ BOA. Y. MTV. 35/140. (H. 29.02.1306/M. 4 Kasım 1888).

¹⁶⁵ BOA. Y. MTV. 37/78. (H. 09.06.1306 / M. 2 Mart 1889).

¹⁶⁶ BOA. Y. MTV. 38/20. (H. 21.07.1306 / M. 23 Mart 1889).

¹⁶⁷ Kırkinci katile ile mavzer fabrikasından gelen tüfekler padişahın hükmüne uygun olarak Maçka Silahhanesi ambarına irsal edilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 38/44. (H. 05.08.1306/ M. 6 Nisan 1889).

kasaturasız mavzer tüfeğinin Maçka silah ambarına teslim edildiğinden söz edilmektedir¹⁶⁸. Buna göre kasaturasız mavzer tüfeğinden bir sandığa 25 adet konulabilmekteydi.

Osmanlı ve Almanya arasında mavzer fabrikasından İstanbul'a silah gönderilmesi hususu anlaşma ile sabit kılınmıştı. Buna göre kırk ikinci ve kırk üçüncü kabilelerle yüz dört sandık tüfek Silahhane-i Amire tüfekliklerine yerleştirilmek üzere gönderilmiştir. Sandıkların muhtevasında 8,65 milimetre çapına sahip 2 bin 600 adet silah bulunmaktaydı. Aynı şekilde bu tüfeklere mahsus mühimmatta Muayene Komisyonu tarafından bildirilen resmi bir yazı ile mavzer fabrikasından Dersaadet'e ulaştırılmak üzere yola çıkarılmıştır. İlgili arşiv vesikasında mavzer fabrikasından gelen tüfekler ile bunlara ait mühimmatın nerelerde teslim alındığından da söz edilmektedir. Mesela anlaşma mukabilince zikredilen fabrikadan Lloyd Kumpanyası marifetiyle gelen elli iki sandık Mavzer Tüfeği İzmir limanına teslim edilmiştir. Mavzer fabrikasından kırk dördüncü kabile ile gelip direkt Maçka'daki Silahhane ambarına irsal edilen elli iki sandık Mavzer Tüfeği de bulunmaktadır. Muayene Komisyonu riyasetinden alınan resmi yazı ile yola çıkarılmış olan bu sandıkların içerisine bin 300 adet mavzer tüfeği konulmuştur¹⁶⁹.

İhtiyaca göre aynı ayın içinde birer hafta arayla iki defa sevkiyat yapıldığı da olurdu. 1889 senesinin Mayıs ayında 3 bin 900 adet¹⁷⁰, Haziran ayında ise 2 bin 700 adet mavzer silahı Maçka Silahhanesine yerleştirilmiştir¹⁷¹.

3.2.3. 1890 Yılında Gönderilen Silahlar

Tetkik edilen arşiv belgelerinden 1890 yılında da Maçka Silahhanesine kabilelerle Alman imali mavzer tüfeklerinden gönderilmeye devam edildiği öğrenilmektedir¹⁷². Mavzer

¹⁶⁸ BOA. Y. MTV. 38/36. (H. 28.07.1306/ M. 30 Mart 1889).; Altmış birinci kabile ile üç yüz elli adet mavzer tüfeği, altmış dördüncü ve altmış beşinci kabilelerle de yüz sekiz sandık derununda gelen 2 bin 700 adet mavzer tüfeği Silahhane-i Amire 'ye yerleştirilmiştir. Bkz. BOA. Y. PRK.ASK. 57/37. (H. 30.12.1306/ M. 27 Ağustos 1889).; 1889 senesinin sonlarına doğru Alman mavzer fabrikalarından yetmiş birinci, seksen üçüncü ve seksen dördüncü kabileler Maçka silahhanesine silah ithal etmek üzere yola çıkmıştır. Adı geçen üç kabilenin taşıdığı tüfeklerin yekûnu 4 bin 50 adettir. Belge tarihi 5 Ekim 1889 olan yetmiş birinci kabile mavzer fabrikasından bin 350 tane mavzer silahı getirmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 40/29. (H. 09.02.1307/M. 5 Ekim 1889).; Aralık ayının 14'üne ait arşiv vesikasında ise seksen üçüncü ve seksen dördüncü kabilelerin getirdiği silahlar hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre her iki kabilede bin 350 tane mavzer tüfeği taşınmış ve mavzer fabrikasından mezkûr iki kabile ile gelen 2 bin 700 adet tüfek Maçka ambarına teslim edilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 41/73. (H. 20.04.1307/M. 14 Aralık 1889).

¹⁶⁹ BOA. Y. PRK.ASK. 54/86. (H. 26.08.1306/ M. 27 Nisan 1889).

¹⁷⁰ Maçka Silahhanesi'ne Mavzer farikasından 1889 yılının mayıs ayında iki defa tüfek siparişi verilmiştir. Birinci sipariş 18 Mayıs'ta kırk yedi ve kırk sekizinci kabilelerle İstanbul'a getirilmiştir. Mezkûr kabileler 2 bin 600 adet tüfeği Maçka silah ambarına teslim etmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 38/131. (H. 18.09.1306/ M. 18 Mayıs 1889).; Bir hafta sonra 25 Mayıs'ta mavzer fabrikasından kırk dokuzuncu kabile bin 300 tane mavzer tüfeği elli iki sandık içerisinde Maçka deposuna irsal edilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 38/144. (H. 25.09.1306/M. 25 Mayıs 1889).

¹⁷¹ 16- 22 Haziran 1889 tarihinde fabrika-i mavzerden elli üçüncü ve elli dördüncü kabilelerle her birinde elli dört sandık ve bu sandıkların muhtevasında bulunan bin 350'şer adet tüfek Maçka ambarına konulmuştur. Bkz. BOA. Y..MTV. 39/28. (H. 17.10.1306/M. 16 Haziran 1889).; BOA. Y. MTV.39 /40. (H. 20.10.1306 /M. 22 Haziran 1889).

fabrikasından Silahhane-i Amire 'ye teslim edilen silahlar arasında tüfekten farklı olarak bu sefer filintadan¹⁷³ da söz edilmektedir. Yüz birinci kafil ile 133 bin 850 adet tüfek ve filinta Maçka ambarına gelmiştir. Bu belgede ne filintanın özelliklerinden ne de yekûnu söylenen sayının ne kadarının filinta ya da tüfek olduğundan bahsedilmemiştir¹⁷⁴. Aradan geçen on iki günün sonunda Maçka Silahhanesi'ne 29 Mart'ta bin 350 adet daha tüfek gönderilmiştir. İlgili belgede yüz dördüncü kafil ile gelen tüfeklerin özellikleri hakkında tafsilatlı bilgiler mevcut değildir¹⁷⁵.

Silahhane-i Hümayun'a gelen silahlar tüfekliklere belli bir plan dâhilinde yerleştirilirdi. Yapılan işlemler hükümdarın bilgi ve onayı ile gerçekleşirdi. Örneğin 12 - 19 Nisan 1890 tarihlerinde Mavzer fabrikasından yüz yedinci, yüz sekizinci ve yüz dokuzuncu kafilelerle vürut eden 3 bin 800 adet tüfek padişahın emrine uygun olarak Maçka ambarına teslim edilmiştir. Gelen tüfeklerin kaydı tutulmaktaydı. Kayıt işlemi Mabeyn-i Hümayun denilen birimde bulunan deftere yapılırdı. Daha sonra ambar memuruna onaylatılırdı¹⁷⁶.

Mavzer fabrikasından Maçka Silahhanesi'ne ulaştırılan silahlar 1890 senesinde çeşitlenmiştir. 1890 yılından önce sadece mavzer tüfeklerinin ithalatı yapılırken bu yıldan itibaren filinta ve kasaturalardan da sipariş vermeye başlanmıştır. Teslimat işlemi gerçekleştirilirken zaman zaman talihsizlikler yaşandığı da olurdu. Bunlardan bir tanesi 24 Kasım 1890 tarihli vesikada işlenmiştir. Buna göre mavzer fabrikasından Maçka silahhanesine ulaştırılmak üzere yola çıkan mavzer tüfeği sandıklarını taşıyan arabalardan bir tanesi Dolmabahçe Has Ahır köşesinin önünde arızalanmıştır. Sevkiyatı zorlaştıran araba ile yola devam etmek mümkün olmayacağından kırılan arabada bulunan mavzer tüfekleri sağlam olan araca taşınmıştır¹⁷⁷.

6 Aralık 1890 tarihinde Mavzer fabrikasından yüz elli dokuzuncu kafil ile bin 350 adet tüfek gelmiştir. Mevzu bahis olan tüfekler dönemin padişahı tarafından bildirilen hükmeye uygun olarak Maçka silah ambarına nakledilmiştir. Silahhane-i Amire deposuna şimdiye kadar bu tüfeklerden zaman zaman irsal edilmiştir. 10 bin 400 adeti Silahhane-i Hümayunda ve 190 bin 150 adeti Maçka ambarında olmak üzere toplamda 200 bin 550 adet silah konulmuştur. Daha önce sipariş edilmiş olan ve çeşitli tarihlerde gelen 3 bin 550 adet ve otuz dokuzuncu defa olarak gelen 100 adet yani toplamda 3 bin 650 adet filinta Maçka ambarına gönderilmiştir. Sevkiyatı yapılmış olan silahların sandık içlerindeki dağılımlarına bakılacak

¹⁷²Mavzer fabrikasından zikredilen yılın ilk silah nakliyatı 11 Ocak gününde yapılmıştır. Doksan ve doksan birinci kafilelerle getirilen 2 bin 700 adet mavzer tüfeği Maçka ambarına yerleştirilmiştir. BOA. Y. MTV. 41/111. (H. 19.05.1307/M. 11 Ocak 1890).

¹⁷³Kısa namlulu, kurşun atan bir tür küçük tüfek. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük*, "Filinta", <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 16: 05).

¹⁷⁴BOA. Y. MTV. 42/78. (H. 25.07.1307/M. 17 Mart 1890).

¹⁷⁵BOA. Y. MTV. 43/16. (H. 07.08.1307/M. 29 Mart 1890).

¹⁷⁶BOA. Y. MTV.43-37. (H. 21.08.1307/M. 12 Nisan 1890).; Yüz sekizinci ve yüz dokuzuncu kafilelerle vürut eden bin 300'lerden 2 bin 600 adet tüfek Maçka Silahhanesi'ne irsal edilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 43/50. (H. 28.08.1307/M. 19 Nisan 1890).

¹⁷⁷BOA. Y. PRK.ASK. 67/38. (H. 11.04.1308/M. 24 Kasım 1890).

olursa elli dört sandıkla bin 350 adet mavzer tüfeği ve dört sandıkla 3 bin 650 adet filinta Maçka Silahhanesi'ne yerleştirilmiştir¹⁷⁸.

3.2.4. 1891 Yılında Gönderilen Silahlar

Silahhane-i Amire'ye, önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, 1891 senesinin 16 Şubat'ına kadar farklı zamanlarda mavzer tüfekleri nakledilmişti. Lakin burada şunu belirtmeliyiz ki mezkûr tarihin sonrasında da silahhaneye sevkiyat devam etmiştir. Buna göre sadece 16 Şubat 1891 tarihine kadar Alman mavzer fabrikasından Maçka Silahhanesine toplamda 215 bin 275 adet mavzer tüfeği gelmiştir. Bunlardan 10 bin 400 tanesi eslihaneye ve 204 bin 875 tanesi Maçka ambarına gönderilmiştir. Ayrıca 16 Şubat'a kadar muhtelif tarihlerde Alman fabrikalarından filinta da sipariş edilmişti. Ancak farklı tarihlerde gelmiş olan ve toplam sayısı 3 bin 925 adet olan filintalar o dönem için ihtiyacı karşılayacak seviyede değildi. Bu nedenle mavzer fabrikasından otuz yedinci kez zikredilen silahtan istenmiştir. Yeni gelen filintalarla beraber 152 bin 400 adet kasatura da Maçka ambarına gönderilmiştir¹⁷⁹.

25 Şubat 1891 tarihli arşiv belgesine göre yüz yetmiş dördüncü katile ile 800 adet tüfek Silahhane-i Amire 'ye gelmiştir. Şimdiye kadar bu tüfeklerden Maçka Silahhanesi'ne toplamda 216 bin 75 adet ulaşmıştır. Bunlardan 10 bin 400 adeti eslihaneye ve 205 bin 675 adeti Maçka ambarında muhafaza edilmiştir. Mukaddema sipariş edilerek çeşitli tarihlerde gelen 3 bin 925 adet filintadan başka gelen olmadığı ve otuz sekizinci defa olarak gelenlerle beraber toplam 155 bin 800 adet kasatura Maçka ambarına konulmuştur¹⁸⁰.

14 Mart 1891 tarihinde Mavzer fabrikasından yüz yetmiş yedinci katile ile dokuz yüz adet tüfek gelmiştir. Şimdiye kadar bu tüfeklerden toplamı 217 bin 825 adettir. Bunlardan 10 bin 400 adeti Silahhane-i Hümayun'da ve 207 bin 425 adeti Maçka ambarında mahfuz olunmuştur. Sipariş olup tevarih-i muhtelif ile vürut eden 3 bin 925 adet filintadan başka gelen silah olmadığı ve kırk birinci defa olarak gelenlerle beraber ceman 169 bin 800 adet kasatura Maçka ambarına yerleştirilmiştir¹⁸¹. Almanya'dan gelen seksen üç sandık mavzer silahı 19 Nisan 1891 tarihinde Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir¹⁸².

3.2.5. 1892 Yılında Gönderilen Silah ve Mühimmat

Alman mavzer fabrikalarından gelen sadece mavzer silahı değil buna ek olarak mavzer silahlarına mahsus mühimmat da irsal edilmiştir. Mavzer fabrikasından elli üç ve elli dört sandık tüfek ile beraber 5 bin sandık mavzer fişegi de gelmiştir. Sevkiyat memurları marifetiyle silahhane deposuna toplanan mühimmatlar saraya bildirilmekteydi. Gelen 5 bin sandık mavzer fişeklerinden sevkiyat memurları ilk etapla bin 118 sandık kadarını indirmişlerdir. Vapurdan çıkarılan sandıklar Saray-ı Hümayun dâhilinde bulunan depolara nakledilmiştir. Geri kalan içerisinde 3 bin 882 adet mavzer fişegi bulunan sandıklar ise

¹⁷⁸ BOA. Y. MTV. 46-129. (H. 23.04.1308/M. 6 Aralık 1890).

¹⁷⁹ BOA. Y. MTV. 48/16. (H. 07.07.1308/M. 16 Şubat 1891).

¹⁸⁰ BOA. Y. MTV. 48/50. (H. 15.07.1308/M. 24 Şubat 1891).

¹⁸¹ BOA. Y. MTV. 49/7. (H. 03.08.1308/M.14 Mart 1891).

¹⁸² BOA. Y.PRK.ASK. 71/32. (H. 10.09.1308/M. 19 Nisan 1891).

Topkapı Saray-ı Hümayun'da muhafaza edilmiştir. Hisar-ı hümayun seyyar topçu ocağı birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bölükleri tarafından tahvil olacak beşinci ve altıncı bölükler için üç kalem esliha Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir¹⁸³.

Mavzer fabrikasından Maçka ambarına yerleştirilmek üzere sipariş edilen silah ve mühimmatlar kontrol edildikten sonra tüfekliklere konulmaktaydı. Örneğin 8 Mart 1892 tarihli bir arşiv vesikasında yirmi birinci kafilé marifetiyle mavzer fabrikasından gelen fişekler denetime tabi tutulmuştur. Fişeklerin kontrolü için Mirliya Ahmet Paşa, Kaymakam Mustafa Bey ve bir ustabaşının bilgi ve tecrübelerine başvurulmuştur. Bu nedenle adı geçen askerlik, yönetim ve amele erbabından görevlilerin Maçka ambarına uğramaları takrir edilmiştir¹⁸⁴. Aynı şekilde 27 Mart 'ta mavzer fabrikasından gelen 9,5 milimetre çapındaki mavzer silahlarının incelenmesi için bir mühendis ve dört usta görevlendirilmişti. Yapılan tetkikler sonucunda iki üç tüfeğin burmalarında problem olduğu sonucuna varmışlardır. Bu nedenle arızalı olan tüfeklerin Maçka Silahhanesine gönderilmelerinin uygun olmadığına dair bir neticeye varılmıştır. Tüfekhane-i Amire memuru Mirliya Ahmet Paşa tüfeklerin birer ikişer Tüfekhane-i Amire'de bakım ve onarımdan geçirildikten sonra ambara sevk edilmesini öngörmüştür¹⁸⁵. Mavzer fabrikasından bu zamana kadar yirmi dört kafilé ile gelmiş olan 7,65 küçük çaplı 45 bin 925 adet tüfeğin 9 Mayıs 1892 tarihinde mükemmelen muayeneleri yapılmıştır. Kontrol edilen tüfeklerden elli tanesinin yaylarının kırık olduğu görülmüştür. Zaten Tüfekhane-i Amire heyetiyle mavzer fabrikasından gelen Alman usta tarafından verilen raporda büyük çaplı tüfeklerde problem olduğu bildirilmiştir. Bu nedenle yayları tecdit edilmekte olan elli adetten başka Maçka Silahhanesindeki silahlıklara yerleştirilmiş olan mevcut büyük çaplı mavzer tüfekleri de muayeneye tabi tutulmuştur. Silahlıklara konulmaları da sağlamlıkları tescillendikten sonra olmuştur¹⁸⁶.

Tetkik edilen arşiv dokümanlarına göre Silahhane-i Amire'ye 1892 yılında gönderilen silahlar arasında küçük çaplı mavzer tüfeği, kasaturalı mavzer tüfeği ve hem kasaturalı hem de küçük çaplı mavzer tüfeklerinin irsal edildiği görülmüştür. Alman imali küçük çaplı mavzer silahı ithalatından ilk kez söz edilmektedir. Buna göre küçük çaplı ve kasaturalı mavzer tüfeği ile sadece küçük çaplı olan mavzer tüfeklerinin kullanım yerleri farklı olacak ki iki türden de ayrı ayrı siparişler verilmiştir. Sadece küçük çaplı olduğu söylenen mavzer tüfeklerinin 1892 yılı içerisindeki ithalatının toplam sayısı 18 bin 905 adettir¹⁸⁷.

¹⁸³ BOA. Y. PRK.ASK. 79/11. (H. 29.06.1309/M. 30 Ocak 1892).

¹⁸⁴ BOA. Y. PRK.ASK. 79/78. (H.08.08.1309/M. 8 Mart 1892).

¹⁸⁵ BOA. Y. MTV. 60/97. (H. 27.08.1309/M. 27 Mart 1892).

¹⁸⁶ BOA. Y. MTV. 62/28. (H. 11.10.1309/M. 9 Mayıs 1892).

¹⁸⁷ Mavzer Fabrikası'ndan otuz üçüncü kafilé ile gelen küçük çaplı tüfekleri Maçka Silahhanesi'ne konulmuştur. Almanya'dan ithal edilmiş olan 6 bin 750 adet tüfek iki yüz yetmiş sandık içerisine sığdırılmıştır. Bkz. BOA.Y. MTV. 68/14. (H. 03.03.1310/M. 25 Eylül 1892).; Mavzer fabrikasından otuz yedinci kafilé iki yüz on altı sandık 7,65 küçük çaplı tüfek irsal edilmiştir. Derununda 5 bin 400 adet mavzer tüfeği bulunan iş bu sandıklar Maçka eslihanesine konulmuştur. Bkz. BOA. Y. MTV. 71/35. (H. 06.05.1310/M. 26 Kasım 1892).; BOA. Y.PRK.ASK. 87/12. (H.07.05.1310/M. 27 Kasım 1892). Mavzer fabrikasından 7,65 küçük çaplı tüfeklerden otuz dokuzuncu kafilé ile iki yüz atmış dokuz sandık derununda yeni sistem 6 bin 725 adet tüfek gelmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 72 /83. (H. 28.05.1310/M. 18 Aralık 1892).

Mavzer fabrikasından 7,65 milimetre çapında ve kasaturalı yüz altmış iki sandık mavzer tüfeği Maçka Silahhanesine gönderilmiştir. Yirmi ikinci kafil ile nakledilen silahlar küçük olarak nitelenen 7,65 milimetre çapında idi. Alman mavzer fabrikasından irsal edilen yüz altmış iki sandık içerisinde 4 bin 50 adet yeni sistem tüfek bulunmaktaydı. İlgili arşiv vesikasından öğrenildiğine göre gelen tüfeklerin vapurdan indirilmesi belli kurallar çerçevesinde yapıldı. Mesela yüz almış iki sandığın iki tanesinin eşya altında kalması hasebiyle ilk önce çıkarılması münasip yüz altmış sandık Maçka esliha ambarına yerleştirilmiştir. Vaz' işleminden sonra Mabeyn-i Hümayun'da mahfuz bulunan deftere ithal edilen tüfeklerin cins ve miktarı kaydedilirdi. Ambar memuruna tasdik ettirilen bilgiler padişaha sunulurdu. Bu tarihe kadar Maçka ambarına gelmiş olan mezkûr küçük çaplı tüfeklerin toplam sayısı 42 bin 825 adetti¹⁸⁸. Yirmi ikinci kafil olarak İstanbul'a gelip vapurda eşya altında kalmış olan iki sandık mavzer tüfeği de Maçka deposuna konulmasıyla Almanya'dan gelen silahların sayısı 41 bin 875'e ulaşmıştır¹⁸⁹.

12 Haziran 1892 tarihli bir belgede mavzer fabrikasından Silahhane-i Amire'ye iki yüz on altı sandık silah gönderildiği belirtilmektedir. Sandıkların yekûnu sayısal olarak bildirilmiş olmasına rağmen her birinin muhtevasında bulunan tüfeklerin teferruatlı izahı yapılmamıştır. Sadece irsali yapılan silahların türleri hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre mezkûr fabrikadan Maçka silahhanesine küçük çaplı mavzer tüfeği ile kasaturalar yerleştirilmiştir¹⁹⁰. Küçük çaplı denildiğine göre bu silahlar 7.65 mm. çapında ve kasaturalı mavzer tüfekleridir.

3.2.6. 1893 Yılında Gönderilen Silah ve Mühimmat

1893 senesinin 17 Şubat'ında kırk dördüncü kafil ile Mavzer fabrikasından 7,65 milimetrelilik küçük çaplı tüfeklerden gönderilmiştir. Maçka silahhanesi ambarına yüz altmış iki sandık derununda ithal edilmiş olan bu yeni sistem silahların adeti 4 bin 50'dir¹⁹¹. Aynı şekilde 9 Temmuz 1893'te mavzer fabrikasından Silahhane-i Hümayun'a iki yüz on altı sandık içerisinde küçük çaplı olarak nitelenen 7,65 milimetre çaplı tüfeklerden sevk edilmiştir. Sandıklar elli dördüncü kafil ile gelmiştir. Muhtevasında yeni model olan 5 bin 400 tane küçük çaplı mavzer tüfeği bulunmaktaydı¹⁹².

Maçka silahhanesine bu tarihlerde gönderilmiş olan bazı sandıkların üzerinde özel işaretler bulunmaktaydı. İşaretli sandıklar mezkûr silahhaneye ait personelden biri olan Şakir

¹⁸⁸ BOA. Y. MTV. 61/64. (H. 20.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

¹⁸⁹ BOA. Y..MTV. 61/79. (H.24.09.1309/M. 22 Nisan 1892).; 6 Şubat 1892 yılında mavzer fabrikasından Maçka Silahhanesi'ne muhtevasında kasaturalı tüfek bulunan elli dört sandık gönderilmiştir. Bu kasaturalı mavzer tüfekleri zikredilen mahalle nakledilmeden önce yani vapurdan çıkarıldığı ilk anda Tophane-i Amire 'ye sevk edilmiştir. Burada bir gece bekletilip muhafaza edildikten sonra 7,65 milimetrelilik küçük çaplı ve kasaturalı mavzer tüfekleri yerine ulaştırılmıştır. Bkz.Y.PRK.ASK.79/25. (H. 07.07.1309/M. 6 Şubat 1892).

¹⁹⁰ BOA. Y. PRK.ASK. 83/2. (H. 16.11.1309/M. 12 Haziran 1892).

¹⁹¹ BOA. Y. MTV. 74/138. (H. 30.07.1310/M. 17 Şubat 1893).

¹⁹² BOA. Y. MTV. 79 / 155. (H. 24.12.1310/M. 9 Temmuz 1893).; Mavzer fabrikasından 7,65 küçük çaplı tüfeklerden elli yedinci kafil ile iki yüz yetmiş sandık derununda yeni sistem 6 bin 750 adet tüfek vürut etmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 81/54. (H. 07.02.1311/M. 20 Ağustos 1893).; Altmışıncı kafil ile imali mavzer fabrikasında yapılmış olan yirmi kıt'a küçük çaplı tüfek gönderilmiştir. BOA. Y. MTV. 82/84. (H.25.02.1311/M. 7 Eylül 1893).

Paşa'ya irsal kılınacaktı. Bu silahların neden bir şahsa gönderildiği konusu arşiv dokümanında açıklanmamıştır¹⁹³.

1893 senesine ait arşiv vesikalarında Alman imali küçük çaplı ve kasaturalı mavzer tüfeklerinin yeni sistem silahlar olduğundan bahsedilmektedir. Mavzer fabrikasından küçük çaplı mavzer tüfeklerinden altmış birinci kafil ile iki yüz on altı sandık derununda yeni sistem 5 bin 400 adet kasaturalı tüfek vürut etmesiyle Maçka silahhanesi ambarına konulmuştur. Siparişler anlaşma yapılan mahalle geldikten sonra kayıtları tutulurdu. Gelen silahların cins ve miktarı ile ilgili malumatlar ambar memuruna tasdik ettirilmeden tüfekliklere konulmazdı. Silahhane-i Amire'ye şimdiye kadar ambar memurunun bilgisi ve onayı ile 216 bin 900 adet tüfek yerleştirilmiştir¹⁹⁴.

3.2.7. 1894 ve 1904 Yılları Arasında Gönderilen Silah ve Mühimmat

Alman Mavzer fabrikasından 1894 yılı ve sonrasında sipariş verilen mavzer silahlarının anahtarlı¹⁹⁵ olduğu belirtilmektedir. Daha önceki yıllarda yalnızca bir çeşit mavzer tüfeğinden söz edilirken yıllar geçtikçe mavzer silahının geliştirildiği görülmektedir. Önce küçük çaplı mavzer tüfekleri kullanılırken daha sonra bu silaha kasatura eklenmiştir. Kasatura eklentisinden sonra mavzer silahının geldiği nokta anahtarlı olanlardır ve mavzer tüfeğinin bu son halinden arşiv dokümanlarında son sistem silah olarak ifade edilmektedir. Mavzer fabrikasından 400 bin adet bu yeni sistem anahtarlı mavzer tüfeğinden sipariş verilmiştir. Gelen kafilelerin sandıklarında son sistem tüfeklerin yanı sıra kasaturalı mavzer tüfeklerine de yer verilmiştir¹⁹⁶.

1900 yılında ise Alman fabrikalarında günlük kullanıma daha uygun silahlar üretilmeye başlanmıştır. Osmanlı Devleti silah teknolojisini yakından takip ettiği için avcılıkla ilgili bir müessesesi de bulunması hasebiyle Almanya'dan sipariş edilen altı adet mavzer tüfeği gönderilirken bir tane de av tüfeği istenmiştir¹⁹⁷.

Görüldüğü üzere Alman silah fabrikalarından Mavzer tüfeği ve ona ait mühimmatın yanında başka siparişlerde gelmeye başlamıştır. Buna göre 4 Ekim 1904 tarihli arşiv dokümanında Alman bandıralı vapurlara bin 125 sandık küçük çaplı mavzer fişekleriyle iki

¹⁹³ BOA. Y..MTV. 83/94. (H.09.03.1311/M. 20 Eylül 1893).

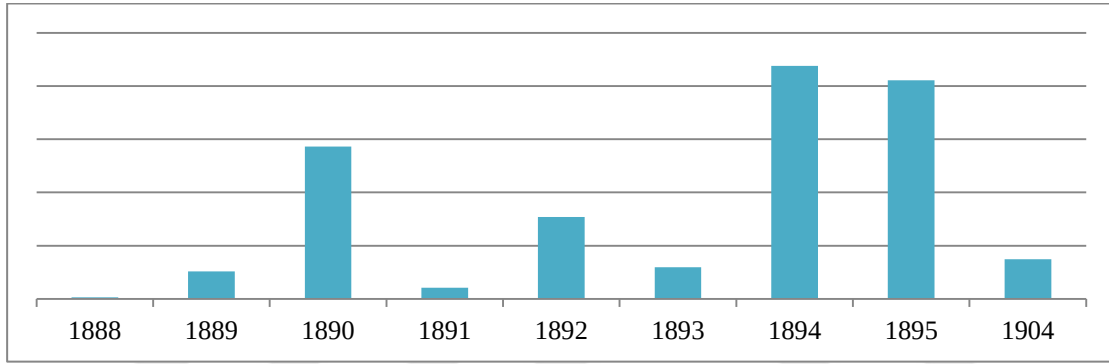
¹⁹⁴ BOA. Y. MTV. 85/58. (H. 07.04.1311/M. 18 Ekim 1893).; Mavzer fabrikasından atmış ikinci kafil ile gelen iki yüz on altı sandık derununda yeni sistem kasaturalı 5 bin 400 adet tüfek Silahhane-i Amire'ye gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 86/32. (H. 21.04.1311/M. 1 Kasım 1893).; Mavzer Fabrikası'ndan altmış altıncı kafil ile gelmiş olan yeni sistem kasaturalı küçük çaplı 2 bin 625 adet tüfeğin muayenesi yapılarak Maçka Silahhanesi'ne konulmuştur. BOA. Y. MTV. 88/115. (H. 15-06-1311/M. 24 Aralık 1893).

¹⁹⁵ Bkz. Ek. 15. s. 142.

¹⁹⁶ Mavzer fabrikasından sipariş edilen 200 bin yeni sistem anahtarlı mavzer tüfeği altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu kafilelerle toplam yedi yüz elli sandık derununda kasaturalı 18 bin 900 adet tüfek vürut etmiştir. Maçka Silahhanesi'ndeki mezkûr tüfeklerin yekûnu 32 bin 400 adet olmuştur. Bkz. BOA. Y. MTV. 111/58. (H. 28.06.1312/M. 27 Aralık 1894). Mavzer fabrikasından sipariş buyrulan 200 bin adet yeni sistem anahtarlı mavzer tüfeği yirmi dokuzuncu kafil ile iki yüz on altı sandık kasaturalı 5 bin 400 adet tüfek vürut etmesiyle toplamda 37 bin 800 adet mavzer tüfeği Maçka Silahhanesi'ne baliğ olmuştur. Bkz. BOA. Y. MTV. 128/100. (H. 26.03.1313/M. 16 Eylül 1895).

¹⁹⁷ BOA. Y.PRK.SGE. 8 /101. (H. 04.10.1317/5 Şubat 1900).

sandık havan ve bunlara mahsus barut kovani ve saire yüklenerek Silahhane-i Amire'ye vürüt eylemiş olduğundan bahsedilmektedir. Bu fişekler tamamen vapurdan alınarak Gülhane'de bulunan ambara teslim edilmişti. Kırk birinci kafil ile Alman komisyonuna mensup bir vapurla zaç yağı, tuz ruhu, alkol, havan, top, kovan, barut, anahtar, madeni hartuç gibi cephaneler baruthane-i amire için irsal edilmiştir. Havanlara ait 20 varil barutla yüz sandık madeni dolu hartuç ve dumansız barut fabrikasına ait bir sandık tuz ruhu ve bir sandık alkol ve iki sandık anahtar vapurdan çıkarılıp Baruthane-i Amire 'ye teslim edilmiştir. Vapurda kalan kovan, dane ve topuyla iki sandık havan ticari eşya altında olduğundan bir gün sonra alınacaktı. Bu nedenle vapurda bırakılmıştır. Yirminci kafil ile Alman mavzer fabrikalarından getirilmiş olan mavzer tüfeği dolu iki yüz on altı sandık, ambara teslim edilmiştir. Bunlara ek olarak Hamburg'dan alınan dört top ile bin 275 tane sandık darsaadete nakledilmiştir¹⁹⁸.

Grafik 5: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Alman Mavzer Fabrikası'ndan Gönderilen Silahların Yıllara Dağılımı

Grafik 5'te ifade edildiği gibi 1888 ve 1904 yılları arasında Almanya'dan siparişle Osmanlı Devleti'nin merkez silahhanesine ulaştırılmış olan mavzer tüfekleri ve diğer ateşli silahlardan 1894 senesinde toplam 218 bin 900 adet nakledilmiştir. Bu sayısal veriye sahip silahlar grafikte en yüksek orana sahiptir. Lakin tetkik edilmiş olan arşiv dokümanlarının bazılarında sandık sayıları ve bu sandıkların içerisinde ne kadar mavzer tüfeği bulunduğu açıkça söylenmekteyken bazılarında sandık sayıları verilip derunları hakkında bir malumatta bulunulmamıştır. Buna göre Tablo 3'te hesaplanmış olan bazı sayısal veriler arşiv vesikalarındaki bilgiler temel alınarak yapılmıştır. Örneğin 9 Ağustos 1904 tarihli belgede yüz altmış iki sandık içerisinde 4 bin 50 adet mavzer silahı konulabildiğinden bahsedilmektedir. Buradan yola çıkılarak sandıklar ve miktarları arasında doğru orantı kurulmuştur. Bu yöntem bizi belgede miktarları net bir şekilde ifade edilmemiş olan sandıkların içerisinde bulunan silahların sayısına ulaştırmıştır. Burada şunu da belirtmeliyiz bazı mavzer silahlarının büyük ya da küçük çaplı, kasaturalı ya da kasaturasız oldukları da bilinmemektedir. Uyguladığımız sayım işleminde sandık içlerindeki silahların tam sayısı olmasa da ortalama bir değer elde edilmiştir.

¹⁹⁸BOA. Y. PRK.ASK. 222/49. (H. 24.07.1322/M. 4 Ekim 1904).

Tablo 3: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Alman Mavzer Fabrikası'ndan Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Silahın Miktarı
1888	17 Haziran	Tüfek	Bin 300 Adet
1889	10 Şubat	Tüfek	Bin 300 Adet
	23 Mart	Tüfek	2 bin 600 Adet
	30 Mart	Tüfek	Bin 300 Adet
	6 Nisan	Tüfek	--
	27 Nisan	Tüfek	3 bin 900 Adet
	18 Mayıs	Tüfek	2 bin 600 Adet
	25 Mayıs	Tüfek	Bin 300 Adet
	16 Haziran	Tüfek	Bin 350 Adet
	22 Haziran	Tüfek	Bin 350 Adet
	27 Ağustos	Tüfek	2 bin 950 Adet
	5 Ekim	Tüfek	4 bin 500 Adet
	14 Aralık	Tüfek	2 bin 700 Adet
1890	11 Ocak	Tüfek	2 bin 700 Adet
	17 Mart	Tüfek + Filinta	133 bin 850 Adet
	29 Mart	Tüfek	Bin 350 Adet
	12 Nisan	Tüfek	Bin 200 Adet
	19 Nisan	Tüfek	2 bin 600
	6 Aralık	Tüfek	Bin 350
1891	16 Şubat	Tüfek + Filinta	4 bin 825 Adet
	25 Şubat	Tüfek + Filinta	4 bin 725 Adet
	14 Mart	Tüfek	900 Adet
1892	30 Ocak	Tüfek	Bin 350 adet
		Fişek	5 bin Sandık
	6 Şubat	Tüfek	Bin 350 Adet
	8 Mart	Fişek	-
	27 Mart	Tüfek	-
	18- 22 Nisan	Tüfek	4 bin 50
	9 Mayıs	Tüfek	45 bin 950 Adet
	12 Haziran	Tüfek	5 Bin 400 Adet
	25 Eylül	Tüfek	6 bin 670 Adet
	27 Kasım	Tüfek	5 bin 400 Adet
	18 Aralık	Tüfek	6 bin 750 Adet
1893	17 Şubat	Tüfek	4 bin 50 Adet
	9 Temmuz	Tüfek	5 bin 400 Adet
	20 Ağustos	Tüfek	6 bin 750 Adet
	7-20 Eylül	Tüfek	20 Kıt'a
	18 Ekim	Tüfek	5 bin 400 Adet
	1 Kasım	Tüfek	5 bin 400 Adet
	24 Aralık	Tüfek	2 bin 625 Adet
1894	27 Aralık	Tüfek	218 bin 900 Adet
1895	16 Eylül	Tüfek	205 bin 400 Adet

1904	4 Ekim	Tüfek	37 Bin 275 Adet
		Fişek+ Top	1125 Sandık Fişek 4 Top
Toplam		748 bin 820 Adet	Tüfek

3.3. LLOYD (NEMÇE) KUMPANYASI'NA AİT VAPURLARLA SİLAHHANE'YE NAKLEDİLEN SİLAHLAR

Posta teşkilatının sürekliliğinin sağlanamaması ve ulaşım ve taşıma araçlarının yetersizliği nedeniyle Osmanlı Devleti'nde postaların dağıtımında nizam sağlanamıyordu¹⁹⁹. 19. yüzyılda yelkenlilerin yerini buharlı gemilerin almaya başlamasıyla hız unsurunun önemi anlaşılmıştır. Postaların gideceği yere kısa sürede ulaştırılması buharlı gemilerin önemini arttırmıştır. Bu dönemde Osmanlı sahillerinde etkin bir şekilde faaliyet göstermekte olan yabancı şirketlere ait gemiler, işin kârını hesaba katarak posta nakliyatı yapmaya başlamışlardır. Bunlardan birisi de Avusturyalılara ait Lloyd (Nemçe) Kumpanyasıdır²⁰⁰.

Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki ithalat Lloyd Kumpanyası vapurları ile yapılmaktaydı. Maçka Silahhanesi için sipariş edilmiş olan muhtelif cins ve miktardaki silahlar Osmanlı ülkesine bu vapurlarla getirilmiştir. Tetkik edilmiş olan arşiv belgelerinden öğrenildiğine göre mezkûr kumpanya ile gelen silahlar Bahr-i Sefid Boğazı'ndan geçerek Dersaadet limanına ulaşmaktadır. Bahr-i Sefid Boğazı Muhafızlığı Vekâlet'inden yazılan telgrafname ile beraberindeki silahlar kumpanyanın geldiği Tophane-i Amire'nin ilgili birimlerine bildirilirdi. Gelen silahlar Tophane-i Amire'ye sevk edilinceye kadar liman riyaseti tarafından mavna da denilen yük teknesi içerisinde muhafaza edilmekteydi. Yani silahların asıl ulaşması gereken Maçka Silahhanesi ve sair yerlere gitmeden önce ithal edilip Osmanlı ülkesine girmiş olan askeri mühimmatların nereye ne kadarının tevzi edildiği kayıt altına alınıyordu. Bu kayıt işlemi Tophane-i Amire 'de yapılmaktaydı. Burada silahhaneye teslim edilecek silahların cins ve miktarının kaydedildiği defterler bulunurdu. Nitekim ithal edilip Silahhane-i Amire'ye vürut edilecek silahlar Tophane-i Amire başkanlığına bildirilirdi. Bu bilgileri not eden memur aynı zamanda bu bilgilerin mesulü de sayılırdı. Bunlara ek olarak arşiv vesikalarından Lloyd Kumpanyasına ait vapurların isimleri ile ilgili bilgi sahibi de olunmuştur. Buna göre zikredilen kumpanyaya ait Ongarya/Ungarya, Orliyon, Bandora, Breniçe, Saadet, Manarva, Manos, Jevir ve Petrol isimli vapurların Osmanlı Devleti'nin ithal ettiği silahları taşıdığı öğrenilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile ithalatını sağlayan Nemçe olarak da bilinen Lloyd Kumpanyasına mahsus olduğu belirtilen lakin isimleri sarıh ve safi bir şekilde açıklanmamış

¹⁹⁹ Osmanlı Devleti'nin Posta Teşkilatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Turhan Turgut, *Osmanlı İmparatorluğu Posta Tarihi Tarifeler ve Posta Yolları (1840-1922)*, 1. Basım, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2018.; Erkan Tural, "Osmanlı Posta Bürokrasisi 1908-1914", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 28, S. 46, (2009), 205- 230.

²⁰⁰ Tanju Demir, "Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Posta Taşımacılığı Ve Vapur Kumpanyaları", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 17, (2005), s. 1-2.

olan vapurlarda bulunmaktadır. Adı belirtilmeyen ve derunları silahla memlu sandıkları taşıyan bu vapurların Ongarya/Ungarya, Orliyon, Bandora, Breniçe, Saadet, Manarva, Manos, Jevir ve Petrol isimli vapurlardan birisi miydi ya da bunların haricinde Lloyd Kumpanyasına ait başka vapur var da mıydı bu soruların yanıtlarına incelenen arşiv belgelerinde rastlanmamıştır. Mezkûr belgelerde sadece sandık sayıları ve sandık içlerindeki silahların sayısı aktarılmıştır²⁰¹.

Bunların haricinde içleri silah dolu sandıkları taşıyan Lloyd kumpanyasına ait adı açıkça ifade edilen Ongarya/Ungarya vapuru ile Maçka Silahhanesine toplam altı yüz kırk altı sandık silah getirilmiştir. Bu sandıkların içerisinde kaç adet silah bulunduğu bilinmezken silahın türü küçük çaplı olarak açıklanmıştır. Zikredilen sandık sayılarının 1892 ve 1893

²⁰¹Lloyd kumpanyası vapurlarından birisi ile Maçka Silahhanesi'ne yerleştirilmek üzere sandık içerisinde silahlar gelmiştir. Yüz altmış üçüncü kafele ile elli dört sandık içerisinde bin 350 adet mavzer tüfeği, bir sandık derununda yirmi beş adet filinta ve seksen sandık derununda sekiz bin adet kasatura getirildiği tebyin ve tahkik edilmiştir. Lakin Tophane-i Amire 'de bulunan defterde altmış yedi sandık tüfek ve altmış sekiz sandık süngü bulunduğu yazmaktaydı. Bunların arasında kiralanan muhtelif cins ve miktarda silahlar da mevcuttu. Bu nedenle gerçek verilerin ve yüz altmış ve yüz altmış birinci kafelelerle gelen silahların parası ödenmiş olup henüz bir neticeye bağlanmamış olan yüz altmış ikinci ve yüz altmış üçüncü kafelelerin taşıdığı silahların durumunun, cins ve miktarının da hemen bildirilmesi arz olunmuştur. Bkz. BOA. Y. MTV. 46/114. (H.17.04.1308/M. 30 Kasım 1890).; BOA. Y.PRK.ASK. 67/54. (H. 17.04.1308/M. 30 Kasım 1890).; Lloyd kumpanyası vapurlarından birisi ile Silahhane-i Hümayuna ulaştırılmak üzere yüz altmış bir sandık mavzer tüfeği yüklenmiş olduğundan söz edilmektedir. Bahr-i Sefid Boğazı'ndan geçerek darsaadet limanına gelen bu vapurdan ilk etapta yetmiş iki sandık çıkarılarak Tophane-i Amire ambarına yerleştirilmiştir. Gece olması hasebiyle geri kalan seksen dokuz sandığın vapurdan indirilmesi bir sonraki güne bırakılmıştır. Bütün sandıklar Tophane-i Amire'de yapılacak olan kayıt işlemlerinin ardından Maçka Silahhanesi'ne irsal edilecekti. Bütün bu adımlar saraya bildirilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 83/61. (H. 28.12.1309/M. 24 Temmuz 1892).; Lloyd Kumpanyası vapurlarından birisi ile darsaadete getirilen iki adet tüfek bir sandık fişek Tecrübe Dairesi'ne teslim edilmiştir. İki yüz on altı sandık mavzer tüfeği ise ticari eşya olarak geçtiğinden dolayı hemen ihraç olunmamıştır. Bir gece vapurda bekletildikten sonra Maçka Silahhanesi'ne sevk edilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 91/12. (H. 16.11.1310/M.1 Haziran 1893).; İlgili belgede ne kumpanyanın ve vapurun ismine verilmiş ne de ithal edilen silahların miktarı söylenmiştir. Yalnızca posta ile gelen küçük çaplı kasaturalı tüfeğin Maçka Silahhanesi'ne konulmuş olduğu ifade edilmektedir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 94/9. (H. 07.02.1311/ M. 20 Ağustos 1893). ; Lloyd kumpanyası vapuruyla Trieste'den iki yüz sekiz sandık mavzer tüfeği gelmiştir. Bkz. Y.PRK.ASK.100-105. (H. 12.04.1312/M. 13 Ekim 1894). ; Lloyd kumpanyası vapurlarıyla ithal edilen silahlar Maçka Silahhanesi'ne ulaştırılmıştır. 2 Şubat'ta gelen vapurda yüz on altı sandık mavzer tüfeği bulunurken diğerler vapurların her biri ile iki yüz on altı sandık mavzer tüfeği taşınmıştır. Bkz. BOA. Y..PRK.ASK. 102/54. (H. 23.07.1312/M. 20 Ocak 1895).; BOA.Y.PRK.ASK. 103/30. (H.06.08.1312/ M. 2 Şubat 1895).; BOA. Y. PRK. ASK. 105/47. (H.14.01.1313/M. 7 Temmuz 1895).; BOA. Y. MTV. 125/119. (H. 14.02.1313/M. 6 Ağustos 1895).; Nemçe kumpanyası vapurlarıyla gelen ancak vapurdan çıkarılmayarak Tophane-i Amire esliha ambarına teslim edilmiş olan iki yüz on altı sandık kasaturalı 5 bin 400 adet küçük çaplı son sistem anahtarlı mavzer tüfeklerinin olduğundan bahsedilmektedir. Bu silahlar Maçka Silahhanesi'ne arabalarla taşınmıştır. Sevk işlemi tüfekhane-i amire memurundan alınan jurnalde gösterilmiştir. Bkz. BOA. Y. MTV. 125/4. (H. 01.02.1313/M. 24 Ağustos 1895).; Nemçe kumpanyasına mensup vapurlardan yüz altmış iki sandık derununda 4 bin 50 adet küçük çaplı mavzer tüfeği gelmiştir. Bunlardan seksen dört sandıkta 2 bin 100 adet tüfek vapurdan çıkarılarak silahhaneye gönderilmek üzere Tüfenkhane-i Amire ambarına yerleştirilmiştir. Vapurda kalan yetmiş sekiz sandıktaki bin 950 adet tüfek arabalara yüklenerek Silahhane-i Amire 'ye nakledilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 219/94. (H. 27.05.1322/M. 9 Ağustos 1904). ; Nemçe vapurlarıyla gelen iki yüz yetmiş dört sandık derununda 6 bin 850 adet küçük çaplı mavzer tüfeğinden doksan bir sandık vapurdan alınıp Tophane'ye doksan dört sandık da Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir. Bir sonraki gün indirilip silahhaneye sevk edilecek olan seksen dokuz sandık tüfek ise Tüfenkhane-i Amire 'de muhafaza edilecekti. Bkz. BOA. Y. PRK.ASK. 234/1. (H. 26.08.1323/M. 26 Ekim 1905).

yıllarına dağılımı ise şöyledir; 1892 senesinin Aralık ayında beş yüz doksan iki sandık²⁰², 1893 senesinin Aralık ayında ise elli dört sandık. 9 Aralık 1893 tarihinde Ongarya/Ungarya adlı vapurla Maçka Silahhanesine konulmak üzere ithal edilmiş olan elli dört sandık mavzer tüfeğinin küçük çaplı ya da kasaturalı olup olmadığına ilgili dokümanda yer verilmemiştir²⁰³. Ancak 21 Şubat 1892 tarihli arşiv belgesinde Mavzer fabrikasından Silahhane-i Amire'ye on sekizinci kafiye ile kasaturalı 7,65 milimetrelilik küçük çaplı yeni sistem mavzer tüfeğinin yüz sekiz sandık içerisinde taşınmış olduğundan bahsedilmektedir. Mezkûr tüfeklerin yüz sekiz sandık derunundaki sayısı 2 bin 700'dür. Bir önceki yıl Ongarya/Ungarya vapuru Manos isimli vapurla beraber son sistem tüfek taşırken 1893 senesinde de aynı teknolojiye sahip ya da daha üst seviyede bir silah taşınması beklenir²⁰⁴.

Maçka Silahhanesine silah nakliyatında Lloyd kumpanyasına ait ikinci sırada yer alan vapur Bandora'dır. Bandora adlı vapur ile dört yüz otuz iki sandık mavzer fişeği²⁰⁵ ve iki yüz on altı sandık mavzer tüfeği taşınmıştır. İki yüz on altı sandıktan ilk etapta yüz kırk dört tanesi vapurdan çıkarılmıştır. Geri kalan yetmiş iki sandık eşya-yı ticariye altında bulunduğundan bir sonraki gün Maçka deposuna teslim edilmiştir²⁰⁶. Aynı şekilde Orlion/Orliyon vapuruyla 1882 senesinde mavzer fabrikasından ithal edilmiş olan elli dört sandık tüfek Maçka Silahhanesine getirilmiştir. Bu sandıklar içerisinde de ticaret eşyası olsa gerek vapurdan indirilip direkt silahhaneye yerleştirilmek yerine 1 gece Tophane'de muhafaza edilmiştir²⁰⁷. 1893 yılının 16 Nisan'ında Lloyd Kumpanyasına ait Orlion/Orliyon vapuru ile iki yüz yetmiş sandık mavzer tüfeği merkez Silahhanesine konulmak üzere İstanbul'a sevk edilmiştir²⁰⁸.

İçerisinde ticaret eşyası bulunması hasebiyle vapurlarda bulunan bütün sandıklar hemen indirilemiyordu. Bir kısmı ertesi sabaha bırakılıyordu. O zaman ticaret eşyasının ithalatı farklı bir prosedürle yürütülmekteydi. Yukarıda söz edilen Orlion/Orliyon vapuru dışında Jevir, Breniçe ve Saadet nam vapurları içerisinde ticaret eşyası bulunan Lloyd Kumpanyası vapurlarındandır. Buna göre Silahhane-i Hümayun'a Nemçe Kumpanyası vapurlarından Jevir isimli vapur otuz üçüncü kafiye ile maiyetinde iki yüz elli altı sandık mavzer tüfeği²⁰⁹, Breniçe ve Saadet isimli vapurlarla da iki kalem silah getirilmiştir. Buna göre Breniçe vapuruyla iki yüz on altı sandık mavzer tüfeği taşınmıştır. İş bu sandıkların vapurdan ilk olarak Tophane-i Amire'ye teslim edilmek üzere doksan dokuz tanesi indirilmiştir. Derununda kaç tüfek olduğu arşiv vesikasında açıklanmamış olan geri kalan yüz

²⁰² Ongarya/Ungarya Silahhane-i Amire' ye 7 Aralık'ta iki yüz on altı sandık küçük çaplı mavzer tüfeği getirilmiştir. Bkz. Y. MTV. 71-124. (H. 17.05.1310/ M. 7 Aralık 1892). Bu vapur 14 Aralık'ta da toplamda üç yüz yetmiş altı sandık küçük çaplı mavzer tüfeği taşımıştır. İlk etapta yüz altı sandık küçük çaplı mavzer tüfeği, ikincisinde ise iki yüz yetmiş sandık küçük çaplı mavzer tüfeğini darsaadet limanına getirmiştir. Ancak gelen tüfekler ticaret eşyası olarak geçtiğinden geldiği gün değil ertesi gün Maçka Silahhanesi'ne irsal edilebilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 87/50. (H. 24.05.1310/M. 14 Aralık 1892).

²⁰³ BOA. Y.PRK.ASK. 96/20. (H. 30.05.1311/M. 9 Aralık 1893).

²⁰⁴ BOA. Y.PRK.ASK. 79/54. (H. 22.07.1309/ M. 21 Şubat 1892).

²⁰⁵ BOA. Y.PRK.ASK. 91/101. (H. 09.12.1310/M. 24 Haziran 1893).

²⁰⁶ BOA. Y.PRK.ASK. 93/49. (H. 10.01.1311/M. 24 Temmuz 1893).

²⁰⁷ BOA. Y.PRK.ASK.78/83. (H. 16.06.1309/M. 17 Ocak 1892).

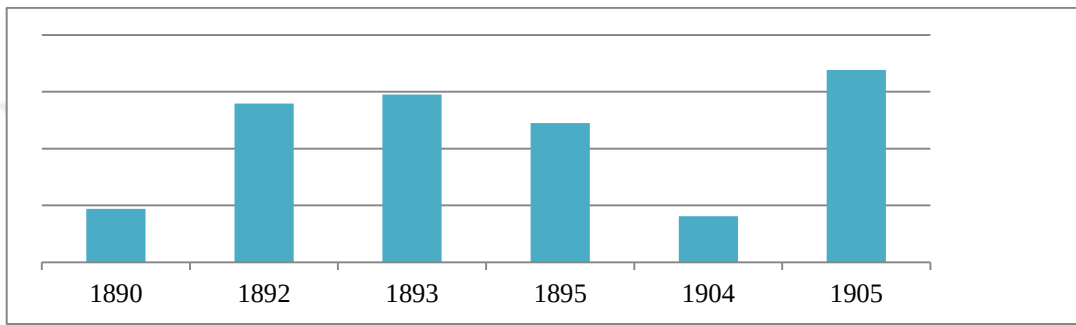
²⁰⁸ BOA. Y.PRK.ASK. 89 /77. (H. 29.09.1310/M. 16 Nisan 1893).

²⁰⁹ BOA. Y.PRK.ASK. 84/78. (H.11.02.1310/M. 4 Eylül 1892).

on yedi sandık tüfeğin akıbeti ise ertesi sabaha bırakılmıştır. Mezkûr kumpanyaya ait bir diğer vapur olan Saadet vapuruyla da yüz elli yedi sandık Sınayder usulü iğneli tüfekler mukaddema Tophane-i Amire'ye oradan da Maçka Silahhanesine nakledilmiştir²¹⁰.

31 Mayıs 1905 tarihinde yirmi yedinci kafil ile Nemçe Kumpanyasının Petrol adlı vapuruyla bin 80 sandıkta 27 bin adet küçük çaplı mavzer tüfeği vapurdan alınıp sekiz yüz beş sandık Maçka Silahhanesine irsal edilmiştir. İki yüz yetmiş beş sandık Tophane Talimhanesi'ne çıkarılmıştır. Daha sonra mezkûr silahhaneye gönderilmiştir²¹¹.

Lloyd Kumpanyası vapurları ile Maçka Silahhanesi'ne toplam 133 bin 250 adet tüfek irsal edilmiştir. Bu sevkiyatın yıllara dağılımı Grafik 6'da gösterilmiştir.

Grafik 6: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Lloyd (Nemçe) Kumpanyası'na Ait Vapurlarla Nakledilen Silahların Yıllara Göre Dağılımı

Burada şunu da belirtmeliyiz iş bu kumpanya ile Silahhane-i Amire'ye sadece mavzer tüfeği değil aynı zamanda filinta, kasatura ve fişek de taşınmıştır. Lakin mavzer silahı ile filinta ve kasaturanın ölçülerinin denk düşmemesi hasebiyle bu silahlar yukarıda adet olarak zikredilen veri kapsamına alınmamıştır. Grafik 6'ya göre Alman Mavzer fabrikalarından Lloyd Kumpanyası ile Maçka Silahhanesine en fazla silah nakliyatı 33 bin 850 adetle 1905 senesinde olmuştur. Aylık periyotlarla sevk edilen mavzer tüfekleri ile ilgili aktardığımız bilgilere Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Lloyd (Nemçe) Kumpanyası'na Ait Vapurlarla Nakledilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Silahın Miktarı
1890	30 Kasım	Tüfek	Bin 350 Adet
		Filinta	25 Adet
		Kasatura	8 Bin Adet
1892	21 Şubat	Tüfek	2 bin 700 Adet
	24 Temmuz	Tüfek	4 bin 25 Adet
	4 Eylül	Tüfek	6 bin 400 Adet
	7 Aralık	Tüfek	5 bin 400 Adet
	14 Aralık	Tüfek	9 bin 400 Adet

²¹⁰ BOA. Y.PRK.ASK. 90/3. (H.11.10.1310/M. 28 Nisan 1893).

²¹¹ BOA. Y.PRK.ASK. 229/107. (H. 26.03.1323/M. 31 Mayıs 1905).

1893	16 Nisan	Tüfek	6 bin 750 Adet
	28 Nisan	Tüfek	5 bin 400 Adet
	1 Haziran	Tüfek	2 Adet
		Fişek	1 Sandık
		Tüfek	5 bin 400 Adet
	24 Haziran	Fişek	432 Sandık
	24 Temmuz	Tüfek	5 bin 400 Adet
	20 Ağustos	Tüfek	-
	13 Ekim	Tüfek	5 bin 200 Adet
	9 Aralık	Tüfek	Bin 350 Adet
1895	20 Ocak	Tüfek	5 bin 400 Adet
	2 Şubat	Tüfek	2 bin 900 Adet
	7 Temmuz	Tüfek	5 bin 400 Adet
	6 Ağustos	Tüfek	5 bin 400 Adet
	24 Ağustos	Tüfek	5 bin 400 adet
1904	9 Ağustos	Tüfek	4 bin 50 Adet
		Tüfek	2 bin 100 Adet
		Tüfek	Bin 950 Adet
1905	31 Mayıs	Tüfek	27 bin adet
	26 Ekim	Tüfek	6 bin 850 adet
Toplam		Tüfek	133 Bin 250 Adet

3.4. RÜSUMAT EMANETİ'NDEN SİLAHHANE'YE SEVK EDİLEN SİLAHLAR

Osmanlı Devleti'nde iç ve dış ticaretten gümrük vergisi alınırdı. Osmanlı ülkesinde üretilen ya da ithalat yoluyla Osmanlı ülkesine gelmiş olan malların ülke içinde şehirlere dağıtılması iç gümrük vergisine, yabancı devletlerle yapılan ithalat ve ihracat ise dış gümrük vergisine tabi idi²¹². Gümrükler Osmanlı Devleti'nde vergi geliri idi ve sahil gümrükleri, hudut gümrükleri ve kara gümrükleri olarak üç grupta ele alınmaktaydı. Buna göre kara gümrükleri ülke içerisinde olduğundan dâhili gümrük, sahil ve hudut gümrükleri de harici gümrük olarak kabul edilirdi²¹³.

Tanzimat'ın ilanına kadar Osmanlı Devleti'nde gümrüklerin idaresi üç şekilde yapılmaktaydı; iltizam usulü, ihale ve eminlerle. Lakin bu idare yöntemleri Osmanlı Devleti için uygun değildi. Bu nedenle gümrük işlemlerinden oluşan mali birikimi ve yürütülen işlemleri kontrol altında tutabilmek gayesiyle 1840 senesinde biri İstanbul'da biri Galata'da olmak üzere iki şubede gümrük idaresi tesis edilmiştir. Gümrüklerin daha nizamlı çalışabilmesi için 1859 yılında merkez ve taşradaki bütün gümrükler on yedi eminliğe bölünerek her birinin başına Rüşumat Nazırı tayin edilmiştir. Daha sonra Taşra gümrüklerinin

²¹² Halil İbrahim Polat, *Ceride-i Rüşumiye'ye Göre Osmanlı Devletinde Gümrük ve Gümrük Uygulamaları*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2020, s. 1. Osmanlıda gümrükler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mübahat Kütükoğlu, "Gümrük", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 14, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1996, s. 263-268. ; Turhan Atan, *Türk Gümrük Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara 1990.

²¹³ Tufan Gündüz, (Ed.), *Osmanlı Teşkilat Tarihi*, Grafiker Yayınları, Ankara 2013, s. 249.

yönetimi İstanbul Emtia Gümrük İdaresi'ne bağlanmıştır. Bu kurum 1870 senesinde Rüsumat Emaneti teşkilatına dönüştürülmüştür²¹⁴.

Vergisi ödenmeyen ya da ülkeye girişi yasak olan mal ve eşyalara gümrüklerde el konulmaktadır²¹⁵. Bu şekilde Rüsumat Emanetinde biriken silahlar Silahhane-i Amire 'ye gönderilmiştir. Buna göre Rüsumat Emaneti teşkilatının müfettiş memurları vasıtasıyla Silahhane-i Hümayun'a beş adet Martini Henri Tüfeği, iki adet kapaklı tüfek,²¹⁶ sekiz adet revolver, bir adet Winchester tüfek, fişek ve yedi adet revolver, silahhaneye teslim edilmiştir²¹⁷.

1895 senesinin 25 Temmuz'una ait dokümanda ise Rüsumat-ı Emanet'te el konulup silahhaneye irsal edilen silahların özellikleri ile ilgili daha tafsilatlı bilgiler verilmiştir. Mezkûr belgeden aktarılan bilgilere göre gümrüğe takılan silahların Belçika, İngiliz ve Amerikan imali tüfek ve tabanca olduğu anlaşılmaktadır²¹⁸.

İncelenen belgelerin tarihlerine bakılacak olursa Rüsumat Emaneti'nden Maçka Silahhanesine çok sık silah nakledilmediği görülmektedir. Öyle ki 1885 - 1908 yılları arasında 13 sene zarfında adı geçen kurumdan Silahhane-i Hümayun'a silah gönderildiğine dair herhangi bir malumat bulunmamaktadır. 1908 yılında ise muhtelif cins ve miktardaki silahlar Şubat ve Aralık aylarında olmak üzere silahhaneye iki defa sevkiyat yapılmıştır. 27 Şubat'ta üç adet revolver, on sekiz deste fişek, bir adet kurşun kalıbı²¹⁹, 22 Aralık'ta üç adet revolver, dokuz yüz adet fişek²²⁰, Galata'da ele geçirilerek muhafaza edilmek üzere silahhaneye nakledilmiştir.

²¹⁴ Aslihan Nakiboğlu, *Osmanlı Maliyesinde Süreklilik ve Değişim: Rûsûmât Emâneti*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kocaeli 2011, s.110. ; İstanbul Gümrüğü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Saim Çağrı Kocakaplan, *İstanbul Gümrüğü (1750-1800): Teşkilat ve Ticaret*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2014.

²¹⁵ Polat, *a.g.t.*, s. 101-102.

²¹⁶ BOA. Y.PRK.ASK. 24/28. (H. 03.01.1302/M. 23 Ekim 1884).

²¹⁷ BOA. Y.PRK.SGE. 6/79. (H. 21.11.1312/M. 16 Mayıs 1895).

²¹⁸ Bir adet Winchester tüfeği ile revolver, üç adet Belçika mamulü biri beyaz biri ağaç kabzalı adi cılalı küçük revolver, bir adet Belçika imali ağaç kabzalı beyaz cılalı küçük karatağ taklidi revolver, bir adet Belçika imali siyah kabzalı adi cılalı küçük Amerikan taklidi revolver, bir adet İngiliz mamulü siyah kabzalı adi cılalı yandan revolver, iki adet Belçika mamulü ağaç kabzalı lifüser revolver birisi küçük, iki adet İngiliz mamulü kapaklı tek namlulu biri şeshaneli, bir adet ağaç kabzalı adi cılalı karatağ taklidi revolver, üç adet Belçika mamulü siyah kabzalı biri siyah diğeri beyaz cılalı kırma revolver ikisi küçüktür, üç adet Belçika mamulü biri beyaz diğeri ağaç kabzalı küçük revolver, iki adet Belçika mamulü ağaç kabzalı eski usul kapaklı büyük revolver, 11 / 2 adet Belçika mamulü ağaç kabzalı adi küçük lifüser revolver, 12/1 tüfek. Bkz. BOA. Y.PRK.SGE. 6/90. (H.25.01.1313/M. 18 Temmuz 1895).

²¹⁹ BOA. ZB. 51/81. (R.14.12.1323/M. 27 Şubat 1908).

²²⁰ BOA. ZB. 366/113. (R.26.12.1323/M. 29 Şubat 1908).

Tablo 5: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Rüşumat Emaneti'nden Maçka Silahhanesi'ne Sevk Edilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Rüsumat Emaneti	İstanbul	Tarih	Silahın Cinsi	Miktarı
		23 Ekim 1884	Martini Henri Tüfeği	5 Adet
			Kapaklı Tüfek	2 Adet
		16 Mayıs 1895	Revolver	15 Adet
			Winchester Tüfeği	1 Adet
			Tüfek	-
			Fişek	-
		25 Temmuz 1895	Winchester Tüfeği	1 Adet
			Revolver	23 Adet
			Şeşhaneli Tüfek	3 Adet
	Galata	27 Şubat 1908	Revolver	3 Adet
			Fişenk	18 Deste
			Kurşun Kalıbı	1 Adet
		22 Aralık 1908	Revolver	3 Adet
			Fişenk	900 Adet
Toplam			4 Kalem Esliha	967 Adet

3.4. TOPKAPI SARAYI'NDAN SİLAHHANE'YE İRSAL EDİLEN SİLAHLAR

Topkapı Sarayı'ndan Maçka Silahhanesine silah gönderildiğine dair Başkanlık Osmanlı Arşivi'nden sadece bir belge görülmüştür. 12 Eylül 1893 tarihine ait bu arşiv dokümanına göre Topkapı Sarayı ve Daire-i Kitabet'ten alınarak silahhaneye bir adet kapaklı tüfek, iki adet biri piyade diğeri süvari tüfeği, bir adet martini tüfeği, bir adet köhne Winchester filintası, üç adet ağaç kabzalı beyaz cilalı karatağ taklidi büyük Revolver birisi adi cilalıdır. Bir adet kasatura, bir adet tabanca, on adet Belçika mamulü gayet köhne küçük santral Revolver, otuz adet gayet köhne Kama ve Bıçak, bir adet Avusturya karî siyah boyalı küçük çaplı tüfek, bir adet büyük çaplı tüfek teslim edilmiştir²²¹.

3.5. YILDIZ SARAYI VE İÇERİSİNDEKİ BİRİMLERDEN SİLAHHANE'YE NAKLEDİLEN SİLAHLAR

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra İstanbul'da dört tane askeri fabrika inşa edilmiştir. Bu fabrikaların tesis edilme amacı ordunun kullanacağı giyecek ve askeri teçhizatların imalini yapmaktır. Dört fabrikanın üçü yeni ordunun askerlerine giyecek üretmek için bir tanesi de orduya askeri silah ve diğer araç gereçleri imal etmek için kurulmuştu. İstanbul'da 15 - 19. yüzyıllarda muhtelif yerlerde askeri imalathaneler ve fabrikalar kurulmuştur. Bunlardan biriside Zeytinburnu fabrikasıdır. 19. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olan bu askeri fabrikada ordunun askeri silahlarını ve araç gereçlerini

²²¹BOA. Y.PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M. 12 Eylül 1893).

modernleştirecek tarzda üretim yapılacaktır. Aslında amaç Batı cephesinin askeri alanlardaki yenilik hareketlerine ayak uydurmaktır²²².

Analizi yapılmış olan arşiv belgelerinde Zeytinburnu fabrikasında imal olunup Maçka Silahhanesine irsal edilen silahların olduğu görülmüştür. Buna göre 1891 senesinin 12 Kasım'ında Zeytinburnu fabrikasında üretilmiş üç kalem silah Maçka Silahhane-i Amire 'sine gönderilmiştir²²³. Yine aynı fabrikadan 6 Ağustos 1893 tarihinde iki yüz yetmiş sandık Martini Henri Tüfeği gönderilmiştir²²⁴.

1899 yılında Osmanlı Devleti'nin baş idaresinde II. Abdülhamit bulunmaktaydı ve yönetim merkezi Yıldız Sarayı idi²²⁵. Dolayısıyla arşiv vesikasında Nezd-i Hümayun olarak zikredilen yerden Yıldız Sarayı anlaşılmaktadır. Buna göre 15 Nisan 1899 tarihinde Nezd-i Hümayun'da bulunan biri mandallı büyük diğeri mandalsız küçük iki adet revolver, siyah boyalı bir tane Amerikan mamulatu Winchester Tüfeği, bir tane Yunan Gara filintası ve bir tane de Av Tüfeği olmak üzere toplam dört kalemden oluşan beş adet silah Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir²²⁶.

Başkitabet dairesi Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezinden padişah ile resmi daireler arasındaki iletişimi sağlayan birimdir²²⁷. Buradan 12 Ekim 1899 tarihinde silahhaneye iki adet Yunan Gara Filintası'na ait kırk adet fişek teslim edilmiştir²²⁸. 15 Haziran 1905 tarihinde Başkitabet dairesi vasıtasıyla Koltukkapı'dan alınan Belçika imali iki adet adi küçük kırma revolver, dokuz adet adi küçük revolver, dört adet küçük Karatağ taklidi revolver ve bir adet Yunan Gara filintası silahları silahhaneye nakledilmiştir²²⁹.

10 Haziran 1910 tarihinde Yıldız Müzesi'nde mevcut yeni sistem askeri silahlar Maçka Silahhanesine sevk edilmesi hususu Yıldız Komisyonu Riyaseti'ne bildirilmiştir²³⁰. Ancak ilgili belgede ne Yıldız Müzesi'nde bulunan silahların sayısal verilerine ve özelliklerine ne de buradan Silahhane-i Amire'ye irsal edilen silahların cins ve miktarı sarıh bir şekilde açıklanmamıştır.

Tablo 6: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Yıldız Sarayı ve İçerisindeki Birimlerden Nakledilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Miktarı
1891	12 Kasım	-	-
1893	6 Ağustos	Martini Henri Tüfeği	270 Sandık

²²² Çiftçi, a.g.t., s. 269.

²²³ BOA. Y.PRK.ASK. 77/58. (H. 09.04.1309/M. 12 Kasım 1891).

²²⁴ Y.PRK.ASK. 93-83. (H. 23.01.1311/M. 6 Ağustos 1893).

²²⁵ Dilruba Kocaişık, *II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı: Mimari Mekânlar ve Dönemin Fotoğraflardaki Temsili*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 16.

²²⁶ BOA. Y.PRK.SGE. 8/74. (H.04.12.1316/M. 15 Nisan 1899).

²²⁷ Kocaişık, a.g.t., s. 30

²²⁸ BOA. Y.PRK.SGE. 8/89. (H.06.06.1317/M. 12 Ekim 1899).

²²⁹ BOA. Y.PRK.SGE. 10/48. (H.11.04.1323/ M. 15 Nisan 1905).

²³⁰ BOA. BEO. 3762/282118. (H. 01.06.1328/M. 10 Nisan 1910).

1899	15 Nisan	Revolver	2 Adet
		Winchester Tüfeği	1 Adet
		Gara Filintası	1 Adet
		Av Tüfeği	1 Adet
	12 Ekim	Gara Filintasına Ait Fişek	40 Adet
1905	15 Haziran	Muhtelif Cins Revolver	15 Adet
		Gara Filintası	1 Adet
1910	10 Haziran	-	-
Toplam		10 Kalem Esliha	331 Adet

3.6. AHALİDEN MÜSADERE EDİLİP SİLAHHANE'YE ULAŞTIRILAN SİLAHLAR

Müsadere, genel olarak kullanımı yasak olan bir şeye kanunlar çerçevesinde devlet tarafından el konulması olarak tanımlanabilir. Bu şekliyle gasp ile müsadere aynı şeyler gibi görünse de müsadere uygulaması hukuki bir temele dayandırılmaktadır. Bu sistem kuruluş devrinden itibaren Osmanlı Devleti'nde ve ondan önceki İslam devletlerinde de uygulanmaktaydı. 16. yüzyıldan sonra gelenek haline gelmiş olan müsadere olayları en fazla 17. yüzyılda görülmüştür. Müsadere edilecek meta ya da eşyalar muhataplara fermanla bildirilirdi. Karşılaştığı her ekonomik sıkıntıda devlet ricalinin mallarının müsadere edilmesi 19. yüzyılda infial yaratmıştır. 17 Haziran 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte müsadere usulü de son bulmuştur²³¹. Lakin burada belirtmeliyiz ki müsadere sadece sistem olarak kaldırılmıştır. Bu sözcüğe kanun maddelerinde yer verilmiş ve devlet tarafından el konulan servet ve metalleri nitelemek için kullanımına devam edilmiştir²³².

İncelediğimiz arşiv belgelerinde 1915 ve 1916 yıllarında müsadere kelimesine rastlanması bu hususu destekler niteliktedir. Ahaliden müsadere olunan bütün silah ve mühimmatlar askeri ihtiyaçlara sarf olunmak üzere Harbiye İdaresi'nin tasarrufuna bırakılıp oradan da Maçka Silahhanesine gönderilmektedir²³³. Müsadere olunan silahların Maçka Silahhanesinde toplanmasını sağlayan nakliye araçları yeterli olmadığı zaman bu silahlar Harbiye İdaresi'nde muhafaza edilmekteydi²³⁴.

İçel Sancağı²³⁵, Konya ve Halep vilayetleri ile Kütahya Mutasarrıflığı²³⁶, Teke ahalisi²³⁷ ile Sivas ve Karesi Mutasarrıflığı dâhilinde olan ahali ve Ermenilerden müsadere olunan silahlar Dersaadet'e gönderilerek Silahhane-i Hümayun'a teslim edilmiştir. Adı geçen bölgelerden toplanan silah ve mühimmatın türü ve miktarı ilgili arşiv dokümanında açıkça

²³¹ Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı İmparatorluğunda Müsaade", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 49, (1987), s. 95-106.

²³² Tuncay Ögün, "Müsadere", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, İslam Araştırmaları Merkezi, C. 32, İstanbul 2006, s. 68.

²³³ BOA. DH. EUM. KLU. 9/2. (H. 04.07.1333/M. 18 Mayıs 1915).

²³⁴ BOA. DH. EUM. 2.Şb. 12/5. (H. 23.11.1333/M. 2 Ekim 1915).

²³⁵ BOA. DH. EUM. 2.Şb. 13/4. (H. 16.12.1333/ M. 25 Ekim 1915).

²³⁶ BOA. DH. ŞFR. 57/133. (H. 17.12.1333/M. 26 Ekim 1915).

²³⁷ BOA. DH. EUM. 2.Şb. 13/11. (H. 17.12.1333/M. 26 Ekim 1915).; DH.ŞFR. 57/132. (H. 17.12.1333/M. 26 Ekim 1915).

ifade edilmemiştir²³⁸. Lakin 27 Kasım 1915 tarihine ait bir arşiv belgesinde Kütahya, Karaman ve Halep'te ahaliden müsadere olunan muhtelif cins silahların miktarı 111 bin 218 adet olarak belirtilmiştir. Bu belgede aynı zamanda Kütahya'da ahaliden müsadere olunup Maçka Silahhanesine gönderilecek revolver, beylik garası ve filinta için gerekli üç sandığın masarılı maliyesinin 350 kuruş tuttuğu bilgisine de yer verilmiştir²³⁹. Mezkûr yıla ait son silah müsaderesi 14 Aralık'ta yapılmıştır. Arşiv belgesinden edilen bilgiye göre Beyrut'un Nasara ve Safed kazalarında ahaliden beş kalemden oluşan on dört adet silah toplanmıştır. Bu silahlar arasında gara tüfeği, çifte tüfeği ve revolver çeşitleri bulunmaktadır²⁴⁰.

Ahaliden müsadere edilen silah devlet tarafından kanunların müsaade ettiği sürece dağıtılmıştır. Yani halktan toplanan silahlar gelişigüzel kişilerden istenmiyordu. Devlet kime ne tür ve ne miktarda silah verdiğinin kayıtlarını tutmaktaydı. Kimseden daha önce eline geçmemiş bir silah istenmiyordu. Daha önce Kale-i Sultaniye livasında sahil ahalisine dağıtılmış olan yedi adet Mavzer Tüfeği, altmış üç adet Martini Henri Tüfeği ve iki adet silah geri istenmiştir. Bu silahlardan talep olunanlar Dersaadet'e sevk edilmiştir. Geride kalanlar ise bulundukları yerde bırakılmıştır²⁴¹.

Adana, Halep ve Aydın vilayetlerinde Ermenilerden yekûnu üç yüz otuz altı adet olan kırma çifte, revolver, dolma çifte, tek tüfek tabanca, kılıç, kasatura, bıçak, kama, fişek, tabanca, barut, tek tüfek, kapaklı tabanca, Osmanlı askeri eşyası²⁴², Karahisar-ı Sahib merkez kazasıyla Çivril, Sandıklı, Dinar ve Aziziye kazalarında toplam altmış yedi adet beşli, altılı, yedili, sekizli ve dokuzlu revolver, tek kırma tüfek, çift kırma tüfek, tek doldurma tüfek, çift doldurma tüfek, kama bıçağı ve fişek, müsadere edilen yerlerden toplanarak Harbiye Nezareti'nin emri uyarınca Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir²⁴³.

Ahaliden müsadere olunan silahlar hemen Maçka Silahhanesi'ne irsal edilmezdi. Yakın mesafe ve Silahhane-i Amire'deki silah doluluk oranı göz önünde bulundurularak ilk önce müsadereye konu olan mahallin silah deposu kullanılırdı. Toplanan silahlar ve askeri mühimmatlar bu ambarlarda muhafaza edilirdi. Daha sonra ihtiyaca göre merkez silah ambarına irsal edilirdi. Mesela müsadere yoluyla toplanarak ilk önce İzmit ve Adapazarı

²³⁸ BOA. DH. EUM. 2.Şb. 13/17. (H.18.12.1333/M. 27 Ekim 1915).; BOA. DH. ŞFR. 57/147. (H.18.12.1333/M. 27 Ekim 1915).; DH. ŞFR. 57/159. (H. 19.12.1333/M. 28 Ekim 1915). Türü ve miktarı sarıh olarak ifade edilmeyen silahlardan başka bir de arşiv dokümanlarında Maçka Silahhanesi'ne nereden ulaştırıldığı söylenmeyen silahlar vardır. Bu silahlara cinsi itibarıyla bakıldığında ve müsadere yoluyla toplanan silahlarla karşılaştırıldığında mezkûr silahların bu bölümde ele alınması uygun bulunmuştur. Buna göre 12 Ekim 1894 tarihinde Silahhane-i Hümayun'a beş kalem esliha irsal edilmiştir. Bu silahların türü ve miktarı ise şöyledir; bir adet mandallı revolver ve fişenk, bir adet tüfek ve takımı, altı adet revolver, otuz dokuz adet kapaklı tüfek ve seksen adet tüfek. Bkz. BOA. Y.PRK.SGE. 6/43. (H.11.04.1312/M. 12 Ekim 1894).; Yine nereden geldiği ifade edilmeyen üç sandık revolver fişegi Maçka Silahhanesi'nde Ferik Mehmet Paşa'ya teslim edilmiştir. Bir sandık derununda bin 350 adet mahalli revolver fişegi, iki sandık derununda 4 bin 100 adet muhtelif revolver fişegi bulunmaktadır. Bkz. BOA. Y.PRK.SGE. 10/113. (H.10.11.1315/M. 2 Nisan 1898).

²³⁹ BOA. DH. EUM. 2.Şb. 14/44. (H. 19.01.1334/M. 27 Kasım 1915).

²⁴⁰ BOA. DH. EUM.2.Şb.15/29. (H. 06.02.1334/M. 14 Aralık 1915).

²⁴¹ BOA. DH.EUM. 2.Şb. 15/31.(H. 07-02-1334/ M. 15 Aralık 1915).

²⁴² BOA. DH. EUM. 2.Şb. 16/6. (H. 24.02.1334/M. 1 Ocak 1916).

²⁴³ BOA. DH. EUM.2.Şb. 16/10. (H. 25.02.1334/M. 2 Ocak 1916).

depolarına konulan silahlar daha sonra Maçka Silahhanesi'ne teslim olunmak üzere Dersaadet'e sevk edilmiştir²⁴⁴.

Hüdavendigâr Vilayeti'nde ahaliden Martini Henri Tüfeği, Mavzer Tüfeği, uzun ve kısa Gara tüfeği, Winchester Tüfeği, Mavzer Filintası, Kıрма Çifte Tüfeği, Dolma Çifte Tüfeği, Kıрма Tek Tüfek, Belçika Martini, Muaddel Martini Tüfeği, Japon Mavzeri, Kapaklı, Şeşhaneli Kapaklı, Sınayder, Dolma Tek Tüfek, Kısa Martini taklidi, Muhtelif cins Tüfek, muhtelif cins Revolver, muhtelif cins Tabanca, Martini Fişeği, Gara Fişeği, Kebir Bıçak, Kıрма Çifte ve Tek Tüfek Fişeği, Kapaklı Tüfek Fişeği müsadere olmuştur. Dersaadet'e sevk edilen bu silahların yekûnu 11 bin 523'tür²⁴⁵. Harbiye Nezareti'nin kararı uyarınca silah ve cephane sıkıntısı dolayısıyla ahaliden müsadere edilen silahların sayısı ve türü her geçen gün artmaktadır. Buna göre 13 Ocak 1916 tarihinde ahaliden 99 bin 987 adet silah ve cephane müsadere edilmiştir. Hangi bölgenin ahalisinden müsadere edildiği açıklanmamakla beraber bu silahlar cins ve miktarının yazılı olduğu defter ile birlikte Maçka Silahhanesine gönderilmiştir²⁴⁶.

Ahaliden müsadere edilen bu silahların ne şekilde tasarruf edileceği devletin Harbiye İdaresi tarafından belirlenmekteydi. Müsadereye konu olan silahların satılması ya da başka işlerde kullanılması uygun değildi. Örneğin mahkeme tarafından müsadere edilmiş olan ve Emanat-ı Adliye memurluklarında biriken silahların satılmasının kanunlara uygun olmaması nedeniyle satılmak yerine Maçka silahhanesine teslim edilmiştir²⁴⁷. Buraya kadar olan kısımda ahalinin elinden alınan silahlar daha çok Osmanlı Devleti'nin ordusunun kullandığı silah türlerinden iken 5 Kasım 1916 tarihine gelindiğinde av için tasarlanmış tüfeklerin de müsadere edilmiş olduğu görülmektedir²⁴⁸. 28 Nisan 1908 tarihinde Dersaadet'e teslim edilmek üzere Yemen'den kırk iki sandık askeri silah gönderilmiştir. Derununda bin 50 adet büyük çaplı mavzer tüfeği ve kasatura bulunan bu sandıklar Maçka Silahhanesine sevk edilmiştir²⁴⁹.

Ahaliden müsadere edilip Maçka Silahhanesine gönderilen silahların miktarı ithal silahlar kadar fazla değildir. Ancak müsadere yoluyla toplanan silahlara bakıldığında halkın elinde oldukça farklı tüfek türlerinin bulunduğu görülmüştür. Özellikle devletin Ermenilerden talep ettiği silahların türü ve miktarı fazladır. Grafik 7'de ahaliden silah müsaade edilen bölgelerin dağılımına yer verilmiştir. Bu dağılım toplanan silahların miktarına göre hesaplanmıştır. Buna göre ahalisinden en fazla muhtelif cins silah toplanan vilayetler Kütahya, Karaman ve Halep'tir.

²⁴⁴ BOA. DH. EUM.2.Şb. 15/28. (H. 06.02.1334/M. 3 Ocak 1916).

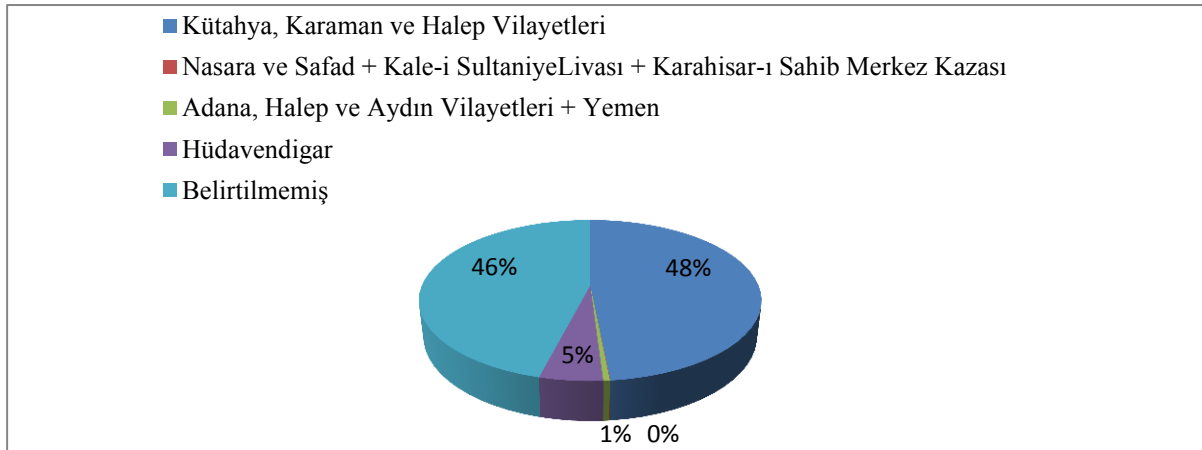
²⁴⁵ BOA. DH. EUM.2.Şb. 15/30. (H. 06.02.1334/M. 3 Ocak 1916).

²⁴⁶ BOA. DH. EUM.2.Şb. 16/48. (H. 07.03.1334/M. 13 Ocak 1916).

²⁴⁷ BOA. DH. EUM. 6.Şb. 54/31. (H. 23.08.1334/ M. 15 Haziran 1916).

²⁴⁸ BOA. DH. İ.UM. 89/1. (H. 09.01.1335/M. 5 Kasım 1916).

²⁴⁹ BOA. Y.PRK.ASK. 142/83. (H.26.03.1326/M. 28 Nisan 1908).

Grafik 7: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Ulaştırılmak Üzere Ahaliden Silah Müsadere Edilen Yerler

3.7. GÖREVLİLERDEN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR

Analizi yapılan arşiv belgelerine göre Maçka Silahhanesine görevliler tarafından teslim edilen silahlar da vardı. Bu silahların görevlilerin eline geçmesi de yine devlet tarafından silahhanenin güvenliği için dağıtılmış olabilir. Silahhane personelinin azıl ya da emeklilik durumlarında elindeki silahları Silahhane-i Amire'ye teslim ederdi. Tüfekçi, bekçi ve çavuş gibi görevlilerden silahhaneye toplam 20 bin 563 adet muhtelif cins silah ve mühimmat gelmiştir.

Kişilerin üzerinde bu kadar çok sayıda silah bulunmasının nedeni isimlerinin önündeki lakaplara bakılarak açıklanabilir. Buna göre tüfekçinin silah üretim ve bakımıyla ilgilenen esnaf olduğu için, bekçi ve çavuşun da vazifeleri gereği ellerinde çok sayıda silah olduğu söylenebilir. Ancak burada şunu da belirtmekte fayda var. Bu silahların türü ve miktarı hangi görevliye kaç adet ve ne sebeple verildiği kayıt altına alınmaktaydı.

Tablo 7: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Görevlilerden Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

	Tarih	Memurun Adı	Silahın Cinsi	Miktarı
1	18 Mart 1887 ²⁵⁰	Tüfekçi Halil Bey	Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Büyük Revolver Biri Mandallı	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Mandallı Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Adi Cilalı Bir Adedi Beyaz Kabzalı Büyük Diğerleri Ağaç Kabzalı Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	6 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı	10 Adet

²⁵⁰ BOA. Y..PRK.SGR. 2/94.(H.22.06.1304/M. 23 Şubat 1889).

			Köhne Kapaklı Revolver	
2	20 Ocak 1894 ²⁵¹	Salih Çavuş	Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Beyaz Cilalı Karatağ Taklidi Yandan Mandallı Küçük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Karatağ Taklidi Büyük Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Amerikan Taklidi Büyük Kapaklı Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Köhne Büyük Revolver Birisi Küçük	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı İkisi Yandan Mandallı Karatağ Taklidi Büyük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı İkisi Yandan Mandallı Kırma Revolver Birisi Köhne	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver Birisi Büyük	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Revolver İkisi Adi Cilalı	8 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Revolver	9 Adet
3	7 Mart 1894 ²⁵²	Tüfekçi Celil Bey	Siyah Boyalı Mukarreratlı ve Küçük Çaplı Tüfek	1 Adet
			Kasaturalı Adi Cilalı 7 mm Çapında Tüfek	1 Adet
			Muhtelif Markalara Havi Siyah Boyalı Küçük Çaplı Tüfek	1 Adet
			?	1 Adet
		Salih Çavuş	Siyah Boyalı Winchester Usulü Filinta Tüfeği	1 Adet
			Filinta	1 Adet
			Siyah Boyalı Büyük Çaplı Mavzer Tüfeği	1 Adet
			Köhne Kapaklı Tüfek	1 Adet
			Avusturya Mamulü Siyah Boyalı Filinta Tüfek	1 Adet
			İspanya Mamulü Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı Tabanca	1 Adet
			İngiliz Mamulü Ağaç Kabzalı Küçük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Cilalı Biri Beyaz Diğeri Siyah Kabzalı Büyük Kırma Revolver	2 Adet
			Martini Henri Tüfeği	3 Adet

²⁵¹ BOA. Y..PRK.ASK. 96/81. (H.13.07.1311/M. 20 Ocak 1894).

²⁵² BOA. Y.PRK.ASK. 97/35. (H.29.08.1311/M. 7 Mart 1894).

			Tüfek	3 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Beyaz Cilalı Karatağ Taklidi Revolver: İki Ağa Kabzalı Adi Cilalıdır.	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Beyaz Cilalı Karatağ Taklidi Küçük Revolver: Birisi Yandan Mandallı Karatağ Taklidi	5 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Revolver	11 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Üçü Beyaz Diğerleri Adi Cilalı Küçük Revolver	12 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Amerikan Taklidi Büyük Revolver: Dördü Küçük Birisi Beyaz Kabzalı ve Cilalı	15 Adet
4	2 Ağustos 1894 ²⁵³	Tüfekçi Abdullah Efendi	Amerikan Mamulü Siyah Kabzalı Beyaz Cilalı Kırmaya Büyük Revolver	1 Adet
			Tabanca	1 Adet
			Belçika Mamulü Siyah Boyalı Martini Usulü Kudaksız Tüfek	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Adi Cilalı Biri Büyük Diğer Küçük Mandallı Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Adi Cilalı Mandallı Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Biri Beyaz Diğerleri Siyah Kabzalı Cilalı Kırmaya Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Siyah Kabzalı lifüşe Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Adi Cilalı İki Büyük Diğerleri Küçük Karatağ Taklidi Revolver Birisi Mandallıdır.	10 Adet
			Belçika Mamulü Ağa Kabzalı Beyaz Cilalı Revolver	13 Adet
5	19 Ağustos 1894 ²⁵⁴	Salih Çavuş	Tabanca	1 Adet
			Fransız Kari Ağa Kabzalı Siyah Boyalı Revolver	1 Adet
			Belçika Kari Siyah Kabzalı Beyaz Cilalı Karatağ Fişengi, Mandallı Revolver	1 Adet
			Şeşhane Tüfek Namlusu	1 Adet
			Kapaklı Kasatura Tüfek	1 Adet
			İngiliz Kari Siyah Boyalı Biri Ağa	2 Adet

²⁵³ BOA. Y.PRK.ASK. 99/45. (H.29.01.1312/M. 2 Ağustos 1894).

²⁵⁴ BOA. Y.PRK.SGE. 6/39. (H.16.02.1312/M. 19 Ağustos 1894).

6			Diğeri Siyah Kabzalı Santral Revolver	
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Lifüşe Küçük Revolver	2 Adet
			Belçika Kari Beyaz Kabzalı Beyaz Cilalı Kırmalı Revolver Biri Siyah Kabzalı ve Küçük	3 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı Kapaklı Revolver Birisi Küçüktür	3 Adet
			Siyah Boyalı Martini Henri Tüfeği	3 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	7 Adet
	7 Şubat 1895 ²⁵⁵	Salih Çavuş	Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Büyük Karatağ Taklidi Revolver	1 Adet
			Siyah Boyalı Tüfek	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Revolver	1/11 ??
			Belçika Mamulü Karatağ Taklidi Adi Cilalı Büyük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Siyah Boyalı Karatağ Taklidi Küçük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Çift Mandallı Tabanca	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Karatağ Taklidi Büyük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Çift Mandallı Tabanca	1 Adet
		Belirtilmemiş	Belçika Mamulü Biri Beyaz Diğeri Siyah Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Adi Cilalı Amerikan Taklidi Siyah Kabzalı Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Kıрма Büyük Revolver Birisi Siyah Kabzalı Beyaz Cilalı Ve Küçüktür.	2 Adet
			İngiliz Mamulü Siyah Kabzalı Beyaz Cilalı Eski Usul Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Kıрма Büyük Revolver Birisi Köhnedir.	2 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı Beyaz Cilalı Biri Büyük Diğeri Küçük Karatağ Taklidi Revolver	2 Adet

²⁵⁵BOA. Y.PRK.SGE. 6/68. (H.11.08.1312/M. 7 Şubat 1895).

			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Biri Ağaç Diğeri Beyaz Kabzalı Cilalı Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Karatağ Taklidi Revolver Birisi Yandan Mandallı	4 Adet
			Adi Cilalı Süngülü Tüfek	4 Adet
			Belçika Mamulü Adi Cilalı Ağaç Kabzalı Üçü Büyük Birisi Küçük Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulü Adi Cilalı Biri Yandan Mandallı Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulü Karatağ Taklidi Büyük, Beyaz Cilalı Ağaç Kabzalı Biri Siyah Boyalı Küçük Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı Eski Usul Revolver Birisi Beyaz Kabzalı	7 Adet
7	23 Ağustos 1896 ²⁵⁶	Mülazım Salih Efendi	Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Küçük Karatağ Taklidi Revolver İki Mandallı	9 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Lifüser Revolver	4 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Büyük Karatağ Taklidi Revolver	1 Adet
			Belçika Kari Üçü Beyaz Diğeri Ağaç Kabzalı Mandallı Küçük Revolver Birisi Elden Kırmalı	5 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	20 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Kırmalı Büyük Revolver	1 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Kapaklı Revolver Birisi İngiliz Mamulatıdır	6 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Fişek Fenerden İndahat Eder Lifüser Revolver	1 Adet
			Karatağ Fişeği	1 Adet
			Martini Usulünde Tabanca	1 Adet
			Belçika Kari Amerikan Taklidi Beyaz Cilalı Ağaç Kabzalı Kırmalı Revolver	2 Adet

²⁵⁶ BOA. Y..PRK.SGE. 7/25.(H.14.03.1314/M. 23 Ağustos 1896).

8	10 Aralık 1896 ²⁵⁷	Tüfekçi Yusuf Bey	Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cıralı Küçük Revolver	2 Adet
			Belçika Kari Karatağ Taklidi Beyaz Cıralı Biri Küçük İkisi Büyük Revolver	3 Adet
			Belçika Kari Siyah Boyalı Ağaç Kabzalı Revolver	5 Adet
9	17 Şubat 1898 ²⁵⁸	Tüfekçi Yusuf Bey	Mandallı Büyük Revolver	1 Adet
			Büyük Revolver	1 Adet
			Küçük Revolver	6 Adet
10	21 Mayıs 1898 ²⁵⁹	Belirtilmemiş	Amerikan Revolveri	1 Adet
			Kuş Tüfeği	1 Adet
			Tüfek	2 Adet
			Kasatura	2 Adet
			Belçika Mamulâtı Amerikan Taklidi Küçük Kıрма Revolver	4 Adet
			Kapaklı Tüfek	4 Adet
			Gara Tüfeği	4 Adet
			İspanya Mamulâtı Amerikan Taklidi Küçük Kıрма Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulâtı Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulâtı Revolver	12 Adet
			Belçika Mamulâtı Küçük Santral Revolver	15 Adet
			Küçük Karatağ Revolver	28 Adet
11	3 Temmuz 1898 ²⁶⁰	Bekçi Ömer Ağa	İngiliz Mamulâtı Ağaç Kabzalı Adi Cıralı Büyük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulâtı Adi Kabzalı Çifte Tabanca	1 Adet
			Belçika Mamulâtı Adi Dört Namlulu Tabanca	1 Adet
			Piyade Winchester Tüfeği	1 Adet
			Tüfeği	1 Adet
			Avustralya Mamulâtı Martini Tüfeği ²⁶¹	2 Adet
			Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Cıralı Küçük Revolver	3 Adet
			Avustralya Mamulâtı Martini Filintası	3 Adet
			Piyade Kasatura	3 Adet
			Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Amerikan Taklidi Küçük Kıрма Revolver	5 Adet

²⁵⁷ BOA. Y..PRK.SGE. 7/33. (H.05.07.1314/M. 10 Aralık 1896).

²⁵⁸ BOA. Y..PRK.SGE. 8/14. (H.25.09.1315/M. 19 Ocak 1898).

²⁵⁹ BOA. Y..PRK.SGE. 8/38. (H.29.12.1315/M. 21 Mayıs 1898).

²⁶⁰ BOA. Y..PRG.SGE. 8/49. (H.13.02.1316/M. 3 Temmuz 1898).

²⁶¹ İlgili belgede Bekçi Ömer Ağa'nın silahhaneye on dört kalem eşya bıraktığı belirtilir. Lakin Avustralya Mamulâtı Martini Tüfeği'nden birer adet olmak üzere iki defa bahsedilmiş olması hasebiyle bunlar birleştirilmiş ve toplam on üç kalem eşya olarak ifade edilmiştir.

			Belçika Revolver Ağaç Kabzalı Adi Cilalı İkisi Küçük Diğerleri Büyük Revolver	7 Adet
			Belçika Mamulâtı Ağaç Kabzalı Adi Cilalı İkisi Büyük Diğerleri Küçük Karatağ Revolver	12 Adet
			Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	21 Adet
12	18 Temmuz 1898 ²⁶²	Tüfekçi Yusuf ve Halil Beyler	Belçika Mamulü Karatağ Taklidi Küçük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Beyaz Kabzalı ve Cilalı Mandallı Karatağ Taklidi Küçük Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Büyük Kıрма Revolver	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Siyah Boyalı Küçük Revolver	1 Adet
			Tabanca	1 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Karatağ Taklidi Birisi Büyük Diğerleri Küçük Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulü Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Kıрма Revolver	13 Adet
13	22 Eylül 1898 ²⁶³	Bekçi Kadri Ağa	Küçük Çaplı Martini Tüfeği	1 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Büyük Karatağ Taklidi Revolver	2 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Amerikan Taklidi Büyük Kıрма Revolver	3 Adet
			Martini Henri Tüfeği	4 Adet
			Belçika Kari Siyah Kabzalı Adi Cilalı Kıрма Revolver	5 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	6 Adet
			Belçika Kari Siyah Kabzalı Adi Cilalı Amerikan Taklidi Küçük Kıрма Revolver	13 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	26 Adet
			Belçika Kari Muhtelif Kabzalı Adi Cilalı Küçük Karatağ Taklidi Revolver	30 Adet
14	23 Mart 1899 ²⁶⁴	Bekçi Kadri	Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Küçük Kıрма Revolver	1 Adet
			Kabzalı Kasatura	1 Adet

²⁶² BOA. Y.PRK.SGE. 8/52. (H.28.02.1316/M. 18 Temmuz 1898).

²⁶³ BOA. Y.PRK.SGE. 8/60. (H.06.05.1316/M. 22 Eylül 1898).

²⁶⁴ BOA. Y.PRK.ASK. 8/72. (H.11.11.1316/M. 23 Mart 1899).

		Ağa	Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Küçük Revolver	3 Adet
			Gara Filintası	19 Adet
15	2 Ekim 1899 ²⁶⁵	Bekçi Kadri Ağa	Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Revolver	1 Adet
			Martini Tüfeği	1 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Tabanca	2 Adet
			Martini Henri Tüfeği (İkisinin Dipçikleri Yoktur)	4 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Revolver	4 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Kıрма Revolver	11 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Adi Cilalı Küçük Revolver	12 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Karatağ Taklidi Revolver	36 Adet
16	3 Aralık 1899 ²⁶⁶	Sadık Bey	Gara Tüfeği	-
17	15 Haziran 1900 ²⁶⁷	Hacı Osman Ağa	Mavzer Fişeklerinin Doldurulduğu Destgah	-
			Mavzer Fişegi	32 Adet
18	27 Mayıs 1899 ²⁶⁸	Bekçi İzzet Ağa	Bekçika Mamulâtı Ağaç Kabzalı Adi Revolver	1 Adet
			Gara Tüfek	1 Adet
			Belçika Kari Siyah Kabzalı Siyah Cilalı Amerikan Taklidi Kıрма Küçük Revolver	4 Adet
			Belçika Kari Ağaç Kabzalı Beyaz Cilalı Küçük Karatağ Taklidi Revolver	4 Adet
			Belçika Kari Siyah Kabzalı Adi Küçük Revolver	11 Adet
19	28 Ağustos 1900 ²⁶⁹	Asım Bey	Baston Olarak Elde Kullanılır Tüfek	1 Adet
			Eski Winchester Tüfeği	1 Adet
			Kapaklı Tüfek Ve Fişek (35 Adet)	1 Adet
			Tabanca	1 Adet
			Belçika Mamulâtı Revolver	1 Adet
			Kama	1 Adet
			Safir Kama Yani Bıçak	1 Adet
			Çifte Av Tüfeği Ve Fişek (75 Adet)	2 Adet
			Fişek	3 Adet
			Perakende Olarak Muhtelif Fişek Ve	13 Adet

²⁶⁵ BOA. Y.PRK.SGE. 8/88. (H.26.05.1317/M. 2 Ekim 1899).

²⁶⁶ BOA. Y.PRK.MYD. 22/94. (H.29.07.1317/M. 3 Aralık 1899).

²⁶⁷ BOA. Y.PRK.SGE. 8/117. (H.16.02.1318/M. 15 Haziran 1900).

²⁶⁸ BOA. Y.PRK. ASK. 151/11. (H.06.01.1317/17 Mayıs 1899).

²⁶⁹ BOA. Y.PRK.SGE. 9/3. (H.02.05.1318/M. 28 Ağustos 1900).

			Kurşun	
			Fişek	38 Adet
20	13 Ekim 1900 ²⁷⁰	Halil Ağa	Amerikan Mamulâtı Tarzı Ağaç Kabzalı Siyah Cilalı Büyük Kıрма Revolver	1 Adet
			Ağaç Kabzalı Martini Sistemde Tabanca	1 Adet
			Mahfuz Derununda İngiliz Mamulâtı Tarzı Küçük Çapta Martini Sistemde Tüfek Ve Takımı	1 Adet
			Gara Filinta	1 Adet
			Mahfuz Derununda Kıрма Çifte Ve Takımı ²⁷¹	2 Adet
			Tüfek	2 Adet
			İspanya Mamulâtı Tarzı Siyah Kabzalı Beyaz Cilalı Birisi Büyük Kıрма Revolver	4 Adet
			Belçika Mamulâtı Tarzı Ağaç Kabzalı Adi Cilalı İkisi Büyük Karatağ Taklidi Revolver	6 Adet
			Belçika Mamulâtı Siyah Kabzalı Adi Küçük Revolver Birisi Mandallı	10 Adet
21	24 Aralık 1900 ²⁷²	Asım Bey	Martini Henri	2 Adet
			Karatağ Taklidi Küçük Revolver	3 Adet
			Belçika Kari Amerikan Taklidi Küçük Revolver	4 Adet
			Belçika Kari Amerikan Taklidi Birisi Küçük Diğerleri Büyük Revolver	4 Adet
			Gara Filintası	10 Adet
22	7 Mart 1901 ²⁷³	Bekçi Halil Ağa	Mavzer Kasaturası	1 Adet
			Büyük Çaplı Mavzer Fişegi	85 Adet
23	10 Mayıs 1901 ²⁷⁴	Seribrikdar Kamil Bey	Winchester Tüfeği	1 Adet
			Martini Henri Süngüsü ve Kılıfı	1 Adet
			?	1 Adet
			Belçika Mamulü Tarzı Ağaç Kabzalı Adi Karatağ Taklidi Küçük Revolver	2 Adet
			Belçika Mamulü Tarzı Ağaç Kabzalı Adi Küçük Revolver	7 Adet
			Belçika Mamulü Tarzı İkisi Ağaç Diğerleri Siyah Kabzalı Büyük Kıрма Revolver	8 Adet
24	15 Şubat 1902 ²⁷⁵	Hakkı Çavuş	Belçika Mamulâtı Tarzı Küçük Karatağ Taklidi Revolver	437 Adet

²⁷⁰ BOA. Y.PRK.SGE. 9/7. (H.18.06.1318/M. 13 Ekim 1900).

²⁷¹ İlgili belgede “Mahfuz Derununda Kıрма Çifte Ve Takımı” olarak iki madde bulunmaktadır. Her iki maddede de bir adet yazdığı için bu madde iki adet olarak birleştirilmiştir.

²⁷² BOA. Y.PRK.SGE. 9/11. (H. 02.09.1318/M. 24 Aralık 1900).

²⁷³ BOA. Y.PRK.ASK. 167/98. (H. 16.11.1318/M. 7 Mart 1901).

²⁷⁴ BOA. Y.PRK.SGE. 9/27. (H. 21.01.1319/M. 10 Mayıs 1901).

²⁷⁵ BOA. Y.PRK.ASK. 179/15. (H. 07.11.1319/M. 15 Şubat 1902).

25	8 Nisan 1902 ²⁷⁶	Tüfekçi Halil Bey	Kasatura	2 Adet
			Martini	4 Adet
			Gara	6 Adet
			Belçika Mamulâtı Beyaz Cilalı Kapaklı Revolver	8 Adet
			Revolver	21 Adet
			Belçika Mamulâtı Siyah Boyalı Küçük Revolver	30 Adet
			Belçika Mamulâtı Beyaz Cilalı Karatağ Taklidi Küçük Revolver	287 Adet
26	1 Haziran 1902 ²⁷⁷	Kadir Ağa	Tek Namlulu Av Tüfeği	1 Adet
			Gara Filintası	1 Adet
			Martini Henri Tüfeği	2 Adet
			Belçika Mamulü Tarzı Adi Revolver	5 Adet
27	29 Kasım 1902 ²⁷⁸	Hacı Osman Ağa	Tüfek	1 Adet
			Son Sistem Çantalı Mukarrer Atışlı Tüfek	1 Adet
			Top	2 Adet
			Belçika Mamulâtı Tarzı Karatağ Taklidi Büyük Revolver	5 Adet
			Belçika Mamulâtı Tarzı Revolver	5 Adet
			Piyade Winchester Tüfeği	5 Adet
			Belçika Mamulâtı Tarzı Adi Büyük Revolver	6 Adet
			Rusya İsti'mali Köhne Tüfek	6 Adet
			Köhne Çakmaklı Tüfek Namlusu	6 Adet
			Muhtelif Kasatura	8 Adet
			Köhne Bıçak	8 Adet
			Belçika Mamulâtı Tarzı Amerikan Taklidi Büyük Kıрма Revolver Dördü Küçüktür.	10 Adet
			Köhne Tabanca: Dokuz Tanesi Küçük	11 Adet
			Martini Tüfeği: Yedi Tanesi Filinta	13 Adet
			Kapaklı Tüfek Süngüsü	16 Adet
			Yunan Gra Tüfeği: On Üç Tanesi Filinta	25 Adet
			Osmanlı İsti'mali Kapaklı ? Tüfek: İki Filinta	31 Adet
			Küçük Çaplı Tüfek Fişegi	40 Adet
			Martini Tüfeklerine Mahsus Fişek	160 Adet
			Av Saçması	180 Adet
			Gara Tüfeklerine Mahsus Fişek	213 Adet
			Muhtelifcins Revolvere Mahsus Boş Kovan	265 Adet
			On İki Namlulu Çifteye Mahsus Fişek	345 Adet

²⁷⁶ BOA. Y.PRK.BŞK. 66/44. (H. 29.12.1319/M. 8 Haziran 1902).

²⁷⁷ BOA. Y.PRK.SGE. 9/74. (H. 23.02.1320/M. 1 Haziran 1902).

²⁷⁸ BOA. Y.PRK.ASK. 187/50. (H.27.08.1320/M. 29 Kasım 1902).

			Küçük Mavzer Revolver Fişegi	375 Adet
			Küçük Çaplı Mukarrer Atışlı Tüfeğe Mahsus Fişek	1000 Adet
			Revolver Fişegi	2000 Adet
			Karatağ Revolver Fişegi	3617 Adet
			Winchester Fişegi	10000 Adet
28	22 Mayıs 1903 ²⁷⁹	Mesacib Hüsametdin Ağa	Martini Henri Tüfeği	2 Adet
			Gara tüfeği	2 Adet
29	27 Ocak 1908 ²⁸⁰	Belirtilmemiş	6 Milimetre Çapında Mukarrer Atışlı Kasaturalı Tüfenk	1 Adet
			8 milimetre Çapında Mukarrer Atışlı Kasaturalı Tüfek	1 Adet
			Talim Fişegi	50 Adet
			Fişenk	108 Adet
			Mahalli Fişenk	300 adet
	Toplam		237 Kalem Esliha	20 Bin 563 Adet

3.9. TOPHANE-İ AMİRE FABRİKALARINDAN SİLAHHANE'YE GÖNDERİLEN SİLAHLAR

3.9.1. Tophane-i Amire'den Silahhane'ye Gönderilen Silahlar

Tophane-i Amire'de top, tüfek ve marangozhane atölyeleri bulunmaktaydı. Bu birimlerde imal edilecek silahlara uygun teknoloji ve bu teknolojiyi işler durumda kılabacak personel bulunurdu. Top ve tüfek fabrikaları ateşli silahların üretimi, bakımı ve onarımı için marangozhane ise silahların taşınması ve korunması ile ilgili ağaçtan yapılmış araç gereçlerin imali ve bakımı için tahsis edilmişti.

2 Mart 1882 tarihli Tophane Müşirliğinin yazısına göre Tophane ve ona bağlı olan birimlerden toplattırılan muhtelif cins top, tüfek, tabanca, kılıç, bıçak, kasatura ve sair silah ve askeri teçhizat Maçka Silahhanesine irsal edilmiştir. Lakin bu arşiv dokümanında Tophane-i Amire fabrikalarından hangisine işaret edildiği konusunda sarıh bir ifade kullanılmamıştır. Aşağıdaki tabloda izah edildiği üzere Tophane-i Amire ve onun dâhilindeki fabrikalardan Silahhane-i Hümayuna farklı tür ve cinsten elli iki kalem esliha nakledilmiştir. Bu silahların toplam sayısı 166 bin 927 adettir²⁸¹.

Mezkûr sayı ile ifade edilmiş olan silahların hepsi Tophane-i Amire'nin top üretim atölyesinden çıkmamıştır²⁸². Top fabrikasında üretilip Maçka Silahhanesine gönderilen askeri

²⁷⁹ BOA. Y.PRK.SGE. 10/ 4. (H.24.02.1321/M. 22 Mayıs 1903).

²⁸⁰ BOA. Y.PRK.SGE. 11/8. (H.23.12.1325/M. 27 Ocak 1908).

²⁸¹ BOA. Y. MTV. 8/88. (H.26.05.1317/M. 2 Ekim 1899).

²⁸² Top Fabrikasında tunç top, hartuç eğer, top aksamı, kasatura kını, körük gibi malzemeler üretilirdi. Bkz. Ersoy Zengin, *Tophane-İ Amire 'den İmalat-İ Harbiye'ye Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii (1861-1923)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 2015, s. 58.

mühimmat sadece dört kalemden ibarettir. Dört Namlulu Büyük Çaplı Mitralyöz Topu, Küçük Çaplı Namlulu Mitralyöz Topu ve Beş Namlulu Mitralyöz Topudur. Bir kalemde ise sadece Mitralyöz Topu olarak bahsedilmiştir. Diğer askeri malzeme ve mühimmatta olduğu gibi ayrını verilmemiştir. Tophane-i Amire'nin top fabrikasından silahhaneye gönderilen askeri mühimmatın yekûnu bin 100 adettir.

Tablo 8: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Tophane ve Ona Bağlı Birimlerden Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Tüfeğin Cinsi	Miktarı
Kasatura Düğmeli Martini Henry Tüfeği	64 Bin 779 Adet
Mezkûr Tüfeklere Mahsus Kasatura	51 Bin 475 Adet
Mezkûr Tüfeklere Mahsus Süngü Kılıfı	10 Bin 910 Adet
İğneli Süngülü Tüfek	7 Bin 790 Adet
İğneli Süngülü Tüfek	7 Bin 360 Adet
Küçük Çaplı Tüfek	4 Bin 560 Adet
İğneli Kasaturalı Tüfek	4 Bin 342 Adet
Winchester Filintası	3 Bin 236 Adet
Kemik Kabzalı Bıçak	2 Bin Adet
Amerikan Revolveri	Bin 329 Adet
Bıçak	Bin 19 Adet
Winchester Tüfeği	963 Adet
İğneli Tüfek	844 Adet
Mitralyöz Topu	800 Adet ²⁸³
Süngü ile Beraber Mantini Henry Tüfeği	736 Adet
Kemik Kabzalı Piyade Filintası	689 Adet
İğneli Kasaturalı Tüfek	667 Adet
İğneli Filinta	655 Adet
Süvari Neferat Kılıcı	626 Adet
İğneli Süngülü Tüfek	503 Adet
Süngü Kılıfı ile Beraber Nikel Yıldızlı Martini Henry Tüfeği	433 Adet
Piyade Zabitan Kılıcı	249 Adet
Kemik Kabzalı Sarı Takmalı Zabitan Kılıcı	239 Adet
İğneli Kasaturalı Tüfek	100 Adet
Dört Namlulu Büyük Çaplı Mitralyöz Topu	100 Adet ²⁸⁴
Küçük Çaplı Namlu Mitralyöz Topu	100 Adet ²⁸⁵
Beş Namlulu Mitralyöz Topu	100 Adet ²⁸⁶
Topçu Zabitan Kılıcı	81 Adet
Topçu Neferat Kılıcı	66 Adet

²⁸³ Burada sayısal verisini adet olarak belirttiğimiz top mühimmatı belgenin özgün halinde kıt'a olarak ifade edilmektedir. Kıt'a kelimesi Arapça parça manasına gelmektedir. Bu kelime farklı alanlarda kullanılmış bir birimi ifade etmektedir. Feridun Emecen bir kıt'ayı 15 İstanbul zirai olarak belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin farklı yerlerinde 1 kıt'a 100 topa eşittir. Bkz. Ünal Taşkın, *Osmanlı Devletinde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 158. Buna göre 8 Kıt'a top 800 Adet topa eşdeğerdir.

²⁸⁴ 1 Kıt'a Top = 100 Adet Top. Bkz. Taşkın, *a.g.t.*, s.158.

²⁸⁵ 1 Kıt'a Top = 100 Adet Top. Bkz. Taşkın, *a.g.t.*, s.158.

²⁸⁶ 1 Kıt'a Top = 100 Adet Top. Bkz. Taşkın, *a.g.t.*, s.158.

Balta	38 Adet	
Süvari Zabitan Kılıcı	31 Adet	
Revolver Tabanca	29 Adet	
Martini Henry Filintası	27 Adet	
Müşir Paşalara Mahsus (1 Adet) Ferik Paşalara Mahsus (1 Adet) Livalara Mahsus (1 Adet) Erkan-ıHarbiye Miralayı (1 Adet) Piyade Harbiye Miralayı (1 Adet) Topçu Harbiye Miralayı(1 Adet) Süvari Harbiye Miralayı (1Adet) İstihkâm Harbiye Miralayı (1Adet) Erkan-ı Harbiye Kul Ağasından Mülazamata Kadar (1 Adet) PiyadeKul Ağasından Mülazamata Kadar(1 Adet) Topçu Kul Ağasından Mülazamata Kadar (1 Adet) Süvari Kul Ağasından Mülazamata Kadar (1 Adet) İstihkâm Kul Ağasından Mülazamata Kadar(1 Adet) Topçu Neferatına Mahsus(1 Adet) Süvari Neferatına Mahsus (1 Adet)	15 Adet	
	11Adet	Büyük Çaplı
Kapaklı Revolver Tabanca	10 Adet	Küçük Çaplı
Süvari Zabitan Kılıcı	8 Adet	
Kılıç	4 Adet	
Büyük Çaplı Fişekli Revolver Tabanca	3 Adet	
Toplam	52 Kalem Ešliha	166 Bin 927 Adet

3.9.2. Tüfekhane-i Amire'den Silahhane'ye Gönderilen Silahlar

Bir el silahı olan tüfek namlu, ateşleme düzeneği ve nişangâhtan oluşmaktadır. Farsça kaynaklarda tufeng, Osmanlı kaynaklarında ise tüfenk, tufeng veya tüfek olarak yazılmaktadır. Bu kelime gerçek anlamını tam manasıyla 15. yüzyılda bulmuştur²⁸⁷. Yaygın olmamakla beraber tüfek Osmanlı ordusunda 15. yüzyılda vuku bulan Düzmece Mustafa Hadisesi, Selanik'in fethi ve Sivrihisar kuşatmasında kullanılmıştır. Bu ateşli silahın yaygınlaşması ve ön plana çıkması ise II. Murat zamanında Macar seferlerinde olmuştur. II. Mehmet döneminde top, tüfek gibi silahlar atılım devrini yaşamıştır. Harp sahalarında Osmanlı ordusuna sağladığı muvaffakiyetler neticesinde 16. yüzyılda tüfek devlet tarafından üretilmeye başlanmıştır²⁸⁸.

Osmanlı Devleti'nin kendi ürettiği bu silahlar elde taşınacak kadar hafif olmakla beraber bunların harp sahalarındaki etkisi büyüktü. Bahsedilen özellikleri Osmanlı tüfeğini çağdaşları arasında öne çıkarmıştır. Kendi imali olan tüfeklerin yanı sıra Osmanlı Devleti'ne Avrupalı devletlerden satın alma yoluyla gelen tüfekler de bulunmaktaydı. Bu tüfekler silahhane, tüfekhane/tüfenghane veyahut da tüfeng kârhânesi adı verilen yerlerde bakım ve

²⁸⁷ Gabor Agoston, "Tüfek", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, İslam Araştırmaları Merkezi, C. 41, İstanbul 2012, s. 459.

²⁸⁸ Mücteba İlgürel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Ateşli Silahların Yayılışı", *Tarih Dergisi*, S. 32, (1979), s. 301.

onarım işlemlerine tabi tutulurdu. Mezkûr atölyelerin merkezi İstanbul'daki Tüfekhane-i Amire idi²⁸⁹.

Tüfekhane-i Amire'den Maçka Silahhanesi'ne sevk edilen ateşli silahlara cinsi itibariyle bakıldığında bunların Osmanlı Devleti'ne ithalat yoluyla gelen ya da Osmanlı silah atölyelerinde üretilen silahlar olduğu görülmektedir. Bu silahlar bakım ve onarımı yapıldıktan sonra Maçka'da bulunan silah ambarına yerleştirilmek üzere yola çıkarılırdı. Tüfekhane-i Amire memurlarının gözetiminde yapılan sevk işlemlerinin ardından tamiri yapılmış olan ithal ateşli silahların mezkûr depoya naklinde vasıta olarak araba kullanılmıştır²⁹⁰.

Tüfekhane-i Amire'den İngiltere ve Almanya fabrikalarında üretilmiş olan Martini ve Mavzer silahlarından Silahhane-i Hümayun'a 1899 yılında altı defa sevkiyat yapılmıştır. İthal silahların elden geçirilmek üzere Osmanlı Devleti sınırları içerisinde konulduğu ilk merkez olan Tüfekhane-i Amire'den asıl yerleştirileceği yer olan Maçka silah ambarına gönderilirken silahlar sandıklara konulmaktaydı. Her silahın ebadının farklı olması hasebiyle silahhaneye gönderilen silahları taşıyan sandıkların sayısı da değişmektedir. Mesela bir sandık içerisine kasaturalı Martini Henri tüfeğinden on adet konulabilirken aynı silahın kasaturasız olanından bir sandığa yirmi beş adet sığdırabilmekteydi. Yani kasatura detayı bir yandan silahların etki gücünü arttırırken bir yandan da silahların sandık derununda daha fazla yer kaplamasına neden olmaktadır. Aynı şekilde kasaturasız Mavzer tüfeğinden bir sandığa yirmi beş adet, büyük çaplı ve kasaturalı Mavzer Tüfeğinden ise on dokuz ila yirmi adet arasında değişen sayıda silah konulabilmekteydi. Amerikan imali Winchester tüfeklerinin ise on tanesi bir sandık derununa sığabilmekteydi²⁹¹. Bu hesaplamalara göre ateşli silahların türü ve miktarı

²⁸⁹ Serdal Soyluer, "Tüfekhane-i Âmire'yi Mamur Kılmak: Osmanlı Tüfek İmalatında Avrupalı Uzmanların Rolü", *Osmanlı Araştırmaları*, C. 52, S. 52, (2018), s. 268-269.

²⁹⁰ BOA. Y.PRK.ASK.145/113. (H. 08.06.1316/M.24 Ekim 1898). Zikredilen araba hakkında arşiv belgesinde teferruatlı bilgi verilmemiştir.

²⁹¹ Tüfekhane-i Amire'de tamiri yapılan dört yüz adet kasaturalı Martini Henri Tüfeği kırk sandıkla, yedi yüz adet kasaturalı düğmeli martini tüfeği de yetmiş sandıkla Maçka Silahhanesi'ne sevk edilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK.149/61. (H.29-11-1316/M.10 Nisan 1899).; Tüfekhane-i Amire'de tamir olunan Mavzer Tüfekleri ile bunlara ait kasaturalar ayrı sandıklara konularak gönderilmiştir. Sekiz yüz adet büyük çaplı Mavzer Tüfeği ile bunlara ait kasaturalar kırk iki sandıkla, beş yüz adet büyük çaplı mavzer tüfeği ile bunlara ait kasaturalar ise yirmi beş sandıkla Maçka Silahhanesi'ne ulaştırılmıştır. Bkz. BOA.Y.PRK.ASK. 151/60. (H. 18.01.1317/M. 29 Mayıs 1899).; Tüfekhane-i Amire'de tamiri bitmiş olan toplam altmış dört sandık kasaturalı Martini Tüfeği Maçka Silahhanesi'ne sevk edilmiştir. İş bu sandıklar bir seferde nakledilmemiştir. Birinci seferde kırk sandık içerisinde bin adet kasaturalı Martini Tüfeği. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 153/76. (H. 23.03.1317/M. 1 Ağustos 1899).; İkinci seferde yirmi dört sandık derununda altı yüz adet kasaturalı Martini Henri Tüfeği olmak üzere toplamda bin 600 adet tüfek Silahhane-i Hümayun'a gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 153/92. (H. 26.03.1317/M. 4 Ağustos 1899).; Tüfekhane'de tamir edilen elli adet Martini Henri Tüfeği, elli adet Yunan Garası ile beraber sekiz tane kasatura ve kılıfı yedi sandık derununda Maçka Silahhanesi'ne sevk edilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 158/21. (H. 05.10.1317/M. 6 Şubat 1900).; Doksan adet Yunan Gara tüfeğinin de bulunduğu on üç sandık arabalara yüklenerek Maçka ambarına ulaştırılmak üzere yola çıkarılmıştır. Tüfekhane-i Amire memuru muavinin bildirdiği jurnale göre Tüfekhane-i Amire atölyesinde bütün aksamaları tamir edilen Yunan Garası'nın yanı sıra bu sandıklarda yirmi beş adet kasatura süngü ve yine zikredilen miktarda süngülü Martini Henri Tüfeği ve elli adet Süvari Filintası bulunmaktaydı. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK.158/45. (H. 12.10.1317/M. 13 Şubat 1900).; Tüfekhane-i Amire'de tamir edilen otuz adet Winchester Tüfeği üç sandığa konularak Maçka Silahhanesi'ne nakledilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK.164/5. (H. 04.06.1318/M. 29 Eylül

söylenip irsal işleminde kaç sandık kullanıldığı açıkça söylenmemiş olan arşiv dokümanlarındaki sandık sayılarına ulaşılabilir²⁹². Yunan Gara Tüfeklerinin bulunduğu sandıklar ve derunlarındaki silahlar hesaplanamamıştır. Çünkü mezkûr tüfekle beraber aynı sandık içerisinde başka silahlara da yer verilmiştir. Ancak şunu belirtmeliyiz ki Yunan Gara Tüfekleri ile beraber aynı sandık içerisinde Silahhane-i Amire'ye irsal edilen silahlar büyük hacimli değildi.

Her geçen gün gelişen savaş teknolojisi ve savunma sistemleri devletleri tahrip gücü artan silahlar üretmeye sevk etmiştir. Osmanlı Devleti de gerek ithalat yoluyla gerekse kendi ürettiği silahlarla olsun ordusunda kullanacağı son sistem silahları takip eder ve bunları temin etme yoluna giderdi. Bu nedenle Tüfekhane-i Amire'de tamiri veya muayenesi yapıp Maçka Silahhanesine gönderilen silahların türü ve sayısı Osmanlı Devleti'nin savaşlarda kullandığı silah teknolojisi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin siparişe satın aldığı, önce muayene, bakım ve onarım için Tüfekhane-i Amire'ye irsal ettiği silah türlerinde Mavzer tüfeği ve Martini tüfeği yoğunluktaydı. Ancak 20. yüzyılın başlarında Mavzer tüfeğinin bakım ve onarımına rastlanmazken Martini tüfeği süngü ilavesiyle karşımıza çıkmaktadır. Çünkü silahın sayıca fazla olması anlayışı yerini silahın sayıca az ve etkili olmasına bırakmıştır. Daha önce zikredilmeyen Yunan Garası, Süvari Filintası ve Winçhester isimli ithal tüfekler Maçka Silahhanesindeki yerini almıştır²⁹³. Bu yeni silahların Osmanlı askeri lügatine girmesiyle mavzer ve martini tüfeklerinin siparişi azalmış olsa da bu silahların Osmanlı ordusunda kullanımı devam etmiştir. Buna paralel olarak silahhaneye yerleştirilmeden evvel Tüfekhane-i Amire'deki tamir işleri de sürdürülmüştür.

Nasıl ki Osmanlı ülkesine ithalat yoluyla gelen silahların merkez silahhanesine nakledilmeden önce bakım ve onarımı yapıyorsa aynı şekilde silahlar kullanıldıktan sonra da ihtiyaç halinde tamiri yapıldı. Örneğin 21 Nisan 1908 tarihli arşiv vesikasına göre ordulardan gelen silahlar Tüfekhane-i Amire'de tamir edilmiştir. Büyük olasılıkla harp sahasında hasar görmüş olan bu silahlar onarıldıktan sonra Maçka Silahhane-i Hümayun'a nakledilmiştir. Bu silahların cins ve miktarı yetmiş adet Kasatura tüfeği, bin 550 adet süngülü ve Kasaturalı Martini Henri Tüfeği idi²⁹⁴.

1900).; Otuz iki adet süngü kılıfı ve süngülü Martini Henri Tüfek dört sandıkla memlu olarak gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK.167/34. (H. 17.10.1318/M. 7 Şubat 1901).

²⁹²Bu tüfekle ilgili 8 Mayıs 1899 tarihli arşiv belgesinde tavsiz edilen bilgiler de şu şekildedir; sekiz yüz adettir, kasaturalı ve büyük çaplıdır. Ancak bir önceki sevkியatta gelen silahların cins ve miktarı ile bu son nakledilen ateşli silahlar karşılaştırıldığında her sandığa on dokuz yirmi adet tüfek sığıldığı düşünülürse sekiz yüz adet tüfek kırk iki sandık derununda taşınmıştır denilebilir. BOA. Y.PRK.ASK. 150/85. (H. 27.12.1316/M. 8 Mayıs 1899).; Amerikan mamulü otuz adet Winchester tüfeğinin Tüfekhane'de bakım ve onarımı yapıldıktan sonra Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği ifade edilmektedir. 30 Adet tüfek = 3 Sandık. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK.190/20. (H. 02.11.1320/M. 31 Ocak 1903).

²⁹³ BOA. Y.PRK.ZB. 24/4. (H. 10.09.1317/M. 12 Ocak 1900).

²⁹⁴ BOA. Y.PRK.ASK. 255/85. (H. 19.03.1326/M. 21 Nisan 1908).

Tüfekhane-i Amire atölyelerinde termimat işlemi yapılan silahlar sadece Avrupa ülkelerinden ithal silahlarla sınırlı değildi. Savaş zamanlarında sorun yaratabileceği düşünülen ve bu nedenle tamirine gereksinim duyulan bütün askeri teçhizatlar geri alınmak üzere zikredilen atölyede muhafaza edilirdi. Etkin kullanıma hazır hale getirilen silahlar başta Silahhane-i Amire olmak üzere Osmanlı ülkesindeki silah depolarına nakledilmekteydi. Buraya kadar olan bölümde bakım ve onarımı yapıp Maçka Silahhanesine sevk edilen silahlardan bahsedilmiştir. Şimdi ise üretimi bizzat Tüfekhane-i Amire’de yapıp Silahhane-i Hümayun’a gönderilen silahlardan bir diğer ifade ile yerli silahlardan söz edilecektir.

Gelişen teknoloji ve silah endüstrisinin yansımaları Osmanlı Devleti’nin Tophane-i Amire tüfek fabrikasında da görülmüştür. Taşınması kolay ve muhafaza edileceği depoda daha az yer kaplaması için Tüfekhane-i Amire’de yeni imal olmuş silahlarda küçük ebatlar tercih edilmiştir. Buna göre tüfekhane atölyesinden 1892 yılında dört sandık Martini Henri Tüfeği, yüz altmış iki sandık Küçük Çaplı Kasaturalı Mavzer Tüfeği ve on bin sandık mavzer fişeği Maçka silah ambarına gönderilmiştir²⁹⁵. 22 Şubat 1908 tarihli arşiv belgesine göre Tüfek Fabrikası’nda en yeni modelde imal olunan küçük çaplı mavzer tüfeklerinden yirmi beş tanesinin Maçka Silahhanesine irsal edildiği bilgisine yer verilmiştir. Son sistem yeni mavzer tüfeğinin özellikleri ilgili belgede şöyle sıralanmıştır: 7,65 milimetre küçük çaplı anahtarlı mavzer tüfeği bila kısıdır²⁹⁶. Aradan geçen on yılda Martini silahının üretimi durdurulurken Mavzer silahları daha teşekküllü hale getirilmiştir.

Tablo 9: BOA’dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi’ne Tüfekhane-i Amire’den Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Miktarı
1892	24 Mart ²⁹⁷	Martini Henri Tüfeği	40 Adet
		Mavzer Tüfeği	20 Adet (Kasaturalı)
		Mavzer Fişeği	10 Bin Sandık ²⁹⁸
	27 Nisan ²⁹⁹	Mavzer Tüfeği	5 Bin 640 Adet (Büyük Çaplı)
	16 Mayıs ³⁰⁰	Mavzer Tüfeği	Bin Adet (Büyük Çaplı)
1894	24 Ağustos ³⁰¹	Mavzer Tüfeği	Bin 319 Adet (Küçük Çaplı)
			92 Adet (Büyük Çaplı)
			12 Bin 382 Adet (Küçük Çaplı, Mukarrer Atışlı, Kasaturalı)
1897	26 Temmuz ³⁰²	Martini Henri Tüfeği	200 Adet (Kasaturalı)
			300 Adet (Kasaturasız)
	16 Ağustos ³⁰³	Martini Henri Tüfeği	100 Adet (Kasaturalı)

²⁹⁵ BOA. Y.PRK.ASK. 80/70. (H. 24.08.1309/M.24 Mart 1892).

²⁹⁶ BOA. Y.MTV. 306/126. (H. 19.01.1326/M. 22 Şubat 1908).

²⁹⁷ BOA. Y.PRK.ASK. 80/70. (H. 24.08.1309/M. 24 Mart 1892).

²⁹⁸ İncelenen arşiv belgelerinde sandıkların kaç adet tüfek taşıdığı hakkında malumat sahibi olunmadığı için Mavzer fişeklerinin sayısı adet olarak ifade edilememiştir. Bu nedenle tabloda muhtelif cins silahların toplam sayısı olarak işlenmiş olan 29 Bin 327 adete Mavzer fişekleri dâhil edilmemiştir.

²⁹⁹ BOA. Y..MTV. 61/104. (H. 29.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

³⁰⁰ BOA. Y..MTV. 62/66. (H. 18.10.1309/M. 16 Mayıs 1892).

³⁰¹ BOA. Y..MTV. 103/44. (21.02.1312/M. 24 Ağustos 1894).

³⁰² BOA Y..PRK.ASK.129/89. (H. 25.02.1315/M. 26 Temmuz 1897)

1898	24 Ekim ³⁰⁴	Mavzer Tüfeği	100 Adet (Büyük Çaplı)	
		Mavzer Tüfeği	600 Adet (Kasaturalı)	
1899	10 Nisan ³⁰⁵	Martini Henri Tüfeği	400 Adet (Kasaturalı)	
			700 Adet (Kasaturalı - Düğmeli)	
	8 Mayıs ³⁰⁶	Mavzer Tüfeği	800 Adet (Kasaturalı - Büyük Çaplı)	
	29 Mayıs ³⁰⁷	Mavzer Tüfeği	1300 Adet (Kasaturalı - Büyük Çaplı)	
	1- 4 Ağustos ³⁰⁸	Martini Henri Tüfeği	1600 Adet (Kasaturalı)	
	6 Eylül ³⁰⁹	Martini Henri Tüfeği	500 Adet (Kasaturalı)	
1900	12 Ocak ³¹⁰	Yunan Gara Tüfeği	80 Adet (Kasaturalı)	
	6 Şubat ³¹¹	Martini Henri Tüfeği	50 Adet	
		Yunan Gara Tüfeği	50 Adet	
		Kasatura ve Kılıfı	8 Adet	
	13 Şubat ³¹²	Yunan Gara Tüfeği	90 Adet	
		Kasatura Söngü	25 Adet	
		Martini Henri Tüfeği	25 Adet (Söngülü)	
		Süvari Filintası	50 Adet	
	23 Şubat ³¹³	Martini Henri Filintası	25 Adet	
		Yunan Gara Tüfeği	40 Adet (Kasaturalı)	
		29 Eylül ³¹⁴	Winçester Tüfeği	30 Adet
		29 Ekim ³¹⁵	Winçester Tüfeği	20 Adet
	Amerikan İmalı Silah		30 Adet	
	19 Aralık ³¹⁶	Martini Henri Tüfeği	4 Adet	
		Söngü ve Kılıfı	2 Adet	
		Söngü Kılıfı	300 Adet	
1901	7 Şubat ³¹⁷	Martini Henri Tüfeği	Belirtilmemiş (Söngülü)	
		Söngü Kılıfı	32 Adet	
1903	31 Ocak ³¹⁸	Wençister Tüfeği	30 Adet	
1908	22 Şubat ³¹⁹	Mavzer Tüfeği	25 Adet (Küçük Çaplı)	
	21 Nisan ³²⁰	Kasatura Tüfeği	70 Adet	
		Martini Henri Tüfeği	Bin 550 Adet (Söngülü ve Kasaturalı)	
Toplam			29 Bin 327 Adet	

³⁰³ BOA. Y..PRK.ASK. 130/102. (H. 17.03.1315/M. 16 Ağustos 1897).

³⁰⁴ BOA. Y..PRK.ASK.145/113. (H. 08.06.1316/M.24 Ekim 1898).

³⁰⁵ BOA. Y..PRK.ASK.149/61. (H. 29.11.1316/M. 10 Nisan 1899).

³⁰⁶ BOA. Y..PRK.ASK. 150/85. (H. 27.12.1316/M. 8 Mayıs 1899).

³⁰⁷ BOA. Y..PRK.ASK. 151/60. (H. 18.01.1317/M. 29 Mayıs 1899)

³⁰⁸ BOA. Y..PRK.ASK.153/76. (H. 23.03.1317/M. 1 Ağustos 1899).; BOA. Y..PRK.ASK. 153/92. (H. 26.03.1317/M. 4 Ağustos 1899).

³⁰⁹ BOA.Y..PRK.ASK. 154/17. (H. 09.04.1317/M. 6 Eylül 1899).

³¹⁰ BOA. Y..PRK.ZB. 24/4. (H. 10.09.1317/M. 12 Ocak 1900).

³¹¹ BOA. Y..PRK.ASK. 158/21. (H. 05.10.1317/M. 6 Şubat 1900).

³¹² BOA. Y..PRK.ASK.158/45. (H. 12.10.1317/M. 13 Şubat 1900).

³¹³ BOA. Y..PRK.ASK. 158/88. (H. 22.10.1317/M. 23 Şubat 1900).

³¹⁴ BOA. Y..PRK.ASK. 164/5. (H. 04.06.1318/M. 29 Eylül 1900).

³¹⁵ BOA. Y..PRK.ASK. 165/33. (H. 05.07.1318/M. 29 Ekim 1900).

³¹⁶ BOA. Y..PRK.ASK. 166/49. (H. 26-08-1318/M. 19 Aralık 1900).

³¹⁷ BOA. Y..PRK.ASK. 167/34. (H. 17.10.1318/M. 7 Şubat 1901).

³¹⁸ BOA. Y..PRK.ASK. 190/20. (H. 02.11.1320/M. 31 Ocak 1903).

³¹⁹ BOA. Y..MTV. 306/126. (H. 19.01.1326/M. 22 Şubat 1908).

³²⁰ BOA. Y..PRK.ASK. 255/85. (H. 19.03.1326/M. 21 Nisan 1908).

3.9.3. Marangozhane-i Hümayun'dan Silahhane'ye Gönderilen Silahlar

İncelenen arşiv belgelerine göre Marangozhane-i Hümayun'dan Silahhane-i Amire'ye silah irsal edildiği saptanmıştır. Bu silahların marangozhane atölyesinde imalinin yapıldığına ya da tamirat işleri için gelmiş olduğuna dair arşiv vesikalarında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Lakin silahların kundak kısmı gibi ahşap aksamının elden geçirildiği tamire ihtiyaç duyanların onarıldığı düşünülmektedir. Ahşap aksamı elden geçen silahlar silahhaneye partiler halinde gönderilmiştir. Bahsedilen bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 10: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Marangozhane-i Hümayun'dan Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Miktarı				
			1. Parti	2. Parti	3. Parti	4. Parti	5. Parti
1892	27 Nisan ³²¹	Mavzer Tüfeği (Küçük Çaplı)	886 Adet	590 Adet			
			638 Adet	702 Adet	728 Adet		
			638 Adet				
			635 Adet				
			686 Adet				
			680 Adet				
			1000 Adet	686 Adet			
	16 Mayıs ³²²	Mavzer tüfeği	656 Adet	272 Adet	722 Adet		
			636 Adet	291 Adet	687 Adet		
			772 Adet	710 Adet	472 Adet		
			550 Adet	336 Adet			
			710 Adet	372 Adet			
		822 Adet	122 Adet	33 Adet			
		Filinta	16 Adet				
	7 Haziran ³²³	Mavzer Tüfeği	700 Adet				
			566 Adet	546 Adet	762 Adet		
			626 Adet	762 Adet	230 Adet	554 Adet	
			698 Adet	758 Adet	592 Adet	224 Adet	208 Adet
			480 Adet	746 Adet	342 Adet		
			710 Adet				
			710 Adet	700 Adet			
			814 Adet				
			608 Adet	512 Adet	472 Adet	474 Adet	
			550 Adet	566 Adet	486 Adet	622 Adet	
			413 Adet	486 Adet	484 Adet	620 Adet	572 Adet
			852 Adet	438 Adet	342 Adet	692 Adet	
		Filinta	112 Adet				
	21 Temmuz ³²⁴	Mavzer Tüfeği	700 Adet				
		Filinta	16 Adet				
	Toplam		37 Bin 809 Adet				

³²¹ BOA. Y..MTV. 61/104. (H. 29.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

³²² BOA. Y..MTV. 62 /66. (H. 18.10.1309/M. 16 Mayıs 1892).

³²³ BOA. Y..MTV. 63/53. (H. 11.11.1309/M. 7 Haziran 1892).

³²⁴ BOA. Y..MTV. 64/97. (H. 25.12.1309/M. 21 Temmuz 1892).

BÖLÜM 4: MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEKİ SİLAHLARIN MUAYENESİ, BAKIMI, ONARIMI VE SAİR MAHALLERE GÖNDERİLMESİ

4.1. MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEKİ SİLAHLARIN MUAYENESİ, BAKIMI VE ONARIMI

Silahhane-i Amire deposuna yerleştirilecek ya da hali hazırda yerleştirilmiş olan silahların bakımına, onarımına ve temizliğine ihtimam gösterilirdi. Ambar memurları aracılığıyla yapılan denetimlerde nazar-ı dikkati celp eden tamirat işlemlerine muhtaç silahlar Tophane-i Amire'ye ya da Tüfekhane-i Amire'ye sevk edilirdi. Daha sonra Maçka Silahhanesi ambarında muhafaza edilmek üzere geri gönderilirdi. Tezin bu bölümünde Maçka Silahhanesinde bulunan silahların muayenesi yapılarak ilgili atölyelere sevk edilen tüfeklerin miktarı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Silahhane-i Amire'deki silahların muayeneleri ve tamirleri rütbesi olmadan istihdam edilen memurlar ile Kaymakam ve Mirliva payesine haiz silahhane personeli tarafından yapılmaktaydı. Bilgiler de zaten bu silahhane personelinin Tophane-i Amire müşirliğine bildirdikleri jurnallerden alınmıştır. Bu personel arasında Memur Ahmet Paşa, Memur Muhsin Paşa, Kaymakam Mehmet Bey ve Mirliva Ahmet Paşa'nın adı geçmektedir.

Maçka Silahhanesinin Osmanlı Devleti'nin merkez silah ambarı olması nedeniyle bu askerî kurum silah türü ve sayısı bakımından bir hayli zengindi. Bu nedenle muayenesi yapılıp sorunlu olan silahların ayırt edilebilmesi için Tophane-i Amire'ye ya da Tüfekhane-i Amire'ye nakledilecek silahların konulduğu sandıklar işaretlenmiştir. Tamiri lazım gelen silahlar muayene olunarak iş bu memurlar tarafından üzerinde bir (1) ve Arapça mim harfi (ا) işareti bulunan sandıkların içine konulmuştur. Buna göre Maçka Silahhanesinde kâin muayene edilen silahların cinsi ve miktarı Tablo gösterildiği gibidir.

Tablo 11: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Muayenesi, Bakımı ve Onarımı Yapılan Silahların Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Silahın Türü	Miktarı
	27 Nisan ³²⁵	Mavzer Tüfeği	54 Sandık
		Mavzer Tüfeği	2 Bin 750 Adet
		Mavzer Tüfeği	Bin 350 Adet (Küçük Çaplı)
			Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	Bin Adet (Küçük Çaplı)
			Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	8 Bin 479 Adet (Küçük Çaplı)
			4 Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	2 Bin 46 Adet (Küçük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	300 Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	Bin Adet (Küçük Çaplı)

³²⁵ BOA. Y.MTV. 61/104. (H. 29.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

1892	7 Haziran ³²⁶		305 Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	Bin 400 Adet (Küçük Çaplı)
			2 Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	200 Adet (Küçük Çaplı)
			Bin 500 Adet (Büyük Çaplı)
	16 Mayıs ³²⁷	Mavzer Tüfeği	5 Bin 500 Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	2 Bin Adet (Büyük Çaplı)
		Mavzer Tüfeği	5 Bin 850 Adet (-)
	21 Temmuz ³²⁸	Mavzer Tüfeği	2 Bin 550 Adet (Küçük Çaplı)
			9 Bin Adet (Büyük Çaplı)
Mavzer Tüfeği		2 Bin Adet (Küçük Çaplı)	
		2 Bin Adet (Büyük Çaplı)	
Toplam			691 Bin 650 Adet

Tablo 11’de görüldüğü üzere Maçka silahhanesinde muayenesi yapılan silahların türü tüfektir. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki askeri ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda Silahhane-i Hümayun’da Alman mavzer fabrikalarında imal olunan Mavzer Tüfeklerinin yoğunlukta olması kaçınılmazdır. Büyük ve küçük çaplı olarak iki çeşidi bulunan mavzer tüfeklerinden Maçka Silahhanesi’nde muayene edilenlerin toplam sayısı 691 bin 650 adettir. Silahhane memurları tarafından kontrol edilmiş olan silahlar arasında büyük çaplı mavzer tüfekleri yoğunluktadır. Bu silahlar 9,5 milimetre çapındadır. Tabloda zikredilen bir diğer silah olan küçük çaplı mavzer tüfekleri ise 7,5 milimetre çapındadır. Ancak bu kontrolü yapılmış olan tüfeklerin hepsinin bozuk ya da sorunlu olduğu anlamına gelmez. Tabloda muayene edilen silahların yekûnu olarak işlenen sayısal veri yetkililer tarafından denetlenmiş olan silahların sayısını ifade etmektedir.

Askeri teşkilatını modernleştirmek adına yaptığı reformlara bakılacak olursa Osmanlı Devleti, Almanya’dan siparişe satın aldığı mavzer silahlarını etkin bir şekilde kullanabilmek için her yolu denemiştir. Bunlardan birisi de Osmanlı askerlerinin Alman silahlarının kullanımını iyi öğrenebilmesi amacıyla Osmanlı ülkesine Alman subaylar davet edilmesidir. Aynı şekilde Maçka Silahhanesi’ndeki mavzer tüfeklerinin muayenesi için de Almanya’dan ustalar getirtilmiştir. Zira hangi silahın ne sorunu olduğu ve bu sorunu giderecek bilgiyi en iyi onu üreten firma ve onun ustaları tarafından bilinebilir. Buna istinaden ithal bir silah olan mavzer tüfeklerinin bakımı ve onarımı meselesi Maçka Silahhanesi personelinin pek aşına olmadığı bir iştir demek yanlış olmaz. Silahların muayenesi yapılırken işinin ehli olarak düşünülen Alman ustalarından bilgi ve tecrübesinden yararlanılmıştır. Yani Alman subaylarından mavzer silahlarının nasıl kullanılacağı öğrenilirken Alman ustalarından da silahların bakıma ve onarıma ihtiyacı olan silahların belirlenmesinde fikir alınmıştır ve mavzer tüfeklerinin kusuru belirlenip ona göre uygulama yapılmıştır³²⁹.

³²⁶ BOA. Y..MTV. 63/53. (H. 11.11.1309/M. 7 Haziran 1892).

³²⁷ BOA. Y..MTV. 62/66. (H. 18.10.1309/M. 16 Mayıs 1892).

³²⁸ BOA. Y..MTV. 64/97. (H. 25.12.1309/M. 21 Temmuz 1892).

³²⁹ BOA. Y..MTV. 67/6. (H. 15.02.1310/M. 8 Eylül 1892).

Muayene edilen mavzer silahlarının hepsi Tophane-i Amire ve Tüfekhane-i Amire tamir atölyelerine irsal edilmemiştir. Silahın düzgün bir şekilde çalışmasını etkileyen lakin çok ciddi bir sorunu olmayan silahların bakımı silahhanede yapılarak yerine geri konulmuştur. Örneğin İstanbul'da meydana gelen depremde Maçka silahhane binası da etkilenmiştir. Depremi şiddetiyle bu askeri yapı ciddi anlamda sarsılmış olacak ki silahhanenin içerisinde muayene bölümünde bulunan silahların konulduğu sehpa devrilmiştir. Depremi etkisiyle Maçka silah ambarında sehpa devrilerek tamire muhtaç hale gelen 8 bin 566 adet 9,5 milimetre çapındaki büyük çaplı mavzer tüfekleri sağlam bulunarak yağlanıp yerlerine konulmuştur³³⁰. Silahların tüfeklikte değil de sehpa üzerinde bulunmasının sebebi silahların muayene edilmesi ve muayene sırasında olası bir kazaya mahal vermemek içindir. Zaten muayene sebebi silahların ateşleme, tetikleme vb. kusurlarının olup olmadığının denetlenmesi ve buradan alınan neticeye göre silahın harp alanında kullanıma hazır hale getirilmesidir.

Maçka Silahhanesi'nde bulunan silahların işler durumda olmasına özen gösterilmekteydi. Bu nedenle silahlar silahhaneye konulmadan önce ve sonra her daim denetlenirdi. Yukarıda açıklanan sayısal veriler Silahhane-i Amire'de bulunup denetimden geçirilmiş olan silahlara aittir. Bunun haricinde Almanya'dan sipariş edilip ikinci kafil ile Osmanlı Devleti'nin merkez silah ambarına ulaştırılmış mavzer tüfekleri de mevcuttur. Mezkûr tüfekten toplamda iki yüz on altı sandık gelmiştir. Ancak bu iki yüz on altı sandığın yüz otuz beşi açılarak Tophane-i Amire'de muayene edilmiştir. Denetimden başarı ile geçen silahlar Maçka Silahhane-i Hümayun'a sevk edilmiştir. İşler durumda olmayan tüfeklerin nakli ise tamir edildikten sonraya bırakılmıştır³³¹.

Tetkik edilen arşiv dokümanlarına göre Silahhane-i Amire 'den Tophane-i Amire'ye tamir için gönderilen silahların onarımdan geçirilmesi ile ilgili iki sebep görülmüştür; birinci sebep hava şartları ya da binanın durumundan kaynaklanan rutubet, ikinci sebep ise silahın yanlış veya da uzun yıllar kullanımından kaynaklanan yıpranmalardır.

Silahların kullanımı kadar bakımına da aynı şekilde ihtimam gösterilmelidir. Silahlara basit ve kapsamlı olmak üzere iki tür bakım uygulanmaktadır. Basit bakım, silahın kirli yerlerinin temizlenip yağlanması ve kurulanmasından ibarettir. Teknik bilgi gerektirmeyen bu işlemi kişi kendisi de yapabilir. Kapsamlı bakım ise daha tafsilatlıdır. Bu nedenle tecrübe ve uzmanlık ister. Sıcak ve rutubetli ortamlarda saklanan silahların basit ya da kapsamlı olması hiç fark etmez bakımı daha sık yapılmalıdır. Demirden yapılmış olması hasebiyle uzun süre rutubetli havaya maruz kalan silahlar pas tutar. Hava şartları nemli olan binalarda saklanan silahların bulunduğu yerler düzenli bir biçimde havalandırılarak ortamın nem dengesinin düşürülmesi gerekmektedir.

Maçka Silahhanesi'nin tamiri ile ilgili bilgilerin aktarıldığı bölümde çatı ve camlardan içeri yağmur ve kar suyunun sızdığından bahsedilmiştir. Yani bu silahhane rutubete açık bir

³³⁰ BOA. Y..MTV. 103/44. (21.02.1312/M. 24 Ağustos 1894).

³³¹ BOA. Y..PRK.ASK. 211/1. (H. 27.10.1321/M. 16 Ocak 1904).

bina idi. Bu nedenle 8 bin 900 adet tüfek rutubetten etkilenecek pas tutma ihtimaline karşı temizlenmiştir. Burada bir hususun altını çizmekte fayda var. O da 8 bin 900 adet tüfeğin bulunduğu yerdeki silahların bu sayı ile sınırlı olmadığıdır. Zikredilen bu sayı sadece Maçka Silahhane-i Hümayun deposunda sandık kapakları açık bir şekilde bulunan ve rutubet alarak temizlenen tüfekleri ifade etmektedir. Bir başka ifade ile pas tutma ihtimaline karşı yağlanıp yerine konulan tüfeklerin olduğu mahalde toplam 146 bin 460 adet Düğmeli Martini Tüfeği³³² ile 134 bin 100 adet Kasatura bulunmaktaydı³³³.

Tetik yayı silahların ateşleme sisteminin önemli bir parçasıdır. Ateşleme sırasında tetik yayında yaşanacak bir aksaklık silahı tümüyle kullanılamaz hale getirecektir. Uzun yıllar kullanımdan veya yanlış kullanımdan kaynaklanan yıpranma nedeniyle meydana gelen sorunlu mezkûr parçanın bakım ve onarımı zamanında yapılmalıdır. Mesela Maçka Silahhanesi'ndeki silahların temizliği yapılırken bazı tüfeklerin tetik yaylarında kırıklara rastlanmıştır. Bazı diyerek nitelenen büyük çaplı mavzer tüfeklerinin Silahhane-i Hümayundaki oranı yüzde sekiz veya yüzde on kadar idi. 9,65 milimetre çapındaki³³⁴ bu silahların basit bakımı sırasında fark edilen sorun kapsamlı bakımları yapılmak üzere Maçka Silahhanesinden Tophane-i Amire'ye nakledilmiştir³³⁵.

Tetik yayı kırılması ve rutubetten kaynaklanan pas haricinde silahın namlusunun, namlu yiv ve setinin deforme olması, kundak, kabza ya da iğnenin kırılması, tetik, şarjör vs. kısımlarının işlevini kaybetmesi silahlarda ateşleme sorunlarına neden olması hasebiyle bu saydığımız hususlar ateşli silahların tamirini gerektiren sorunlar arasında yer almaktadır. Bu bölümlerin birisinde yaşanacak fonksiyon kaybı silahı kullanılmaz hale getirecektir. Tophane-i Amire'de tamir edilip Maçka Silahhanesine 133 sandık içerisinde gönderilen muhtelif cins silah ve kasaturanın tamir sebebi açıkça ifade edilmese de silahların yukarıda zikredilen bölümlerinden birisinde sorun olduğu kanısına varılabilir³³⁶.

4.2. MAÇKA SİLAHHANESİ'NDEN VE SAİR YERLERE GÖNDERİLEN SİLAHLAR

Askeri malzeme, mühimmat ve tüfekler Silahhane-i Hümayun tarafından gelişi güzel dağıtılmazdı. Her adımın, işlemin kayıtları muntazaman tutulur deftere kaydedilirdi³³⁷.

³³² Bkz. Ek. 15. s. 142.

³³³ BOA. Y. MTV. 4/102. (H.18.10.1297/M. 23 Eylül 1880).

³³⁴ Bkz. Ek. 15. s. 142.

³³⁵ BOA. Y.PRK.ASK. 79/12. (H. 29.06.1309/M. 30 Ocak 1892).

³³⁶ Tophane-i Amire 'de tamir edilen on sandık tüfek, bir sandık filinta, iki sandık kasatura Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 71/32. (H. 10.09.1308/M. 19 Nisan 1891).; Tophane-i Amire 'de tamir edilmiş on altı sandık Winchester gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 80/70. (H. 24.08.1309/M. 24 Mart 1892).; Tophane-i Amire 'de tamir edilen kasatura ile beraber kırk adet martini ve yirmi dört adet kasatura ile beraber yunan gara tüfeği dört sandıkla Maçka Silâhane-i Hümayun'a irsal edilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 137/22. (H. 15.11.1315/M. 7 Ağustos 1898).; 4 Eylül 1898 Ağustos ayı içinde on sandık derununda iki yüz elli adet büyük çaplı mavzer tüfeği ile üç sandık derununda üç yüz adet kasatura Tophane-i Amire 'de tamir edilip Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 143/55. (H.17.04.1316/M. 4 Eylül 1898).; Tophane fabrikasında tamir olmuş 87 sandık muhtelif cins tüfek Maçka Silahhanesi'ne gönderilmiştir. Bkz. BOA. Y.PRK.ASK. 85/107. (H. 29.03.1310/M. 21 Ekim 1892).

³³⁷ BOA. Y. MTV. 241/122. (H. 21.12.1320/M. 21 Mart 1903).

Silahhaneden irsal edilen silahların tüfekliklerdeki yeri derhal tamamlanırdı. Merkez Silahhanesi'nde her şey nizamlı bir şekilde yürütüldüğünden bu ambarda ne bir eksik ne bir fazla silah bulunurdu. Fazla olan tüfeğin konulabileceği yer mevcut değildi. Yeri belli olmayan tüfeklerin de zayi olması kaçınılmazdı. Bunun yanı sıra kaydı tutulmamış silahlar asi bir silahhane personelinin eline geçip devlet için tehdit unsuru oluşturabilirdi. Düzenli kayıt tutulmasının bir diğer nedeni de ekonomidir. Silahların büyük bir kısmı ithal edildiğinden devlet için belli bir maliyeti vardı. Bu sebeplerle silahların iyi korunması ve doğru yerlere ulaştırılması gerekmektedir.

İmalat, müsadere veya ithalat yoluyla getirilip Osmanlı silahhanelerine yerleştirilecek silahlar evvela bakım ve onarım için Tophane-i Amire ve Tüfekhane-i Amire'de elden geçirilirdi. Bu atölyelerde tamiratı bitip irsal edilen ateşli ve ateşsiz silahlar muhafaza edilmek üzere Maçka Silahhanesinde toplanır ve ihtiyaca göre Osmanlı askerî teşkilat yapısında yer alan ilgili birimlerde harp sahalarında kullanılmak üzere saklanırdı. Çalışmanın önceki bölümlerinde Silahhane-i Amire'ye gönderilen silahlardan ve bu yapının merkez silah ambarı olarak kullanıldığından söz edilmişti. Şimdi de arşiv belgelerinden elde edilen bilgilerle bu silah deposunda biriktirilmiş olan silahların hangi askeri birimlere, hangi saiklerle nakledildiğinden bahsedilecektir. Ancak bir dokümanda merkez silahhanesinden sevk edilen silahların nereye gittiği açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Buna göre nereye nakledildiği bilinmemekle beraber Maçka Silahhanesi'nden iki yüz on altı sandık derununda bin adet Küçük Çaplı Kasaturalı Mavzer Tüfeği irsal edilmiştir³³⁸.

4.2.1. Tophane-i Amire ve Ona Bağlı Birimlere Gönderilen Silah ve Mühimmat

Nasıl ki Osmanlı ordusunun kullanacağı silah ve askerî teçhizat, Maçka Silahhanesine konulmadan önce silahın mahiyetine göre Tophane-i Amire ya da Tüfekhane-i Amire'de bakım ve onarım işlemi görüyorsa aynı şekilde Silahhane-i Hümayun'dan çeşitli mahallere gönderilen silahların da bu atölyelerde bakımı yapılırdı. Böylelikle Maçka Silahhanesi'nden Tophane'ye gönderilen silahların cins ve miktarı hakkında malumat sahibi olunabilmektedir. Örneğin Maçka Silahhanesi'nden alınıp Fransa Sefareti'ne verilecek olan muhtelif cins tüfek ve kasatura evvela Tophane'ye sevk edilmiştir. Toplam 30 bin 153 adet olan bu silahların türü ve sayısı 4 Mart 1891 tarihli belgede şu şekilde belirtilmektedir; on üç adet nikel yaldızlı kırma, otuz bin adet nikel yaldızlı safir kırma, yirmi adet siyah boyalı kırma, otuz altı adet safir ve otuz altı adet vasat revolver, yirmi dört adet çifte usul kırma çift namlulu tabanca ile yirmi dört adet Fransa imali tüfeklerden bozma kasaturalar³³⁹.

Maçka Silahhanesi Osmanlı Devleti'nin merkez silah ambarı olması hasebiyle mezkûr yapının her daim yeni ve kullanıma hazır ateşli silah ve askeri teçhizatla donatılmasına önem verilirdi. Örneğin Maçka Silahhanesi ile Harbiye Ambarı'nda mevcut olan silahlardan elli bir adet eski silah Tophane-i Amire Fabrikası'na gönderilmiştir³⁴⁰. Bu belgede eskilerinin tamir

³³⁸ BOA. Y.PRK.ASK. 87/13. (H. 06.05.1310/M. 26 Kasım 1892).

³³⁹ BOA. Y.PRK.ASK. 70/23. (H. 23.07.1308/M. 4 Mart 1891).

³⁴⁰ BOA. Y.PRK.ASK. 90/116. (H. 13.10.1310/M. 2 Mart 1893).

edilip geri gönderileceği veyahut da eskilerin yerine yenilerinin konulacağına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Tophane-i Amire atölyesine Maçka Silahhanesi'nden silah gittiğine dair bir diğer arşiv vesikası 1 Mart 1899 tarihine aittir. Buna göre Üçüncü Ordu'ya üç yüz seksen dört sandık küçük çaplı mavzer fişeği ve 9 bin 600 adet tüfek sevk edilmesi gerekiyordu. Ancak bu tüfeğin sadece 4 bin adeti yüz altmış sandıkla Maçka Silahhanesi'nden Tophane-i Amire talimhanesine getirilmiştir³⁴¹.

Tophane'nin imal ettiği tüfeklerle her geçen gün ilerleyen teknolojik gelişmeleri yakalayabilmesi için daha fazla üretim yapması gerekmektedir. Bu nedenle yeni silah fabrikalarının kurulması gündeme geldi. Birkaç şehrin adı geçse de yeni fabrika 1845 senesinde Zeytinburnu'nda Tophane-i Amire'ye bağlı olarak inşa edilmiştir³⁴². Osmanlı Devleti bu kadarla da kalmayıp 1870'li yıllardan sonra elindeki silahlara uygun mühimmat üretmeye de başlamıştır³⁴³. Zeytinburnu Fabrikası olarak adlandırılan yerli yeni silah üretim merkezine Maçka Silahhanesinden muhtelif cins köhne silahlar nakledilmiştir³⁴⁴. İlgili belgede bu silahların cins ve miktarı açıkça söylenmemiştir. Lakin Osmanlı ordusu Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar Martini ve Mavzer tüfekleri kullandığına göre köhne olarak nitelenen silahların Martini ve Mavzer Tüfeği olması muhtemeldir³⁴⁵. Silahhane-i Hümayun'dan Tophane-i Amire marangozhanesine altı yüz seksen dört adet Alman imali Mavzer tüfeği, on üç adet Martini Henri Tüfeği ve yirmi dört adet yol tahtası ve tüfeklerine mahsus tahtalar gönderilmiştir³⁴⁶. Maçka Silahhanesi'nden Tophane-i Amire ve onun marangozhanesi dışında ordunun diğer birimlerine irsal edilen silahlar da bulunmaktadır.

4.2.2. Tabur ve Alaylara Gönderilen Silah ve Mühimmat

Alay ve tabur kavramlarının ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı ile ilgili teferruatlı bilgilere tez çalışmasının birinci bölümünde yer verilmiştir. Bu nedenle bu kısımda sadece alay ve taburlara Maçka Silahhanesinden sevk edilen silah ve mühimmatın cins ve miktarından söz edilecektir. Buna göre Selimiye Kışlasında bulunan İtfaiye Dördüncü Taburu için beş yüz adet Kasaturalı Martini Henri Tüfeği ve on dört adet Amerikan imali Revolver Tabanca³⁴⁷, Hassa Altıncı Alayı taburu için dört adet Amerikan imali revolver, dört adet piyade zabitan kılıcı ile birlikte Zeytinburnu fabrikası imali olan iki yüz on adet kılıç Maçka Silahhanesi'nden verilmiştir³⁴⁸. Bunların haricinde Selimiye Kışlası'ndaki askerlere bir miktar kılıç ve dokuz adet kasatura da yine mezkur silahhaneden irsal edilmiştir³⁴⁹.

³⁴¹ BOA. Y.PRK.ASK. 147/75. (H. 18.10.1316/M. 1 Mart 1899).

³⁴² Mine Su Mızrak, *XIX. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı Devleti'nde Sanayi Ve Zeytinburnu Demir Fabrikası*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2014, s. 43-47.

³⁴³ Tetik, *a.g.e.*, s. 235.

³⁴⁴ BOA. Y. MTV. 280/36. (H. 09.09.1323/M. 7 Kasım 1905).

³⁴⁵ Tetik, *a.g.e.*, s. 235.

³⁴⁶ BOA. Y. MTV. 61/104. (H. 29.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

³⁴⁷ BOA. Y.PRK.ASK. 71/57. (H. 27.09.1308/M. 6 Mayıs 1891).

³⁴⁸ BOA. Y.PRK.ASK. 77/49. (H. 08.04.1309/M. 11 Kasım 1891).

³⁴⁹ BOA. Y.PRK.ASK. 91/63. (H. 28.11.1310/ M. 13 Haziran 1893).

Silahhane-i Amire'den tabur ve alaylara verilmek üzere yalnızca silah alınmıyordu. Bu silahlara ek olarak bir de bu silahlara mühimmatlar da merkez silahhanesinden temin edilmekteydi. Örneğin Bahr-ı Siyah Boğazı, Topçu Alayı zabitanı için gereken 47 adet Rovolver Tabanca ve fişekleri Maçka silahhanesinden temin edilmiştir³⁵⁰. Aynı şekilde İkinci Ordu-yı Hümayuna mensup topçu ve süvari alayları için şeshaneli ve toz barutu ve saire levazımat ile Bahr-ı Siyah Boğazı, Topçu Alayı zabitanı için gereken 47 adet Revolver Tabanca ve fişekleri Silahhane-i Hümayundan gönderilmiştir³⁵¹. Lakin miktarları açıkça söylenmemiştir. İlgili dokümanda sadece Maçka ambarından gönderildiği yazmaktadır³⁵².

Maçka Silahhanesi'nden tabur ve alaylara irsal edilen silahlarla ilgili sarıh ve safi bir şekilde ifade edilmemiş bir diğer bilgi ise nakliyatla kullanılan aracın türüdür. Sadece Kale-i Sultaniye ilave taburlarına ulaştırılan silahların Selanik Vapuruna yüklenmiş olduğu bilinmektedir. Mezkûr vapur ile 3 bin 200 adet Martini tüfeği Maçka Silahhanesinden Kale-i Sultaniye ilave taburlarına gönderilmiştir³⁵³.

4.2.3. Jandarmaya Gönderilen Silah

Jandarma, 19. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan askeri konuma haiz bir kolluk kuvvetidir. Fransa'da ortaya çıkmıştır. Avrupa'da görülmeye başlayan jandarma birlikleri Osmanlı Devleti'nde önce zaptiye adıyla kurumsallaşmış daha sonra da asakir-i zaptiye olarak düzenlenmiştir. İç güvenlikten sorumlu bu birlik en sonunda jandarmaya dönüşmüştür. Jandarmaların piyade ve süvari askerleri gibi üniformaları ve silahları vardı³⁵⁴.

Jandarma alay efradı ve süvarilerinin Osmanlı ülkesinde iç güvenliği tesis etmede kullanacakları silahlar Maçka Silahhanesi'nden gönderilmekteydi. Buna göre Kudüs jandarma taburuna sonradan ilave olunan süvari efradı için elli iki adet Winchester Filintası, yirmi beş adet Belçika imali revolver ve elli adet kılıç³⁵⁵, Basra jandarma alayı efradı için 314 adet Filinta tüfeği ile 158 sandık Snayder fişeği³⁵⁶, Beşinci Ordu ve Manastır vilayeti jandarma alayının süvarileri için ise 176 adet Winchester Tüfeği, 73 adet Kasaturalı Martini Henri tüfekleri, 200 adet Süngü Kılıfı, 200 adet Kasatura Kılıfı ve 10 adet piyadeye mahsus Zabitan Kılıcı Maçka silah deposundan verilmiştir³⁵⁷.

4.2.4. Kalelere Gönderilen Silahlar

Kaleler genellikle yol kavşağı, derbentler ve denize uzanan burun gibi önemli yerlere inşa edilirdi. Kalelerin konumlandırılacağı mevki seçilirken az bir kuvvetle müdafaa

³⁵⁰ BOA. Y.PRK.ASK. 168/16. (H.03.12.1318/M. 24 Mart 1901).

³⁵¹ BOA. Y.PRK.ASK. 168/16. (H.03.12.1318/M. 24 Mart 1901).

³⁵² BOA. Y.PRK.ASK. 176/46. (H. 10.07.1319/M. 23 Ekim 1901).

³⁵³ BOA.Y.PRK.ASK. 168/109. (H. 30.12.1319/M. 9 Nisan 1902).

³⁵⁴ Ahmet Özcan, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulması'nın Gündeme İlk Defa Gelişi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 32, S. 53, (2013), s. 176-189.; Ali Sönmez, "Zaptiye Teşkilatının Düzenlenmesi (1840-1869)", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 25, S. 39, (2006), 199-219.

³⁵⁵ BOA. Y.MTV. 68/122. (H. 21.03.1310/M. 13 Ekim 1892).

³⁵⁶ BOA. Y.PRK.ASK. 88/34. (H. 19.07.1310/M. 6 Şubat 1893).

³⁵⁷ BOA. Y.PRK.ASK.156/27. (H. 26.07.1317/M. 30 Kasım 1899).

edilebilmesine dikkat edilmekteydi. Stratejik bakımdan önemli kalelere küçük garnizonlar yerleştirilmekteydi. Bu garnizonlara Osmanlı Devletinin daimi ordusundan kale eri denilen görevliler verilirdi. Hisar eri olarak da bilinen bu kale erleri 16 yüzyılda Osmanlı kalelerinin daimi askeri kuvveti idi. Ancak kapıkulu teşkilatı kuvvetlendikten sonra garnizonlar daimi muhafızlar ve kapıkulu askerleri olarak ikiye ayrılmıştı. Bunlara ek olarak bir de kale muhafızlarının dizdar denilen komutanı vardı³⁵⁸.

Kalelerin birer askeri teşkilat olmaları hasebiyle güvenliklerinin sağlanması için görevlilerine silah ve mühimmat verilmekteydi. Örneğin Kudüs ve İstanköy Kalesi için otuz yedi adet iğneli süngü, yirmi adet Fransız imali kasatura, on yedi adet süvari neferatı silahı ve yüz on adet tüfek Maçka Silahhane-i Hümayun'dan verilmiştir³⁵⁹. Bunun dışında Silahhane-i Amire'den kalelere silah ya da mühimmat nakledildiğine dair herhangi bir arşiv vesikasına rastlanmamıştır.

Tablo 12: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nden Askeri Birimlere Gönderilen Silahların Cinsi ve Miktarı

	Yıl	Ay ve Gün	Silahın Cinsi	Miktarı
Taburlara Gönderilen Silahlar	1891	6 Mayıs	Martini Henri Tüfeği	500 Adet (Kasaturalı)
			Revolver Tabanca	14 Adet
		11 Kasım	Revolver	4 Adet
			Piyade Zabitan Kılıcı	4 Adet
			Kılıç	210 Adet
	1902	9 Nisan	Martini Henri Tüfeği	3 Bin 200 Adet
Jandarma Alay Efradı ve Süvarilerine Gönderilen Silahlar	1892	13 Ekim	Winchester Filintası	52 Adet
			Revolver	25 Adet (Belçika İmali)
			Kılıç	50 Adet
	1893	6 Şubat	Filinta	314 Adet
			Fişek	158 Sandık (Sınayder)
	1899	30 Kasım	Winchester Tüfeği	176 Adet
			Martini Henri Tüfeği	73 Adet (Kasaturalı)
			Süngü Kılıfı	200 Adet
			Kasatura Kılıfı	200 Adet
Topçu ve Süvari Alayları ile Topçu Zabitanına Gönderilen Silahlar	1901	24 Mart	Revolver	47 Adet
		23 Ekim	Şeşhaneli ve toz barutu ve saire levazımat	
			İğneli Süngü	37 Adet

³⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gündüz, *a.g.e.*, s. 177-181.

³⁵⁹ BOA. Y.PRK.ASK. 175/128. (H. 29.06.1309/M. 30 Ocak 1892).

Kale, Subay ve Efrada Gönderilen Silahlar	1892	30 Ocak	Kasatura	20 Adet (Fransa İmalı)
			Süvari Neferatı Silahı	37 Adet
			Tüfek	110 Adet
		26 Kasım	Mavzer Tüfeği	Bin Adet (Küçük Çaplı ve Kasaturalı)
			Mavzer Filintası	30 Adet (Büyük Çaplı)
			Fişek	-
	1893	13 Haziran	Kılıç	-
			Kasatura	9 Adet

BÖLÜM 5: MAÇKA SİLAHHANESİ'NE İRSAL EDİLEN EŞYALAR

Çeşitli işlerde kullanılmak üzere insan tarafından meydana getirilmiş ve insan gücüyle taşınabilen her türlü cansız varlık eşyadır. Bu cansız nesneler kullanım amaçlarına göre ev eşyası, giyim eşyası vb. olarak farklı şekillerde isimlendirilir. Eşyalar günlük hayatı kolaylaştıran nesnelerdir. Bu nesneler günlük hayatta kullanılarak adeta yaşamla bütünleşmiş olabileceği gibi bazen de yeri ve zamanı geldikçe ortaya çıkarılabilir. İkinci kategoride olan yani ihtiyaç durumunda ortaya çıkarılan eşyalar için binaların içerisinde ardiye, depo ya da ambar denilen özel bir yer tahsis edilir. İncelenen arşiv dokümanlarına göre böyle bir depo Maçka Silahhanesi askeri binasında da mevcuttu.

Silahhane-i Hümayun deposunda silah ve mühimmat dışında varlığını tespit edilebilen 2 bin 283 adet eşyanın silahhaneye teslim edildiği tarih, teslimatı gerçekleştiren memurun adı ve mesleği ile eşyanın adı ve miktarı tezin bu bölümünün alt başlıklarında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Buna ek olarak Silahhane-i Amire'ye Marangozhane-i Hümayun'dan gönderilen ahşap mamulü eşyalardan da söz edilmiştir.

5.1. MAÇKA SİLAHHANESİ'NE KİŞİLERDEN İRSAL EDİLEN EŞYALAR

Maçka Silahhanesi deposunda ev eşyası ve inşaat araç-gereçleri başta olmak üzere her türlü eşya bulunmaktaydı. Bu eşyalar Silahhane-i Amire'ye farklı meslek gruplarına mensup şahıslar tarafından teslim edilmiştir. Eşyaların bizzat teslim eden kişilere mi ait yoksa bu iş için memur edilmiş silahhane görevlilerine mi ait olduğu bilgisi arşiv belgelerinde net bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak eşyaların birbirinden bağımsız mahiyetlerine bakıldığında bunların sahibi olmayan kayıp eşyalar olduğu ya da sahiplerinin vefatından sonra ortada kalan eşyalar olduğu düşünülmektedir.

5.1.1. Ham Maddesine Göre Eşyalar

Silahhane deposundaki eşyaların niteliğine bakıldığında bunların demir, ağaç, toprak, yün, pamuk veya ipek kumaş gibi farklı ham maddelerden yapılmış ürünler oldukları görülmektedir. Bu ürünlerin ihtiyaç dâhilinde dağıtımının kolayca yapılabilmesi için Osmanlı Devleti'nin merkez Silahhanesi'nde toplanmaktaydı. Buna göre Maçka Silahhanesi'nde ham maddesi ahşap, kağıt, yün ve iplik olan toplam 114 adet eşya bulunmaktadır.

5.1.1.1. Ahşap/Ağaç Mamulü Eşyalar

1893-1922 yılları arasında Maçka Silahhanesi'ne isimlerinin sonu *ağa* ve *efendi* olarak anılan kişiler tarafından ham maddesi ağaç olan eşyalardan en fazla dolap ve sandık ulaştırılmıştır. Büyük, küçük ve çam tahtası gibi özelliklerinden bahsedilen bu eşyalar bir başka eşyanın saklanması ve muhafaza edilmesinde kullanılmaktadır. Aynı zamanda silahhane deposu içerisinde düzenin sağlanmasında ve alandan tasarruf edilmesinde dolap ve sandıklar önemli bir yere sahiptir. Maçka Silahhanesi'nde bulunan ham maddesi ahşap olan eşyalara dair ayrıntılı bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 13: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Ham Maddesi Ahşap/Ağaç Olan Eşyalar

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Adı	Miktarı
12 Eylül 1893 ³⁶⁰	Kızlarağası Hafız Bayram Ağa	Birisi Küçük Diğer Üçü Büyük Sandık (İçleri Dolu)	4 Adet
		9,5 Santimetre Çapında Piyade ve Filinta Tüfeklerin Kaydatına Havi Defter	5 Adet
	Kitapçı Ahmet Efendi	Sandık	3 Adet
	Belirtilmemiş	İskemle	1 Adet
		Raf	2 Adet
		Sandık (İçleri Dolu)	3 Adet
12 Ekim 1894 ³⁶¹	Belirtilmemiş	Mecmua	1 Adet
		Kalın Mukavva	1 Adet
13 Şubat 1895 ³⁶²	Belirtilmemiş	Sedefli Alt Kısmı Rafı Sürmeli Kebir Dolap	1 Adet
		Kanatlı ve Ayaklı Dönmeli Kebir Dolap	1 Adet
		Dönmeli ve Kanatlı Dolap	1 Adet
29 Kasım 1902 ³⁶³	Hacı Osman Ağa	Kebir Sandık	5 Adet
		Safir Sandık	7 Adet
		Vasat Sandık	9 Adet
11 Haziran 1907 ³⁶⁴	Nurullah Ağa	Çamdan Üretilmiş Beyaz Boyalı Kebir Dolap	2 Adet
16 Şubat 1922 ³⁶⁵	Belirtilmemiş	Tahta Dolap	34 Adet
		Dolap	1 Adet
		Posta kutusu	2 Adet
		Ufak ve Büyük Yazı Tahtası	5 Adet
Toplam		19 Kalem Eşya	88 Adet

Tablo 13'te de görüldüğü üzere Silahhane-i Amire'ye ham maddesi ağaç olarak kişilerden sevk edilen nesneler arasında defter ve dergi eşya olarak belirtilmektedir. Deftere silahlarla ilgili bilgilerin not edildiği bilinirken mecmuanın içeriği ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Osmanlı Devleti'nin Merkez Silahhanesi'ne ağaç mamulü olan defter ve mecmuaya ek olarak bir adet de mukavva nakledilmiştir.

³⁶⁰ BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).

³⁶¹ BOA. Y..PRK.SGE. 6/43. (H.11.04.1312/M. 12 Ekim 1894).

³⁶² BOA. Y..PRK.SGE. 6/69. (H.17.08.1312/M. 13 Şubat 1895).

³⁶³ BOA. Y..PRK.ASK.187/50. (H.27.08.1320/M. 29 Kasım 1902).

³⁶⁴ BOA. Y..PRK.SGR. 10/86. (H.29.04.1325/M. 11 Haziran 1907).

³⁶⁵ BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

5.1.1.2. Yün ve İplik Mamulü Eşyalar

Maçka Silahhanesi'ne şahıslar tarafından teslim edilen eşyalar arasında ham maddesi yün ve iplik olan seccade, bohça, çuval, torba ve battaniyenin de olduğu tespit edilmiştir. Bu eşyalar sandık ve dolap gibi bir başka eşyanın korunması ve saklanması için kullanılacak niteliktedir. Bohça, torba ve çuval içine konulan eşyayı hem muhafaza eder hem de o eşyanın taşınmasında kullanılabilir. Ancak bu bez türü eşyaların içinde sandıklarla olduğu gibi ağır nesneler taşınmamaktadır. Bu nedenle yün ve iplik mamulü eşyalar, nesnelerin taşınmasından çok saklanmasında kullanılmaktadır. Tabloda sadece bir bohçanın içinde silah konulduğundan söz edilmektedir. Bunlara ek olarak silahhane deposuna dokuz adet de battaniye nakledilmiştir. Battaniye, silah ya da eşyaların sevkiyat sırasında zarar görmesini engellemek ya da bulunduklarını yerde toz ve rutubetten etkilenmesini önlemek amacıyla örtü olarak kullanılabilir.

Tablo 14: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Ham Maddesi Yün ve İplik Olan Eşyalar

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Adı	Miktarı
12 Eylül 1893 ³⁶⁶	Kızlarağası Hafız Bayram Ağa	Seccade	1 Adet
	Kitapçı Ahmet Efendi	Silah Bohçası	1 Adet
		Bohça	2 Adet
		Torba (İçi Dolu)	11 Adet
	Belirtilmemiş	Çuval	2 Adet
16 Şubat 1922 ³⁶⁷	Belirtilmemiş	Battaniye	9 Adet
Toplam		6 Kalem Eşya	26 Adet

5.1.2. Kullanım Amaçlarına Göre Eşyalar

Bir eşyanın kullanım yerini o eşyanın özellikleri belirlemektedir. Silahhane-i Amire deposundaki 2 bin 169 adet eşya da niteliğine göre tasnif edilmiş olup kullanım amaçlarına göre dört kısımda ele alınmıştır. Bu göre Maçka Silahhanesi'nde ev eşyaları, giyim kuşam ve aksesuar eşyaları, inşaat ve tamir işlerinde kullanılan eşyalar ve mutfak eşyaları bulunmaktadır. Burada şu da belirtilmelidir; 2 bin 169 adet eşyanın 850 tanesi bu sayılan dört bölümden herhangi birine dâhil edilmemiştir³⁶⁸.

³⁶⁶ BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).

³⁶⁷ BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

³⁶⁸ 9 adet mermer yapımı eşya. Bkz. BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).; bir adet Avrupa mamulü küçük araba. Bkz. BOA. Y..PRK.SGE. 6/68. (H.11.08.1312/M. 7 Şubat 1895).; on adet kebir ve safır yaldızlı çerçeve derununda cami levhası. BOA. Y..PRK.SGE. 9/74. (H.23.02.1320/M. 26 Temmuz 1902).; 425 adet üzerinde on tel sarılı içinde lastik ile korunan yedi bakır telden oluşan bir tel. Bkz. BOA. Y..PRK.SGE. 10/112. (H.05.11.1325/M. 10 Aralık 1907).; üç adet semer, iki adet kalem ve 33 adet ayakkabı kalıbı. Bkz. BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922). Kullanım amacına göre tasnifi yapılamamış olan 850 adet eşyanın sadece 483 tanesinin cinsi bilinmektedir. Geri kalan 367 adet eşyanın cinsi tespit edilememiş olmasından dolayı tez çalışmasında bu eşyaların sadece miktarından söz edilmiştir. Bkz. 2 adet ?. Bkz. BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).; 1 adet ?. Bkz. BOA. Y..PRK.SGE. 6/43. (H.11.04.1312/M. 12 Ekim 1894).; 2 adet ?. Bkz. BOA. Y..PRK.SGE. 6/69. (H.17.08.1312/M. 13 Şubat 1895).; 3 adet ?. Bkz. BOA. Y..PRK.ASK.187/50. (H.27.08.1320/M. 29 Kasım 1902).; 359 adet ?. Bkz. BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

5.1.2.1. Ev Eşyaları

Maçka Silahhanesi deposuna teslim edilen ev eşyaları iki grupta ele alınabilir. Birinci grupta insanların amacına hizmet etmek amacıyla tasarlanmış günlük hayatı kolaylaştıracak nesneler yer almaktadır. Bunlar Tablo 15’te belirtildiği üzere koltuk, sandalye, iskemle, soba, masa, sehpa vb.’dir. İkinci grupta ise bu nesnelere eşlik ederek ortama hoşluk katan aksesuarlar bulunmaktadır. Vazo, ayna ve çerçeve bu aksesuarlar arasında zikredilebilir. Silahhane-i Amire’ye ev eşyası olarak sayıca en fazla aksesuar olarak nitelenen resim çerçevesi nakledilmiştir.

Tablo 15: BOA’dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi’nde Bulunan Ev Eşyaları

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Adı	Miktarı
12 Eylül 1893 ³⁶⁹	Belirtilmemiş	Çalgılı saat	2 Adet
	Kitapçı Ahmet Efendi	Sepet (İçi Dolu)	2 Adet
26 Ağustos1894 ³⁷⁰	Hacı Salih Yusuf Bey Celil Bey	Kanepe	4 Adet
		Koltuk	7 Adet
		İskemle	23 Adet
13 Şubat 1895 ³⁷¹	Belirtilmemiş	Çekmece	1 Adet
		Sehpa	1 Adet
		Büyük Ayna	1 Adet
		Kapaklı Vazo	4 Adet
26 Temmuz 1902 ³⁷²	Tüfekçi Halil Bey	Kebir Rahle	1 Adet
27 Ocak 1908 ³⁷³	Hüsnü Paşa	Lake Boyalı Vasat Ayna	1 Adet
16 Şubat 1922 ³⁷⁴	Belirtilmemiş	Demir Soba	1 Adet
		Bakır Soba	1 Adet
		Lüküs Lamba Yayı	1 Adet
		Tahta Koltuk	2 Adet
		Sandalye	2 Adet
		Tahta Konsol	13 Adet
		Ufak ve Büyük Camsız Resim Çerçevesi	150 Adet
		Perde ve Korniş	1 Adet
		Yazı masası	2 Adet
		Kitaplık	2 Adet
		Lüküs Lambası	2 Adet
		Koltuk	5 Adet
		Rahle	6 Adet
Toplam		24 Kalem Eşya	235 Adet

³⁶⁹ BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).

³⁷⁰ BOA. Y..PRK.ASK. 99/82. (H.23.02.1312/M. 26 Ağustos 1894).

³⁷¹ BOA. Y..PRK.SGE. 6/69. (H.17.08.1312/M. 13 Şubat 1895).

³⁷² BOA. Y..PRK.SGE. 9/74. (H.23.02.1320/M. 26 Temmuz 1902).

³⁷³ BOA. Y..PRK.SGE. 11/8. (H.23.12.1325/M. 27 Ocak 1908).

³⁷⁴ BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

5.1.2.2. Giyim Kuşam ve Aksesuar Eşyaları

Yeme içme gibi giyinmek de insanın doğal ihtiyaçlarındandır. Askeri mimari bir bina olmasının ötesinde Silahhane-i Amire'nin yaşayan yapısına uygun olarak deposunda giyim kuşam ve aksesuar eşyalarına rastlanmıştır.

Tablo 16: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Giyim Kuşam ve Aksesuar Eşyaları

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Adı	Miktarı
26 Ağustos 1894 ³⁷⁵	Hacı Salih Yusuf Bey Celil Bey	Asakir-i Şahane Efradına Mahsus Üzeri Bezli Postal	1 Adet
12 Ekim 1894 ³⁷⁶	Belirtilmemiş	Siyah Meşin Çanta	2 Adet
13 Eylül 1897 ³⁷⁷	Kurena-yı Şehriyari Arif Bey	Fesli Takım Elbise	1 Adet
19 Ağustos 1894 ³⁷⁸	Salih Çavuş	Köhne Baston	3 Adet
Toplam		4 Kalem Eşya	7 Adet

5.1.2.3. İnşaat ve Tamir İşlerinde Kullanılan Eşyalar

Silahhane-i Hümayun deposuna şahıslar tarafından sevk edilen eşyalar arasında inşaat ve tamir işlerinde kullanılan araç gereçler de mevcuttur. İnsan gücü ile çalışan bu eşyalar ham maddelere şekil vermede kullanılmaktadır. Tablo 17'de aktarıldığı üzere silahhaneye en fazla toprakla yani zeminle ilgili işlerde kullanılan kazma ve kürek gönderilmiştir.

Tablo 17: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan İnşaat ve Tamir İşlerinde Kullanılan Eşyalar

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Cinsi	Miktarı
26 Ağustos1894 ³⁷⁹	Hacı Salih Yusuf Bey Celil Bey	Testere	3 Adet
16 Şubat 1922 ³⁸⁰	Belirtilmemiş	Örs	1 Adet
		Kürek	1 Adet
		Sapsız Balta	4 Adet
		Saplı Ufak Çekiç	6 Adet
		Saplı ve Sapsız Kazma	10 Adet
		Saplı ve Sapsız Kürek	10 Adet
		Kürek	8 Adet
Toplam		8 Kalem	43 Adet

³⁷⁵ BOA. Y..PRK.ASK. 99/82. (H.23.02.1312/M. 26 Ağustos 1894).

³⁷⁶ BOA. Y..PRK.SGE. 6/43. (H.11.04.1312/M. 12 Ekim 1894).

³⁷⁷ BOA. Y..PRK.SGE. 8/56. (H.15.04.1315/M. 13 Eylül 1897).

³⁷⁸ BOA. Y..PRK.SGE. 6/39. (H.16.02.1312/M. 19 Ağustos 1894).

³⁷⁹ BOA. Y..PRK.ASK. 99/82. (H.23.02.1312/M. 26 Ağustos 1894).

³⁸⁰ BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

5.1.2.4. Mutfak Eşyaları

Silahhane-i Amire sadece silahların depolandığı askeri mimari bir yapı değil daha önce de ifade edildiği gibi bu silahhane yaşayan bir binadır. Yaşamın olduğu yerde insanın yeme içme gereksinimi kaçınılmazdır. Maçka Silahhanesi'ne gönderilen eşyalar arasında semaver, mangal, yemek tabağı, yağ kutusu ve sair mutfak eşyaları da bulunmaktadır. Bu mutfak eşyalarının silahhanede kullanılmak üzere mi irsal edildiği yoksa yukarıda bahsedildiği gibi şahıslardan arta kalan ve ihtiyaca göre başka mahallere nakledilene kadar burada muhafaza edilen eşyalar mı olduğu hakkında net bir bilgiye sahip değiliz. Ancak yine de bu bilgi silahhane binasında yalnızca silahların depo edilmediği hakikatini değiştirmez.

Tablo 18: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Mutfak Eşyaları

Tarih	Memurun Adı	Eşyanın Adı	Miktarı
12 Eylül 1893 ³⁸¹	Belirtilmemiş	Bakır Güğüm	4 Adet
16 Şubat 1922 ³⁸²	Belirtilmemiş	Bakır Kevgir	1 Adet
		Kebir Yağ Tavası (Bakır)	1 Adet
		Büyük Semaver (Bakır)	2 Adet
		Satır	2 Adet
		Büyük Küçük Saç Mangal	3 Adet
		Kapaklı Bakraç (Bakır)	4 Adet
		Çatlak ÇayBardağı	51 Adet
		Demir Çatal	81 Adet
		Yemek Tabağı	314 Adet
		Yağ Kutusu	558 Adet
		Matara	13 Adet
Toplam		12 Kalem	1034 Adet

Tetkik edilen bazı arşiv belgelerinde eşya olarak belirtilen nesnelerin aslında birer silah oldukları görülmüştür. Örneğin 29 Nisan 1897 tarihine mahsus dokümanda Hacı Hasan Paşa aracılığıyla silahhaneye bir kalem eşya teslim olduğu ifade edilmektedir³⁸³. Burada eşya olarak kast edilen şeyin bir silah türü mü yoksa gerçekten bir eşya mı olduğu açıkça söylenmemiştir³⁸⁴. Aynı şekilde Maçka Silahhanesi Müdürü Akif Bey ve beraberindekilerin muayenesine memur edildikleri eşyaların bölüm bölüm noksanları belirlenip tamamlanarak kullanıma elverişli olanlar tespit edilmiştir. Ancak eşya olarak zikredilen şeylerin muhtevası belirtilmemiştir. Yalnızca bir kumaştan söz edilmektedir. Bunun da tamir gerekçesinden ya da ölçüsünden bahsedilmemiştir³⁸⁵.

³⁸¹ BOA. Y..PRK.ASK. 94/43. (H.01.03.1311/M.12 Eylül 1893).

³⁸² BOA. ML. EEM. 1359 /6. (R. 16.12.1338/M. 16 Şubat 1922).

³⁸³ BOA. Y..PRK.SGE. 7/43. (H.27.11.1314/M. 29 Nisan 1897).

³⁸⁴ Silah ve eşya ayrımı net olarak yapılmamış belgeler tabloya dâhil edilmemiştir.

³⁸⁵ BOA. Y..PRK.ASK. 226/42. (H.15.12.1322/M.20 Şubat 1905).

5.2. MAÇKA SİLAHHANESİNE MARANGOZHANE-İ HÜMAYUN'DAN İRSAL EDİLEN EŞYALAR

Ağacın işlenip eşya yapımında kullanımı insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Binaların pencere, kapı, koltuk, döşeme bölümleri ile dolap, masa, sıra, sandalye ve sair ihtiyaçlarının yapımında hammadde olarak ağaç kullanılmaktadır. Kesilen ağaç ilk başta kütük halindedir. Daha sonra marangozhane denilen atölyelerde insan ve makine gücü ile bu kütükler kereste haline getirilir ve bu keresteler marangozhane ustaları tarafından kullanım amacına göre şekillendirilirdi. Ağacın seçimi ve hangi eşyanın yapımında kullanılacağı marangozhane personellerinin bilgi ve tecrübesi dâhilindedir. Ahşabı teknik bilgilerle şekillendirebilmek için ağacın özelliklerini iyi bilmek gerekirdi.

Marangozhane-i Hümayun'da ağacın niteliğine göre işlenip eşya haline getirilen ahşap, Osmanlı Devleti'nin merkez silahhanesinde tüfeklik, yük tahtası ve döşeme olarak kullanılmıştır. Tüfeklik, kışlalarda, koğuşlarda silahların düzenli bir şekilde dizildiği yerdir. Tüfeklikler duvara pano olarak monte edilmiş raf ya da ilk bakışta bir vestiyeri andıran içi göz göz odalardan oluşan bir dolap şeklinde tasarlanabilir. Dolap şeklinde tasarlanmış olan tüfekliklerin ön yüzü ahşapla kapalı olabildiği gibi cam konularak şeffaf bir görünüme de sahip olabilir. İş bu atölyeden Silahhane-i Amire'ye gelen bir diğer ahşap ürün ise bugün yük taşıma arabası olarak bildiğimiz ve demirden yapılmış olan yük tahtası idi. Ancak dönemin şartları gereği yük tahtasının ham maddesi adından da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti'nde ahşaptı. Yük tahtası az bir güçle daha fazla yük taşınmasını sağlayan oldukça kullanışlı bir araç olması hasebiyle nakliyat işlerinde kullanılırdı. Örneğin, Maçka Silahhanesi'ne tamir için gelen ahşap yapıların arabalardan ve vapurdan alınıp içeriye taşınmasında ve yahut da tamiri bitmiş ahşap eşyaların marangozhaneden ihraç edileceği mahalle irsalinde yük tahtalarından yararlanılmıştır. Bununla beraber yük tahtası bu Tophane-i Amire fabrikasında yeni üretilmiş ahşap imali tüfeklik, dolap, masa, sandalye vb. eşyaların taşınmasında da önemli bir yere sahiptir.

Özcesi, Osmanlı Devleti'nin Tophane-i Amire fabrikalarından bir tanesi de ahşabın işlenip eşya haline getirildiği marangozhaneydi. Bu atölyede Maçka silahhanesinin ihtiyacı olan ahşap tüfeklik, yük tahtası ve ahşap döşemelik gibi malzeme ve araç gereçleri vücuda getirilmiştir. Üzerine ağırlık binecek yerlerde kullanılacak olan bu ahşap ürünlerin hammaddesi karaağaç ve ıhlamur ağaçlarıdır. Aşağıdaki tabloda Marangozhane-i Hümayundan Maçka Silahhanesine gönderilmiş olan ahşap ürünlerin cinsi ve miktarı belirtilmiştir.

Tablo 19: BOA'dan Tespit Edilebilen Belgelere Göre Maçka Silahhanesi'ne Marangozhane-i Hümayun'dan Gönderilen Ahşap Mamullerin Cinsi ve Miktarı

Yıl	Ay ve Gün	Ahşap Tüfenklik Sayısı	Yük Tahtası Sayısı	Ahşap Döşemelik Sayısı
1892	27 Nisan ³⁸⁶	2 Adet		
		4 Adet	5 Adet	
		5 Adet	20 Adet	
		3 Adet		
		4 Adet	20 Adet	
		4 Adet	30 Adet	
	16 Mayıs ³⁸⁷	8 Adet	47 Adet	4 Adet
		4 Adet	46 Adet	
		8 Adet	30 Adet	
		4 Adet		
		5 Adet	32 Adet	
	7 Haziran ³⁸⁸	10 Takım	22 Adet	57 Adet
		5 Takım	16 Adet	
		16 Takım	55 Adet	27 Adet
		8 Takım	22 Adet	59 Adet
		17 Takım	33 Adet	1 Adet
			6 Adet	2 Adet
		18 Takım	29 Adet	38 Adet
		8 Takım		
		6 Takım	22 Adet	33 Adet
		8 Takım	18 Adet	19 Adet
		11 Takım	42 Adet	17 Adet
		17 Takım		39 Adet
	21 Temmuz ³⁸⁹	32 Adet		
			30 Adet	9 Adet
			34 Adet	29 Adet
			95 Adet	20 Adet
		6 Adet		2 Adet

³⁸⁶ BOA. Y..MTV. 61/104. (H. 29.09.1309/M. 27 Nisan 1892).

³⁸⁷ BOA. Y..MTV. 62/66. (H. 18.10.1309/M. 16 Mayıs 1892).

³⁸⁸ BOA. Y..MTV. 63/53. (H. 11.11.1309/M. 7 Haziran 1892).

³⁸⁹ BOA. Y..MTV. 64/97. (H. 25.12.1309/M. 21 Temmuz 1892).

SONUÇ

Bir devletin uzun yıllar var olabilmesi için iyi bir askeri teşkilatlanmaya sahip olması gerekir. Askeri teşkilatlanma sadece orduya iyi yetişmiş ve sayıca fazla asker sağlanması ile mümkün değildir. Askerin harp sahasında kullanacağı silah ve mühimmat devrin koşullarına uygun olmalıdır. Bütün devletler gibi Osmanlı Devleti de kuruluşundan itibaren askeri teşkilatlanmasına ve silahlarına önem vermiştir.

Silah ve mühimmata sahip olmak kadar bunları muhafaza edebilmekte ayrı bir iştir. Devletler ister kendi silah ve mühimmatını kendileri üretsinsin ister ithalat yoluyla bunlara sahip olsunlar hiç fark etmez bir şekilde edinilen silahlar iyi muhafaza edilmelidir. Çünkü uzun yıllar ayakta kalmayı başarabilen devletler silah depolarında her daim savaşta kullanılmak üzere silah ve mühimmatı hazır bulundururdu. Güçlü silah deposu harp sahasında ya da diplomatik ilişkilerde devletlerin stratejik adımlarını şekillendirmektedir. Osmanlı Devleti de devrin koşullarına uygun silahları İstanbul'daki merkez silahhanesi olan Maçka Silahhanesi'nde toplamaktaydı. Bu silahhaneye başta Almanya olmak üzere Avrupa devletlerinden ithal edilen silahlar depolanmaktaydı. Silahhane-i Amire deposuna gönderilen ithal silahların sayısı binlerle ifade edilmektedir. Ancak Maçka Silahhanesi'ne Osmanlı Devleti'nin bizzat kendi askerî ve idari kurumlarından sevk edilen silahlar için aynı şey söz konusu değildir. Çünkü 19. yüzyılda Tophane-i Amire Fabrikaları silah üretiminden çok ithal silahların bakım ve onarımının yapıldığı merkezler olarak kullanılmaktaydı.

Maçka Silahhanesi Osmanlı ordusunun harp sahasındaki askerî tedarik ve lojistik gücünün timsali niteliğindeydi. O çağlarda savaşların stratejisini ve devletlerin birbirleriyle olan münasebetlerini, denge politikalarını bir anlamda silah depolarındaki askerî silah ve teçhizat belirlemekteydi. Alman üretimi silahların ithalinin fazla olması da Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki askerî ilişkilerden ve bir o kadar da ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktaydı. Bu nedenle silah siparişlerin büyük bir kısmı Almanya'dan yapılmış olsa da Silahhane-i Amire silah ambarına ulaştırılan silah türleri arasında Amerika, İngiltere, Avustralya, İspanya ve Belçika mamulü silahlar da vardı.

Devletlerin birbirleriyle olan mücadeleleri harp sahası ile sınırlı değildi. Mücadele savaş teknolojilerinde ve bu teknolojiyi satacak ülkeler bulma yarışında da devam etmekteydi. Maçka Silahhanesi'ne Avrupa devletlerinden gelen silahların ve silah alınan ülkelerin yıllar içerisinde uğradığı değişim Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki denge politikasının bir sonucudur. 1893 yılında Topkapı Sarayı ve Yıldız Sarayı depolarında bulunan Revolver, Winchester ve Martini Henri silahları yönetimin ve onun izlediği dış politikanın etkisiyle 1908 yılında Osmanlı ülkesine girişi yasak silahlar olarak anılmaktaydı. Silah teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak Silahhane-i Amire deposunda hafif, taşınması kolay ve düğmeli silahlar görülmeye başlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin merkez silahhanesindeki teşkilat ve işleyişi burada çalışan görevliler tarafından sağlanmaktaydı. Silahhane binasının bakımı, onarımı, tüfekliklerdeki silahların durumu, memurların terfi, azil ve emeklilik gibi işlemleri silahhane personelinin

görevi dâhilindedir. Maçka Silahhanesi personeli bu kurumun eksiksiz ve aksamadan çalışması için devletin ilgili birimiyle silahhane arasında irtibatı sağlamaktadır. Askeri bir yapı olan bu merkez silahhanesinin yönetim merkezi önceleri Tophane-i Amire iken nezaretlerin kurulmasından sonra bu merkez Harbiye Nezareti ve onun Topçu Dairesi olmuştur.

Silahhane-i Amire gerek bina yapısı gerekse teşkilatı yönüyle çok ihtimam gösterilerek tesis edilmiş bir askeri yapıdır. Sadece ana bina değil, silahhanenin bahçesine inşa edilmiş yapılar da bunu destekler niteliktedir. Silahların bakımı, onarımı, muayenesi, sergilenmesi yani silah ve onun muhafazası için ilgili aklımıza gelecek her türlü işe bu yapı içerisinde yanıt verebilecek birimler mevcuttur. Bir diğer ifade ile Maçka Silahhanesi askeri kampüs niteliğindedir. Birimlerin her birinin ayrı ayrı görevleri vardır. Lakin bu görevler ana binadan uzaklaşmadan, ona destek vererek en önemlisi de silahhanenin işleyiş nizamına uygun hareket edilerek yerine getirilmektedir.

Hülasa, Osmanlı Devleti'nin müesseselerinin teşkilat ve işleyişi ile ilgili yapılan çalışmalardan arşiv vesikalarının müsaade ettiği derecede her türlü bilgiye ulaşılabilir. Buna göre Maçka Silahhanesi'nin teşkilat ve işleyişi BOA'dan tespit edilebilen belgelere göre 1922 yılına kadar takip edilebilmiştir. Bu tez çalışması göstermiştir ki Osmanlı askeri teşkilatındaki değişim ve dönüşümleri dış münasebetler hızlandırmıştır. Askeri kurumların ıslahıyla başlayan yenilikler devamında ona uygun askeri yapıların inşasını da gerekli kılmıştır. Dahası yeni teşkil edilen askeri yapı ona uygun silahlarla donatılmıştır. Tez çalışmasında görüldüğü üzere Maçka Silahhanesi'nin teşkilat ve işleyişi üzerinden olayların perde arkasındaki siyasi hamleler ve Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki durumu hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Bunun gibi başka bir Osmanlı müessesesi de ele alınarak farklı çalışmalar yapılabilir. Hatta Maçka Silahhanesi'nin bölümleri dahi özgün çalışmalara konu olabilir.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

1. Türkiye Cumhuriyeti Başkanlık Osmanlı Arşivi

Bab-ı Ali Evrak Odası Defterleri (BEO.)

BOA. Bab-ı Ali Evrak Odası Defteri, 1 / 51, 7 / 520, 149 / 11175, 162 / 12076, 278 / 20810, 279 / 209, 348 / 26033, 561 / 42074, 627 / 46980, 654 / 49034, 664 / 49760, 844 / 63285, 1267 / 95010, 2324 / 174456, 2326 / 174450, 2334 / 17539, 2640 / 197977, 2754 / 206518, 2945 / 220874, 3376 / 253170, 3376 / 253197, 3762 / 282118, 3800 / 284945, 4597 / 344718.

Şurayı Devlet (ŞD.)

BOA. Şurayı Devlet, 3082 / 34.

İdare-i Umumiye (DH. İ.UM.)

BOA. İdâre-i Umumiye, 89 / 1.

Emniyet-i Umumiye Kalem-i Umumî Müdüriyeti (DH. EUM. KLU.)

BOA. Emniyet-i Umumiye Kalem-i Umumî Müdüriyeti, 9 / 2.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube (DH.EUM.2.Şb.)

BOA. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube, 12 / 5, 13 / 4, 13 / 11, 13 / 17, 14 / 44, 15 / 28, 15 / 29, 15 / 30, 15 / 31, 16 / 6, 16 / 10, 16 / 48.

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube (DH.EUM.6.Şb.)

BOA. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube, 54 / 31.

Şifre Kalemi Belgeleri (DH.ŞFR.)

BOA. Şifre Kalemi Belgeleri, 57 / 132, 57 / 133, 57 / 147, 57 / 159.

Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT.)

BOA. Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalem, 824 / 7.

Paris Sefareti Belgeleri (HR.SFR.4.)

BOA. Paris Sefareti Belgeleri, 797 / 91, 806 / 76.

İrade Askeri (İ.AS.)

BOA. İrade Askeri, 25 / 45.

İrade Dahiliye (İ.DH.)

BOA. İrade Dahiliye, 793 / 64388, 861 / 68970, 909 / 72254, 976 / 77106, 997 / 78722, 1094 / 85812, 1137 / 88746, 1196 / 93615, 1270 / 99888, 1274 / 100163, 1274 / 100188 .

İrade Harbiye (İ.HB.)

BOA. İrade Harbiye, 47 / 27, 56 / 5.

İrade Hususi (İ.HUS.)

BOA. İrade Hususi, 168 / 105.

İrade Maarif (İ.MF.)

BOA. İrade Maarif, 2 / 80.

İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.)

BOA. İrade Meclis-i Mahsus, 60 / 2811.

İrade Meclis-i Mahsus (İ.TAL.)

BOA. İrade Meclis-i Mahsus, 5 / 4, 57 / 79, 118 / 53, 157 / 47, 265 / 46, 370 / 28.

İrade Tophane-i Amire (İ..TPH.)

BOA. İrade Tophane-i Amire, 1 / 28, 1 / 29, 2 / 10, 3 / 32, 4 / 2, 5 / 17, 8 / 38, 10 / 41, 14 / 41, 14 / 68, 15 / 41.

Mabeyn-İrâde (MB.İ.)

BOA. Mabeyn-İrâde, 88 / 164.

Maliye Nezareti (ML.EEM.)

BOA. Maliye Nezareti, 1359/6

Mektubî Kalemi Defterleri (ML.MKT.d.)

BOA. Mektubî Kalemi Defterleri, 266 / 33, 1098 / 29.

Mütenevvî Maruzat Evrakı (Y.MTV.)

BOA. Mütenevvî Maruzat Evrakı, 4 / 102, 8 / 88, 35 / 140, 37 / 78, 38 / 20, 38 / 44, 38 / 36, 38 / 131, 38 / 144, 39 / 28, 39 / 40, 40 / 29, 41 / 73, 41 / 111, 42 / 78, 43 / 16, 43 / 37, 43 / 50, 46 / 114, 46 / 129, 48 / 16, 48 / 50, 49 / 7, 60 / 97, 61 / 64, 61 / 77, 61 / 79, 61 / 104, 62 / 7, 62 / 28, 62 / 66, 63 / 53, 64 / 97, 67 / 6, 67 / 115, 68 / 14, 68 / 122, 71 / 35, 71 / 124, 72 /

83, 74 / 138, 79 / 155, 81 / 54, 82 / 84, 83 / 94, 85 / 58, 86 / 32, 88 / 115, 103 / 44, 111 / 58, 125 / 4, 125 / 119, 128 / 100, 198 / 135, 200 / 8, 200 / 67, 236 / 110, 241 / 122, 280 / 36, 294 / 89, 306 / 126, 309 / 49.

Askerî Maruzât (Y.PRK.ASK.)

BOA. Askerî Maruzât, 8 / 72, 24 / 28, 46 / 107, 54 / 86, 57 / 37, 67 / 38, 67 / 54, 70 / 23, 71 / 32, 71 / 57, 77 / 49, 77 / 58, 78 / 83, 79 / 11, 79 / 12, 79 / 25, 79 / 54, 79 / 78, 80 / 70, 80 / 117, 83 / 2, 83 / 61, 84 / 78, 85 / 107, 87 / 12, 87 / 13, 87 / 50, 88 / 34, 89 / 77, 90 / 3, 90 / 116, 91 / 12, 91 / 63, 91 / 101, 93 / 49, 93 / 83, 94 / 9, 94 / 43, 96 / 20, 96 / 81, 97 / 35, 99 / 45, 99 / 82, 100 / 105, 102 / 54, 103 / 30, 105 / 47, 129 / 89, 130 / 102, 137 / 22, 142 / 83, 143 / 55, 145 / 113, 149 / 61, 150 / 85, 151 / 11, 167 / 98, 168 / 109, 179 / 15, 187 / 50, 145 / 113, 147 / 75, 149 / 61, 151 / 60, 153 / 76, 153 / 92, 154 / 17, 156 / 27, 158 / 21, 158 / 45, 158 / 88, 164 / 5, 165 / 33, 166 / 49, 167 / 34, 168 / 16, 175 / 128, 176 / 46, 190 / 20, 211 / 1, 217 / 103, 219 / 94, 222 / 49, 226 / 42, 229 / 107, 234 / 1, 255 / 85.

Mabeyn Başkitâbeti (Y.PRK.BŞK.)

BOA. Mabeyn Başkitâbeti, 10-86, 66-44.

Mâbeyn Erkânı ve Saray Görevlileri (Y.PRK.SGE.)

BOA. Mâbeyn Erkânı ve Saray Görevlileri, 2 / 94, 5 / 19, 6 / 39, 6 / 43, 6 / 68, 6 / 69, 6 / 79, 6 / 90, 7 / 25, 7 / 33, 7 / 43, 8 / 14, 8 / 38, 8 / 49, 8 / 52, 8 / 56, 8 / 60, 8 / 74, 8 / 88, 8 / 89, 8 / 101, 8 / 117, 9 / 3, 9 / 7, 9 / 11, 9 / 27, 9 / 74, 10 / 4, 10 / 48, 10 / 112, 10 / 113, 11 / 8.

Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi (Y.PRK.MYD.)

BOA. Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi, 22 / 94.

Sadâret Hususî Maruzât Evrakı (Y.A.HUS.)

BOA. Sadâret Hususî Maruzât Evrakı, 525-112.

Zabitan Başkatipliği (Y.PRK.ZB.)

BOA. Zabitan Başkatipliği, 24 / 4.

Zabitan Başkatipliği (ZB.)

BOA. Zabitan Başkatipliği, 51 / 81, 365 / 131, 366 / 113, 396 / 35, 411 / 31, 420 / 155, 437 / 31.

DİĞER KAYNAKLAR

ACAR, Gevher, *Tanzimat Dönemi Fikir ve Düşünce Hayatının Mimari Alana Yansıması*,

Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2000.

- ACAR, Kadir, *Seraskerlik'ten Harbiye Nezareti'ne: Türkiye'de Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı'nın Temeli*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2002.
- AFYONCU, Erhan, ÖNAL, Ahmet, DEMİR, Uğur, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, 3. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013.
- AGOSTON, Gabor, “Tüfek”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 41, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2012, 459 - 461.
- AHMAD, Feroz, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Sedat Cem Karadeli (çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.
- AKTEPE, Mehmet Münir, *Vak'a-Nüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.
- ANDIÇ, Fuat *Bir Padişah Portresi II. Mahmut*, 1. Baskı, Hitabet Yayınları, Ankara 2014.
- ATA, Ramazan, “Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat”, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Y. 1, S. 1, (2014), 159-173.
- ATAN, Turhan, *Türk Gümrük Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara 1990.
- AYAYDIN, Rıdvan, *Osmanlı Devleti'nde Askeri Yükümlülükler ve Muafiyetler (1826- 1914)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.
- SALİM, Aydüz, “Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri Ve Literatürü Tarihi”, *Tarih Okulu*, (Mayıs - Ağustos 2011), Sayı X, 1-37.
- AYHAN, Halis “Batılılaşma”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.5, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1992, s. 158-162.
- BEŞİRLİ, Mehmet, “II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 16, (2004/1), 121-139.
- BEYDİLLİ, Kemal, “III. Selim”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 36, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2009, 420 - 425.
- , “Mühendishane-i Berr-i Hümayun”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam*

- Ansiklopedisi*, C. 31, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2006, 514 - 516.
- , “Mahmud II”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.27, İslam Araştırmaları Merkezi, Ankara 2003, 352 – 357.
- , “II. Abdülhamit Devrinde Gelen İlk Alman Askeri Heyeti”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, (1979), 481- 494.
- BOLAT, Cahide, *Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2000.
- ÇADIRCI, Musa, “Anadolu’da Redif Teşkilatının Kuruluşu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 8-12, S. 14-23, (1974), 63-75.
- ÇETİN, Sadık, DOĞAN, Ayhan, “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kurulması ve Amasya’ya Yansımaları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, C.17, S.3, (2018), 1174- 1185.
- ÇİFTÇİ, Aynur, *19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Askeri Mimari ve İstanbul’da İnşa Edilen Askeri Yapılar*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2004.
- DEMİR, Tanju, “Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Posta Taşımacılığı ve Vapur Kumpanyaları”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 17, 281-298.
- DURSUN, Gülten, *Sultan Abdülaziz Dönemi Mimarlığı: İstanbul Örnekleri*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- EFE, İsmail, *Orduda Islahat Ve Ordu Müfettişlikleri (1908-1920)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2015.
- ERTAN, Temuçin Faik (Ed.), *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2014.
- ERTUĞRUL, Alidost, “XIX. YY. ‘da Osmanlı’da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri”, *Türkiye*

- Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 7, S. 13, (2009), 293-312.
- Esad Efendi, *Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)*, Mehmet Arslan (der.), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005.
- FEYZİOĞLU, Hamiyet Sezer, “ III. Selim Dönemi’nde Humbaracı Ocağı’nda Yapılan Düzenlemeler”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 35, S. 60, (2016), 141 - 156.
- GÜNDÜZ, Murat, *XVIII. Asrın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti’nde Islahat Hareketleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.
- GÜNDÜZ, Tufan, (Ed.), *Osmanlı Teşkilat Tarihi*, Grafiker Yayınları, Ankara 2013.
- İKİZ, Deniz, *Maçka Silahhanesi’nin Tarihsel Gelişimi, İ.T.Ü. Maçka Binası Olarak Kullanımı ve Koruma Sorunları*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.
- İLGÜREL, Mücteba, “Osmanlı İmparatorluğunda Ateşli Silahların Yayılışı”, *Tarih Dergisi*, S. 32, (1979),301-318.
- İNALCIK, Halil ve SEYİTDANLIOĞLU Mehmet (Ed.), *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Kürek Cezası”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. Ek -2, İslam Araştırmaları Merkezi, , İstanbul 2016, 112-114.
- , “XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 12, (1982), 203-248.
- KARAGÖZ, Mehmet, “Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri Ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.6, (1995), 195 - 210.
- KAŞTAN, Yücel, UYANIK, Necmi, “Türk Araştırma Komisyonu’nun Almanya Çalışma Ziyaretinin I. Dünya Savaşı Öncesi Osmanlı- Almanya Müttefikliğine Etkisi”, *Tarihin Peşinde, Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 22, (2019), 455 - 480.
- KAYA, Mustafa, *II. Abdülhamid Döneminde Ispartalı Memurlar (Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına*

- Göre 1879-1909*), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2014.
- KAYA, Sezgin, *Tanzimat Dönem Osmanlı Ordusu (1839-1876)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2015.
- KILIÇARSLAN, Yasemin, “Cebeci”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1993, s. 182.
- KOCAIŞIK, Dilruba, *II. Abdülhamid’in Yıldız Sarayı: Mimari Mekânlar ve Dönemin Fotoğraflardaki Temsili*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- KOCAKAPLAN, Saim Çağrı, *İstanbul Gümrüğü (1750-1800): Teşkilat ve Ticaret*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2014.
- KODAMAN, Bayram, “Hamidiye Hafif Süvari Alayları (II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri)”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. S. 32, (1979), 427- 480.
- KOLLEKTİF, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 1. Baskı, Ankara 2010.
- KÜÇÜK, Cevdet, “II. Abdülhamid”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.1, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1988, 216 - 224.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Gümrük”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 14, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1996, 263-268.
- MERAL, Sinan, *Binalarda Enerji Verimliliği Ve Sürdürülebilirlik Açısından Çatı Elemanının Malzeme Ve Yapım Olarak İncelenmesi*, Trakya üniversitesi Fen Bilimleri enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Edirne 2017.
- MIZRAK, Mine Su, *XIX. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı Devleti’nde Sanayi Ve Zeytinburnu Demir Fabrikası*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2014.

- NAKİBOĞLU, Aslihan, *Osmanlı Maliyesinde Süreklilik ve Değişim: Rüşûmât Emâneti*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kocaeli 2011.
- OKYAY, Zeynep, *Sermed Muhtar'ın Topkapı Sarayı Hümayûnu Meydanında Kâ'in Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 10.
- ORTAYLI, İlber, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, 19. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul 2020.
- ÖĞÜN, Tuncay, "Müsadere", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2006, 67- 68.
- ÖZCAN, Abdulkadir, "Eşkinici Ocağı", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.11, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1995, 471.
- , "Asakir-i Mansure-i Muhammediye", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.3, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1991, 457-458.
- , "Binbaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 1992, s.179-180.
- ÖZCAN, Ahmet, "Osmanlı Devleti'nde Jandarma Teşkilatı Kurulmasının Gündeme İlk Defa Gelişi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 32, S. 53, (2013), 173-194.
- ÖZKAYA, Yücel, "Kaymakam", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C. 25, İslam Araştırmaları Merkezi Ankara 2002, 84 -85.
- , Taksim Maçka Yeşil Alanının Değişim Sürecine Eleştirel Bakış, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.
- POLAT, Halil İbrahim, *Ceride-i Rüsumiye'ye Göre Osmanlı Devletinde Gümrük ve Gümrük Uygulamaları*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2020.
- REYHAN, Cenk "Türk-Alman İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı (1878-1914)", *Türk Tarih*

- Kurumu Belleten*, C. LXIX, S.254, (2005), 119-174.
- SARI, Nil, “Mekteb-i Tıbbiyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi*, C.29, İslam Araştırmaları Merkezi, Ankara 2004, 2 -5.
- SERTOĞLU, Midhat, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011.
- SOYLUER, Serdal, “Tüfekhane-i Âmire’yi Mamur Kılmak: Osmanlı Tüfek İmalatında Avrupalı Uzmanların Rolü”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 52, S. 52, (2018), 267-309.
- SÖNMEZ, Ali “Zaptiye Teşkilatının Düzenlenmesi (1840-1869)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 25, S. 39, (2006), 199-219.
- ŞİMŞEK, Ali Rıza, *Osmanlı Ordusunda 18. ve 19. Yüzyıllarda Yapılan Islahat Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Yabancı Uzmanların Rolü*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2006.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Kapıkulu Ocakları I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 3. Baskı, 1988.
- , *Kapıkulu Ocakları II*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 3. Baskı, 1988.
- ÜNAL, Mehmet Ali, “Osmanlı İmparatorluğunda Müsaade”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 49, (1987), s. 95-111.
- ÜNAL, Uğur, *III. Selim Dönemi Islahat Çabaları (Nizam-ı Cedid)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2001.
- , *Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2016.
- TAŞKIN, Ünal, *Osmanlı Devletinde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- TETİK, Fatih, *Sultanın Silahları II. Abdülhamit Dönemi Savunma Sanayii ve Silah Teknolojisi*, 1. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul 2018.

- TURAL, Erkan, “Osmanlı Posta Bürokrasisi 1908–1914”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 28, S. 46, (2009), 205- 230.
- TURGUT, Turhan, *Osmanlı İmparatorluğu Posta Tarihi Tarifeler ve Posta Yolları (1840-1922)*, 1. Basım, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2018.
- TÜRKMEN, Zekeriya, “II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Ordusunda Ordu-Siyaset İlişkileri”, *Erdem*, C. 12, S. 35, s. 567 – 591.
- YAZICI, Nurcan, *Osmanlılar 'da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2007.
- YELİ, Sema, *III. Selim Dönemi Askeri ve Eğitim Alanındaki Islahat Hareketleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- YILDIRIM, Rüveyda Nida, *II. Mahmut Dönemi Islahat Hareketleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006.
- YILMAZ, Harun, *Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Giresun uleması (1879-1909)*, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Giresun 2019.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Maçka Silahhanesi (İTÜ Maçka Kampüsü)*, www.envanter.gov.tr, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 18:00).
- ÖZSAVAŞCI, Arzu, “Kentsel Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Taksim-Maçka Yeşil Alanı”, *Mimar. İst.*, S. 16., s.y., www.mimarist.org/mimar-ist-sayi-16-yaz-2005/
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük*, “Filinta”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 16: 05).
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Türkçe Sözlük*, “Çatı”, <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 22.12.2020/ 16: 05).

EKLER

Ek 1: Maçka Silahhanesi Binasının Geçirdiği Tamirlerin BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri.

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlük No	Fon Kodu	Özet
1	3 Kasım 1878	08.11.1295	60	2811	İ.MMS.	Maçka'daki silahhane ambarının noksanlarının ikmali.
2	23 Ekim 1879	07.11.1296	793	64388	İ.DH.	Maçka silah depolarının bazı mahallerinin tamiri.
3	29 Ağustos 1882	14.10.1299	861	68970	İ.DH.	Maçka'da kain silah deposunun tamiri.
4	6 Mart 1884	08.05.1301	909	72254	İ.DH.	Maçka'da kain silah deposunun tamiri.
5	31 Ocak 1886	25.04.1303	76	77106	İ.DH.	Maçka deposunun bazı mahallerinin tamiri
6	14 Temmuz 1886	12.10.1303	997	78722	İ.DH.	Maçka'daki esliha ambarında tamire muhtaç olan mahallerin tamiri.
7	18 Mayıs 1889	18.09.1306	1137	88746	İ.DH.	Maçka depo-yu hümayunu sakafının tamiri.
8	23 Eylül 1890	08.02.1308	1196	93615	İ.DH.	Maçka depo-yu hümayunu sakafının tamiri.
9	24 Şubat 1893	07.08.1310	1	28	İ.TPH.	Maçka'daki eslihaneye-i hümayunun tamiri.
10	26 Şubat 1893	09.08.1310	162	12076	BEO.	Maçka'da eslihaneye için yapılacak çerçevelerin inşası hakkında.
11	19 Eylül 1893	08.03.1311	278	20810	BEO.	Maçka'daki Silahhane-i Hümayun'un tamiri için hazır edilen mebalığın icra-yı mahsubu. (Şura).
12	26 Ocak 1895	29.07.1312	3	32	İ.TPH.	Maçka eslihaneye-i hümayunu duvarlarının ana çıkıntılarının merbut bulunduğu bazı mahallerin cenahlarında 22 direğin noksan olduğu tesbit edildiğinden bu direklerin inşasıyla duvarların tahkim edilmesi.
13	29 Ocak 1895	02.08.1312	561	42074	BEO.	Maçka eslihaneye-i hümayunun noksan mahallerinin tahkimi.
14	10 Temmuz 1895	17.01.1313	4	2	İ.TPH.	Maçka eslihaneye-i hümayunun camekanlarıyla cadde tarafındaki daire-i hümayun kapısı üzerinde bulunan taş saçağın tamiri.
15	13 Temmuz 1895	20.01.1313	2754	49034	BEO.	Maçka silahhane-i hümayunun camekânları ile taş saçağın tamiri.
16	23 Eylül 1896	15.04.1314	5	17	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i hümayunu sakfının tamiri. (1314R-04).
17	28 Eylül 1896	20.04.1314	844	63285	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayun çatısının icra-yı tamiriyle masarısının tesviyesi. (Tophane).
18	18 Şubat 1899	07.10.1316	1267	95010	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayunu'nca iktiza eden termimat ve telvinata sarf olunan meblağın sene-i haliye ebniye tertibinden icra-yı mahsubu. (Tophane).
19	21 Kasım 1899	17.07.1317	8	38	İ.TPH.	Muhtelif marka ve çaptaki silahların muhafaza edilmek üzere Silahhane'ye teslim edildiği. a.g.y.tt.

20	6 Ağustos 1905	04.06.1323	14	41	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i hümayunun mermer döşemelerinin icra-yı tamiri. (1323C-02).
21	10 Ağustos 1905	08.06.1323	2640	197977	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayunu'nun mermer döşemelerinin tamirat masarifi. (Tophane).
22	26 Ocak 1906	30.11.1323	14	68	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i hümayunu önündeki bahçe ile caddenin harab olan ahşap parmaklıklarının yerine demir parmaklık konması. (1323ZA-04).
23	31 Ocak 1906	05.12.1323	2754	206518	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i Hümayunu önündeki bahçe ve cadde tarafındaki parmaklıkların tecdidi masarifi. (Tophane).
24	12 Kasım 1906	25.09.1324	15	41	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i hümayununun sakf ve sair bazı mahallerinde tedricen icra olunan tamirat mesarifinin icra-yı mahsubu. (1324N-05).
25	16 Kasım 1906	29.09.1324	2945	220874	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayunu sakıf ve sair bazı mahallerinin tamirat masarifi. (Tophane).

Ek 2: Maçka Silahhanesi'nin Personeli ile İlgili BOA'da Tespit Edilebilen Belgeler

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	29 Aralık 1881	07.02.1299	88	164	MB.İ.	Bahr-i siyah boğazı topçu alayı birinci taburu sağkol ağası Adem ağa'nın rütbesi yükseltmek suretiyle cezayir-i bahr-i sefid ikinci topçu alayı birinci taburu binbaşılığına tayini ile maçka'da bulunan eslihanede müstahdem sağkol ağası mehmet hidayet efendinin uhdesinde binbaşılık rütbesi tevcihi.
2	17 Ağustos 1888	09.12.1305	1094	85812	İ.DH.	Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Halil Bey ile saireye nişan verilmesi.
3	22 Eylül 1892	29.02.1310	67	115	Y.MTV.	Maçka silahhanesinin döşeme ızgaraları ve ahşap tüfeklikler gibi aksamının tamamlandığı ve bu hususda hizmeti görülen kimselerin taltifleri hakkında Tophane Müşiriyeti'nin arzı.
4	23 Eylül 1892	01.03.1310	5	4	İ.TAL.	Maçka Silahhanesi Anbar Memuru Kaymakam Hidayet ve mezkur anbarda esliha tathirine memur Kaymakam Osman Beylere dördüncü rütbeden Nişan-ı Osmani itası. (1310Ra-004).
5	26 Kasım 1892	06.05.1310	5	19	Y.PRK.SGE.	Mirlivalığa terfi eden Ahmed, Halid, Nureddin, Hayri ve Neşet Paşalara kılıç verildiği.
6	26 Temmuz 1894	22.01.1312	57	79	İ..TAL.	Maçka eslihanesi-i hümayununda müstahdem kaymakam Osman Bey'e dördüncü rütbeden nişan-i osmani itasıyla taltifine dair tophane müşiriyetinin tezkiresi üzerine irade.
7	30 Ağustos 1897	01.04.1315	118	53	İ.TAL.	Maiyyet-i Seniyye-i Mülükane tufengi bölüğüne mensub silahhane-i hümayunda müstahdem Binbaşı İsmail ve Bahriye binbaşılardan Mehmed efendilerin birer derece terfi-i rütbeleri. (1315R-003).
8	21 Temmuz 1898	02.03.1316	25	45	İ.AS.	Tüfenkhane-i Amire'ye memur olup Maçka Silahhanesi'nde vekaleten çalışan Binbaşı İsmail Ağa'nın Silahhane Kaymakamı müteveffa Osman Bey'in yerine terfian tayini. (1316Ra-01).
9	1 Aralık 1898	17.07.1316	157	47	İ.TAL.	Maçka eslihanesi-i hümayun memuru kaymakam ismail beye gümüş imtiyaz madalyası ihsanı.
10	23 Kasım 1901	11.08.1319	265	46	İ.TAL.	Maiyet-i Seniyye-i Silahhane-i Hümayunu Kolağası Yusuf Efendi'nin binbaşılığa terfii.

						(1319Ş-047).
11	21 Mart 1902	11.12.1319	10	41	İ.TPH.	Tophane-i Amire mübayaat-ı müstacele komisyonu azasından kaymakam bahri beyin rütbesinin terfisiyle merkez ambarı müdürlüğüne ve binbaşı ali efendinin de rütbesinin terfisiyle msh memurluğuna tayinleri.
12	3 Temmuz 1902	26.03.1320	411	31	ZB.	Uygunsuz hallerinden dolayı Silahhane amelelerinden bazılarının memleketlerine gönderildiği.
13	3 Temmuz 1902	26.03.1320	437	31	ZB.	Silahhane amelesinden olup, uygunsuz hareketleri görülen Ali Osman ve Salih'in memleketlerine gönderilmesi.
14	3 Temmuz 1902	26.03.1320	420	155	ZB.	Silahhane amelesinden Diyarbekirli Mahmud b. Mehmed'in uygunsuz hallerinden dolayı memleketine sürgüne gönderildiği.
15	3 Temmuz 1902	26.03.1320	396	35	ZB.	Silahhane amelelerinden olup uygunsuz davranışlarından dolayı memleketine gönderilen Kırşehirli Halil b. Hasan'ın İstanbul'a dönmesine mani olunması.
16	22 Şubat 1904	05.12.1321	824	7	DH. MKT.	Tophane-i Amire'ye mensub istihkam Alayı efradından Maçka Silahhane-i Hümayunu'nda müstahdem Kastamonulu Mustafa bin Ali'nin ikiz doğan çocuklarına belediyece maaş tahsisi teklifi.
17	7 Mayıs 1904	21.02.1322	217	103	Y.PRK.ASK.	Maçka silahhane amelesinin maaşlarının ödenmesi istihkamı.
18	7 Mayıs 1904	21.02.1322	2326	174450	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayun amelesinin müterakim yevmiyeleri için, Tophane-i Amire'ye para verilmesi. (Maliye; 174449) Maaş-ı umumi için Maliye Nezaret'i'nce tertib olunan meblağın tediyesi için, üç güne kadar ağnam ve emval-i saire tahsilatından gerekli meblağın hazinede bulundurulması. (Aydın, Adana, Ankara, Basra).
19	7 Mayıs 1904	21.02.1322	2324	174456	BEO.	Maçka Silahhanesi amelesine bir haftalık verilip daha sonra da birer aylık itası. (Tophane).
20	17 Mayıs 1904	02.03.1322	2334	17539	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayunu amelesinin müterakim yevmiyelerinin tesviyesi için Tophane-i Amire'ye mebalığ-i kafiye irsali. (Tophane).
21	6 Mayıs 1905	-	797	91	HR.SFR.04.	Müteferrik: Komiserhane kavası Hacı Receb oğlu Halim Efendi'nin Maçka Silahhanesi'nde ameleliğinden müterakim maaşının ödenmesi talebi.
						Müteferrik: Annesinin hastalığı

22	25 Mayıs 1905	-	806	76	HR.SFR.04.	nedeniyle Komiserlik'teki kavalık görevinden istifa ederek memleketine giden Hilmi Efendi bin Hacı Receb'e Trabzon vilayetinde polislik gibi bir memuriyet verilmesi talebi ve Hilmi Efendi'ye gönderilen paranın Maçka Silahhanesi'nde ustabaşı Çerkes Faik Efendi'ye teslim edilmesine dair mektubu.
23	10 Ağustos 1905	08.06.1323	370	28	İ.TAL.	Maçka silahhane-i hümayun memuru Ali Sırrı Bey'in taltifi. (1323C-028).
24	10 Şubat 1906	26.12.1324	294	89	Y.MTV.	Maçka Silahhane Memuru Kaymakam Ali Sırrı'nın Bey'in nişanla taltifi.
25	2 Şubat 1907	(R.)20.11.1322	365	131	ZB.	Maçka Silahhanesi'nde müstahdem iken ihraç olunan Mustafa adlı şahsın birikmiş olan alacaklarının ödenmesi.
26	10 Mayıs 1908	08.04.1326	309	39	Y.MTV.	Kaymakam Mehmed Sabri ve Kaymakam Ali Sırrı Beylerin rütbelerinin miralaylığa terfii.
27	14.Ağustos 1908	16.07.1326	3376	253170	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayunu amelesinden iken terk-i hizmet eden Mahmud Şerif'in sinin-i atikadan matlubatı olan mebaliğin tesviyesi. (Tophane).
28	15 Ağustos 1908	17.07.1326	3376	253197	BEO.	Tophane-i Amire Sanayi Alayı'na mensup olup Silahhane-i Hümayun'da müstahdem Mülazım-ı Salis Deraliyyeli Galib Hayri, Bosnalı Aşir Mustafa, Lofçalı Mehmed İsmail, Deraliyyeli Hüsnü Hüseyin, Hüseyin Ahmed, Ankaralı Osman Mehmed, Çankırlı Mustafa İsmail, Selanikli Mustafa, Prizrinli Yahya Nureddin ve Erenköylü Süleyman Receb ağaların hizmetlerine son verildiğinden alaylarında istihdamları. (Harbiye).
29	18 Ağustos 1908	20.07.1326	168	105	İ.HUS.	Tophane-i Amire sanayi alayına mensub olup Silahhane-i hümayunda bulunan Mülazım-ı salis Galib Hayri Ağa ile sairenin hizmetlerine hitam verildiğinden alaylarında istihdamları. (1326B-25).
30	3 Ekim 1908	07.09.1326	525	112	Y.A.HUS.	Memura rütbe nişanı verilmesi
31	22 Temmuz 1910	14.07.1328	47	27	İ.HB.	Maçka Silahhanesi'ne memur edilmiş olan Kaymakam Ali Sırrı Bey'in icra-yı tekaüdləri. (1328B-087).
32	30 Ağustos	23.08.1328	56	5	İ.HB.	Topçu Dairesi'ne bağlı Maçka Silahhanesi ketebesinden Ahmed

	1910					Latif Efendi'nin icra-yı tekaüdü. (1328Ş-225).
33	3 Eylül 1910	27.08.1328	3800	284945	BEO.	Topçu Dairesi'ne mülhak Maçka Silahhanesi ketebesinden Ahmed Latif Efendi'nin icra-yı tekaüdü. (Maliye).
34	23 Mayıs 1911	24.05.1329	3082	34	ŞD.	Maçka Silahhanesi Başkatibliği'nden mütekaid Ahmed Şevki Efendi'nin taleb eylediği ikramiye hakkında bazı istirhama dair arzuhali. (İstida 33).
35	22 Ekim 1919	27.01.1338	4597	344718	BEO.	Maçka Silahhanesi muhafaza memurlarından Mehmed oğlu Adil'in on beş sene kürek cezasına çarptırılması. (Harbiye; MTV/92).

Ek 3:Maçka Silahhanesi'ne Mavzer Fabrikası'ndan Gönderilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	17 Haziran 1888	07.10.1305	46	107	Y.PRK.ASK	Mavzer fabrikasına sipariş olunan tüfeklerin peşinat ödenen kısmının geldiği, sonrasında ise para ödenmesi halinde gönderileceği
2	4 Kasım 1888	29.02.1306	35	140	Y.MTV	Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin maçka ambarına teslim edildiği.
3	2 Mart 1889	09.06.1306	37	78	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından otuzuncu katile olarak gelen tüfeklerin maçka ambarına teslim edildiği.
4	23 Mart 1889	21.07.1306	38	20	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 37'nci ve 38'inci katile olarak gelen tüfeklerin Maçka ambarına teslim olduğu
5	30 Mart 1889	28.07.1306	38	36	Y.MTV.	39'ncü katile olarak gelen mavzer tüfeklerinin maçka ambarına teslim edildiği.
6	6 Nisan 1889	05.08.1306	38	44	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 40'ncü katile olarak gelen tüfeklerin Maçka ambarına teslim edildiği.
7	27 Nisan 1889	26.08.1306	54	86	Y.PRK.ASK.	Mavzer fabrikasıyla yapılan anlaşmaya mukabil gönderilen silahların nerelerde teslim alındığı.
8	18 Mayıs 1889	18.09.1306	38	131	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 47 ve 48'nci katile olarak gelen tüfeklerin Maçka ambarına teslim edildiği.
9	25 Mayıs 1889	25.09.1306	38	144	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 49'ncü katile olarak gelen tüfeklerin Maçka deposuna teslim olduğu.
10	16 Haziran 1889	17.10.1306	39	28	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 53'ncü katile olarak gönderilen tüfeklerin Maçka ambarına teslim edildiği.
11	20 Haziran 1889	20.10.1306	39	40	Y.MTV.	54'ncü Katile halinde gelip Maçka ambarına teslim edilen mavzer tüfeklerinin miktarı hakkında bilgi verilmesi.
12	27 Ağustos1889	30.12.1306	57	37	Y.PRK.ASK	Mavzer fabrikasına sipariş edilen tüfeklerden bir kısmının yola çıkarıldığı.
13	5 Ekim 1889	09.02.1307	40	29	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 71'nci katile olarak gelen tüfeklerin Maçka ambarına teslim edildiği.
14	14 Aralık 1889	20.04.1307	41	73	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin Maçka ambarına teslim edildiği.
15	11 Ocak 1890	19.05.1307	41	111	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin Maçka ambarına nakledilerek cümlésinin balığ olduğu miktar hakkında bilgi verilmesi.
						Mavzer fabrikasından 101'nci

16	17 Mart 1890	25.07.1307	42	78	Y.MTV.	kafile olarak gelen ve Maça ambarına teslim olan tüfek ve filintaların miktarının bildirilmesi.
17	29 Mart 1890	07.08.1307	43	16	Y.MTV.	104'üncü kafile Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin Maça ambarına teslim edildiği.
18	12 Nisan 1890	21.08.1307	43	37	Y.MTV.	107'nci kafile Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin Maça ambarına teslim edildiği.
19	19 Nisan 1890	28.08.1307	43	50	Y.MTV.	107'nci kafile Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin Maça ambarına teslim edildiği.
20	24 Kasım 1890	11.04.1308	67	38	Y.PRK.ASK	Maça silahhanesine mavzer tüfengi nakledilirken arabalardan birinin kırıldığı.
21	6 Aralık 1890	23.04.1308	46	129	Y.MTV.	159'uncu kafile olarak getirilen ve Maça ambarına teslim edilen mavzer tüfekleri hakkında bilgi verilmesi.
22	16 Şubat 1891	07.07.1308	48	16	Y.MTV	Mavzer fabrikasından 173'ncü kafile olarak gelen tüfeklerin Maça ambarına yerleştirildiği.
23	24 Şubat 1891	15.07.1308	48	50	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından 174'ncü kafile olarak gelen tüfeklerin Maça ambarına teslim edildiği.
24	14 Mart 1891	03.08.1308	49	7	Y.MTV	Maça ambarına teslim edilen mavzer tüfek ve kasaturalarının miktarının bildirilmesi.
25	19 Nisan 1891	10.09.1308	71	32	Y.PRK.ASK	Almanya'dan gelip Tophane'de tamir edilen mavzer silahlarının Maça silahhanesine teslim edildiği.
26	30 Ocak 1892	29.06.1309	79	11	Y.PRK.ASK	Silahhane, depo ve anbarlardan ihrac ve idhab olunan mühimmat ve eslihanın miktarı.
27	6 Şubat 1892	07.07.1309	79	25	Y.PRK.ASK	Mavzer fabrikasından gönderilen tüfenklerin Maça deposuna irsal edileceği.
28	8 Mart 1892	08.08.1309	79	78	Y.PRK.ASK	Mavzer fabrikasından gelen fişenklerin kontrolü.
29	27 Mart 1892	27.08.1309	60	97	Y.MTV.	Maça silah ambarında mevcut 9.5 milimetrelik mavzer tüfeklerinin muayene ve tathir edilmekte oldukları ve tamir edileceklerin tüfekhanede tamirlerine tophane müşiriyetince müsaade istendiği.
30	27 Nisan 1892	20.09.1309	61	64	Y.MTV	Maça silah ambarına gelen 7.65 çaplı tüfeklerin 22'nci kafilesi geldikten sonra toplam kaç mal olduğunun tophane müşiriyetince bildirildiği.
31	22 Nisan 1892	24.09.1309	61	79	Y.MTV	22'nci kafile olarak istanbul'a gelip vapurda eşya altında kalmış olan 2 sandık mavzer tüfeğinin maça deposuna konulduğuna ve gelen silahların 41 bin 875'e balığ olduğu hakkında tophane müşiriyetinin

						tathiri.
32	9 Mayıs 1892	11.10.1309	62	28	Y.MTV.	7.65 çapındaki mavzer tüfeklerinin muayenelerinin yapıldığı ve Maçka'daki silahhanede yerlerine konmağa başlandığı hakkında Tophane Müşiriyeti'nin tahriri.
33	12 Haziran 1892	16.11.1309	83	2	Y.PRK.ASK	Mavzer eslihasından kasatura ve tüfenklerin Maçka Silahhanesi'ne teslim edildiği.
34	25 Eylül 1892	03.03.1310	68	14	Y.MTV.	Mavzer Fabrikası'ndan gelen küçük çaplı tüfeklerden otuzüçüncü kafilenin Maçka silahhanesine konduğu ve Mabeyn-i Hümayun'daki deftere kaydedildikten sonra defterin takdim olunduğu.
35	26 Kasım 1892	07.05.1310	71	35	Y.MTV.	Mavzer Fabrikası'ndan 7,65 çapında otuzyedinci kafiye olarak gelen tüfeklerin Maçka Eslihahanesi'ne konduğu.
36	27 Kasım 1892	06.05.1310	87	12	Y.PRK.ASK.	1- Mavzer tüfengi nakli. 2- Fransa zırhlısının İzmir'den hareketi.
37	18 Aralık 1892	28.05.1310	72	83	Y.MTV.	Mavzer tüfeklerinden 39'ncu parti olarak gelenlerin maçka silah ambarına konulduğu.
38	17 Şubat 1893	30.07.1310	74	138	Y.MTV.	Kırkdördüncü kafiye olarak gelen mavzer tüfenklerinin Maçka Silahhanesi'ne konulduğu.
39	9 Temmuz 1893	24.12.1310	79	155	Y.MTV.	Yeni sistem mavzer tüfeklerinin Maçka esliha ambarına teslim edildiği.
40	20 Ağustos 1893	07.02.1311	81	54	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından gelen küçük çaplı 750 tüfeğin maçka ambarına yerleştirildiği.
41	7 Eylül 1893	25.02.1311	82	84	Y.MTV.	Silahhane'ye konulmak üzere Mavzer Fabrikası'na sipariş edilen tüfeklerin gönderildiği.
42	20 Eylül 1893	09.03.1311	83	94	Y.MTV.	Silahhaneye konmak üzere Mavzer Fabrikası'nda imal ettirilmiş olan tüfeklerin Erkan-ı Harbiye Feriki Şakir Paşa'ya gönderildiği.
43	18 Ekim 1893	07.04.1311	85	58	Y.MTV.	Mavzer Fabrikası'ndan gelen 116 sandık mavzerin Maçka silahhanesine konduğu.
44	1 Kasım 1893	21.04.1311	86	32	Y.MTV.	Mavzer fabrikasından gelen tüfeklerin maçka ambarına konulduğu ve baliğ olduğu miktar hakkında.
45	24 Aralık 1893	15.06.1311	88	115	Y.MTV.	Mavzer Fabrikası'ndan gelen küçük çaplı tüfeklerin muayenesi yapılarak Maçka silahhanesine konduğu ve gelenlerin miktarı hakkında.
46	27 Aralık 1894	28.06.1312	111	58	Y.MTV.	Mavzer fabrikasına sipariş olunan yeni sistem anahtarlı mavzer tüfeklerinin maçka ambarına teslim olunduğuna dair.

47	16 Eylül 1895	26.03.1313	128	100	Y.MTV.	Yeni gelen anahtarlı mavzer tüfeklerinin Maçka ambarına konulduğu ve gelenlerin yekununa dair tophane müşirliğinin arızası.
48	5 Şubat 1900	04.10.1317	8	101	Y.PRK.SGE.	Berlin fabrikaları mamulü bazı eslihanın Silahhane'ye teslim olunduğu.
49	4 Ekim 1904	24.07.1322	222	49	Y.PRK.ASK.	Hamburg'dan Dersaadet'e top, cephane, tüfek, tuz ruhu, alkol ve cephane geldiği.

Ek 4: Maçka Silahhanesi'ne Lloyd Kumpanyası'na Ait Vapurlarla Gönderilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	30 Kasım 1890	17.04.1308	46	114	Y.MTV.	Maçka ambarına teslim edilen mavzer tüfekleri ile filinti ve kasaturaların miktarı ve bedeli ödenmeyenlerin miktarının bildirilmesi.
2	30 Kasım 1890	17.04.1308	67	54	Y.PRK.ASK	Lloyd kumpanyasının posta vapuru ile Triyeste'den gelen silah ve cebehanenin tophaneye teslim edileceği.
3	17 Ocak1892	16.06.1309	78	83	Y.PRK.ASK.	Muhtelif mahallerden Dersaadet Limanı'na gelen ecnebi vapurların mütehamil oldukları eşya ve cephaneye.
4	21 Şubat 1892	22.07.1309	79	54	Y.PRK.ASK	Unkarya ve Manos nam Triyeste vapurlarının mavzer tüfeği yüklü olarak Dersaate geldikleri.
5	24 Temmuz 1892	28.12.1309	83	61	Y.PRK.ASK	Dersaadet'e getirilen mavzer tüfenklerin Maçka Silahhane-i Hümayunu'na konulacağı.
6	4 Eylül 1892	11.02.1310	84	78	Y.PRK.ASK.	Maiyyetinde mavzer tufengi bulunan Lloyd Kumpanyası'na ait Jevir isimli vapurun Bahr-i Sefid Boğazı'ndan geçerek Dersaadet'e geldiği.
7	7 Aralık 1892	17.05.1310	71	124	Y.MTV.	Lloyd Kumpanyası vapurlarından Ongarya ile gelen mavzer tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne konulduğu.
8	14 Aralık 1892	24.05.1310	87	50	Y.PRK.ASK.	1- Mavzer tufengi nakli. 2- Fransa zırhlısının İzmir'den hareketi.
9	16 Nisan 1893	29.09.1310	89	77	Y.PRK.ASK.	Lloyd Kumpanyası'nın Orliyon vapuru ile gelen 270 sandık mavzer tüfeğinin vapurdan çıkarılarak Tophane-i Amire'de bulunan ambara yerleştirildiği.
10	28 Nisan 1893	11.10.1310	90	3	Y.PRK.ASK.	Breniçe ve Saadet vapurlarıyla getirilen mavzer ile Şınayder tüfenklerinin Tophane-i Amire'ye teslim edildiği.
11	1 Haziran 1893	16.11.1310	91	12	Y.PRK.ASK	Lloyd Kumpanyası vapurlarının Dersaadet'e getirdikleri mühimmat, silah ve ticari eşyaların Maçka Silahhanesi ve Tecrübe Dairesi'ne teslim edildiği.
12	24 Haziran 1893	09.12.1310	91	101	Y.PRK.ASK.	1- Lloyd Kumpanyası'na aid Bandora adlı vapur ile gelen mavzer fişenklerinin Tophane-i Amire Ambarı'na teslim olunduğu.
13	24 Temmuz	10.01.1311	93	49	Y.PRK.ASK.	Lloyd kumpanyası vapurlarıyla gelen mavzer tüfekleri vapurdan

	1893					çıkarıldan sonra Maçka deposuna teslim edileceği.
14	20 Ağustos 1893	07.02.1311	94	9	Y.PRK.ASK.	Posta ile vurud eden silahların Maçka Silahhanesi'ne konulduğu.
15	9 Aralık 1893	30.05.1311	96	20	Y.PRK.ASK.	Lloyd Kumpanyası'na mensup Ungarya adlı vapurun Dersaadet'e getirdiği mavzer tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne yerleştirileceği.
16	13 Ekim 1894	12.04.1312	100	105	Y.PRK.ASK.	Triyeste'den gelen mavzer tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne gönderileceği.
17	20 Ocak 1895	23.07.1312	1 02	54	Y.PRK.ASK.	Mavzer fabrikasından gönderilen silahların Maçka silahhanesine teslim edildiği.
18	2 Şubat 1895	06.08.1312	103	30	Y.PRK.ASK.	Lloyd Kumpanyası'nın Tophane Ambarı'na teslim ettiği silahlar.
19	7 Temmuz 1895	14.01.1313	105	47	Y.PRK.ASK.	Lloyd Kumpanyası'nın Manarva Vapuru'yla getirilen eslihanın Tophâne-i Amire'ye konulduğu.
20	6 Ağustos 1895	14.02.1313	125	119	Y.MTV.	Gelen mavzer tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne konacağı.
21	24 Ağustos 1895	01.02.1313	125	4	Y.MTV.	Gelmediği bildirilen dört yüz mavzer tüfeğinin Maçka Silâhhane'sine gönderildiği hakkında Tophane Müşirliği'nin arz-ı mâlûmatı.
22	9 Ağustos 1904	27.05.1322	219	94	Y.PRK.ASK.	İsmarlanan Mavzer fişeklerinin miktar ve teslim alınarak depolara yerleştirilmesi.
23	31 Mayıs 1905	26.03.1323	229	107	Y.PRK.ASK.	Nemçe Kumpanyası'nın Petrol adlı vapuruyla gelen cephanenin Maçka Silahhanesi ve Tophane Talimhanesi'ne teslim edildiği.
24	26 Ekim 1905	26.08.1323	234	1	Y.PRK.ASK.	Nemçe vapurlarıyla gelen silah ve cephanelerin boşaltıldığı.

Ek 5:Maçka Silahhanesi'ne Rüsumat Emaneti'nden Sevk Edilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	23 Ekim 1884	03.01.1302	24	28	Y.PRK.ASK.	Rüsumat müfettişleri tarafından tutulup Silahhane'ye konulması irade buyurulan silah ve fişeklerin gönderildiği.
2	16 Mayıs 1895	21.11.1312	6	79	Y.PRK.SGE.	Rüsumat Emaneti ile gümrük ve sair yerlerde ele geçirilen silah ve mühimmatın Silahhane'ye teslimi.
3	18 Temmuz 1895	25.01.1313	6	90	Y.PRK.SGE.	Salih Çavuş tarafından Silahhane'ye teslim olunan silahlar için makbuz verildiği.
4	27 Şubat 1908	(R.)14.12.1323	51	81	ZB.	Galata'da ele geçirilen rovelvor ile fişeklerin Silahhane'ye teslim olunduğu.
5	29 Şubat 1908	(R.)26.12.1323	366	113	ZB.	Galata'da ele geçirilen silah ve fişeklerin Silahhane-i Hümayun'a gönderildiği.

Ek 6:Maçka Silahhanesi'ne Topkapı Sarayı'ndan Gönderilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	12 Eylül 1893	01.03.1311	94	43	Y.PRK.ASK.	Topkapı Sarayı ve Daire-i Kitabet'ten alınarak Silahhane'ye teslim edilen eşyalara ait makbuz ve ilmuhaberler.

Ek 7: Maçka Silahhanesi'ne Yıldız Sarayı ve İçerisindeki Birimlerden Nakledilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	12 Kasım 1891	09.04.1309	77	58	Y.PRK.ASK.	Zeytinburnu fabrikasında imal olunan üç kalem eslihanın Maçka Silahhane-i Amiresi'ne vaz' olunduğu.
2	6 Ağustos 1893	23.01.1311	93	83	Y.PRK.ASK.	Maçka Deposu'na gönderilen silahların cins ve miktarı.
3	15 Nisan 1899	04.12.1316	8	74	Y.PRK.SGE.	Nezd-i Hümayun'da bulunan bazı kıymetli silahların Silahhane'ye teslim edildiği.
4	12 Ekim 1899	06.06.1317	8	89	Y.PRK.SGE.	Başkitabet Dairesi'nden Silahhane'ye tüfek ve fişeklerin teslim edildiği.
5	15 Nisan 1905	11.04.1323	10	48	Y.PRK.SGE.	Koltukkapı'dan alınan silahların Silahhane'ye teslim edildiği.
6	10 Nisan 1910	01.06.1328	3762	282118	BEO.	Yıldız Müzesi'nde mevcut yeni sistem esliha-i askeriye'nin Maçka Silahhanesi'ne teslimi hususunun Yıldız Komisyonu Riyaseti'ne bildirildiği. (Harbiye, Dersaadet; 281601)

Ek 8: Maçka Silahhanesi'ne Ahaliden Müsadere Edilip Gönderilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	12 Ekim 1894	11.04.1312	6	43	Y.PRK.SGE.	Maçka Silahhanesi'ne silah gönderilmesi
2	2 Nisan 1898	10.11.1315	10	113	Y.PRK.SGE.	Maçka Silahhanesi'ne silah gönderilmesi
3	28 Nisan 1908	26.03.1326	142	83	Y.PRK.ASK.	Maçka Silahhanesi'ne silah gönderilmesi
4	18 Mayıs 1915	04.07.1333	9	2	DH. EUM. KLU.	Ahaliden müsadere olunan her çeşit silah ve mühimmatın askeri ihtiyaçlara sarf olunmak üzere Harbiye İdaresi emrine terkiyle Maçka Silahhanesi'ne gönderilmesi.
5	2 Ekim 1915	23.11.1333	12	5	DH. EUM. 2.Şb.	Ahaliden müsadere olunan silahların Maçka Silahhanesi'nde toplanmasının nakliye araçları yokluğundan mümkün olmadığı, bunun için yerlerinde muhafazasının gerektiği.
6	25 Ekim 1915	16.12.1333	13	4	DH. EUM. 2.Şb.	İçel sancağında, ahaliden müsadere olunan silahların Dersaadet'e gönderilerek Maçka Silahhanesi'ne teslim edilmesi hakkında Harbiye Nezareti'nin cevabı.
7	26 Ekim 1915	17.12.1333	57	132	DH. ŞFR.	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden "Ahaliden müsadere edilen silahların Maçka Silahhanesi'ne teslimi" şeklinde Teke Mutasarrıflığı'na çekilen cevabi telgraf.
8	26 Ekim 1915	17.12.1333	57	133	DH.ŞFR.	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden "Ahaliden müsadere olunan silahların Maçka Silahhanesi'ne teslimi" şeklinde Konya ve Halep vilayetleri ve Kütahya Mutasarrıflığı'na çekilen cevabi telgraf.
9	26 Ekim 1915	17.12.1333	13	11	DH. EUM. 2.Şb.	Teke'de ahaliden müsadere olunan silahların, Dersaadet'e gönderilerek Maçka Silahhanesi'ne teslimi hakkında Harbiye Nezareti'nin cevabı.
10	27 Ekim 1915	18.12.1333	13	17	DH. EUM. 2.Şb.	Sivas ve Karesi Mutasarrıflığı dahilinde ahali ve Ermeniler'den müsadere olunan silahların Dersaadet'e gönderilerek Maçka Silahhanesi'ne teslim edilmeleri.
11	27 Ekim 1915	18.12.1333	57	147	DH. ŞFR.	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden "Ermenilerden müsadere edilen silahların

						Dersaadet'deki Maçka Silahhanesi'ne teslimi şeklinde" Karesi Mutasarrıflığı'na çekilen cevabi telgraf.
12	28 Ekim 1915	19.12.1333	57	159	DH. ŞFR.	Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nden "Ermenilerden müsadere olunan silah ve sairinin Dersaadet'de Maçka Silahhanesi'ne teslimi" şeklinde Aydın ve Adana vilayetlerine çekilen cevabi telgraf.
13	27 Kasım 1915	19.01.1334	14	44	DH. EUM. 2.Şb.	Kütahya'da ahaliden müsadere olup Maçka Silahhanesi'ne gönderilecek silahlar için gerekli sandıkların masarır-ı imaliyesi olarak istenen meblağın itası. Kütahya, Karaman ve Haleb'te ahaliden müsadere olunan silahların cins ve miktarını mübeyyin cetvellerin takdim kılındığı.
14	14 Aralık 1915	06.02.1334	15	29	DH. EUM.2.Şb.	Beyrut'un Nasara ve Safed kazalarında ahaliden toplanan silahların Dersaadet'e gönderilmesi.
15	1 Ocak 1916	24.02.1334	16	6	DH. EUM. 2.Şb.	Adana, Haleb ve Aydın vilayetlerinde Ermeniler'den ahz ve müsadere edilip cinsi ve miktarı belirli silah ve cephanenin Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği.
16	2 Ocak 1916	25.02.1334	16	10	DH. EUM.2.Şb.	Karahisar-ı Sahib merkez kazasıyla Çivril, Sandıklı, Dinar ve Aziziye kazalarında müsadere edilen silahların, dağıtıldığı yerlerden toplanarak, Harbiye Nezareti'nin emri uyarınca Maçka Silahhanesi'ne gönderilmesi.
17	3 Ocak 1916	06.02.1334	15	28	DH. EUM.2.Şb.	Ahaliden müsadere olup İzmit ve Adapazarı depolarında bulunan silahların Maçka Silahhanesi'ne teslim olunmak üzere Dersaadet gönderilmesi.
18	3 Ocak 1916	06.02.1334	15	30	DH.EUM.2.Şb.	Hüdavendigâr vilayetinde ahaliden müsadere olunan silahların Maçka Silahhanesi'ne teslim olunmak üzere Dersaadet'e sevkı.
19	13 Ocak 1916	07.03.1334	16	48	DH.EUM.2.Şb.	Harbiye Nezareti'nin kararı uyarınca silah ve cephanenin sıkıntısı dolayısıyla, ahaliden müsadere edilen silah ve cephanenin cins ve miktarını mübeyyin defter ile bu silahların Maçka Silahhanesi'ne gönderilmesi.

20	15 Haziran 1916	23.08.1334	54	31	DH.EUM.6.Şb.	Mahkemelerce müsadere edilip Emanat-ı Adliye memurluklarına biriken silahların satılmayarak askeriye teslimi.
21	5 Kasım 1916	09.01.1335	89	1	DH. İ.U.M.	Ahali elinden alınan av tüfenkleriyle çeşitli silah ve fişeklerin Maçka Silahhanesi'ne teslim edildiğine dair Polis Müdüriyeti'nden alınan tezkirenin Harbiye Nezareti'ne bildirildiği.

Ek 9: Maçka Silahhanesi'ne Görevliler Vasıtasıyla İrsal Edilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	23 Şubat 1889	22.06.1304	2	94	Y.PRK.SGR.	Tüfenkçi Halil Bey'in Silahhane'ye teslim ettiği eşyaların listesi.
2	20 Ocak 1894	13.07.1311	96	81	Y.PRK.ASK.	Eslihahane-i Mülukaneye teslim edilen eşyaları gösteren ithalat pusulaları.
3	7 Mart 1894	29.08.1311	9 7	35	Y.PRK.ASK.	Eslihahane-i Hümayun'a ithal olunan eşyayı mübeyyin pusulalar.
4	2 Ağustos 1894	29.01.1312	99	45	Y.PRK.ASK.	Eslihahane'ye teslim edilen eşya makbuzu.
5	19 Ağustos 1894	16.02.1312	6	39	Y.PRK.SGE.	Silahhane'den padişaha gönderilen eşyanın cins ve miktarı.
6	7 Şubat 1895	11.08.1312	6	68	Y.PRK.SGE.	Silahhane'den teslim alınan eşyanın cins ve miktarı.
7	23 Ağustos 1896	14.03.1314	7	25	Y.PRK.SGE.	Silahhane-i Hümayun'a teslim olunan silah ve sairinin tesellüm makbuzu.
8	10 Aralık 1896	05.07.1314	7	33	Y.PRK.SGE.	Tüfengi Yusuf Bey'in Silahhane'ye teslim ettiği eşyaların listesi.
9	19 Ocak 1898	25.09.1315	8	14	Y.PRK.SGE.	Tüfengi Yusuf Bey tarafından Silahhane-i Hümayun'a teslim edilen revolverlerin cins ve adedi.
10	21 Mayıs 1898	29.12.1315	8	38	Y.PRK.SGE.	Muhtelif marka ve çaptaki silahların muhafaza edilmek üzere Silahhane'ye teslim edildiği. a.g.y.tt.
11	3 Temmuz 1898	13.02.1316	8	49	Y.PRK.SGE.	On dört kalem eşyanın Bekçi Ömer Ağa vasıtasıyla Silahhane'ye teslim edildiği.
12	18 Temmuz 1898	28.02.1316	8	52	Y.PRK.SGE.	Tüfengi Yusuf ve Halil Beyler tarafından Silahhane'ye teslim edilen eşyanın cins ve miktarı.
13	22 Eylül 1898	06.05.1316	8	60	Y.PRK.SGE.	On kalem silahın Silahhane'ye teslim edildiği.
14	23 Mart 1899	11.11.1316	8	72	Y.PRK.ASK.	Dört kalem eşyanın Bekçi Kadri Ağa tarafından Silahhane'ye teslim edildiği.
15	17 Mayıs 1899	06.01.1317	151	11	Y.PRK. ASK.	Daire-i Hümayun'dan Bekçi İzzet Ağa vasıtasıyla silahhaneye teslim olunan rovelverin cins ve miktarı.
16	2 Ekim 1899	26.05.1317	8	88	Y.PRK.SGE.	Bekçi Kadir Ağa vasıtasıyla sekiz kalem silahın Silahhane'ye teslim edildiği.
17	3 Aralık 1899	29.07.1317	22	94	Y.PRK.MYD.	Müsadere edilen gara tüfeklerini silahhaneye teslim etmek üzere Sadık Bey'in Dersaadet'e gönderileceğinin arzı.(Belge tarihi B.30'dur.)
18	15 Haziran 1900	16.02.1318	8	117	Y.PRK.SGE.	Mavzer fişenglerinin doldurulduğu destgah ile bir mikter mavzer fişeginin Silahhane'ye teslim edildiği.

19	28 Ağustos 1900	02.05.1318	9	3	Y.PRK.SGE.	Silahhane'ye teslim edilen eşyaların miktar ve cinsleri.
20	13 Ekim 1900	18.06.1318	9	7	Y.PRK.SGE.	Bekçi Halil Ağa vasıtasıyla Silahhane'ye teslim edilen silahların cins ve miktarı.
21	24 Aralık 1900	02.09.1318	9	11	Y.PRK.SGE.	Silahhane-i Seniyye'ye teslim edilen eşyalar.
22	7 Mart 1901	16.11.1318	167	98	Y.PRK.ASK.	Bekçi Halil Ağa vasıtasıyla Silahhane-i Hümayun'a teslim edilen kasatura ve fişekler.
23	10 Mayıs 1901	21.01.1319	9	27	Y.PRK.SGE.	Seribrikdar Kamil Bey vasıtasıyla altı kalem eşyanın Silahhane'ye teslim edildiği.
24	15 Şubat 1902	07.11.1319	179	15	Y.PRK.ASK.	Silahhaneye silah teslimi.
25	8 Haziran 1902	29.12.1319	66	44	Y.PRK.BŞK.	Silahhaneye çeşitli cins ve miktarlarda silahların teslim edildiği.
26	1 Haziran 1902	23.02.1320	9	74	Y.PRK.SGE.	Muhtelif silahların Silahhane'ye teslim edildiği.
27	29 Kasım 1902	27.08.1320	187	50	Y.PRK.ASK.	Silahhaneye eşya teslimi. Talebeye ihsan olunan atıyye ve kurbanların tevzii.
28	22 Mayıs 1903	24.02.1321	10	4	Y.PRK.SGE.	Silahhane'ye iki cins tüfenk teslim edildiği.
29	27 Ocak 1908	23.12.1325	11	8	Y.PRK.SGE.	Silahhane'ye teslim olunan eşyaya ait makbuz ilmuhaberleri.

Ek 10: Maçka Silahhanesi'ne Tophane-i Amire Fabrikalarından Gönderilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	24 Mart 1892	24.08.1309	80	70	Y.PRK.ASK.	Tophane-i Amire ve Topkapı Sarayı'ndan gönderilen tüfenklerin Maçka silahhanesine konulduğu.
2	27 Nisan 1892	29.09.1309	61	104	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmed Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nce takdimi. (Belge tarihi: Ramazan 30).
3	16 Mayıs 1892	18.10.1309	62	66	Y.MTV.	Maçka silahhanesinde bulunan silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmed Bey'den alınan jurnallerin takdimi hakkında Tophane Müşiriyeti'nin tahrirâtı.
4	7 Haziran 1892	11.11.1309	63	53	Y.MTV	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Mirliya Ahmed Paşa ile Muhsin Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti tarafından takdimi.
5	21 Temmuz 1892	25.12.1309	64	97	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Mirliya Ahmed Paşa ile Muhsin Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nin tahrirâtı.
6	24 Ağustos 1894	21.02.1312	103	44	Y.MTV.	Geçenki zelzele de Maçka ambarında sehpaları devrilerek tamire muhtaç hale gelen mavzer ve sair tüfeklerin tamir ettirildiği
7	26 Temmuz 1897	25.02.1315	129	89	Y.PRK.ASK.	Zeytinburnu Fişek Fabrikası'nda ve diğer yerlerde imal ve tamir olunan çeşitli maddeler için gerekli malzemelerin teslim edildiği ve istenen yerlere gönderildiği. Yunan Muharebesi'nde müsadere edilen toplardan bir dağ topunun zayi olduğu ve sebebinin bildirilmesi.
8	16 Ağustos 1897	17.03.1315	130	102	Y.PRK.ASK.	Tamirâtı yapılan kasaturalı Martini Henri tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği.
9	24 Ekim 1898	08.06.1316	145	113	Y.PRK.ASK	Tüfenkhane-i Amire'de tamir edilen tüfek ve kasaturaların Maçka anbarına gönderildiği.
10	10 Nisan 1899	29.11.1316	149	61	Y.PRK.ASK.	Tüfenkhanede tamiri yapılan kasatura, martini fişengi vesair silahların Maçka Silahhanesi'ne gönderilmesi . Zuefa askerlerin memleketlerine gitmek üzere Ali Saib Paşa Vapuru'na binmeleri.
						Angela adlı İngiliz tüccar bandıralı vapurun Akdeniz'e geçtiği .

11	8 Mayıs 1899	27.12.1316	150	85	Y.PRK.ASK.	Tüfenghane-i Amire'de tamirâtı icra kılınan silah ve mühimmatın Maçka silahhanesine gönderildiği.
12	29 Mayıs 1899	18.01.1317	151	60	Y.PRK.ASK.	Bahr-ı Siyah Boğazı Topçu Alayında gemilerin men'i için kullanılan mühimmatın teslim edildiği . Kırkağaç Fişenkhanesi için gerekli malzemelerin gönderildiği . Medine Vapuru ile bir miktar hacının Dersaadet'e hareket ettiği . Flott Volontaire Kumpanyasına mensup Katrinovoslav namlı vapurun Odesa'dan aldığı Rus muhacirini Vladovostoka'ya götürmek üzere boğazdan Akdeniz'e gittiği . Tüfenkhanesi-i Amire'de tamir olunan tüfek ve kasaturaların Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği . Dersaadet'e gelen Tosar Vapurunun Akdeniz'e hareket ettiği . Bahr-i Sefid Boğazı topçu alaylarının ihtiyacı.
13	1 Ağustos 1899	23.03.1317	153	76	Y.PRK.ASK.	Bir erin hastaneye naklinde vefatı . Amerika'nın İstanbul sefirinin biraderinin Romanya'dan geleceği . Rusya'nın İkinci Aleksandr zırlısının Midilli'ye geldiği .Tamirâtı biten martini tüfeklerinin Maçka silahhanesine gönderildiği.
14	4 Ağustos 1899	26.03.1317	153	92	Y.PRK.ASK.	Tamir edilen martini hanri tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği.Gümrük yolcularından alınan yüz elli rövolver fişenginin anbarına konulduğu . Gelibolu Rüsumat Müdürlüğünce tevkif edilen bir Flober tüfenginin tecrübe ve muayene dairesine verildiği.
15	6 Eylül 1899	09.04.1317	154	17	Y.PRK.ASK.	Cülus-ı Hümayun yıldönümü şenlikleri için Mısır eyaletine istenilen fişenklerin gönderildiği . İzmir, Mersin, Adana, Trablusşam, Beyrut ve Selanik'e asker, barut, fişek sevki için Şeref Vapuru'nun Kale-i Sultaniye'den hareket ettiği . Boğazdan geçme izni olan İtalya Sefareti maiyyetine mahsus yatın Sivastopol'dan gelip Tarabya'ya gittiği . Tüfekhanede tamir edilen martini hanri tüfeklerinin Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği.
16	2 Ekim 1899	26.05.1317	8	88	Y.MTV.	Tophane ile marbutu bulunan dairelerden toplattırılan ve Maçka Silahhanesi'ne gönderilen eslihanın cins ve miktarını gösterir defterin takdimine dair Tophane Müşirliği'nin yazısı.
17	12 Ocak 1900	10.09.1317	24	4	Y.PRK.ZB.	İstanbul'a giden İtalya'nın Kale-i Sultaniye Konsolosu Mösyö Eziz'in avdet ettiği . Tüfenghane-i Amire'de tamir olunan Yunan tüfeklerinin

						Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği.
18	6 Şubat 1900	05.10.1317	158	21	Y.PRK.ASK.	Tüfenkhanede tamir edilen tüfek vs.nin Maçka Silahhanesi'ne sevki. Ramazan dolayısıyla Tophane'den Zeytinburnu'na top sevki.
19	13 Şubat 1900	12.10.1317	158	45	Y.PRK.ASK.	Tamir edilen mühimmatın Maçka anbarına gönderildiği.
20	29 Eylül 1900	04.06.1318	164	5	Y.PRK.ASK.	Tamir edilen tüfeklerin Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği . Port-Said'den bulaşık olarak gelen İngiliz tüccar gemilerinin Kavak'a hareket ettiği.
21	29 Ekim 1900	05.07.1318	165	33	Y.PRK.ASK.	Tüfenghane-i Amire'de tamir edilen silahların bir memura teslimiyle Maçka Silahhanesi'ne gönderildiği . Bir İngiliz bandıralı vapurun Dersaadet'e geçtiği.
22	19 Aralık 1900	26.08.1318	166	49	Y.PRK.ASK.	Tamir olunan tüfeklerin sevki . Emtia Gümrüğüne yakalanan fişeklerin anbara teslimi . Polis Mustafa Efendi'nin evinde yakalanan süngünün anbara teslimi.
23	7 Şubat 1901	17.10.1318	167	34	Y.PRK.ASK.	Tamir edilen tüfenk ve süngülerin Maçka Silahhane-i Hümayunu'na gönderildiği . İngiltere devletinin Dersaadet Sefarethanesi Müsteşarı Döbonson'un Nemçe Postası ile Rodos'a gittiği.
24	31 Ocak 1903	02.11.1320	190	20	Y.PRK.ASK.	Tüfenkhanede tamir edilen tüfenklerin Maçka Silahhanesine gönderildiği. Karasu nahiyesindeki maden çalışmasında kullanılmak üzere Baruthaneden barut verilmesi.
25	22 Şubat 1908	19.01.1326	306	126	Y.MTV.	Tüfek Fabrikası'nda imal olunan tüfeklerin Maçka Silahhanesi'ne irsali.
26	21 Nisan 1908	19.03.1326	255	85	Y.PRK.ASK.	Ordulardan gelip Tüfekhane-i Amire'de tamir edilen tüfeklerin Maçka Silahhane-i Hümayununa nakledileceği.

Ek 11:Maçka Silahhanesi'ndeki Silahların Muayenesi, Bakımı ve Onarımı ile İlgili BOA'da Tespit Edilebilen Belgeler

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	23 Eylül 1880	18.10.1297	4	102	Y.MTV.	Maçka deposundaki sandıklar içinde bulunan martini henri tüfekleri ile kasaturalar sandıklar içinde rutubet alacağıncan silinip yağlanarak tüfekliklere konulması
2	19 Nisan 1891	10.09.1308	71	32	Y.PRK.ASK.	Almanya'dan gelip Tophane'de tamir edilen mavzer silahlarının Maçka silahhanesine teslim edildiği.
3	30 Ocak 1892	29.06.1309	79	12	Y.PRK.ASK.	Temizlik yapılırken yayları kırılan mavzer tüfenklerinin miktarı.
4	24 Mart 1892	24.08.1309	80	70	Y.PRK.ASK.	Tophane-i Amire ve Topkapı Sarayı'ndan gönderilen tüfenklerin Maçka silahhanesine konulduğu.
5	27 Nisan 1892	29.09.1309	61	104	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmed Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nce takdimi. (Belge tarihi: Ramazan 30).
6	16 Mayıs 1892	18.10.1309	62	66	Y.MTV.	Maçka silahhanesinde bulunan silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmed Bey'den alınan jurnallerin takdimi hakkında Tophane Müşiriyeti'nin tahrirati.
7	7 Haziran 1892	11.11.1309	63	53	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Mirliha Ahmed Paşa ile Muhsin Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti tarafından takdimi.
8	21 Temmuz 1892	25.12.1309	64	97	Y.MTV.	Maçka silahhanesinde bulunan silahların muayenesine memur Ahmed Paşa'dan alınan jurnallerin takdimine dair Tophane Müşiriyeti'nin tahrirati.
9	8 Eylül 1892	15.02.1310	67	6	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki tüfeklerin muayenesi için Almanya'dan getirtilen ustalara dair Tophane Müşiriyeti'nin arzı.
10	21 Ekim 1892	29.03.1310	85	107	Y.PRK.ASK.	Çeşitli bölgelere aid tüfek, mavzer ve cephanelerin bakım, onarım ve depolama teslimi ve yeni kur'a efradının dağıtımı.
						Geçenki zelzele de maçka ambarında sehpaları devrilerek

11	24 Ağustos 1894	21.02.1312	103	44	Y.MTV.	tamire muhtaç hale gelen mavzer ve sair tüfeklerin tamir ettirildiği.
12	7 Ağustos 1898	15.11.1315	137	22	Y.PRK.ASK.	Almanya Devleti'nin Dersaadet Sefareti maiyyetine memur Lorlay Vapuru'nun Beyrut'tan İzmir'e geldiği. Kandiye'de bulunan Rusya ve Fransa'nın birer harp gemisinin Hanya'ya doğru hareket ettiği. Tophane-i Amire'de tamir edilen tüfeklerin Maçka Silâhhane-i Hümâyunu'na gönderildiği. Yolculardan toplanarak Rusumat Emanetince gönderilen silahların muayene ve tecrübe dairesine teslim edildiği.
13	4 Eylül 1898	17.04.1316	143	55	Y.PRK.ASK.	Ağustos ayı içinde Tophane-i Amire'de yapılan bazı işlerle çeşitli yerlerden gelen askeri mühimmata tamir edilen silahlara vesaireye dair telgraf ve jurnal özetleri.
14	16 Ocak 1904	27.10.1321	211	1	Y.PRK.ASK.	Almanya'dan satın alınan fişenkerin gerekli muayaneden geçirilerek Gülhane Ambarı'na naklolundukları.

Ek 12: Maçka Silahhanesi'nden ve Sair Yerlere İrsal Edilen Silahların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	4 Mart 1891	23.07.1308	70	23	Y.PRK.ASK.	Fransa Sefareti'ne ait olan silahların sehven müsadere edildiği.
2	11 Kasım 1891	08.04.1309	77	49	Y.PRK.ASK.	Hassa Altıncı Alayı taburu için gerekli rovelver ve kılıçların Maçka Silahhanesi'nden gönderildiği.
3	6 Mayıs 1891	27.09.1308	71	57	Y.PRK.ASK	Teşkil edilen itfaiye Dördüncü Taburuna verilecek silahların maçka silahhanesinden teslim alındığı.
4	30 Ocak 1892	29.06.1309	175	128	Y.PRK.ASK.	Kudüs ve İstanköy Kalesi için gerekli olan silah ve edevatın Maçka Silahhane-i Hümayunu'ndan ita kılındığı.
5	27 Nisan 1892	29.09.1309	61	104	Y.MTV.	Maçka silahhanesindeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmed Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nce takdimi. (Belge tarihi: Ramazan 30).
6	13 Ekim 1892	21.03.1310	68	122	Y.MTV.	Kudüs jandarma tabura sonradan ilave olunan süvari efradına verilecek mançester filintası, rövelver ve kılıçların maçka silah deposundan verildiği ve makbuzlarının alındığı.
7	26 Kasım 1892	06.05.1310	87	13	Y.PRK.ASK.	Maçka silahhanesinden silah gönderildiğine dair.
8	6 Şubat 1893	19.07.1310	88	34	Y.PRK.ASK.	Basra jandarma alayı efradı için tüfek ve fişenk gönderildiği.
9	2 Mart 1893	13.10.1310	90	116	Y.PRK.ASK.	Maçka Silahhanesi ile Harbiye Ambarında mevcut silahlardan ellibir aded eski silahın Tophane-i Amire Farikası'na gönderildiği.
10	13 Haziran 1893	28.11.1310	91	63	Y.PRK.ASK.	1- İngiltere Ümera-yı Askeriyesi'nden olup seyahati nedeniyle Dersaadet'te bulunan Mösyö Könning'in Selimiye Kışlası'nda ağırlanması. 2- Maçka Silahhanesi'nden Selimiye Kışlası'ndaki askerin ihtiyacını gidermek üzere bir miktar kılıç ve kasatura alındığı. 3- Sabık Harput Liva Kumandanı olup tekaüde ayrılmış bulunan Mirliva Ahmed Ali Paşa'nın trenle Dersaadet'e geldiği. 4- Üsküdar'da asayişin berkemal olduğu.
11	1 Mart 1899	18.10.1316	147	75	Y.PRK.ASK.	Üçüncü Ordu'ya gönderilmesi gereken küçük çaplı mavzer ve

						cephanenin sevkine başlandı.
12	30 Kasım 1899	26.07.1317	156	27	Y.PRK.ASK.	Beşinci Ordu ve Manastır vilayeti jandarma alayının süvarileri için Maçka silahhanesinden alınan vinçester, henri tüfekleri, martini, süngü vs. silahlar . Fransa sefirinin Bahr-i Sefid Boğazı'ndan Dersaadet'e geçmek için istediği iznin verilmemesi ve İzmir'den gelen Amiral Marşal'in maiyetiyle geçtiği.
13	24 Mart 1901	03.12.1318	168	16	Y.PRK.ASK.	Bahr-ı Siyah Boğazı, Topçu Alayı zabitanı için gereken "Rovolver" tabancanın ve fişenlerinin temin edildiği.
14	23 Ekim 1901	10.07.1319	176	46	Y.PRK.ASK.	ikinci ordu-yı hümayuna mensup topçu ve süvari alayları için şeşhaneli ve toz barutu ve saire lezazımata gönderildiği.
15	9 Nisan 1902	30.12.1319	168	109	Y.PRK.ASK.	Kale-i Sultaniye ilave taburlarının ita olunmak üzere Maçka Silahhanesi'nden değişik miktardaki martini tüfenklerinin Selanik Vapuru'na yüklenecek hareketi.
16	21 Mart 1903	21.12.1320	241	122	Y.MTV.	Silahhane-i Hümayun tarafından dağıtılan bütün tüfeklerin defter kayıtlarının muntazaman tutulduğu.
17	7 Kasım 1905	09.09.1323	280	36	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi ve Harbiye ambarındaki köhne silahların Zeytinburnu Fabrikası'na nakli.

Ek 13: Maçka Silahhanesi'nde Bulunan Eşyaların BOA'da Tespit Edilebilen Belgeleri.

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	27 Nisan 1892	29.09.1309	61	104	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi'ndeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmet Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nce takdimi.
2	16 Mayıs 1892	18.10.1309	2	66	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi'ndeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmet Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nin tahrirâtı.
3	7 Haziran 1892	11.11.1309	63	53	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi'ndeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmet Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nce takdimi.
4	21 Temmuz 1892	25.12.1309	64	97	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi'ndeki silahların muayenesine memur Ahmed Paşa ile Kaymakam Mehmet Bey'den alınan jurnallerin Tophane Müşiriyeti'nin tahrirâtı.
5	12 Eylül 1893	01.03.1311	94	43	Y.PRK.ASK.	Topkapı Sarayı ve Daire-i Kitabet'ten alınarak Silahhane'ye teslim edilen eşyalara ait makbuz ve ilmuhaberler.
6	19 Ağustos 1894	16.02.1312	6	39	Y.PRK.SGE.	Silahhane'ye teslim edilen çeşitli silahlar.
7	26 Ağustos 1894	23.02.1312	99	82	Y.PRK.ASK.	Silahhaneye mahsus teslim pusulası.
8	12 Ekim 1894	11.04.1312	6	43	Y.PRK.SGE.	Silahhane-i Hümayun'a gelen tüfenk ve eşyaların cins ve miktarını gösteren makbuzlar.
9	7 Şubat 1895	11.08.1312	6	68	Y.PRK.SGE.	Silahhane'den teslim alınan eşyanın cins ve miktarı.
10	13 Şubat 1895	17.08.1312	6	69	Y.PRK.SGE.	Silahhane'den padişaha gönderilen eşyanın cins ve miktarı.
11	29 Nisan 1897	27.11.1314	7	43	Y.PRK.SGE.	Hacı Hasan Paşa aracılığıyla Silahhane'ye teslim olunan eşya.
12	13 Eylül 1897	15.04.1315	8	56	Y..PRK.SGE.	Kurena-yı Şehriyari Arif Bey vasıtasıyla Fesli Zuhaf Alayı'na mahsus bir takım elbisenin Silahhane'ye teslim olunduğu.
13	26 Temmuz 1902	23.02.1320	9	74	Y.PRK.SGE.	Muhtelif silahların Silahhane'ye teslim edildiği.

14	29 Kasım 1902	27.08.1320	187	50	Y.PRK.ASK.	Silahhaneye eşya teslimi. Talebeye ihsan olunan atıyye ve kurbanların tevzii.
15	20 Şubat 1905	15.12.1322	226	42	Y.PRK.ASK.	Silahhane-i Hümayunda bulunan kullanıma elverişli eşyaların tesbiti için yapılan muayeneni neticesi.
16	11 Haziran 1907	29.04.1325	10	86	Y.PRK.SGR	Yaptırılan iki adet dolabın Silahhane'ye teslim edildiği.
17	10 Aralık 1907	05.11.1325	10	112	Y.PRK.SGE	Osman Paşa veresesinde satın alınan konaklardan Yaveran Dairesi ile Demirhane duvarı arasında bulunan kabloların Silahhane'ye teslim edildiği.
18	27 Ocak 1908	23.12.1325	11	8	Y..PRK.SGE.	Silahhane'ye teslim olunan eşyaya ait makbuz ilmuhaberleri.
19	16 Şubat 1922	(R.) 16.12.1338	1359	6	ML.EEM.	İstanbul'da Maçka Silahhanesi'ndeki eyanın müzayedesini. (İstanbul).

Ek 14:Maçka Silahhanesi'nin Bölümleri ile İlgili BOA'dan Tespit Edilebilen Belgeler.

	M. Tarih	H. Tarih	Kutu No	Gömlek No	Fon Kodu	Özet
1	21 Nisan 1892	23.09.1309	61	77	Y.MTV.	Maçka silahhanesinde bulunup tecrübe edilmekte olan mavzerler için Ahmed Paşa tarafından istenilen fişeklerin verilmesi hakkında Tophane Müşiriyeti'nin istizanı.
2	21 Eylül 1893	10.03.1311	279	20907	BEO	Maçka Silahhane-i Hümayunu zahirindeki bostana inşa kılınan marangozhane ve sairenin muhafız duvarının tamiri. (Tophane; 20907).
3	23 Ocak 1894	16.07.1311	348	26033	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayun arkasında kain bostana müceddeden inşa kılınan muayene, marangozhane ve koğuşa ilaveten yapılması lazım gelen mahallerin masraflarının tesviyesi. (Tophane; 20907)
4	26 Şubat 1893	09.08.1310	1	29	İ.TPH.	Maçkadaki eslihanе ambarınca tüfeklerin tathir ve tenzifatında kullanılan üstüğü ve bezlerin hıfzı için mahzen inşası
5	26 Şubat 1893	09.08.1310	2	10	İ.TPH.	Maçka Silahhane-i hümayununun zahirinde kain bostana inşası mukararrer olan muayenehane ve marangozhane ve sairenin masraflarının tesviyesi. (1311RA-01)
6	19 Mayıs 1895	24.11.1312	2	80	İ.MF.	Dersaadet'te inşa olunacak rasathanenin Maçka'daki Silahhane-i Hümayun bahçesine inşası. (1312Za-2)
7	22 Mayıs 1895	27.11.1312	627	46980	BEO.	Maçka'da Silahhane-i Hümayun bahçesinde yüz yetmiş lira masrafla bir rasathane inşasına ve masarif-i seneviyesi olan on dokuz bin yedi yüz kuruşun Maarif tahsisatından tesviyesine dair irade-i seniyye şeref-müteallik buyrularak Tophane Müşiriyet-i Celilesi marifetiyle inşaatına başlanılmak üzere meblağ-ı mezkurun tesviyesi. (Maarif; 46980)
8	2 Haziran 1895	08.12.1312	266	33	MF.MKT.	Maçka'daki Silahhane bahçesinde inşa edilecek rasathanenin masraflarının maarif veznesinden verilmesi.
9	5 Ağustos 1895	13.02.1313	664	49760	BEO.	Maçka Silahhane-i Hümayun bahçesinde inşa olunacak rasathanenin keşif defteriyle resim ve planı leffen irsal kılınmış olmakla bir sureti

						alınarak asıllarının hıfzı. (Tophane; 46980)
10	4 Mart 1900	02.11.1317	200	8	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi karşısında inşası düşünülen Esliha Müzesi binası keşifnamesinin Seraskerlikce takdimi. (3. belge 9 v.).
11	15 Haziran 1900	16.02.1318	80	117	Y.PRK.ASK.	Mavzer fişenglerinin doldurulduğu destgah ile bir mikter mavzer fişeginin Silahhane'ye teslim edildiği.
12	21 Kasım 1902	19.08.1320	236	110	Y.MTV.	Maçka Silahhanesi bahçesine bir silah müzesi inşa olunması.
13	2 Şubat 1909	11.01.1327	1098	29	MF.MKT.	Maçka Silahhanesi karşısındaki bahçeye maarif bütçesiyle inşa edilen, Tepebaşı Rasathanesi olarak kullanılan binanın Tophane-i Amire Nezareti'ne verilemeyeceği.

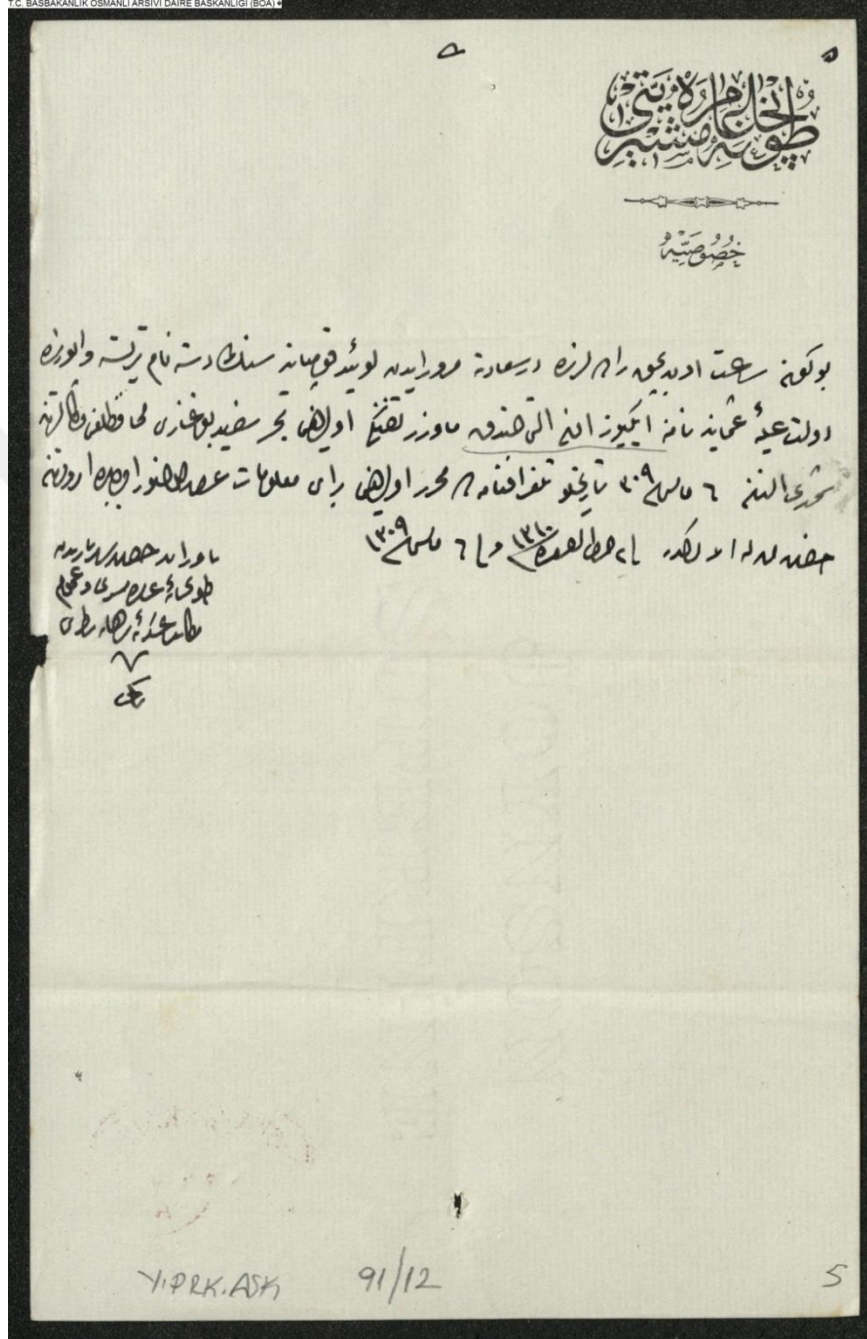
Ek 15 : Maçka Silahhanesi Kayıtlarına Göre Osmanlı Askeri Unsurlarında Kullanılan Silahlar ve Bu Silahların Özellikleri ve Menşei

Ülke	Silah adı	Özellikleri
Almanya	Mavzer	7.65 (Küçük Çaplı)
		8.65 ve 9.65 (Büyük Çaplı)
		Kasaturalı
		Kasaturasız
		Anahtarlı
		Filinta
İngiltere ve Avustralya	Martini Henri	Küçük Çaplı
		Kasaturalı
		Kasaturasız
		Süngülü ve Kasaturalı
		Düğmeli
		Dipçiksiz
Amerika	Winchester	-----
Amerika ve Belçika	Revolver	Küçük
		Büyük
		Ağaç Kabzalı
		Amerikan Taklidi
		Küçük Kırma
		Büyük Kırma
		Mandalı
		Mandalsız
		Beşli, altılı, yedili, sekizli, dokuzlu
		Kapaklı
		Fişekli
		Kabzalı
		Mandalı ve Büyük
İspanya ve Belçika	Tabanca	Çifte
		Çift Namlulu
		Dört Namlulu
		Kapaklı
	Tüfek (fişek) şeshaneli tüfek namlusu	Kapaklı
		Şeshaneli
		Küçük Çaplı
		Büyük Çaplı
		Tek Kırma
		Çift Kırma
		Tek Doldurma
		Çift Doldurma
		Kapaklı
		Kasaturalı
		Kapaklı ve kasaturalı
		Kundaksız
		Süngülü
		İğneli süngülü
		İğneli Kasaturalı
	Filinta	İğneli
		Kemik Kabzalı
	Bıçak	Kemik Kabzalı

		Kama
	Kasatura	Kabzalı İğneli
	Kılıç	
	Sümgü	İğneli
	Barut	
	Barut Kovanı	
	Fişek	
	Kovan	
	Sümgü Kılıfı	

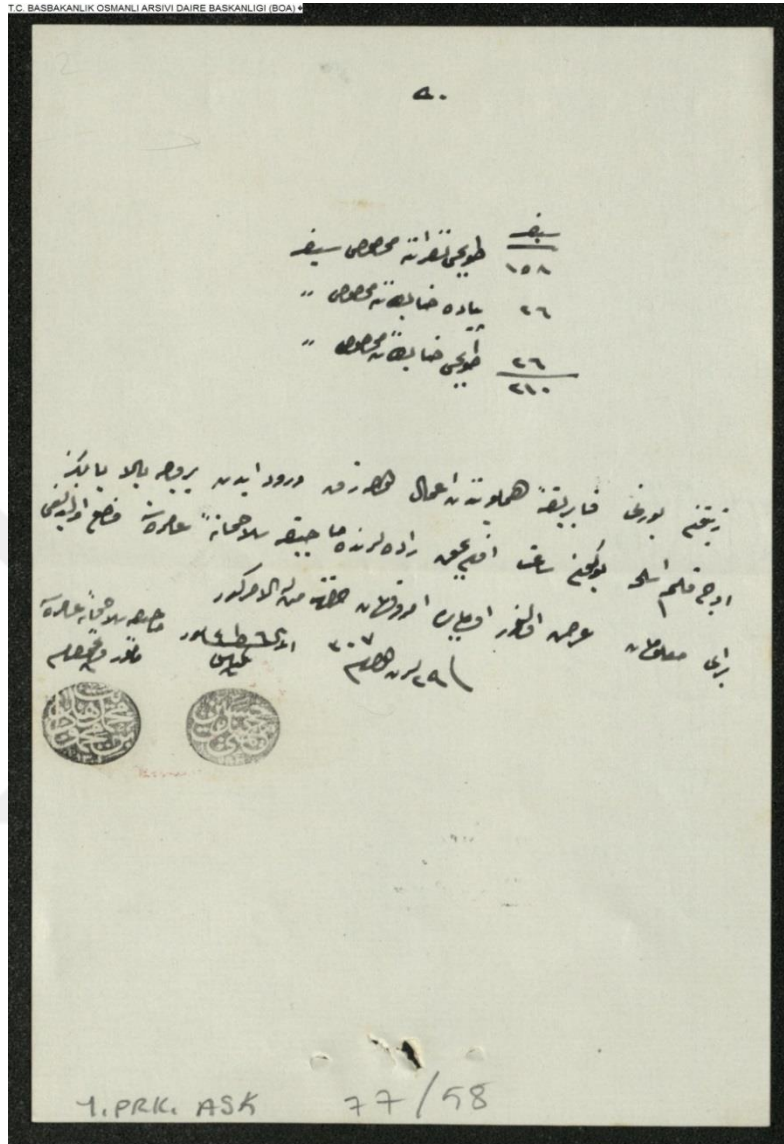
Ek 16: Lloyd Kumpanyası Vapurlarının Dersaadet'e Getirdikleri Mühimmat, Silah ve Ticari Eşyaların Maçka Silahhanesi ve Tecrübe Dairesi'ne Teslim Edildiğini Gösteren BOA'daki Belge ve Transripti

Y.PRK.ASK.00091.00012.005

Bugün saat üç radelerinde Dersaadet'e mürur eden Lloyd Kumpanyasının Triyeste vapuruyla Devlet-i Aliyye-i Osmaniye namına iki yüz elli altı sandık Mavzer Tüfeği olduğu Bahr-i Sefid Boğazı Muhafızlığı Vekaletine şimdi alınan 6 Mayıs 309 tarihli telgrafnamede muharrer olduğu saray-ı malumata arz olunur ol bab da emr-u ferman men lehül emrindir. Fi Zilkade 1310 ve Fi Mayıs 1309.

Ek 16: Zeytinburnu Fabrikası'nda İmal Olunan Üç Kalem Ešlihanın Maçka Silahhane-i Amiresi'ne vaz' Olunduğunu Gösteren BOA'daki Belge ve Transkripti

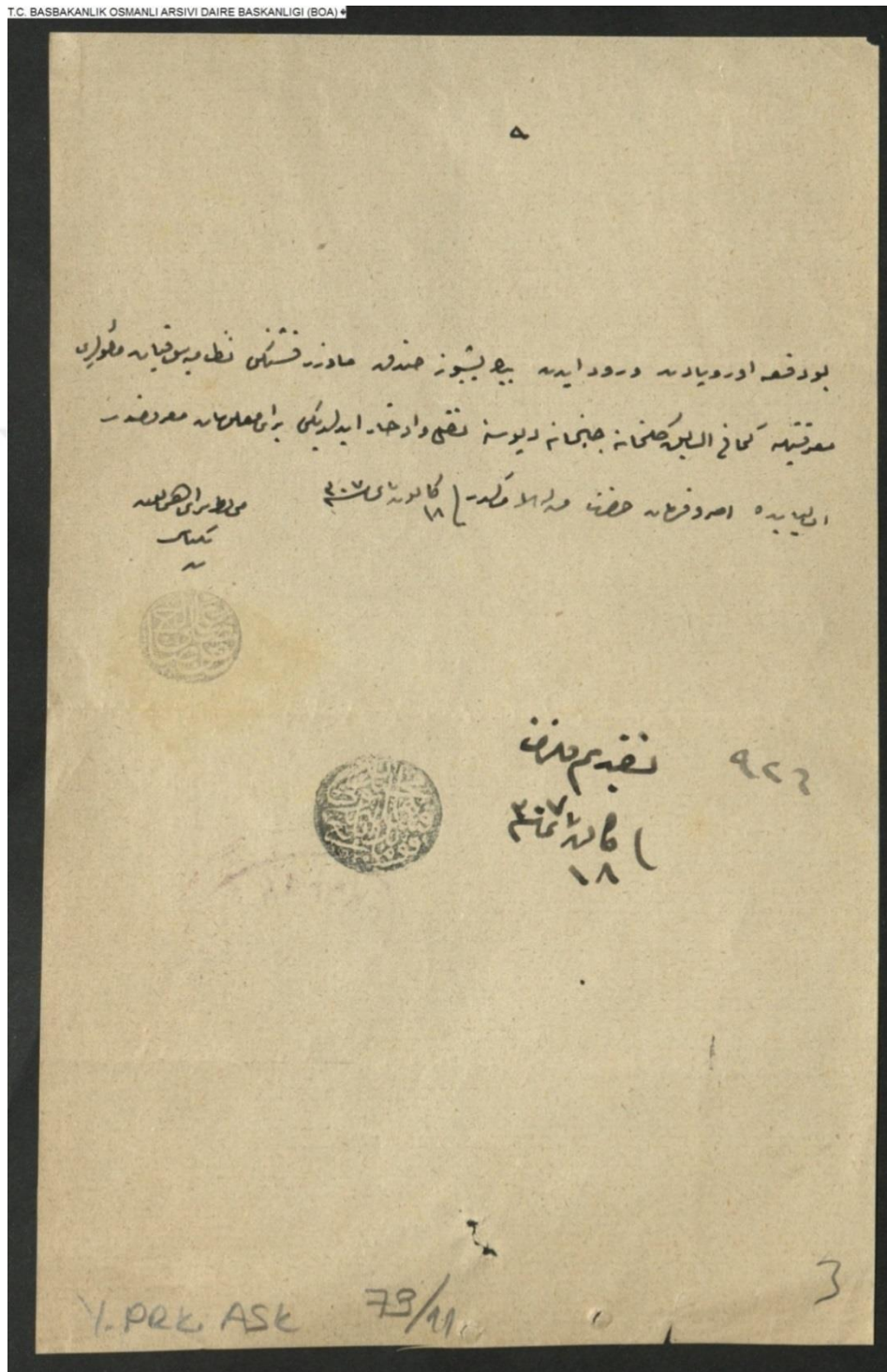
Y.PRK.ASK.00077.00058.001

Seyf

158	TopçuNeferatına Mahsus Seyf
26	PiyadeZabitanına Mahsus Seyf
26	TopçuZabitanına Mahsus Seyf
210	

Zeytinburnu Fabrika-yı Hümayununda imal olunarak vürud eden birçoküç kalem esliha bugün saat üç buçuk raddelerinde Maçka Silahhane-i Amire 'sinde vazı' olduğu saray-ı malumata arz olunur ol babda emr-u ferman men lehül emrindir. Fi 29 Teşrin-i evvel 307.

Ek 17:Silահhane, Depo ve Ambarlardan İhraç ve İdhab Olunan Mühimmat ve Eslihanın Miktarını Gösteren Belge ve Transkripti

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Vildan ŞAHİN

Doğum Yılı ve Yeri: 1992/ Ünye

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi: Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Eğitimi: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

Yabancı Dili: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

İş Deneyimi:

İletişim

E posta Adresi : sahinnvildan19@gmail.com